

د. مكرم تاله باني

شیخ رزا ائنا تاله بانی

زیانی بیروهردهی بیروباوهری و شیعی

بۆدابه‌زاندنى جۆرەھا كۆتیب: سەردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود كۆتایه‌ای مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردی ، عربی ، فارسی)

د. موکهرهه تاله بانی

شیخ رهزای تاله بانی

ژیانی، پهروه ردهی، بیروباوه پی و شیعی

ناوی کتیب: شیخ رهزای تاله‌بانی "ژیانی، په‌روږده‌ی، بیروباوږی و شیخه‌ی"
کوږدنه‌وه و لیکدانه‌وه‌ی: د. موکه‌پږم تاله‌بانی
بلاوکراوه‌ی ناراس- ژماره: ۷۳
ده‌ره‌یتانی هونه‌ری: به‌دران نه‌حمده‌ حبیب
به‌رگ: شکار عه‌فان نه‌قشبه‌ندی
نووسینی سر به‌رگ: خوشنوس محمده‌ زاده
پیت لیدان: نه‌میر داوود- دلاوهر صادق نه‌مین- ره‌هیل ره‌شید
هه‌له‌گری: نه‌حمده‌ تاقانه - شیرزاد فه‌قی ئیسماعیل
سهریه‌رشتی چاپ: ناوړه‌حمان مه‌حمود
چاپی یه‌کم - چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روږده، هه‌ولیر- ۲۰۰۱
له‌کتیبخانه‌ی به‌رتوبه‌رایه‌تی گشتی پوښیری و هونه‌ر له‌هه‌ولیر ژماره (۳۰۴) ی‌سالی
۲۰۰۱ ی‌دراوه‌تی

وینه‌ی شیخ رده‌زای تاله‌بانی
د. موکهردهم تاله‌بانی کیشاویده‌تی

شیعری کوردی

زوبدهی مه‌تاعی حیکمه‌ته ئەم شیعرێ کوردییە
 ھەرزانە، بێ موبالەغە، ھەرفی بە گەوھەری
 جامە ی ھیاتی عاریت کورتە زینھار
 ئالوودە دامەنی مەگە بو پێچی میزەری

شیخ رِہزا

پیشه‌کی

له سالی ۱۹۴۶، بۆیه‌که‌م جار، له یانه‌ی مەنسوران له کەرکووک، ئێوارەیه‌ک له‌گەڵ نووسەر و ئەدیبی کوردی ناسراو شیخ محەمەدی خاڵ یەکمان گرت. له کاتی گفتوگۆدا باسی شیخ پەزا کرا. شیخ محەمەد پیتی و تم: ئەرکی کۆکردنەوه‌ی شیعرەکانی شیخ پەزا دەکەوتیته‌ ئه‌ستووی تۆ. من ئەمەم له‌خۆمدا پانه‌ده‌بینی، چونکه‌ وام ده‌زانی ئه‌وه‌ی پتیکای خه‌باتی سیاسی بگرت، نابیت خۆی به‌ ئه‌ده‌ب و شیعره‌وه‌ خه‌ریک بکات. هه‌روا، ئه‌و شیعره‌ هه‌ڵماتراوه‌کانی شیخ پەزا که به‌سەر زوبانی خه‌لقه‌وه‌ بوون، له‌گەڵ بیروباوه‌ری مندا نه‌ده‌گونجیان و سیاسی ده‌بیت وه‌ک وشکه‌ سوڤی بیت و سیاسی بۆ سیاسه‌ت و ئەدیبه‌ بۆ ئه‌ده‌ب بیت و یه‌گرتنی سیاسه‌ت و ئه‌ده‌ب وه‌کوو دوو کاله‌ک به‌ده‌ستیک هه‌لگرتن وایه‌، له‌به‌رنه‌وه‌ گفتی ئه‌وه‌م نه‌دایین که ئه‌و ئەرکه‌ به‌خه‌مه‌ ئه‌ستووم و که‌وته‌ ئه‌ستووی ئه‌و.

شیخ محەمەد قۆلی پیاوانه‌ی لی هه‌ڵماتی و له‌و بابته‌ ته‌قه‌لایه‌کی زۆری دا به‌لام مه‌رگ ماوه‌ی ئه‌وه‌ی نه‌دا ئه‌و هه‌موو گه‌نجینه‌یه‌ی شیخ پەزا له‌ ده‌ستی فه‌وتان پزگار بکات و بیه‌خاته‌ به‌رده‌ستی پۆشنبیرانی کورد و له‌ پاش کۆچی دوا‌یی ئه‌و، که‌س ئه‌و ئالایه‌ی هه‌لنه‌گردد و ئه‌و ئەرکه‌ی نه‌خسته‌ ئه‌ستووی خۆی و منیش ئه‌وه‌ی به‌ بیرما نه‌هاتبێ ئه‌وه‌ بوو که‌ پۆزێتیک له‌ پۆزان یه‌ک دوو سال له‌دوا سالانی ژیا‌نم ته‌رخان بکه‌م بۆ کۆکردنەوه‌ی شیعرەکانی شیخ پەزا.

سالی ۱۹۹۲ شیعرێکی شیخ پەزام ده‌خوێنده‌وه‌ که‌ گله‌یی له‌ شیخ غه‌فووری مامی ده‌کات و ده‌لێت:

چورسا له‌به‌رم جوبیه‌ و فیسا له‌سه‌رم فیس

نه‌ فیسێ له‌سه‌ر نام و نه‌ جوبیه‌ی له‌به‌رم کرد

ویستم وینه‌یه‌کی شیخ پەزا به‌ فیس و جوبیه‌وه‌ دروست بکه‌م و گه‌لیک پتیه‌ خه‌ریک بووم. من شیخ پەزام نه‌بینیوه‌، به‌لام رابیه‌هه‌ خانگی کچی و شیخ عه‌بدوللای کوری و هه‌ندیک له‌ کوری و کچه‌زاکانیم دیبوو. له‌ خه‌یال و له‌سه‌ر شتیه‌ی نه‌واندا ئه‌و وینه‌یه‌م دروست کرد، به‌لام له‌ پاشا بیرم کرده‌وه‌ که‌ که‌س شیخ پەزای به‌ فیس‌ه‌وه‌ نه‌بینیوه‌ و به‌ ده‌سکارییه‌ک، فیس‌ه‌که‌یم به‌ میزه‌ر داپۆشی، که‌ به‌رگی ئاسایی شیخ پەزا بوو.

له‌ چه‌ند ژماره‌یه‌کی گوڤاری په‌نگیندا ئه‌و وینه‌یه‌ و هه‌ندێ له‌ شیعره‌ سیاسی و

کۆمه لایه تییه کانی شیخ ره زام بلاو کرده وه. نه و داوایه ی خوالیخو شیبو شیخ محمه دی خالم بیر که وته وه. به یارمه تییه برایان و ماموستایانی به پێژ له دیوانه چاپ کراوه کانی شیخ رهزا و له کتێبه ده سنووسه کانی هه واداران شیخ له وانه، کتێبه ده سنووسه که ی به هانه ددین نه فه ندیی که رکوک و شیخی ئالوسی که له موزه خانه ی به غدادایه و له ده سنووسه کانی شیخانی بیاره، به هۆی ماموستا جه میلی رۆژبه یانی و ماموستا محمه دی مه لا که ریم و ماموستا محمه د عه لی قهره داغیی وه گه لیک شیعر ی نایابی شیخ رهزا دۆزرایه وه. هه ر که زانرا من خه ریکی کۆکردنه وه ی نه و شیعرانه م له هه موو لایه که وه برایانی به پێژ یارمه تیان دام و گه لیک شتی نایابیان بۆ ناردم و له م کتێبه تۆمار کران.

له راستیدا، نه م به ره مه که ده یخه مه به رده ستی خوێنده واران، ته نها به ره مه ی من نییه، به لکو به ره مه ی ده سه وایه که هه موو نه و به پێژانه مافی نه وه یان هه یه بلیتن به ره مه ی هه مووانه. قه د له مننه تی ماموستا جه میلی رۆژبه یانی ده رناچم که له من پتر ته قه لای دۆزینه وه ی شیعره ون بووه کانی شیخ رهزا ده دا و سه راتا پا به نووسینه کاغدا ده هاته وه و هه له کانی بۆ راست ده کرده وه. کاک محمه دی مه لا عه بدولکه ریم وه رگێرانی شیعره فارسییه کانی به کوردی خسته نه ستووی خۆی و زۆری پتیوه ماندوو بوو و جیتی سوپاسمانه. له وانه ی یارمه تییان دام، مامه شیخ عارف شیخ فاتحی تاله بانی، که ئینسکلوییدی ی رووداوه کانی شاری که رکوک و به تایبه تی گه ره کی به رته کیه یه و زۆریه ی نه و رووداوانه ی بۆ روون کرده وه، سوپاسی بێ پایانم بۆ هه مووان.

نه وه ی شیخ محمه دی خال ده ستی پێ کردبوو له وزه ی مندا نه بوو. به لام وه کو ده لێن "هه رکه سه رۆله ی زه مانه ی خۆیه تی" له به ر نه وه ی زۆر پتیوست بوو نه وه بزانیته که شیخ رهزا نه و شیعرانه ی بۆ ج وتوو و له چ کاتیکدا وتوو یه تی ئیتمه نه م نه رکه مان خسته نه ستووی خۆمان و نه م کاره ش کاریکی ناسان نه بوو به لام وه کو ده لێن: به مه نزل گه یشتن له یه که م هه نگاوه وه ده س پێ نه کات.

شیخ رهزا به چوار زوبان شیعر ی وتوو، زۆریه یان به کوردی و فارسی و تورکییه. خوێنده واران ئیستا زوبانی کوردی و عه ره بی ده زانن و شاره زاییه کی نه وتویان له زوبانی فارسی و تورکیدا نییه، شیعره نایابه کانی شیخ رهزایش زۆریه یان به م دوو زوبانه ن، نه مه ده بووه هۆی بێبه ش بوونیان له و شیعره نایابانه. به وه رگێرانی شیعر له زوبانی که وه بۆ زوبانی که، نه و ره ونه قه ی که شاعیر پتی داوه نامێنیت. به لام بلیمه تی شیخ رهزا ته نها

له هۆنینهوهی ئەو لەفزه مروارییانەدا نەبوو، شێخ رەزا پیاوێکی بیرکراوه و له بارودۆخی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تییه‌ی ئەو سهرده‌مه‌ شارەزا و ره‌خنه‌ی له هه‌موو که‌موکورتیه‌ی ئەو بارودۆخه‌ ده‌گرت، له‌به‌رئه‌وه‌ ، هه‌ر هه‌یج نه‌بێت، ده‌بایه‌ی ئەو بیروباوه‌ڕانه‌ی به‌خه‌رتنه‌ به‌رچاوی رۆشنه‌بیرانی کورد که‌ بزانه‌ن شێخ رەزا به‌ بێ ترس و په‌روا چ جووره‌ ره‌خنه‌ی له که‌موکورتی و چه‌وت و چێڵیه‌ی بارودۆخی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی گرتوه‌. له‌به‌رئه‌وه‌ ئێمه‌؛ نه‌ رێگای دابه‌ش کردنی شیعهره‌کانی به‌ پیتی زویان که‌ کرابوه‌ سێ دیوان به‌ سێ زویان له به‌رگێکدا و نه‌یش شیعهره‌کانی به‌ پیتی قافییه‌ و پیتی نه‌بجه‌دیانه‌ گه‌رت، به‌لکه‌ به‌ جووتیه‌کی تر که‌ بۆ خۆتنده‌واران، دۆزینه‌وه‌ی شیعهره‌کانی، ئاسانه‌تر بێت و رێک خه‌ران. بۆ ئه‌مونه‌: ئەو شیعهرانه‌ی که‌ له‌گه‌ڵ میرانی به‌به‌ و یان میرانی جاف یان ئه‌مین فه‌یزی، به‌ هه‌ر زوبانه‌یک بووبێت له‌ یه‌ک خا‌نه‌دا تۆمارکرا‌ن.

شێخ رەزا زۆریه‌ی ژبانه‌ی له‌ که‌رکووک و به‌غدا برده‌سه‌ر، له‌ هاته‌وجۆی پایته‌ختی ده‌وله‌تی عوسمانی، نه‌سته‌مولدا پێوه‌ندیه‌ی له‌گه‌ڵ گه‌لیک له‌ پیاوانی سیاسی و نه‌دییه‌ی کورد و تورک و عه‌ره‌ب په‌یدا کردبوو، له‌و سهرده‌مه‌دا کوردستان له‌ نێوان دوو ده‌وله‌ت، ئێران و عوسمانیه‌ی دابه‌ش کرابوو. خۆتنده‌واران و رۆشنه‌بیرانی کورد له‌ هاته‌وجۆی سه‌رانه‌سه‌ری کوردستان سنووری سیاسیه‌یان بۆ نه‌بوو، و به‌ ناچاری پێوه‌ندیانه‌ن له‌گه‌ڵ هه‌ردوو حکومه‌تدا په‌یدا ده‌کرد، له‌به‌رئه‌وه‌ ، وه‌کو شێخ رەزا سالانی ژبانه‌ی به‌سه‌ر ئەو وولاتانه‌دا دابه‌ش کردبوو، ئێمه‌یش، به‌پیتی ئه‌وه‌، دیوانه‌که‌یمان، وه‌کو ژبانه‌ی، به‌سه‌ر ئەو شار و وولاتانه‌ دابه‌ش کرد. بۆ ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر هه‌مان زنجیره‌ی میترووییدا به‌ڕۆین، وه‌کو ده‌رنه‌که‌وت، له‌ یه‌که‌م پله‌ی ژبانه‌ی له‌ که‌رکووک بوو و له‌و کاته‌دا کاتی عه‌شیره‌ت نارایی بوو، به‌لام که‌ هاته‌ به‌غدا لیته‌دا پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ گه‌لیک له‌ بنه‌ماله‌ ناسراوه‌کان و رۆشنه‌بیران و کاربه‌ده‌ستانی حکومه‌ت په‌یدا کرد و وه‌کو نه‌سته‌یه‌کی گه‌ش له‌ ئاسمانی ئه‌ده‌با ده‌ره‌وشایه‌وه‌. سه‌ره‌ڕای ئه‌مانه‌یش، شێخ رەزا ده‌ریایه‌ک نه‌بوو مه‌له‌وانیه‌ی تیدا نه‌کات و به‌ره‌مه‌می هونه‌ری ئه‌وه‌نده‌ زۆر و ئه‌وه‌نده‌ لقوێوی هه‌بوو، له‌و خا‌نانه‌دا جێیان نه‌ده‌بووه‌وه‌، به‌ ناچاری، به‌پیتی مه‌وزووعی شیعهره‌کان، وه‌کو مه‌دح، هه‌جو و ستایش و گاته‌ و گه‌پ... هتد، به‌ش به‌ش کرانه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی، به‌پیتی فه‌هره‌ست، به‌ ئاسانه‌ی به‌دۆزێنه‌وه‌.

شێخ رەزا له‌ بنه‌ماله‌یه‌کی کورده‌ و بنه‌ماله‌ی تاله‌بانی ده‌گه‌رێته‌وه‌ سه‌ر ئێتلی زه‌نگنه‌ی کورد. هه‌ر له‌ سهرده‌می مه‌لا مه‌حمودی زه‌نگنه‌وه‌، دێی (رەمه‌زان مامکه‌) به‌جێ دێلێت

و بۆ ئىرشادى ئايىنى لەسەر پىيازى قادرى دىتە ناوچەى سوورداش و لە پاشان بنەمالەى لە دىتى (تالەبان) و لەو تىشەو دىتە شارى كەركووك. لەو بنەمالەدا ھەر تەنھا شىخ رەزا شاعىر نەبوو، بەلكو چەند شاعىرىكى ناسراويان تىدا ھەلكەوتوو، لەوانە شىخ عەبدولرەحمانى باوكى. شىخ قادرى براى كە نازناوى (فائزە) و شىخ محەمەدى كورى كە نازناوى (خالصى) يە، بە زوبانى كوردى و توركى و فارسى و عەرەبى شىعرى نايابيان ھەيە.

شىخ رەزا! نەك تەنھا شىعرە فارسى و توركىيەكانى پىوستى بە شەرح كردن و لىكۆلەينەو ھەن، بەلكو شىعرە كوردىيەكانىشى ئەوئەندە قوول و پر مانان پىوستىيان بە شى كەردنەو و لىكۆلەينەو يەكى زۆرە، ئەوئەيش ئەركى نووسەر و ئەدبىيەكانى كوردە.

شىخ رەزا بە شاعىرىكى ھەجو كەر ناسراو. لە شىعرەكانىدا ناوى گەلىك لە ئىلان و پىاو ھە ناسراو ھەكان ھاتوو. گەلىكيان ھەجو كى توند و تىژ كراون. ھەندى لەوانە شاعىر بوون و توانىويانە بەرەنگارى شىخ رەزا بىن و ئەوانىش ھەجو ئويان كەردوو، بە پىتى دەسكەوتەنمان لەگەل ھەجو كەكانى شىخ رەزا ھەجو كەكانى ئەوانىشمان بلاو كەردوو. لەمە و پىشيش، ئەو بەرپىزانەى كە بەر پەلارى شىخ رەزا كەوتوون، نەخويان و نەيش كەسوكارىيان دلىگىر نەبوون و ھەر لە سووچى ھونەرىيەو تەماشائى ئەو شىعرانەيان كەردوو. دلىنام بە دەرچوونى ئەم كىتەبەيش دلىگىر نەبىن و پىشەكەش داواى لىبورديان لى دەكەم. ھەر بۆ ئەم مەبەستەيش گەلىك راستىمان لە بايەت ئەو بەرپىزانە بلاو كەردوو تەو. بۆ ئوونە! لەگەل ھەجو كەى (كەكەى) دا، بە پىتى زانىنمان راستىيى بىروباوډ و پىيازى ئايىنى و كۆمەلەيەتتى كەكەى كە بەشكى لە پىيازى تايەفەى (ئەھلى حەق) بلاو كەردوو تەك و بزانتە ئەو ھەموو بەلۆرەيەى كە شىخ رەزا بۆيانى رىك خستوو، تەنھا بە ھوى دووبەرەكىي نىوان عەشیرەتى تالەبانی و عەشیرەتى كاكەيى بوو و ھىچى تر. ئەگەر ئەو بەرپىزانەى كە شىخ رەزا ھەجو كەردوون تەماشائى ئەو ھەجوئەى كە بۆ شىخ غەفوورى مامى و شىخ عەلى كاكى و شىخ محەمەد عەلى برازى كەردوو، ھىچ دلىگىر نابن. لەناوى ئەوانەى كە بەتوندى ھەجو كراون دوو باپىرى خۆمى تىدان؛ شىخ محەمەد عەلى باپىرم لە بابەو و مەلا مافى مەلا عەبدوللای خدرى زەنگەنى باپىرم لە دايكەو.

لەگەل ئەم ھەموو تەقەلا و يارمەتتى مامزەستا و برايانى بەرپىز بۆ ئەوئەى ئەو كىتەبە كەموكورتى لەوانى پىشوو كەمتر بىت، ھىچ گومانى تىدا نىيە كە ھىشتا كەموكورتى

زۆره و نهك تهنها داواي لتي بوردن، بهلكو تكا له خويندهواراني بهريز و به تايبه تي نووسهر و نهديبان نهكهم ههلهكانان بو راست بكه نهوه بو نهوهي نهگهر شتيك له عومر ما و توانيمان دووباره كتيبه كه چاپ بكهينهوه، راستي بكهينهوه.

نيتر ريزي بي پايانم بو نهو هه موو بهريزانهي كه لهم كتيبه دا ناويان به چاكه و به خهراپه هاتووه و داواي ليتبورديان لتي نهكهم.

د. موكه پهم تاله باني

به غدا ١٩٩٨

شیخ رهزا کییه؟

بنه ماله‌ی تاله‌بانی:

بنه ماله‌ی تاله‌بانی خویان به تیره‌یه‌کی نیلی زهنگه‌ی کورد ده‌زانی، هر چه‌نده میترئوناسی کوردی به ناویانگ مه‌حه‌مه‌د نه‌مین زه‌کی بنچینه‌یان ده‌باه‌وه سهر دانیش‌توانی ههریمی سوورداش، که ده‌که‌ویتته باکووری پوژئاوای شاری سوله‌یانی، وا دیاره نه‌م باوه‌په‌ی له‌وه‌وه هاتین که مه‌لا مه‌حمودی باپیره گه‌وره‌ی تاله‌بانییه‌کان یه‌کیتک بووه له‌پیشه‌واکانی رتیازی قادری له‌ ناوچه‌ی سوورداش و نه‌م به‌هره‌یه‌ی له‌سهر ده‌ستی شیخ نه‌حمه‌دی لاهووری دا که به‌ یه‌کیتک له‌ نه‌وه‌کانی شیخ عه‌بدولقادی گه‌یلانی ناسراوه، وه‌رگرتووه و زۆریه‌ی ژبانی خودا‌په‌رستی له‌و ناوچه‌یه‌دا رابواردووه.

مه‌لا مه‌حمود به "زه‌نگنه" ناسراوه. هه‌ندیک هه‌ن ده‌لین؛ نه‌م ناویانگه‌ی له‌وه‌وه وه‌رگرتووه که زۆریه‌ی ژبانی مه‌لایه‌تی له‌ ژیر سیبهری میر سمایی زه‌نگه‌نه‌دا رابواردووه، وه‌کو شیخ نه‌حمه‌دی کوپی ناویانگی "تاله‌بان"ی له‌ دیتی تاله‌بان‌وه وه‌رگرتووه. به‌لام تاله‌بانییه‌کان بنچینه‌ی ره‌سه‌نی خویان ده‌به‌نه‌وه سهر یوسف ناغای کوپی پوژسته‌م ناغای زه‌نگنه و مه‌لا مه‌حمود ناویانگی مه‌لایی به‌سهر ناغاییدا زال بووه، له‌گه‌ل نه‌وه‌یشدا ناوی عه‌شیره‌ته‌که‌ی ون نه‌کردووه.

یوسف ناغا یه‌کیتک بووه له‌ پی‌اوه ده‌مرسته‌کانی ده‌وری میر سمایی زه‌نگنه. ههر چه‌نده هه‌ندیک ده‌لین یوسف ناغا زاوای میر سمایل بووه، باوه‌پتکی تریش هه‌یه که مه‌لا مه‌حمود زاوای میر سمایل بوویت. له‌و سه‌رده‌مه‌دا زۆر کم کچیان به‌ بیگانه‌ ده‌دا. له‌و کاته‌دا، میر سمایل په‌نجه‌ی له‌گه‌ل میرانی (به‌به) لێ ده‌دا، پتی تی ناچیت کچی خوی بداته پی‌اویتکی بیگانه‌ی نیل. له‌ لایه‌کی تریشه‌وه باسیکی وا هه‌یه که میر سمایل کچه‌که‌ی شیت بووه، له‌و سه‌رده‌مه‌دا، به‌ پتی به‌وای خه‌لق، شیتی ته‌نها له‌لایه‌ن شێخانی خوا په‌رسته‌وه تیمار ده‌کرا و میر سمایل نه‌و گه‌فته‌ی داوه‌ته مه‌لا مه‌حمود، نه‌گه‌ر کچه‌که‌ی چاک بکاته‌وه، لیتی ماره‌ بکات. نه‌مه‌ش زۆر پتی تی ناچیت. چونکه‌ می‌رتکی به‌ده‌سته‌لاتی وا، ده‌یتوانی به‌بی نه‌م گه‌فته‌یش روو له‌ مه‌لا مه‌حمود بنیت و نه‌میش په‌لپی وای لێ نه‌گرت. نه‌وه‌ی زانراوه مه‌لا مه‌حمود له‌ سالی ۱۱۳۰ کۆچی له‌ ناوچه‌ی زه‌نگنه‌ هاتووه‌ته‌ دنیاوه‌ زۆریه‌ی ته‌مه‌نی له‌ و ناوچه‌یه‌دا، له‌ دیتی "ره‌مه‌زان مامکه" که به‌ "ته‌کیه"یش ناو ده‌بریت، بر دووه‌ته‌ سهر و ههر له‌ویوه هاتوچۆی ناوچه‌ی سوورداش و شاری

که رکوکوی کردووه.

میرنشینی میر سمایی زهنگه نه، ده که وته پایینی رۆژناوای چپای قه ره داغ و تا سنووری "داویدی کوردوستان" و ده گه یشته "تاو سه پی" و له باشووریشه وه تا نزیکه شاری کفری، دهسته لاتی به سهر نه و هه رتیه دا گرتیوو و بوبوو کۆسپتیک له بهردهم میرنشینی "به به" دا چونکه، له و هه رتیه هه رده یه دا ملی نه به میرانی به به و نه به دهوله تی عوسمانی نه ده دا. له پاش مردنی میر سمایل به هانی دهوله تی عوسمانلی، میرانی به به هیرشیان برده سهر نه م میرنشینه و خانه دانی میر سمایلیان سه رنگوم کرد و ولاتی زهنگه شیان خسته سهر میرنشینی خۆیان. مه لا مه محمود له کاتی مردنیدا، داوا ده کات تهرمه که ی له گۆرستانی که رکوکو بنیژن و شیخ نهحمه دی کوری دتی ره مهزان مامکه به جی دیتیت و دیتیه دتی "تاله بان" ی نزیکه گۆرستانی باوکی و له پاش ماوه یه ک بناغه ی تهکیه ی تاله بانی که له جیگای ژێر زهویه که ی تهکیه دا بوو، داده مه زرتیت و له سهر رتیه یزادی قادری دهس به ئیرشاد ده کات. دتی تاله بان تا کو ئیتستایش به دهستی شیخانی تاله بانی و به تاییه تی به ره ی شیخ ره زاویه و هه ر له شیخ نهحمه ده وه، نه، بنه ماله ناوبانگی تاله بان بیان وه رگرتوو و به وه ناسراون.

وا دیاره دتی (تاله بان) نه م ناوه ی له دوو وشه وه وه رگرتوو "تاله" که له دره خـ "تالک" وه که نه م ناوچه یی دا پۆشیوه و "بان" که دیتیه که له سهر پتلیکی بانه به ر دروست کراوه و بوبوه ته "تاله-بان" که له کورده واریدا زۆر ناوی وا هه ن.

شیخ نهحمه دی تاله بان (۱۱۹۴ - ۱۲۵۷هـ) یانزه کوپ و چوار کچی هه بوبوه. هه موو فامیلیای تاله بانی له نه وه ی نه مانه ن. نه م کوپانه: شیخ عه بدوله حمان شیخ عه بدوله کریم، شیخ عه بدوله تاح، شیخ محیدین، شیخ مهحمه د صالح، شیخ عارف، شیخ عهزیز، شیخ حوسین، شیخ عه بدوله قادر و یانزه مینیان به مندالی مردوو، نه مانه، جگه له شیخ عه بدوله قادر، هه موویان له گۆرستانی تهکیه ی تاله بانی نیژراون و زیاره تگاهی ده روتشانن. شیخ عه بدوله قادر؛ هه ر به هه رزه کاری به ره و باشوور سه ری خۆی هه لده گرت و له ناوچه ی نه لئه نبار (الانباز) ده گیرستیه وه و به ناوی فامیلیای (نهسه د بهگ) بنه ماله یه کی داناوه، ئیتستایش خۆیان به بنه ماله ی شیخ عه بدوله قادری تاله بانی ده زانن.

له پاش کۆچی دوا یی شیخ نهحمه د، شیخ عه بدوله حمانی کوپه که وری، له جیگای

باوکی بووه ته پښت نشینی ړتیازی تاله بانۍ قادری له کهړکووک. شیخ عهبدولرهمانی تاله بانۍ (۱۲۱۲-۱۲۷۵هـ) پیاوړتیا خوپه رست و سؤفی رهوشت و دانایه کی نایینی نیسلام بوو. له دهوړی هه رزه کاریدا، له سهر فهرمانی باوکی له لای مهلا داناکانی کوردوستان خویندوو په تی، له پاشان له لای دانای ناسراوی کورد مهلا عهبدولرهمانی ړوژبه یانی کوتایی پښ هیتاوه.

ړوژتکیان شیخ ماری کؤسه دپته لای شیخ نهحمه دی تاله بانۍ. شیخ ماری کوری نه بوو. ده برست، "شیخ نهحمه د چند کورپ هه یه؟" له وه لا مډا: "قوریان یانزه"، "یا شیخ زه کاتیان ده که وپته سهر". "قوریان عهبدولرهمانی لی ده رجیت هه مرو له خزمستان". "ناوه لاله من عهبدولرهمانم ده وپته... هه مرو به هره ی خؤمی ده ده می و به شیخی بو تی ده نیرمه وه". له سهر نهم گفتوگو په شیخ عهبدولرهمان به کوری مه عنه وی خؤی داناه و به هاوشانی له گهل کاک نهحمه دی شیخ به هره ی شیختی له شیخ ماری کؤسه وهرده گرت و هه له ژبانی خؤیدا نیوه ی سامانی خؤی ده به خشیته شیخ عهبدولرهمان و بهو سامانه دووباره له سالی ۱۲۶۰ی کؤچیدا ته کیه ی تاله بانۍ دروست ده کاته وه.

شیخ عهبدولرهمان چوار کوری هه بووه: شیخ عهلی و شیخ قادر و شیخ رها و شیخ عهبدولوا حید. شیخ عهبدولرهمان شاعیرتکی بهرز، به زویانی تورکی و فارسی له مهیدانی عه شقی خوا په رستیدا شیخیرتکی زؤری هه یه.

به تورکی له سهر ړتیازی قادری ده لیت:

شاه اقلیم ولایتدر گروه قادری
راه عشقده زولکرامتدر گروه قادری
جمله ارباب طریقت بلبل شوریده در
آلره باغ مضافتدر گروه قادری

واتا:

شای ثقلیمی و له یه ته ده سته ی ړتیازی قادری
له پتی عه شقدا خاوه ن کهراماته ده سته ی قادری
سهر له بهری خاوه ن ړتیازی ده رویشی بولبلی هه را هه لگیرستنه ر
باخی میوانداری نه وانه ده سته ی قادری.

میژووناسی کورد نهمین زه کی به گ له سهر شیخ عهبدولرهمانی تاله بانۍ ده لیت: چند

کتیبی کی ههیه، نه مانه ی له چاپ دراون: (دیوانی شیخ عهبدوله حممانی تاله بانی) و
(شه رحی مثنوی مهولانا جه لاله دین رومی) و (بهجة الاسرار) به تورکییه و گه لیک له
شیره گانی (فضولی بیاتی بغدادی) ش پینج خسته کردوه.

له غه زه لیککی فارسیدا ده لیت:

ای که در هر ذرهء تابان بود سیمای تو
در دل هر قطرهء پنهان بود دریای تو
لمعهء از برق حسنت بر رخ لیلی نیافت
برق بر مجنون زد و مجنون شد از سودای تو

واتا:

نه ی که سن که سیمای تو له هر تۆزقالتیکدا تیشک نه داته وه و
له نا و دلی هر دلۆتیکدا ده ریای تو شاراره ته وه
تیشکیکی له تیشکی جوانیی تو به پرووی له یلاوه نه دی
تیشکی دا له مه جنوون و له عه شقی تۆدا شیت بوو

له ده مه ته قتییه کدا له نیتوان عه قل و عه شقدا له شیعریککی فارسیدا ده لیت:

عقل میگوید به من همه مم که ترک یار کن
عشق میگوید که هی هی ترک این گفتار کن
عقل میگوید برو با سجده و سجاده باش
عشق میگوید برو تسبیح را زنا ر کن
عقل میگوید بپوش آخر لباس عاقلان
عشق میگوید که ترک جبه و دستار کن
من غمیدانم کدام این نکته را باور کنم
ای خدایا بر دلم تو کشف این اسرار کن

واتا:

نه قل هه رجار پیم ده لئ ده ست له یار هه لگه
عه شقیش ده لئ: هه ی هه ی؟ واز له م قسه یه بینه
نه قل نه لئ: برۆ له گه ل بهر مال و سوجه بردن به

عشقش نه‌لئې پرو ته‌سبیحت بکهره زونناری گاوران
 نه‌قل نه‌لئېت: کورې به‌رگی ناقلان له‌به‌رکه
 عشقش نه‌لئې: واز له‌جوبیه و می‌تو‌ر بیته
 من نازانم باوهر به‌کام له‌م قسانه بکهم
 خواجه! رازی نه‌م نه‌ننیا‌نه توو بو دلم ده‌رخه.

له‌پینج خشته‌ی غه‌زه‌لیکی مه‌غریدا ده‌لئېت:

زشور باده، عشقت چنان سرمست و حیرانم
 شعوری نیست تا دامن که کافریا مسلمانم
 ولی از جلوه، حسن تو جانا این قدر دامن
 "گه، از روی تو مجموعم گه، از زلفت پریشانم
 وزین در ظلمت کفرم وزان در نور ایمانم

واتا:

له‌شوری باده‌ی عشقدا واه‌سهرمه‌ست و حه‌یرانم
 هستیک نییه تا بزائم کافریم یان موسولمانم
 له‌جیلوه‌ی جوانییی تودا، نه‌ی گیانه نه‌ونده نه‌زانم
 که پروی تو ده‌بینم خوم کژده‌که‌مه‌وه و دیمه‌وه سهرخو
 که زولفت ده‌بینم وه‌کوو نه‌و په‌ریشان و پرشویلاو نه‌بم

له‌پینج خشته‌یه‌کی تورکیدا، شیخ نه‌م پرسیارانه ده‌کات:

عجبا دهره سالان شور قیامت بومیدر؟
 عالمه شعله ویرن عارض و قامت بومیدر؟
 مست ایدوب جاذب ارباب کرامت بومیدر؟
 عجبا گوکلمی صید ایلین آفت بومیدر؟
 بنی مجروح و پریشان ایدن آفت بومیدر؟

واتا:

نایا نه‌وه‌ی هه‌رای قیامه‌تی خستروته دونیاوه نه‌مه‌یه؟
 نه‌و به‌دن و قامه‌تی که بلتسه‌ی داوه‌ته که‌ون نه‌مه‌یه؟
 نه‌وه‌ی خاوه‌ن که‌راماتی مه‌ست و پاکتیاوه نه‌مه‌یه؟

نایا نهو په تایه‌ی که دلمی خستروته داووه نه‌مه‌یه ؟
نهو په تایه‌ی منی بریندار و پرتیشان کردووه نه‌مه‌یه ؟

له‌بابه‌ت ته‌صه‌ووف و خواپه‌رستیپه‌وه له‌م شیعره‌ تورکیه‌دا ده‌لایت:
ظن ایدر جـاهل اولانلر بزلری دیوانه‌یز
بز جمالی یاری گورمش بر طاقم مستانه‌یز
اهل ظاهرلر نه‌بیلسون اهل باطن حالنی
عشق میداننده جان ویرمش عجب مردانه‌یز

طالب اسرار حقز کیمسه بیلمز بز نه‌یز
شوق محیرنده بویومش لانظیر در دا نه‌یز
بزلری طعن ایتمه ای واعظ بو قیل و قال ایله
فهم قیل احوالز ظن ایتمه بز افسانه‌یز

واتا:

نهو که‌سانه‌ی نه‌زائن وا ده‌زائن نئیمه‌ دیتوانه‌ین
نئیمه‌ جوانی یارمان دیتووه‌ ده‌سته‌ین مه‌ستانه‌ین
ناشکه‌رازان چون بزانتت حالی نه‌تیزان چیپه
له‌ مه‌یدانی عه‌شقدان گیانیان داوه‌ چون مه‌ردانه‌ین
داواکه‌ری نه‌تینی خوداین که‌س نازانتت نئیمه‌ چین
له‌ حه‌یرانی شه‌وقیدا گه‌وره‌ بوو دانه‌ دورتکی بن‌ هاوتاین
تیرمان تن‌ مه‌گره‌ نه‌ی واعیز به‌م قیل و قاله‌وه
له‌ حالمان بگه‌ وا مه‌زانه‌ نه‌فسانه‌ین.

له‌م بنه‌ماله‌دا، شیخ قادری کوری شیخ عه‌بدولر ه‌حمانیش (۱۲۵۰-۱۳۱۵) ی کوچی
شاعیرتکی به‌رز و له‌ زوبانی عه‌ره‌بی و تورکی و فارسیدا شاره‌زا بووه و پیاوړتکی دیندار
و قانع، له‌ شیعرتکی تورکیدا هه‌ستی خوی ده‌رده‌خات و ده‌لایت:

نه‌کسب مال ایچون سعی و نه‌ جابه‌ رغبتم واردر
قناعت چوق یشاسون، سایه‌سندن راحتم واردر

یوق ایسه گنج و مال، حکمران ملک عرفانم
 سواد اعظم فقرایله گنج وحدتم وارد
 شکسته کاسه می خوان شهه ویرم که کاسمه
 طعام امن و آسایش گبی بر نعمتم وارد

واتا:

نه بۆ کۆکردنی سامان عهدالم و نه بۆ جاه ناره زوم ههیه
 هه بری قه ناعت له سایهیدا حسانه و هم ههیه
 هه چهنیک گهنجینه و سامان نییه، حوکمرانی مۆلکی خواناسیم
 له گهل جه ماوه ری هه ژاراندا گهنجینه یه کیتیم ههیه
 که یله شکاوه کم به خوانی شا نادم که له کاسه مدا
 نیعمه تی خۆراکی وه کو ناسوده یی و ناسایشم ههیه.

شیخ رهزا سنی کور و سنی کچی هه بوو. کورپه کانی: محهمه د و محهمه د نه مین و
 عه بدوللا و کهجه کانی شی راضیه و مرضیه و رابیه. شیخ محهمه د له دهوری داگیردنی
 کوردستان له لایهن ئینگلیزه کانه وه، دهکرتیه قائمقامی قهزای رانیه و له پاشا قائمقامی
 کفری. محهمه د نه مین به هه رزه کاری مرد و شیخ عه بدوللا، له پاش کۆچی باوکی، شیخ
 عه لیلی مامی کچی خۆی ده داتی و دهیکاته مته وه للی تهکیه ی تاله بانی له به غدا.
 راضیه؛ خیزانی شیخ حه بیبی شیخ عه لی تاله بانی بوو، مرضیه خیزانی شیخ غالیبی
 شیخ حه میدی تاله بانی و رابیه ییش خیزانی شاعیری تورکی ناسراو محهمه د راسیخ
 کوری قادر نه فهندیی کوری نه حمه د نه فهندیی یالاو بوو.

شیخ محهمه دی کوری شیخ رهزا، مروفتیکی رۆشنبیر و شاعیر بوو. که قائمقامی رانیه
 ده بیته، شیخ محموودی حوکمداری کوردستان فه رمان ده دا و سوپا ده نیریت رانیه داگیر
 ده که ن و مالی شیخ محهمه د تالان ده که ن. شیخ محهمه د له گله ییدا نه م شیعه نه نیریت بۆ
 شیخ محموود.

له پاش داوین و ده ست ماچ کردن و عه رضی دوعا خوانی
 وه پین ده ست پتی ده کا به چکه ی گه مالی پیری گه یلانی
 ده لتی بۆچی منت ده رکرد؟ نه گه ر پاست نه که م به خوا
 هه موو چه لتوو که که ت ده خوا به رازی قوطبی ره بیانی

یہ کمانہ و پہلخ و مالوسی قہوی قولیان گہلی زۆره
 بهری ملیان له کوئی ده گری پشیلهی کانی ناسکانی؟
 له رۆژی وا پیاوی چاتره بۆتۆ له پینج صد کس
 ههزاری لیهرهیی ناکا ده پاره و پوول و تارانی
 هه موویان دوژمن، نهک دۆستی تۆن نهو گیپه خۆرانه
 که نیمرو تۆ وهلی نیعمهت و ئاغای هه موویانی
 هه موو شیرو پلنگن وهقتی نان خورادن له نه ترافت
 سمیل بایرو کفن در که لله خپ، په رچهم مه ریوانی
 دوعات با بۆ بکه نه ما به ته دبیریان نه که ی زینه هار
 مه لا و ده رویش و صوفی و شیخه کانی لوقمه باطمینی
 نه مانه گشت قسه ن، با بێمه سه ر مه طلبه و هکو عورفی
 له سه ر نه م مه طلبه عه لاده م بچم بۆ مه طلبه عی ثانی
 له پاش تالان و عه زل و لانه وازی و خانه ویرانی
 حه والهی خۆت ده که م قوربان، چلۆن بێم بۆ سوله یانی؟!

لیره دا دپته سه ر مه طلبه عی فارسی و ده لیت:

الا ای خسته یی پیکان مژگانته دل اخوان
 الا ای گسته یی همراز دوریت پیر کنعانی
 تو یا یاران همان کردی که باید کرد بادشمن
 تو یا دشمن چونان کردی که اورا رنجبه نتوانی
 بهر سوه بود دلخواهی تو را چشمش برون کردی
 زهر کو دشمنی یابی ورا بر چشم بنشانی
 اگر بر جستجوی تست اینها وای بر دلها
 وگری آره زوی تست این نبود حکمرانی

دووباره ده گه پته وه سه ر کوردی و ده لیت:

له بهر چاوت وه کو یه ک وایه بی فه رقن له خزمه تتا

شه‌هین و حاجی له‌قله‌ق، شیر و پتوی، مورشید و جانی
 له‌کویت دۆزینه‌وه نهم کویت و قۆزانه‌ی له‌خوا یاخی؟*
 چلۆنت که‌وته خاطر مشکه کویت و ورچی کویتستانی؟
 که‌ر و گا خه‌رجی بار و جووته، هیس‌تر مالی کاروانه
 نه‌مانه نابنه کویت‌خا و په‌نیس و میسری دیوانی
 به‌یار کیلان و گای له‌ر، پیر و کچ خواستن، ژن و ته‌دبیر
 سه‌گ و جۆ، نه‌سپ و نیسقان، بۆق و سه‌ردار، جرج و ناوکانی
 عه‌با و که‌ر، فیس و پتوی، ورچ و شه‌پقه، میزه‌ر و مه‌یموون
 هیا و کویت، شهرم و دۆم، قه‌حیه و وه‌فا، ناموس و سۆزانی؟

له‌پێ دووباره لاده‌م با بچم بۆ مه‌طله‌عی ثالث
 بلتیم هه‌ی پاسه‌وانی میلله‌ت و ڕێگه‌ی موس‌لمانی
 وجوودت فه‌خره‌ بۆ من، چونکه‌ لای من فه‌خری کوردانی
 نه‌وه‌ی کاک نه‌حمه‌دی، نوظفه‌ی حوسینی، شیر یه‌زدانی
 جه‌نابی تۆ له‌حه‌ق من، زۆر له‌ خۆم موشفیعتری نه‌ما
 له‌ به‌ختی نه‌حسی من فکرت خراپه‌، زۆر به‌نسیانی
 هه‌تیو چیت وت؟ زوبانت وه‌رگه‌پێ خه‌ل‌طیککی گه‌وره‌ت کرد
 له‌لای خۆت شاعیری هیشتا قسه‌ی پیاوانه‌ نازانی؟
 فه‌له‌ک مل شوێ نه‌کا نه‌مڕۆ له‌به‌ر پیتی نه‌سپی شیخ مه‌حموود
 مه‌له‌ک مه‌جبوور نه‌کا نه‌مڕۆ ئیظاعه‌ی نه‌مر و فه‌رمانی
 خراپه‌ی چاکه‌یه، زامی شیفایه، حیده‌تی حیلمه
 جنیوی فه‌خره، تالانی عه‌طایه، عه‌فوه عینوانی
 که‌ره‌م کار و وه‌فادار و وه‌لی خولق و عه‌لی کردار

* کویت: مه‌به‌ستی له‌بابه‌کر ناغای پشه‌ره که‌ چاویکی کویت بووه و (قۆز) یش مه‌به‌ستی هه‌باس ناغای پشه‌ره که‌ قۆز بووه.

طه بـعـت چاک و طینهت پاک و دل بـی باک و نوورانی
 نه‌گه‌ر چی موفلیست کردم له‌ناو خه‌لقا حیات بردم
 خوا تو خوش بکا، با مال و پروحم بی به قوربانی
 نه‌مهنده باری طه‌عنه‌ی که‌وت به‌ملدا (خالیصی) نه‌مرۆ
 ده‌هات بۆ خزمه‌تت قوربان، فه‌قه‌ط زامداره سه‌رشانی

زنجیره‌ی بنه‌ماله‌ی تاله‌بانی له هه‌لبه‌ستیکێ شیخ ره‌زادا:

شیخ ره‌زا، له شیعرێکی کوردیدا باسی زنجیره‌ی باوباپیری خۆی ده‌کات و ده‌لێت:
 خوداوه‌ند چه‌ز بکا وه‌قتی به‌نده‌یه‌کی خۆی بکا خوشنوو
 له‌پێگه‌ی دووره‌وه‌ بۆی دێ به‌ پیتی خۆی قاصیدی مه‌قصور
 له هیندوستانه‌وه‌ شه‌ش مانگه‌ پێ تا خاکی کوردوستان
 خوا شیخ نه‌حمه‌دی هیندی ره‌وان کرد بۆ مه‌لا مه‌حموود
 مه‌لا مه‌حموودی زه‌نگنه‌ یه‌عنی قوطبی دائیره‌ی نیرشاد
 له ده‌وری مه‌رقه‌دی هه‌ر ده‌نگی یاهو دیت و یا مه‌عبود
 له پاش نه‌و نه‌رشدی نه‌ولادی شیخ نه‌حمه‌د له جیتی دانیش
 به‌ عینی وه‌ک سوله‌یمان جێ نشینی چه‌زهرتی داوود
 به‌لێ بابی وه‌ها نه‌لبه‌ت ده‌بی فرزه‌ندی وا بیتنی
 ئیلاهی سه‌د هه‌زار ره‌حمه‌ت له قه‌بری والید و مولود
 به‌ ره‌حمه‌ت چون نه‌وان بابیتنه‌ سه‌ر باسی نه‌وره‌حمان
 فیدات بێ ئه‌ی نه‌تیجه‌ی دووده‌مانی نه‌حمه‌د و مه‌حموود
 نه‌تیجه‌م مه‌قصه‌ده‌ تالی و موقه‌دده‌م شه‌رتی ته‌حصیله
 نه‌وانه‌ی بۆیه‌ ئیجاده‌ کرد خودا تا نه‌م ببێ مه‌وجود
 نه‌میستاش (شیخ عه‌لی) نه‌جلی که‌بیری صاحیب نیرشاد
 نه‌میش وه‌ک باوک و باپیری له‌زومه‌ری نه‌ولیا مه‌عدوود
 (ره‌زا)یش له‌و نه‌سله‌یه‌ بیه‌خشه‌ یاره‌ب چونکه‌ قه‌د نابێ

گولی بی خار و به‌حری بی بوخار و ناگری بی دوود
 شیخ رها له شیخ‌ریکی فارسیدا که باسی شیخ عبدالرهمانی باوکی ده‌کات،
 بنچینه‌ی تاله‌بانی ده‌باته سهر تیره‌ی کاکه‌سووری (گولی)، نهو تیره‌یه‌ی که خویان به
 ساداتی به‌رزنجه ده‌زائن، به‌لام بو‌نمه هیچ به‌لگه‌یه‌کی نییه.
 بو‌نمه ده‌لّیت:

مشهور جهان بغوث ثانی عبدالرحمن طالبانی
 محمودش جد و احمدش باب، هرسی ولیند قطب اقطاب
 محمود مریدی پیری لاهور هرچهند به‌زنگنه است مشهور
 در اصل ونسب (گولی) است سووی از گلبن باغ کاکه سووی
 واتا:

عبدالرهمانی تاله‌بانی، به‌ناویانگ به‌غوسو دووهم
 مه‌حمود باپیری و نه‌محمد باوکیه‌تی
 هرسی وهلی و قوتبی نه‌قتابن
 مه‌حمود مریدی پیری لاهور، هرچهند به‌زنگنه به‌ناویانگ
 له‌بن و بنچینه‌دا (گولی) و (سووری) به، له‌چپکه گولی تاخی (کاکه سووری) به.
 ده‌لّین، ده‌رویشان له شیخ‌علی داوا ده‌کهن که به‌قوولی له بنچینه‌ی شیخانی
 تاله‌بانی بکوژیتته‌وه به‌لکو ده‌چنه سهر نه‌وه‌ی نیمام حوسین.
 ده‌لّیت: له‌به‌رچی؟ نه‌گهر بو‌نم دونیا بیت، له‌سایه‌ی خوداوه له‌دونیا
 له‌هیچمان کم نییه و نه‌گهریش بو‌نم دونیا بیت، نه‌وه له‌زانیخی خودادایه.
 که‌واتا: شیخ رها کوری شیخ عبدالرهمانی کوری شیخ نه‌حمده‌ی تاله‌بانه که‌کوری
 مه‌لا مه‌حمودی زه‌نگنه‌یه.

شیوه‌ی ژبانی شیخ رها

ته‌کیه‌ی تاله‌بانی له‌که‌رکوک

له‌پیش دروست کردنی ته‌کیه‌ی تاله‌بانی له‌که‌رکوک: له‌سهر داوای خوی، تهرمه‌که‌ی
 مه‌لا مه‌حمودی زه‌نگنه، که‌باپیره‌گه‌وره‌ی شیخانی تاله‌بانییه، له‌جیتگی مهرقه‌دی

نیستای به خاک سپیراوه. شیخ نه‌حمه‌دی کوپی، بو نوژن کردن، ژوورنیک و هه‌یوانیک دروست ده‌کات. نهم ته‌کیه‌ی نیستای که‌رکووک، له‌پاش کوتچی شیخ نه‌حمه‌دی تاله‌بان، شیخ عه‌بدولره‌حمانی کوپی که بووه به پۆست نشین له سالی ۱۲۶۰ی کوتجیدا دروستی کردووه. نه‌وه‌ی شایانی سه‌رنجه، بو‌گه‌یاندنی ناو بو ته‌کیه، به‌هیزی بازووی ده‌رویشان، یه‌کیتک له زنجیره‌کانی چپای زاگرووس، به نووکه قولنگ شق ده‌کهن و له پروباری (خاسه) وه ناو ده‌گه‌یینه‌هه‌وشی ته‌کیه.

یه‌کیتک له شاعیران، میژووی دروست کردنی ته‌کیه‌ی لهم شیعه‌ فارسییه‌دا داناوه و ده‌لێت:

تعالی الله چه مسجد قصر گلزار جنان است این
 سروشانرا مطاف کعبه، کروبیان است این
 جناب مرشد کل، قطب دوران کرده است انشا
 مفیض خلق عالم مرجع اهل جهانست این
 کمال آینش ز آن رخصت گرفت گفت تاریخش
 مصلی معبد قطب و مطاف قدسیانست این (۱۲۶۰)

سالی ۱۲۸۵ دووباره ده‌ستیک‌ی تریشیان به ته‌کیه‌دا هیناوه‌ته‌وه. نهم ته‌عمیره له سه‌رده‌می شیخ عه‌لیی کوپی شیخ عه‌بدولره‌حمان ده‌بیت که شیخ ره‌زا به شیعرتیکی تورکی ده‌لێت:

خیالی ترک ایدوب آلکدم بو تاریخی حقیقتدن
 به‌شته سلسبیله کوثره طوبایه بنزرسک
 واتا: وازم له خه‌یال هینا و نهم تاریخهم له راستی وه‌رگرت
 (له به‌هشت، سلسبیل، که‌وثره و طوبا ده‌که‌ویت)

به‌پیتی نهمه ده‌کاته ۱۲۸۵هـ

یارمه‌تیی ده‌رویشان و دانیشتوانی شاری که‌رکووک؛ نهم نه‌رکه قورسه‌ی بو شیخ عه‌بدولره‌حمان ناسان کردووه و شیخ خۆی لهم بابه‌ته‌وه له شیعرتیکی فارسیدا ده‌لێت:

گه‌ر بیایی به ته‌ماشاکه ویرانه، ما
 بینیی از نیست معمر شده کاشانه، ما

همه عالم کلمات انده بور معنی، هو
درس این است درین مکتب شاهانه، ما

واتا:

نه‌گهر بیتی بۆ ته‌ماشای ویرانه‌مان
ده‌بینی له نه‌بوون ئاوه‌دان کراوه کاشانه‌مان
هممو دونیا وشه‌ی نه‌وه‌یه که مانای ناوی خودایه
ئو دهرسه‌یه له قوتابخانه‌ی شاهانه‌مان

ژیانی شیخ پهلوانی تالهبانی

شیخ پهلوان له سالی ۱۲۵۳ی کۆچیدا له دتی (قرخ)ی نزیکه‌ی شارۆچکه‌ی چه‌مچه‌مال هاتووه‌ته‌ دونیاوه. باوکی شیخ عه‌بدولپهلوان و دایکی صافیه خاتونه. له سه‌ره‌تاوه خۆتندنی له لای شیخ عه‌بدولپهلوانی باوکی و له‌پاشان له‌لای مه‌لا محهمه‌دی بلاغ و مه‌لای دانا حاجی مه‌لا سه‌عید زانیاری نه‌حو و سه‌رف و مه‌نطیق و به‌دیع و به‌یان و فیه‌قه‌ی خۆتندووه. له‌پاشان بۆ ته‌واو کردنی ئهم زانیارییه‌، ده‌چیتته شاری کۆیه و له خزمه‌تی مه‌لای دانا مه‌لا ئه‌سه‌عه‌دی جه‌لیزاده پایان به‌ خۆتندن دیتیت.

شیخ پهلوان جگه له زمانی کوردی، شاره‌زاییه‌کی زۆری له زمانی تورکی و فارسی و عه‌ره‌بیدا په‌یدا کردووه به‌م چوار زمانه‌ شیعه‌ری زۆر نایابی وتووه. مامۆستای به‌رپز مه‌حممود شوکری ئالوسی ته‌لّیت: "شیعه‌ره‌کانی شیخ پهلوان زۆره‌یان به‌ زوبانی غیر عه‌ره‌بیی، هه‌ندیکه‌ی به‌ تورکی و هه‌ندیکه‌ی به‌ فارسی و به‌ کوردین. ئه‌و به‌ گوێره‌ی په‌واجی ئه‌و زوبانه‌ی له‌و شاره‌دا شیعه‌ ده‌لّیت. شیعه‌ره‌ عه‌بییه‌کانیشی بێ گه‌ردن و هه‌یج له‌نگ نین، به‌لکه‌و به‌ هه‌موو ئه‌و زوبانه‌ شاعیره. ئه‌مه‌ خاوه‌نی ته‌ده‌ب و فه‌صاحت و به‌یان ده‌یسه‌ملّین." (کتیبه‌ ده‌سنووسه‌که‌ی ئالوسی... کتیبخانه‌ی مۆزه‌ی به‌غدا).

شیخ عه‌بدولپهلوان هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه: شیخ عه‌لیی کورێ به‌ بیر و زانسته‌ی رێبازی ئیسلامی و خواپه‌رسته‌ی، بۆ پۆست نشینی داهااتووی ته‌کیه‌ی تالهبانی په‌روه‌رده‌ نه‌کات، شیخ په‌زایش، له‌کاتی ژیا‌نی باوکیدا؛ ئه‌وه‌نده به‌ ته‌نگی مایه‌ی گوژه‌رانه‌وه نه‌بووه و به‌و گوژه‌رانه‌ ده‌رویشه‌نه‌ی که باوکی بۆی ئاماده‌ نه‌کرد قاییل و مل که‌ج بوو. به‌لام هه‌ر له‌ ماوه‌ی ژیا‌نی باوکیدا. ده‌یووست له‌و سنووره‌ ته‌سه‌که‌ی ژیا‌نی ته‌کیه و ده‌رویشی بێته‌ ده‌ر

و بچیتە جیهانیکی فراوانترهوه. هەر وا، یەکەم چوونی بۆ پایتەختی دەولەتی عوسمانی، ئەستەمۆل. لە زەمانی شیخ عەبدولڕەحمانی باوکیدا بوو و لە گەڕانەویدا خەبەری مردنی دەزانیت. ئەوێ جیتی سەرنجە، بەرھەمەکانی ئەم سەردەمە شیخ رەزا، زۆریە لە چوارچێوەی، بیری خواپەرستی و دەرویشیدا بوو. چونکە بارودۆخی ئەو سەردەمە تەکیە و دەستەلاتی شێخێکی خواپەرستی وەک باوکی رێگای ئەو جۆرە و شانەیی ئەو ئەدا کە لە پاش مردنی باوکی بەسەر زمانیدا دەهات. وەک زانراوە، سەرەتای ھونەری شیعری شیخ رەزا، بە زمانی فارسی لەسەر شیخ عەبدولقادر گەیلانی بوو.

لە پاش کۆچی دوایی باوکی، شیخ عەلیی برا گەورەیی بوو تە پۆست نشینی تەکیە و لەبەر ئەوەی مەلایەکی دانا و شێخێکی خواپەرست بوو بە راستی ئەو جێگایە پرکردوو تەو و تەکیە؛ ئەک تەنھا کۆری دەرویشان، بەلک و زیارەتگای مەلا و داناگانیشت بوو.

ئێتر ئەو نازەیی کە شیخ رەزا بەسەر باوکیدا دەیکرد نامتینت و شێوەی ژانیشت دەگۆریت و شیخ رەزایش خۆی لە چەمەری دەرویشی رزگار دەکات و دەکەوتە ناو گێژەنکەیی ژانیکی فراوانترهوه. ھەرچەنێک شیخ عەلی لە شیخ عەبدولڕەحمانی باوکی دەسڕۆشتووتر بوو و نازووقەیی مالا و خەرجیی براکانی لە مل گرتوو، بەلام ئەمە تەنھا ژانیکی دەرویشانە مسۆگەر دەکات و ھێچی تر. ئەمەیش لەگەڵ دەرویش رەوشتیکی وەک شیخ قادری بۆ پیتی قایل بیت، ھەموو داواکانی شیخ رەزای بۆ جێبەجێ ناکریت و شیخ رەزایش نەدەگەڕایەو دەوخی دەرویشیی جارێ، لە شیخ عەلی دەتۆریت و دەچیتە لای شیخ غەفووری مامی لە کۆتیی، بۆ ئەوەی ھەندێ پارەیی لێ وەرگرت و بچیتە ئەستەمۆل.

شیخ غەفوور نایەوتت رەزای برازای لە ولاتیکی غەریبی وەک ئەستەمۆل سەرگەردان بیت و گەشتی دەدات کە کچی خۆی لێ مەرە بکات و لە تەکیە کۆتیی جێگایەکی رێزداریی بدات. بەلام شیخ رەزا نەیدەوێست دووبارە بگەڕیتەو ژانی تەکیە و دەرویشی، لە مامی دەکەوتە گلەیی و لە پاشان ھێرش بردنە سەری و کە باسی ئەو رووداو ئەکات ئەلێت:

ئەو پۆژە کە تۆرام و لە کەرکووک سەفەرم کرد
مانەندی عەقارب لە ئەقارب حەزەرم کرد

گهردوون سینگى گردهم و هینامیه کۆتى
 میوانى لهکن مامه غهفوورى لهجهرم کرد
 خواستم که برۆم بۆ سهفهري رۆم به سیاحت
 نهیهتشت و دوو سهد نههلی عهمامه ی له سهرم کرد
 دانیشتی، نهچتی، من کچی خۆم ماره دهکهم لیتی
 نهو طالبی دونیایه نهوا موعتهبهرم کرد

نهم ژيانهیشی بهدل نابیت و سهفهري نهستهمولیشی سهر ناگریت، لهوه پهشیمان
 نهبیتهوه که لهگهل شیخ عهلیی کاکى تیکی داوه و نهلایت:

صد دهفعه وتم وهختی که دیم نهخوهتی قهلبی
 یارهب که لهگهل شیخ عهلی بۆچی شهړم کرد
 ههر دهچمهوه لای گهرچی بلتی هاتهوه دیسان
 نهو خۆتیری بیکاره که من لیسه دهرم کرد

بهلام واز له سهفهري نهستهمول نابینیت، چونکه لهکاتی ژيانی باوکیدا سهفهريکی
 نهوتی کردبوو و له گهړانهوهدا خهبهري مردنی باوکی بیست. دووباره بههر جۆریک بیت
 دهرواتوه نهستهمول. لهوئ لهگهل گهلیک له نهدیب و رۆشنبیران و پیاوه سیاسیهکانی
 کوورد و تورک ناسیاوی پهیدا نهکات و له کاروباری سیاسی دونیا و دهولهتی عوسمانی
 شارهزا دهبیت، وهکو لهم شیعره فارسییه باسی رووداوهکانی نهو سهردهمه ی نهوورپا
 دهکات:

به بزم عشق مگرجز حدیث مهروو فا
 مرا بکار نیاید قران (ناپلیون)
 مرا از ان چه که فیروز گشت (بسمارک)
 مرا ازان چه که پامال گشت (ماکماهون)

واتا:

له بهزمی دلداریدا له راز و نیازی (میهر و وهفا) بهولاره هیچ بهدهردی من نایهت
 قرانی (ناپلیون) هیچ به کهلکی من نایهت
 من لهوهم چی که (بسمارک) سهرکهوت:

من لهوهم چی که (ماکهاون) له ژیر پتدا سوايهوه!!.

له نهسته مول، ميللهت له سولتان عه بدولحه ميد که وتبوهوه ته قهوه و داواي مافی ديموکراسی و دانانی ياسای بنه په تی (قانونی اساسی) ده کرد. شیخ په زایش له دژی سولتان لایه نگیری ميلله تی ده کرد، به لام له نیتحادیه کانیش به داخ بوو. به سولتان ده لیت:

دوشمنه قارشی کدی، ميلله ته قارشی اعلان
لعنة الله على حضرة هذا السلطان

واتا:

بهرامهر دوژمن پشيله و بهرامهر ميللهت شیره
له غنه تی خودا له حه زره تی نم سولتانه بیت

له پاش نه وهی سولتان به ناچاری مل که چ ده بیت و قانونی نه ساسی داده نیت، خه لقی وا ده زانن تنه نا نم ياسایه چاره سه ری هه موو گیروگرفتی ولات ده کات. به لام نم هه له (نیتحادی) په کان ده یقوزنه وه و له په گه ز په رسیدا له جاران خرابتر ده بیت و نه وان ولات ده به نه پتوه. شیخ په زا ناره زایی ده رده به بیت و ده لیت:

ملکک اصلاحنه بر میتی ایتمش مامور
آفرین قوهء ادراکنه باب عالی

واتا:

بو چاره سه رکردنی ولات مردوویه کی کردووه ته مه نمور
نافهرین بو هیزی هه ست نهی (بابی عالی)

له پاش دانانی ياسای بنه په تی (قانون اساسی) بارودوخی ولات خرابتر بوو نیتحادیه کان نه وه له یان بو خویان قوزته وه و ژيانی ميلله تانی تر خرابتر بوو. شیخ په زا ده لیت:

بیچاره عدالت که ییقمشدی بناسی
بردن ایچنه سیچدی بو قانون اساسی
واتا: بیچاره عه دالهت که بناغهی پروخابوو
به جارتک نم قانون نه ساسیه گوی تی کرد

ژیانی کۆمه‌لایه‌تی ته‌کیه و گه‌یه‌کی به‌ته‌کیه؛ په‌روه‌ده‌یه‌کی تایه‌تی شیخ په‌زای کردبوو. له‌سه‌رووی ته‌کیه‌وه، له‌دیواخانی شیخ عه‌لیی کاکي، مه‌لا و دانا‌کانی کوردستان و پیاوه‌ناسراوه‌کانی نایینی کۆریان ده‌به‌ست و باسی زانستی ئیسلامی ده‌کرا و له‌لایه‌کی تریشه‌وه کۆری ده‌رویشان ده‌به‌سترا و له‌سه‌ر ده‌نگی ته‌پل و ده‌ف گۆزانیی خواپه‌رستی و خۆشه‌ویستی پیرانی ته‌ریقه‌ت ده‌وترا. له‌سووچیکي تریشه‌وه شیخ قادری برای، له‌به‌ر ده‌ست کورتی خۆی خزانه‌بووه ژووریکي تاریکه‌وه، به‌لام به‌و بی‌ره‌پۆشنه‌ی هه‌موو تاریکیی ژیا‌نی دامالی بوو و ته‌نها گله‌یی حا‌لی خۆی و سکا‌لای د‌لی له‌گه‌ل خوایدا به‌نه‌یتی ده‌کرد که له‌شیریکي تو‌رکیدا ده‌ل‌یت:

بنای عیشمی قه‌ریله‌ویران ایلین معمار
 امیدم وار که دستی لطفیله‌معمور ایدر برگون
 واتا: نه‌و ده‌ستایه‌ی که له‌کاتی تو‌ره‌ییدا خان‌ی ژیا‌نی و‌یران کردوه
 هیوادارم که پۆژیک به‌ده‌ستی به‌خشنده‌ی ئاوه‌دانی بکاته‌وه

شیخ قادر، عیزه‌تی نه‌فسی زۆر گه‌وره‌بوو، هه‌رچه‌نیک شیخ عه‌لی درتغیی هیچی لی نه‌ده‌کرد، به‌لام له‌ژیانی ده‌رویشی به‌ولاوه‌چی ده‌کات، شیخ قادر به‌وه‌ش شوکرانه‌ی خوی ده‌کرد.

نه‌کسب مال ایچون سعی و نه‌جاهه‌رغبتم واردر
 قناعت چوق یشاسون سایه‌سنده‌راحه‌تم واردر
 واتا:

نه‌بۆ سامان کۆکردنه‌وه تینه‌کۆشم و نه‌بۆ جاه‌مه‌یلم هه‌یه
 هه‌ر بۆی قناعت له‌سایه‌یدا ناسوده‌ییم هه‌یه.

شیخ په‌زا وه‌کوو شیخ قادر نه‌بوو. به‌شداری له‌سامانی برا و مامه‌کانی به‌مافیکی په‌وای خۆی و که‌م و کورتی له‌چاوی نه‌وانی ده‌زانی وه‌کوو ده‌ل‌یت:

بی‌گانه‌هه‌موو صاح‌بی جاه و جه‌به‌رووتن
 بی‌چاره‌برای شیخ عه‌لی مو‌فلیس و پروتن

شیخ عه‌لی د‌یی "قرخ" و "تاله‌بان" که له‌شیخ عه‌بدولره‌حمانی باوکیانه‌وه بۆیان مابوه‌وه، بۆ شیخ په‌زای ته‌رخان کردبوو. هه‌ر له‌پایزیشه‌وه هه‌موو نازووقه‌ی وشکه‌ی

زستانی بۆ برا و برازاکانی دهنارد و نان و چیشتی ئیوارانیان له مهنجهلی خۆیهوه بۆیان دهچوو. بهلام زیان بریتی نهبوو لهمه و شیخ رهزایش بهمه قایل نهدهبوو و شیوهی ژیاویش له چوارچێوهی قهناعهتی دهرویشی چوووهوه دهڕی.

دیواخانێ شیخ رهزا بریتی بوو لهژوور و هه یوانیک له نزیکێ دووهم ده رگای تهکیه که دهینواریه مالی خۆی له گه ریکی به رتهکیه. هه موو دیوارهکانی به نووکه قه له مه به شیعی شیخ رهش کرا بوو، یا شیخ خۆی و یا کهسانیتتر، بۆ نهوهی له بیریان نهچیت، لیته دا تو ماریان دهکرد. بهلام به داخه وه، نه شیخ رهزا خۆی و نه یش که سیتیر بیرى له وه نه نه کرده وه نهو شیعرانه کۆکاته وه و تو ماری بکات و زۆری فهوتا، شیخ رهزا دهیوت: "دیوانی من له سینهی سه دان که سدا تو مار کراوه" بهلام نهو سه دانه زۆریه یان له ژیر خا کدان.

گه لیک له پیاوانی هاوده می، له گه ریکی به رتهکیه و ناوشار له م دیوه خانه دا له شیخ رهزا گرد ده بوونه وه و زۆریه ی کاتیان به شه ره شیعر و نوکته بازی یاده بوارد.

دانیشتوانی گه ریکی به رتهکیه، له ره سه ندا هه موو کوردن، بهلام هه ره یه که له هه رتیمیکێ کوردستانه وه هاتوون. وهکو: قاله ته نیایی، نه مین سوورداشی نه مینه رووتی زهنگنه، محهمه ده نه فه ندی خه لیفه، سلیمان چاووش، ساله ی چه رمه ره ق، نه حمه ده لا ژن، توفیقی بیلال، سید نه مین هه پلوس، سه عه به شیر، سه عه ی حه مه و پیز، فه قیتی نه ولا چاووش، حه مه ی وه ستا فه تاح، بله منگن، نه حه ی سو فی عه زه م ده م بۆر، وه ستا عه بدوللای که وش دوور، خه لیفه نه حمه ده... هتد.

نه م هه مه چه زیه، وهکو یه ک فامیلیا و یه ک ئیقل له ده وری شیخانی تاله بانێ کۆبوو بوونه وه و ژیا نیان ده برده سه ر.

کو ره کانی شیخ عه لی، هه ره که له حه وشێ تهکیه دیواخانیکێ تایبه تی بۆ خۆی دانا بوو. شیخ مه حمه ده عه لی؛ میوانداری عه شایر و نان و خوانی له مل گرتبوو، خه لقیکێ زۆری لی کۆده بووه وه و ئیوارانی، بۆ نهوهی لاوانی به رتهکیه له ناو شاردا تووشی گیتچه ل و فتری ره وشتی خراب نه بن، شه وان به یاری (سینی و زه رف) و گالته و گه پ رایان ده بوارد و له بهر نه وه ی شیخ ره زیان له و گالته و گه په به شدار نه ده کرد ره قی هه لده سا و هه جوی ده کردن.

شیخ موحمه ده ره نوو فیش ده سه یه کی لاوی نازا و چاپوکی له خو کۆکردبوو ده سه لاتی به سه ر شاردا کیشابوو.

دهلین؛ لهسهردهمی عوسمانی، شیخ رهئووف دهیه ویست بپیته سهروکی شارهوانیی کهرکووک، بهلام موته سهرفی تورک عهونوللا (عون الله) دهیه ویت تورکمانیکی هاو زمانیی خوی بکات و له نهنجامی تهقه لای نهودا تورکمانه که دهکریته سهرهک شارهوانی. شیخ رهئووف نههمی پی ناخوش ده بیت و چوار لاری چه کدار له گهل خوی ده بات و سه رهک شارهوانی ده ده کات و خوی له جیتی داده نیشیت. کابرا ده چیتته لای موته سهریف و بوی ده گیتته وه. نهویش سهروک ژاندارم له گهل خوی ده بات، ته ماشا نهکا شیخ رهئووف له جیگای سهروک دانیشته وه. ههر له ده رگاوه به تورکی ده پرسیت: "شیخ موحه مه د رهئووف کئی تووی کرده سه رهک شارهوانی؟". شیخ رهئووف ده ست بۆ ده مانچه که ی پشتی ده بات و ده لیت: "پاشام نه مه منی کرده سه رهک شارهوانی..." "په کی... په کی..." ده لیت و ده گه پیتته وه سه رای حکومت و بروسکه یهک ده نیریت بۆ والیی موصل داوا ده کات شیخ رهئووف بکریته سهروک شارهوانی و ده لیت: "نیمه یه کیکمان پیوسته نه و حکومت بپار پزیت نهک حکومت نه و بپار پزیت. شیخ رهئووف ده کریته سه رهک شارهوانیی کهرکووک و له پاش نهویش شیخ حه بیبی برای و له پاش شیخ حه بیبیش شیخ فاضلی ناموزای سه رهک شارهوانی کهرکووکیان کرد وه.

ژیانی بهر ته کیه ییش بریتی بوو له چند مانگیکی کار و که سابهت، نهوهی له کاتی مهر برینه وهدا "کارگهیی" ده کرد و هندیکیشیان سالی چند کاروانیکی توتنی قاچاغیان ده هینا بۆ جگه ره فروشه کانی ناوشار و هندیکیش له بازاری کۆنه فروشان «قارلر بازاری = بازاری پتویریزن» دوکانی کۆنه فروشیان هه بوو، بهمانه نازووقه ی زستانیان ناماده ده کرد و نیت به درژی سال کاریکی وایان نه بوو، له م دیوه خانانه رایانده بوارد.

شیخ رهزا ده وری هه رزه کاری له نیوان نه م جوژه ژیا نه کۆمه لایه تییه دا رابوارد. له لایه که وه زیکر و خواپه رستی ده رویشان و له لایه کی تریشه وه کۆری مه لا و روشنیران و پیاو ماقوولانی شار و سهروک نیلان و هه روا مه جلیسی گالته و گه پ، نیت زیرهک نهوهیه نه م هه موو دزایه تییه و بیرى چه شن چه شاننه بقۆزیتته وه، ته نها بلیمه تی شیخ رهزا نه م هه موو بیرو رایانه ی هه لقۆز تبوو و بوو بووه نه نسکلۆپیدیای بیرو رای ته صووف و ده رویشی خواپه رستی و روشنیری و نه ده ب و شیعر و گالته و گه پ، له م لاوه؛ له سنه و سابلاغ و کرمانشاوه و له ولاوه تا کو نه سته مو و له باشوور شه وه تا کو به غدا، زیرهکی و بلیمه تی، وه کو "هۆشووچن" گو و گو و ده یچنییه وه و "سوواله" یه کی هه مه په نگى لى ده هۆنییه وه. هه موو که سیک نه م ژیا نه ی ده دیت، به لام وه کوو کورده واری ده لیت: "هه موو

چه کمه زهردیک همزه ناغا نییه."

شیخ عهبدولرهمان، هر لهسهرهتای پۆست نشینیوه، براکانی بۆ ڕیگا پێشانندان به ڕیباری تاله بانیی قادری، به هه‌رمه‌کانی کوردستاندا بلاوکردبووه. شیخ غه‌فوور بۆ کۆیی و شیخ عه‌زیز بۆ ناوچه‌ی (گل) و شیخ موحه‌مه‌د صالح و شیخ عه‌بدولکه‌ریم بۆ باده‌وا و ساله‌یی و شیخ موحه‌مه‌د عارف بۆ ناوچه‌ی سیروان و شیخ موحه‌د دین بۆ سه‌رتاب و جاحیلر... هتد. نه‌مانه تاله بانیان له فامیلیا به‌کی بچوکی ناین په‌سته‌وه کرده ئیلتیکی گه‌ره‌ی ده‌سته‌لاتدار. نه‌م ئیله که‌وته شهر و شۆر و په‌لاماردانی ئیلتانی تری و هه‌رمیتکی زۆریان داگیرکرد. شیخ په‌زایش ده‌بوائی، به هه‌ق و نا‌هه‌ق پارێزگاری له ئیلتی خۆی و دژی ئیلتانی تری بوه‌ستیت و ژیان و گوزه‌رانیشی که‌وته‌بووه سه‌ر نه‌وه. وه‌کوو ده‌لتیت:

جائیزه‌م مه‌طلوبه‌ نه‌م مه‌دحه‌م به‌ خۆرای نییه
هورمانیش بێ (په‌زام) گه‌ر هه‌یج نه‌نیرن یاسه‌تتار

ئیتیر نه‌ شیخ عه‌لیی کاکی به‌م هه‌موو دانایی و دل گه‌وره‌یی و نه‌یش خه‌زمانی و دۆستانی و هه‌تا سولتانی عوسمانی، سولتانیکی به‌زه‌بر و زۆری وه‌کو عه‌بدولحه‌میدیش له زمانی ڕزگار نه‌ده‌بوون که به‌ سولتان ده‌لتیت:

کاشی یک روزم بما بین همایون ره‌ده‌ند
تا (حمید خان) را بگویم: ای (حمیر المؤمنین)
بعثت تو برخلاف بعثت پیغمبر است
(انت ما ارسلت الا زحمة للعالمین)

واتا:

خۆزگه‌ تاقه‌ ڕۆژتیکم ڕۆی ده‌ده‌ن به‌ مابین هه‌مایونی
تا به‌ حمید خان بڵێم نه‌ی گوێ درێژی موسلمانان
ناردنی تو به‌ پێچه‌وانه‌ی ناردنی پێغه‌مبه‌ره
تو بۆ نازاری خه‌لق نه‌بێ بۆ هه‌یجی تر نه‌تیرراوی

چونکه‌ سولتان خۆی به‌ "امیر المؤمنین" ناو ده‌برد و وای جاپ دابوو که خه‌لافه‌تی ئیسلامی بۆ نه‌و ماوه‌ته‌وه و له جیتی پێغه‌مبه‌ر دانیه‌ستوه.

له‌م هه‌جوه‌ی سولتان شیخ په‌زا را‌ده‌کێشرت بۆ به‌رپرسیاری و له‌ گه‌رانه‌وه‌یدا پرسیاری

نه نجامی لی ده کهن. ده لیت "لەت" ټکیان پټوه نام، "پهزا" بووم، بووم به په زالهت".
 له م سغه رانه ی نه سته موږ و به غدا، شیخ پهزا پټوهندی و دوستایه تی له گهډ گه لیک له
 نه دیب و شاعیر و روشنیرانی کورد و تورک و عه رب پیدا نه کات، له وانه شاعیری
 تورکی به ناوړانگ نامیق که مال. که ده چټه لای نایناسیت و به فیزیکه وه ده ست درټ
 ده کات و ده لیت: "بن که مال = من که مال" شیخ پهزایش: "بنده فحولی اهلی که مال".
 نامیق که مال ده ناسیت و گورج" شیخ پهزا سکز... بیورکز... بیورکز" پیش وازی لی
 ده کات. ژبانی شیخ پهزا له گهډ نه وه شدا چاکترین و فراوانترین به ره می نه ده بی هه بو،
 وه کو که رده لولی که رمان تووشی هه رچی ده بو له گهډ خړیدا ده پیچایه وه. له لایه که وه

من سنیم نام پهزا - کلب امام مسرتضی
 درویش عبدالقادر - راهم به مولا میرود

واتا:

من سنیم نام پهزایه - سه کی نیما می مورته زام
 ده رویشی عه بدولقادر - ټگام به ره و خوا نه چی

له لایه کی تربیه وه:

نه قیبک نقب نه گیرمش هه زران کیر افغانی
 گوتی وارسه دیانسون نسل پاک غوث گیلانی

واتا:

هه زاران کیری نه افغانی چوه ته کونی نه قیبه وه
 که ر قنکی هه به به ریریت نه وه ی پاکي غوثی (غوسه) گیلانی

و له گهډ نه وه هه موو پټوه ندیده ی که فامیلیای تاله بانی له گهډ فامیلیای کاک نه حه دی
 شیخدا هه بیوو شیخ پهزا به هه موو ټټیکه وه:

مه ربو و طه حه یاتم به سوله یمانی و خاکی
 خوزگم به سه کی قاپیه که ی نه حه دی کاکي

که چی له پاش کوشتنی سه مه دی تاله بانی و له ټوله یدا کوشتنی شیخ حوسینی
 قه ره چتوار و له شکر نارایی به ررنجه و تاله بانی، شیخ پهزا له سه رچوک بویان ده چټه
 سه نگره وه و هه جوی وایان ده کات که موو له جیتی سهوز نه بیت.

وه نه‌بې هونه‌ری شیخ ره‌زا تنه‌ها له مه‌دح و هه‌جودا بیت، له سیاسه‌تی ولاتدا شاره‌زا و لایه‌نگیری میران و میرنشینانی کوردوستان و نه‌قدی پړۆیمی سه‌لته‌نه‌تی عوسمانی و هیرش برده‌نه‌ سه‌ر حکومه‌ت و ده‌یدیت زۆر هه‌بوون له سایه‌ی سولتانه‌وه سامان و جاهیان په‌یدا ده‌کرد، به‌لام زۆربه‌یان که‌لله بو‌شن، ده‌یوت:

عالمه عام اولدیغندن التفات پادشاه

خر ده‌خی بر آد ق‌زان‌دی سایه‌ شاهانه‌دن

واتا:

له‌به‌ر نه‌وه‌ی نیلتیفات‌ی پادشاه هه‌موو سووچیکی گرتوه‌ته‌وه، که‌ریش، له سایه‌ی شاهانه‌یه‌وه ناو‌ت‌کی ده‌سکه‌وتوه.

نه‌وه‌ی جیتی سه‌رنجه‌، شیخ ره‌زا له هه‌جودا، خوو و ره‌وشتیک نانیتته یه‌کتیکه‌وه که نه‌وه‌ی تیتدا بیت. به‌ پیاو‌ی ناپه‌سه‌ند نالتیت ناپه‌سند، نه‌گه‌ر وابیت سه‌رنجی خه‌لقى رانا‌کتیشیت و هه‌جو کراوه‌که‌یش پیتی تووره‌ نابیت.

پړۆتیک شیخ عه‌لیی کاکی لیتی تووره‌ ده‌بیت و ده‌ل‌یت: "ره‌زا، نه‌مه چیه‌یه که‌س ما هه‌جوی نه‌که‌یت و لی‌مانی نه‌تۆزینی؟" ده‌ل‌یت: "به‌ل‌تی... نه‌وانه‌ی هه‌جو هه‌ل‌ناگرن، خوا و پی‌غه‌مه‌به‌ر و نی‌مامی عه‌لی و شیخی گه‌یلانی، هه‌جوی نه‌مانه‌م نه‌کردوه". له‌به‌رنه‌وه دل‌نیام نه‌و نی‌ل و که‌سه به‌پ‌زانه‌ی که‌ ناویان به‌خراپه‌ له‌ شیعه‌ره‌کانی شیخ ره‌زادا د‌یت، هیچ دل‌گیر نابن و تنه‌ها له‌ سووچی هونه‌رمه‌ندییه‌وه ته‌ماشای شیخ ده‌که‌ن. خوال‌خوش بوو فه‌تاح نا‌غای کا‌که‌یی زۆر جار کۆی له‌ شیعه‌ره‌کانی شیخ ره‌زا که‌ به‌سه‌ر نی‌لی کا‌که‌ییدا هه‌ل‌یداوه ده‌گرد و قاقا پ‌تده‌که‌نی. هیچ گومان‌ی نی‌یه‌، نه‌وه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی که‌ شیخ ره‌زا هه‌جویانی کردوه، له‌پ‌یش نه‌وانی‌تر دیوانه‌که‌ی ده‌قۆزنه‌وه.

پله‌ی س‌تییه‌می ژبانی نه‌ده‌بی شیخ ره‌زا له‌ به‌غدا بوو. شیخ عه‌لی به‌هه‌موو توانایه‌که‌وه ته‌قه‌لای نه‌وه‌ی ده‌دا د‌لی خه‌لق راک‌تیشیتته لای خۆی، که‌چی شیخ ره‌زا به‌و هه‌جوانه خه‌لقى ده‌تۆزان. پړۆتیک حاجی عه‌لی قه‌ردار د‌یتته لای شیخ عه‌لی و ده‌ل‌یت: "من پیاو‌ت‌کی حاجی و د‌یندار و مه‌خلی‌سی ته‌کیه‌ی تاله‌بانیم، که‌چی شیخ ره‌زا له‌ شیعه‌ر‌یک‌دا منی هانیوه‌ته‌ پ‌زی میناس گاوور، نه‌مه چۆن خوا قه‌بوول نه‌کا!" شیخ عه‌لی زۆری پ‌ی ناخوش ده‌بیت و ده‌ن‌یر‌یتته دووی شیخ ره‌زا و هه‌ر له‌ ده‌رگا‌که‌وه: "ره‌زا... نی‌مه ته‌قه‌لا نه‌ده‌ین د‌لی

دوو مسولمان راکیشین کهچی تۆ به دوو قسهی هیچویوچ لیمانی ده تۆرینیت... چۆن مسولمانیکی حاجیی وه کو حاجی عهلی ده به یته پیزی میناس گاوور؟ "شیخ رهزا ده لیت: "نازانم من له دهس کتی سهری خۆم هه لگرم... به یانی زوو میناسیش ده رگای لیم گرتوه و ده لیت: من هه رچه نیتک گاوورم به لام پیاویکی به وجدانم، خوا چۆن هه لسه گرت من ده به یته پیزی حاجی عهلی".

نیتر شیخ عهلی بیر له وه ده کرده وه که شیخ رهزا له م گێژه نگیه ده ریئیت و بیگه ریئیت وه سهر دۆخی ده وری ده رویشیی شیخ عهیدوله حمانی باوکیان، له به رنه وه ته کیه تاله بانیی به غدای پت سپارد و کردیه شیخی نه وی و له سالی (۱۳۱۸هـ) وه کو "طیب رغماً عنه" هاته به غدا و له ته کیه تاله بانیه له گه ره کی مهیدان جیشین بوو.

له به غدا ناشنایی له گه ل گه لیک له پیاوه ناسرا وه کان و نه دیب و شاعیری کوورد و عه ره ب پهیدا کرد. له وانه حه مدی به گی بابان و سه لیم به گی بابان و مفتی زه هاوی و شاعیری ناسرا و جه میل صدقی زه هاوی و سهید مه حمودی گه یلانی و نیبراهیم پاچه چی و عیسا نه فندی جه میل زاده... هتد.

ده گێژنه وه، شیخ رهزا رۆژیک له به غدا له گه ل سهید مه حمودی نه قیبی گه یلانی یاری شه طرهنج ده کن. به ده ستیکی شه طرهنج و به وه ده ستیشه وه ته سبیح، ویرد و دۆعا ده خوئینیت. له ناکا و هاوار ده کات و ده لیت: "قتله ورب الکعبه" سهید مه حمود و ده زانیت شای شه طرهنجی کوشت و ده لیت: "وین... وین قتله؟".. ده لیت: "ئه مه نا.. مفتی زه هاوی" و هه جو هه کی مفتیی بۆ ده لیت و به عه ره بی تیی ده گه یینیت. سهید مه حمود ده لیت: "ئه مه چۆن بلیمه تیکه، به ده ستیک شه طرهنج و به ده ستیک ته سبیح، به لیو وورد و دۆعا و به بیر شیعر ریک ده خات!!

پتیه سه نه وه ش بلتین شیخ رهزا، له حه قیه تدا نه و شیخ رهزایه نیسه که له شیعه رکاندا خۆی به گه لیک ره وشتی نا په سه ند نیتتهام ده کات که به ته واته تی له و ره وستانه وه ده وور بوو، بۆ نمونه، له ده وری عوسمانیدا که ده ولت سهری بۆ گه لیک له داواکانی ده ولته نیستی عماریه کانی نه وروپا شۆر کردبوو، هه تا بیتگانه به پیتی یاسای عوسمانی تاوانبار نه ده کرا، به لکو به پیتی یاسایه که "قانونی اغیار" یان پت ده ووت، شیخ رهزا دهیه ویت گاته به و یاسایه بکات. له ستایشی نه حمه د پاشای باباندا، توهمه تی کوپه بولغار که بۆ خۆی دروست ده کات و داوای پاره له نه حمه د پاشا ده کات که

به پیتی (قانونی اغیار) پارهی کوره بولغاره که بدات. هیچ گومانی نییه نه مه بی نه سل و
قه سلّه. نه به ویت بلتیت کوریک بولغاری حیزیش به پیتی یاسایه کی تاییه تی مافی هه یه.
وه کو «الشعراء یقولون مالایفعلون».

گه لیک له شاعیرانی کوردستان دانیان به وه ستایی شیخ رهزا له مهیدانی شیعی
غه زله دا ناوه، یه کیتک له وانه مهلا محهمه د کهرمی قازبی سه قزییه (۱۸۴۸-۱۹۱۰) له
دایک بووه، که نازناوی "کهوثره". نه مهیش دهقی نامه که یه که له ماموستای کورد له
فارسییه وه کراوه ته کوردی:

"بۆ خزمه تی جه نابیی زمانپاراوترینی شاعیران شیخ رهزا به سه رهگه ردی وجودی
به خته وهرت بم.

دوا ی پتیشکهش کردنی ناره زوومه ندیی بی برانه وه، له بییری درهوشاوه ی ئیوه ی
پایه به زدا ناشکرا بی و نادیار نه میتیتته وه. له و رۆژه وه ئهم که مینه یه توانای ئه وه ی بووه
مرورایی شایسته ی شیعره کانت و ته ی ته پ و تازه ی گه وه هری بییری ده ست بۆ نه برا ی
ئیوه ی به ریتز (خواته مه نتان درتژ بکات)، له صه ده ف ده رهتین و له گو تکه ی دلدا بی کاته
گواره و له لاپه ره ی دلّه ی خه میندا بینه مایه ی سه ردانه واندن و به خشین و له کو شکی باخی
بییری که م و کورتیا بینه حوور و غیلمانی به هشت و خزمه تگوزارانی سه ردارانی تاجدار
سه رومری سال و مانگ و سه عات و رۆژ و شه و، ناره زووی ئهم چاوه فرمیتسکاوییه،
دیتنی روخساری ئه و زاته داوین پاکه یه دلخوازی ئهم سته مدیده یه ی رۆژگار، بۆ هه میشه
خویندنه وه ی شیعی ئه و پیرو زو تازه یه، که به زمان و گیان و، دیار و نادیار، له پیشگای
یه زدانی په روه ردگار، له سینه ی پر بلتیه دا مایه ی هتور بوونی کلپه ی ناگری دووری و
هاوراز و هاو خه مینه.

به لێ له م ماوه یه دا ئه وه ی توانای له نه ستوگرتنی باسی ژانی دووری و باری ناوات و
تاسه ی ئهم که مینه یه ی له باردا بوو، له پاله وانی ده وران برای میهره بان مهلا عه بدوللا
زیاتر به چاک نه زانرا، بۆیه هه لی له ده ست نه دا و به ناردنی ئهم کورته ناواتنامه یه، که وته
په له و به کلیلی ده روازه ی خسته نه پرووی سکالا و پوخته ی ئه و پراره وه، قفلتی سنووقی
ناواتی میژینه ی خو ی کرده وه و بۆی ست غه زه لی له پالا وته ی بییری خو ی دارپشت و چنی.

سازم مگر سیاهی چشمان خود مداد

تا در لباس نامه ببینم جمال دوست

واتا:

مه‌گەر ره‌شینه‌ی چاری خۆم بکه‌م به‌ مه‌ره‌که‌ب

تا جوانیی دۆست له‌ به‌رگی نامه‌دا ببینم

هه‌رچه‌نده‌ پێشکه‌شکردنی ئهم غه‌زه‌لانه‌ و ناردنی ئهم دیارییه‌ بۆ مه‌له‌به‌ند و هه‌رمه‌گه‌لی ده‌وله‌تی عوسمانی وه‌ک ناردنی ورده‌ (زیره‌) و (شاله‌) بۆ (کرمانی) یان وه‌ک لافی خه‌تخۆشییه‌ لای هونه‌رمه‌ندی (ئه‌سفه‌هانی)، به‌تایه‌تیش بۆ ولاتی که‌رکوک و که‌ به‌بوونی ته‌شریفی موباره‌کی ئێوه‌ (خوا ده‌وامی گه‌وره‌ییان بدات)، وه‌ک زێری قالبی که‌ میعیاری بێهه‌ره‌وه‌، که‌ شایسته‌ی به‌کار هێنانی نه‌بی، به‌لام ره‌نگه‌ له‌ کاتی ناوێردنی ئهم که‌مینه‌یه‌دا بێته‌ مایه‌ی یادگار و له‌کاتی خۆتێنده‌وه‌شدا بێته‌ مایه‌ی یادکردنه‌وه‌ به‌ گوێره‌ی نایه‌تی «لا یكلف الله نفسا الا وسعها» بۆیه‌ ناردمه‌ خزمه‌تتان، چونکه‌ وه‌کو وتووێانه:

طاعت ار هیچ نباشد گنه‌ی باید کرد

در دل دوست به‌ر حیله‌ رهی باید کرد

واتا:

نه‌گەر هیچ تاعه‌تیکی خوات نه‌بی، نه‌بی گوناوه‌ی بکه‌ی

چونکه‌ مرۆ نه‌بی هه‌ر چۆن بووه‌ رێیه‌ک بکاته‌وه‌ بۆ ناو دلی دۆست

منیش به‌ ناردنی ئهم شیعره‌ ناپێکانه‌، پێگه‌ی دۆستایه‌تیم له‌ دلی ئێوه‌دا کردوه‌ته‌وه‌، جه‌نابیشتان به‌و په‌ری سۆز و وێژدانی خواپێداویی خۆتانه‌وه‌، له‌ کال و کرچی به‌یه‌ته‌کان و که‌م و کووپی پایه‌کانی چاوپۆشی و په‌سه‌ندی چه‌شی گه‌وه‌هه‌رباری به‌فرموون، داخواز و تکه‌کاریشم چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌ک له‌ مرواری شیعری خۆتان که‌ له‌ به‌رده‌ستدان و ئاماده‌ن، له‌هه‌ر بابه‌تیک بن، چ له‌ بابته‌ ستایشی خوا و چ پیاوه‌لدان و چ قه‌سیده‌ و چ لاقرتیو و توانج و داشۆزین و داواکاریان ئێجگار زۆره‌، به‌ تایه‌تی لای ئهم که‌مینه‌یه‌ وه‌ک گۆگردی سوور وایه‌. به‌ناوی دیاری و خه‌لاته‌وه‌ که‌ لای چا و و دله‌رووناکان دیارییه‌کی بێهاوتایه‌ و له‌گه‌ڵ وه‌لامنامه‌که‌دا، به‌ مه‌لاعه‌بدوللادا بۆمی په‌وانه‌ به‌فرموون، تا بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی و به‌وه‌پێدانیان که‌سانیکێ زۆر له‌ وێژه‌ی ئێوه‌ی به‌رپێز و ده‌ست په‌نگیستان ئاگادار بکه‌مه‌وه‌ چونکه‌ خۆت واته‌نی «حقیقه‌ برزی تیغی مجه‌وه‌هر له‌ غیلافا».

له‌ کۆتاییدا خوا ته‌مه‌نتان درێژ بکات و هه‌میشه‌ش چاوه‌ڕوانی مژده‌ی سه‌لامه‌تی و

فهرمانت‌انم.

بدون سابقه ابلاغ گفته اند خطا است
ولی بسوی هنرمند و اهل فضل روا است
سوال کردم ازین نکته از وزیر خود
جواب داد که اری جناب شیخ رضا است

واتا:

وتوویانه راگه یاندن بین نه‌وی پیشینه‌یین له نیوانا هه‌بین، هه‌له‌یه
به‌لام لای مروی هونه‌رمه‌ند و خاوه‌ن فه‌زل په‌وایه
له‌م باره‌وه له راوژ بین کراوی خومم پرسی
وه‌لامی دایه‌وه، وتی: به‌لئی جه‌نابی شیخ په‌زایه
(با: به‌لئی، جه‌نابی شیخ پازویه)

نیمه نه‌و غه‌زه‌لانه‌ی مه‌لا محمه‌دی کریمی قازی که له بنه‌ماله‌ی شیخ الاسلامی سه‌قزه
ده‌سمان نه‌که‌وتووه به‌لام به‌پیتی نه‌وی نه‌م کاغه‌زه‌ی سه‌ره‌وه‌ی ناردووه بو‌که‌رکووک،
ده‌بیت له‌پیش چوونی شیخ په‌زا بو‌پیشه‌وایی ته‌کیه‌ی تاله‌بانی له‌به‌غدا که له سالی
۱۳۱۸ کوجیدا بووه، بوو بیت. مه‌لا محمه‌د زور به‌ترس و له‌رزه‌وه شیعه‌ره‌کانی
پیش‌که‌شی شیخ په‌زا ده‌کات، په‌نگیشه نه‌و شیعه‌ره‌ی شیخ په‌زای دیبیت که بو‌عه‌بدوللا
پاشای ره‌واندزی ناردبوو ده‌لئیت:

شاعیری گنده طبع هم‌چو جعل
شعر او چون شعور او مختل

واتا:

شاعیریکی ته‌بیعت وه‌ک قالونچه بو‌گه‌ن
نه‌بین شیعریشی، وه‌ک هه‌ست و شعوری، شتواو بین

شیخ په‌زا و شاری که‌رکووک

شیخ په‌زا پوله‌ی شاری که‌رکووک، ژبانی مندالی و هه‌ره‌زه‌کاری له که‌رکووک را‌باردووه
و هه‌ر له که‌رکووکیش به‌هره‌ی هونه‌رمه‌ندی وه‌رگرتووه. که‌رکووک گتو‌ستانی

باوباپسیره تی، خۆی و خیزانی زۆری ته مه نیا نه که رکوک بووه و جوانترین و فراوانترین بهرهمی هونهری و نه ده بی لیره ههلقولاوه و له ژیر چاوه دیری باوکیکی خواپهرست و زانا و شاعیر پهروه ده بووه و زیانیکی دهرویشانهی ناسووهی رابواردووه. بهلام نهو بههره هونهرمه نندییهی نهو نه ده ناگه هان بوو له سنووری شاری که رکوک جیتی نه ده بووه و له گه ل ژبانی دهرویشانهی ته کیه دا نه ده گونجا، دهیه و یست، نهک ته نهها گهشتی ولاتی عوسمانی و نیران، به لکو به جیهاندا بگه پیت و جاری هونهرمه نندی خۆی پیتدا بلا و بکاتهوه.

بیرون دلده بولمادم اثار کنز راز
جاک درونه عطف عنان ایتمک ایسترم

واتا:

له ده ره وهی دلدا نه مدیت ناساری گه نجینهی راز
ده مه ویت سه ریچی له بهستی رووخی ده روون بکه م

بهلام له پاش کۆچی دواپی باوکی، نه ته مه بهو ژبانهی دهرویشانهیه رازی بوو و نه یش مام و برا وه کوو باوکی نازیان ده کیشا، تووشی گیروگرفتی ژبان بوو و دلی له که رکوک و خزمانی خۆی په نجاو و چند جار تیک به توواری که رکوکی به جی هیشتهوه، بهلام چۆله که ی دلی هه ر بو که رکوک باله فپی کردووه و به په شیمانی گه راوه تهوه شاره دلگیره که ی خۆی.

بو موجته هیدان گه رچی جهوازی نییه تهقلید
من موجته هیدم، هاتم و تهقلیدی که رم کرد

بهلام چۆن بچیتتهوه که رکوک، خۆی به بهش خوراو نه زنیته و خزمانی له گه لیدا باش نین.

به م حاله نه گه ر ده فعه یی تر بچمه وه که رکوک
مه علومه به مه ردی نه رواوه له سه رم تووک
بوچ بچمه وه که رکوکی قورمساغ که له گه ل من
نه هلی هه موو ناسازه وه کوو ناوی هه مامووک

گله بی له که رکوک ناکات، دلی هه ر بو که رکوک لی ده دات، به لکو له که سوکاری

خوی که نه یان توانیوه دلی بیتنه جی، له بهرنه وه غه ربی و سته م نه چیشیت و سه رب
خرمانی دانانوتیت:

بیم خۆشه، له بهر جهوری برا و لۆمهیی نه قوام
صه د جار له غه ربی بکهوم موفلیس و مه هتوک
رۆژی به مرادی منیش نه لبهت ده گه ری چه رخ
نهم میچه قه راری نییه گاهن جگه گهه بوک*
شهش مانگه زیاتر که له پاش مهرگی بدهرم من
مه غدوورم و مه ظلوم و جهفا دیده و مه هتوک
* جگ و بوک دوو باری نیشتنه وهی "قاب" که یاری پی ده کن.

له شیعه که ی که ته می شیخ عه لی کاکیی ده کات، نهوی کردووه به هو ی به جی هیشتنی
که رکوک، چونکه له که رکوکدا هیچ سامانیککی وای نه بووه.

بیتگانه هه موو صاحبی جاه و جه به رووتن
بیچاره برای شیخ عه لی موفلیس و پوتن
له که رکوکدا ته نها خانویه کی بچوکی هه یه و تیدا ناحه سیته وه:
حوجره ییکم هه یه به قه ده ر له پی
رۆژ عیلاجی نه کهم به شه و نه ته پی

.....

سه ر و پشیم له تو ز و قسل و گه چا
وهک په لاسیکه پر له پشک و سپی

له هه موو نه مانه دا شیخ عه لی کاکیی تاوانبار ده کات و په لاری بۆ نه و ده وه شینیت
شینخ عه لی خو تو منت ناواره کرد و دهریه دره
چاکه هه جو یکت بکه م نه ما موفید و موخته سه ر
بۆ حه مدی وه ستا فه تاح ئیمهت هه موو ناواره کرد
نه ی حه مدی وه ستا فه تاح دایکت به کتیری نیره که ر

همه‌ی وهستا فەتاح وه‌کیل خەرج و جێ باوه‌ری شیخ عەلی بوو.
— هەر چه‌نیک خۆشترین پۆژانی ژبانی له‌بەر ته‌کیه‌ بوو، به‌لام که له‌ ته‌کیه‌ تۆرا رقی له
هموو شتیکیه‌ بووه‌ته‌وه و به‌رته‌کیه‌یشی له‌بەر چاو که‌وته‌وه:

هه‌رام زاده و دایکی خۆگتی له‌به‌رته‌کیه‌ زوره
خله و بله و فشه‌گاته و عه‌زه ده‌مبۆره

هه‌روا جێبو به‌هموو که‌رکوکیان ده‌دات:

مه‌کن باوه‌ر به‌قه‌ولی داکی خۆگیتانی که‌رکوکی
نه‌گه‌ر خه‌لطنی بکه‌ن وابه‌زانه‌ گا قۆزانی و که‌ر کۆکی

دیسانه‌وه ده‌لێت:

که‌بابی گوشتی بز، فاکه‌هی به‌ری خه‌رنوک
له‌من به‌رسه‌ صه‌فای شاره‌ حه‌زه‌که‌ی که‌رکووک

شیخ ره‌زا له‌ که‌رکووک سامانیکی وای نه‌بوو که‌ برا و خزم لێی زه‌وت بکه‌ن، نه‌وه‌ی له
شیخ عه‌بدولپه‌حمانی باوکی مابوه‌وه دوو دتی "قرخ" و "تاله‌بان" بوون که‌ بو‌نه‌و
دانرا‌بون. شیخ عەلی له‌پاش باوکی، به‌ده‌سته‌لاتی خۆی هه‌ندێ دتی ده‌سکه‌وت کرد بوو،
وه‌کو: قه‌ره‌ حه‌سه‌ن له‌یلان و یه‌حیاوا و زه‌وی و زاری پشت ته‌کیه‌. شیخ ره‌زا ده‌یوست
نه‌مه‌ش له‌گه‌لیدا به‌ش بکری‌ت. له‌ ته‌خمیسی غه‌زه‌لیکی "حافظ" دا نه‌م گله‌یی ده‌کات و
خزمانی تاوانبار ده‌کات و ده‌لێت:

تعدایی که‌ با من اقرا‌با کرد
ندیدم شمر با آل عبا کرد
مگر از حال من رمزی ادا کرد

(سحر بلیل حکایت با صبا کرد)
که‌ عشق روی گل با ماچه‌ا کرد)

ز ع‌قرب طینتان عم و خالم
پیشان روزگار و خسته‌ حال
مه‌یا از پی تاراج مالم

(من از بیگانگان هرگز ننام
 که با من هرچه کرد آن اشنا کرد)
 پراز زاغ و زغن صحن گلستان
 ز شادی کبک قاه قاه خندان
 هزارانرا هزاران داغ حـرفـان
 (بهر سو بلبـل مسکین در افغان
 تنعم در میان باد صبا کرد)
 (رضا) را نفرت است از خرقه پوشان
 ز عشق و شورما چون دف خروشان
 من و من بعد بمزم باده نوشان
 (بشارت بر بکوی می فروشان
 که (حافظ) توبه از زهدو ریا کرد)

واتا:

نهو تعددایه‌ی که خزم له منی کرد، شمر به نالی عه‌لی نه‌کردووه،
 تنه‌ها توانی نه‌وه هه‌یه نیشانه‌یه‌کی حالی من
 به ده‌ست ده‌ستدریزی خرمانه‌وه باس بکرتی،
 سه‌ینان بلبـل رازی خوئی بۆ شنه‌بای به‌یانی گتیرایه‌وه،
 وتی عه‌شقی رووی گول مه‌گه‌ر هه‌ر خوا بزانتی چیی به‌ نیعه‌ کرد.
 له دوویشک ره‌وشته‌کانی مام و خالم
 رۆژگارم په‌رتشان و خالم خه‌سته‌یه
 ناماده‌ی به‌ تاراج بردنی مالم
 من هه‌رگیز له ده‌ست بیتگانه‌کان نانالیم
 چونکه هه‌رجی له من کرا ناشنا کردی
 هه‌وشی ناوباخ پره له قه‌له‌ره‌ش و قه‌له‌بازه‌که و
 که‌و له خو‌شیدا قاقا پینه‌که‌نتی
 به‌لام بولبولان هه‌زار داخی
 بی به‌شییان پی‌تویه
 نه‌لتی: لهم ناوه‌نده‌دا نه‌وی

کەیفی کرد بای صەبای بەیانیان بوو
 (پەزا) بێزارە لەوانەی خەرقە لەبەر ئەکەن
 نێمە بە هۆی عەشق و سۆزی عەشقەووە وەک دەف هاتوینە جۆش
 من نێتر لەمەولا هەر لەگەڵ بەزمی بادەنۆشان ئەبم
 مژدە بەر بۆ گەرەکی مەمی فرۆشان
 کەوا (حافز) تۆمە لە پیا کردن و خۆ بە درۆ بە خواناس دانە قەلەم، کردووە
 لەگەڵ ئەم هەموو هێرشەیی بەسەر کەرکووکدا، شیخ پەزا پارتیزگاری لە خەلقى کەرکووک
 دەکات و دەلێت:

گرچە جمعیەت کەرکووک کم از بغداد است
 قابلیت نه بتعداد به استعداد است
 واتا:

هەرچەند ژمارەی دانیشتوانی کەرکووک لە هی بەغدا کەمترە،
 توان بە ژمارە نییە، بە لیتهان و ئامادەییە.
 ئەم پارتیزگارییە لە کەرکووک، لە بەغدا دەیکات پێ دەلێن کەرکووک لە بەغدا کەم
 و دەستەلاتیکی وایان نییە، لە وەلامدا:
 هەرچەنیک کەرکووک لەغدادا کەم
 توانا بە ژمارە نییە بە بەهرە و زیرەکییە.

مالی شیخ پەزا لە گەرەکی بەرتەکیە

مالی شیخ پەزا، دەکەوتێتە بەرامبەری دەرگای دووهمی تەکیە (بەرەو پۆژناوا) بریتییه
 لە دەرگایەکی گەورە کە بە پێی نەقشەی ئەو سەردەمە لەهەردوو لاوە دوو سەکتۆی لێیه
 (سەلاملخ). کە دەچیتە ژوورەوە، ژوورێکی بچووک بۆ قاپییەوان و بەدەستە راستدا ژوور
 و هەیوانیک دەنواریتە سەر حەوشیکی گەورە کە مەلا نەوڕەحمان و خێزانی تێدا دەژیان.
 لەم حەوشەدا دوو حەوشی تری جیا دەبێتەو، یەکەمیان مالی شیخ واحیدی برای شیخ
 پەزایە و دووهمیان مالی شیخ پەزایە.
 مالی شیخ پەزا بریتییه لە حەوشیکی گەورە و دۆر و خەزنە و دوو ژوور و هەیوانیک.

دۆرۈ خەزىنە جىنگاي ژيانى خىزان بوو و ئەو دوو ژوورو ھەيوانەيش بۆ ميوانى تايىبەتى.
چونكى ميوانانى تىرى لە تەكيە دەبوون. پەنجەرەكانى ژوورەكان دەنوارپتە (باغى فەرھاد)
و گەرەكى سەي سەرورە قەلەي كەرکووک. ئەم خانووە تاك و ئىستە ماوہ.
شىخ پەزا ژوورەكەي خۆي كەردووەتە ھۆي ھەجوى ھەستاي دروست كەردنى كە دەلەيت:

✓ حوجرەيىكەم ھەيە بەقەدەر لەپى
پۆژ عىلاجى ئەكەم بەشەو ئەتەپى
مەنفەز و درز و ئاو دزى ھەرچەند
دەيگرم، دەيكۆتم بە دەست و بە پى
شەو كە دىم، دەم دەكاتەو ھەكوھار
وا ئەزانم سەگە و بەمن ئەحەپى
سەر و پىشم لەتۆز و قسل و گەچا
وەك پەلاستىكە پىر لە پىشك و سپى
خەمى شاگرەكان زياتر ئەخۆم
گەورە ھەر چاكە ئاخ لەدس دەس و پى
ژنى ھەستاكە بۆچ نەگىم توخوا
ساق و سمت لووسى، كوز پىر دەرىن

شىخ پەزا و شىخ عەلى

شىخ عەلى تالەبانى كۆرى شىخ عەبدولرەحمانى كۆرى شىخ ئەحمەدى تالەبەنە و برا
گەورەي شىخ پەزايە. لەپاش كۆچى دوايى باوكى، بوو پۆست نشىنى تەكيەي تالەبانى
لە كەرکووک و شىخى پىيازى قادرى. لە دەورى فەقييىدا، بۆ مەبەستى خوێندن، گەلى
شارانى كوردستان گەراو و لەلەي داناکانى كوردى ئەو سەردەمە زانستى پىيازى نايىنى
ئىسلامى خوێندووە.

شىخ عەلى پىاويكى لەسەرخۆ و زوبان خوش و بى فيز و ھەمو و قورئانى پىروۆزى
بەلىكدانەو (تەفسىر) لەبەر بوو. لەزانستى پزىشكى و ناسىنى گيا و درەختى دار و

دهرمانیش شاره‌زا بوو و کتبیکی ده‌سنووسی له‌سەر نهمه داناوه.

شیخ ره‌زا، له‌ژێر سایه‌ی باوکییدا ژیانیکی ده‌رویشانه ژیاوه. به‌لام له‌پاش کۆچی باوکی، هەر چه‌نیک شیخ عه‌لی بۆ گۆزه‌رانی شیخ ره‌زا و فامیلیای درێخی لێ نه‌کردووه و ده‌یووست شیخ ره‌زایش، له‌سەر پێشه‌ی باوباپیری ڕێگای نایینه‌رستی بگریت، به‌لام شیوه‌ی ژیان گۆراو بۆ بلیعه‌یی شیخ ره‌زا له‌ مه‌یدانی شیعر و نه‌ده‌ب پالی پتیه‌ ده‌نا که له‌چوارچێوه‌ی ته‌کیه و ده‌رویشی ده‌رچیت و به‌چیت مه‌یدانیکی فراوانتر و له‌ناو کۆمه‌لاندایه‌ جێگایه‌کی ره‌وای خۆی وه‌رگریت. که‌چی شیخ عه‌لی نهم جوژه‌ ژيانیه‌ی بۆ مسۆگهر نه‌ده‌کرا و له‌ شیخ عه‌لی ده‌تۆری ده‌چیته‌ کۆی لای شیخ غه‌فووری مامی، به‌لام شیخ غه‌فووریش ده‌یووست ژیانیکی ناسووده‌ی بۆ ڕێکخات لایه‌نگیری نه‌وه نه‌بوو به‌چیته‌ شاران. که‌چی شیخ ره‌زا ده‌لێت:

پێم خۆشه‌ له‌به‌ر جه‌وری برا و لۆمه‌یی نه‌قوام
صد جار له‌ غه‌ریبی بکه‌وم موفلیس و مه‌فلوک
شه‌ش مانگه‌ زیاتر که‌ له‌پاش مه‌رگی پده‌ر من
مه‌غدوورم و مه‌ظلووم و جه‌فا دیده‌ و مه‌هتووک

.....

به‌م حاله‌ نه‌گه‌ر ده‌فعه‌یی تر به‌جمه‌وه‌ که‌رکووک
مه‌علومه‌ به‌ مه‌ردی نه‌رواوه‌ له‌سهرم تووک

نایه‌وێت نه‌ برا به‌چوکی شیخ عه‌لی بکێشیت و نه‌یش ژيانی ده‌رویشانه‌ی ته‌کیه.
ده‌یه‌وێت له‌مه‌ سه‌رفراز بیت و به‌چیته‌ دونیایه‌کی فراوانتر و ده‌لێت:

من خواجه‌نی نه‌حرام و نامێزشی دونیا
هێشتا که‌ نه‌میکردووه‌ ته‌ به‌نده‌یی مه‌ملوک

به‌لام وه‌کوو ده‌لێن: "به‌رد له‌جیتی خۆی سه‌نگینه‌" و دووباره‌ ئاره‌زووی نه‌و ژيانیه‌ی به‌رته‌کیه‌ نه‌کاته‌وه‌ و له‌وه‌ په‌شیمان ده‌بێته‌وه‌ که‌ له‌گه‌ڵ شیخ عه‌لی کاکیی به‌شه‌ر هاتووه‌.

صد ده‌فعه‌ وتم وه‌ختی که‌ دیم نه‌خودتی قه‌لبی
یا ره‌ب که‌ له‌گه‌ڵ شیخ عه‌لی بۆچی شه‌رم کرد؟

شیخ رهزا خوی له دژایه تیسه کی نه فسی ده بینیت. له لایه که وه شیخ عه لی له جیگای
شیخ عه بدولره حماني باوکی دانیشته وه و نه و جیگایه ی پر کردوه ته وه، به لام به م چی!
نهم زیانیکی تری ده ویت. له لایه که وه ده لیت:

نهمیستایش (شیخ عه لی) ی نه جلی که پیری صاحب نیرشاده
نهمیش وهک باوک و باپیری له زومره ی نه ولیا مه عدوود

ههروه ها نه صیحه تی ده کات که له ږنگای باوکی لانه دات:

شیخ عه لی نه طواری باوکت تیک مه ده
(قل هو الرحمن — ان آمانا به)

که چی له و کاته ی که شیخ عه لی له حج دیته وه و هه موو جه ماوه ری شاری که رکوک
پیشوازی لئ ده که ن، ده لیت:

چهند هه تیو خوی تاسولوس دا چوون به پیری شیخه وه
کاشکی مووی بوومایی من به کیری شیخه وه

که چی له لایه کی تریشه وه ده لیت:

ایها الناس بشارت که ولی من آید
آشنای ازلی شیخ عه لی من آید

واتا:

خهلقینه مژده بی وه لی دیت
شیخ عه لی ناشنای نه زه لی دیت

شیخ عه لی بز خزم و بیگانه پیاوکی کیسه کراو بوو، به لام شیخ رهزا دهیه ویت هه بز
برا بیت.

بیگانه هه موو صاحبی جاه و جه بهرووتن
بیچاره برای (شیخ عه لی) موفلیس و پروتن
نه ی شیخ عه لی چاکه و ثوقت به برا بی
باوه پر مه که بهم خهلقه که وهک توله له دووتن
قهومی که له عه هدی پدهرت خهلقه به گوش بوون

ته حقیقی بزانه به خودا جومله عه دووتن
 په حمیان نییه ده رباره یی تو خزم و نه قاریب
 موشفیه قتره بیگانه له مانه که عه مووتن
 نادان و قورم ساغ و نه زانن که نه مانه
 گاهی له سه ما، گاه له سه یری مه له کووتن
 نم ته کیه نوشینانه، چه ده رویش و چ صوفی
 هر چه نده به دل موشته غیلی ذیکر و قونووتن
 وهک حاجیی مابهینی (صفا) و (مروه) به ته عجل
 بو لوقمه نه مانیش به مه تل یوونس و حووتن

نیمجا دیته وه سه رخزی و ده لیت:

جومعانه براره، به خودا موفلیسه (لامع)
 نه پولی حه مامی هه یه نه پاره یی تووتن

له لایه که وه شیخ عدلی کاکی ده باته ریزی نه ولیا و ناشنای خودا، له لایه که وه که
 ده لیتیش.

لازمه بو شیخ سبه ینان گورگه خه و
 تا بلتین شیخ عابده و نانوی به شه و

لالوتی شیخ عدلی له گه ل شیخ ره زادا، زوری له بهر دل شکاندنی دوست و ناسیاوی
 بوو. بو نمونه، له بنه ماله ناسراوه کانی که رکوک که دوستیکی زور نژیکی شیخ عدلی
 بوون، بنه ماله ی (خادم السجاده) و مه لا ماری مه لا عه بدولای خدی و حاجی عدلی
 قهردار... هتد. شیخ عدلی ده یوست شیخ رهزا واز له و وته ناشرینه بیتی و رتگیای با
 و باپیری بگریت. به لام هونه ری شیخ رهزا له ودها بوو و شیعه کانی به سه زمانی خه لقه وه
 بوو. هر له بهر نه وه، شیخ عدلی شیخ رهزای کرده نوته ری خوی و پیشه وایی ته کیه ی
 تاله بانایی به غدای بیت سپارد.

له شیعه ریکی تردا که به شیخ عدلی کاکی ده لیت، جنتوتیکیش ده داته حه موی وه ستا
 فه تاح.

(شیخ عدلی) خو تۆ منت ناواره کرد و دهریده
چاکه ههجوکت بکهم نهما موفیدو موختهسه
بۆ همهی وهستا فهتاح ئیمهت ههموو ناواره کرد
ئهی همهی وهستا فهتاح دایکت بهکتیری نیرهکه

له شیعریکی تریشدا که باسی ئهو نازووچهیه نهکات که شیخ عدلی وهری نهگرت
نهلتیت:

نهم دهغله که تسلیمی دهکا شیخ به ههجیجی
نوقصانی نهکات ههر له تهغاری ده کهویجی
نهصل و نهسهبت دۆمه له من بووی به ههجیجی
بی مروهت و ئینصاف و ههرامزاده و بیجی

شیخ رهزا و شیخ مهحمهد عهلیی برارای

شیخ مهحمهد عدلی، که به "کههره" ناسراوه، کوپی گهورهی شیخ عدلی شیخ
عهبدولپهمانه. لهپاش کۆچی دواپی باوکی، ههرچهنیک ئهو پۆست نشینی تهکیه بوو،
بهلام لهبههر گوئی گرانی و زوبان لهنگی نهم کارهی پێ نهدهکرا و ههر له ههرزهکارییهوه
نهمهی سپارده شیخ جهمیلی کوپی گهورهی.

شیخ مهحمهد عدلی پیاوکی نازا و دهس کراوه و میوان گوزاریبوو. لهوکاتهدا
میوانخانه (ئوتیل) نهبوو. زۆریهپی پیاوه ناسراوهکان یان له تهکیهتالهبانی و یان له
خانهقای سهد نهحمهد میوان دهبوون و ههمیشه سوفره و خوانی شیخ بۆ میوان ناماده
بوو. دایکی شیخ مهحمهد عدلی؛ زوبهیده خانمی کچی برام پاشای باجهلانه.

شیخ رهزا، وهکو، تارادهیتک، شهرمی له شیخ عهلیی کاکی دهکرد، سووی لهم
ندهبووهوه، لهبهرنهوه ناکۆکییان لهنتواندا ههبرو و له شیعریکدا دهلتیت:

سا بی زگی خۆت ههلمهده و مههره له داغا
نهم قهومه ههموو مردن و تومای له وهجاغا
لهولاوه پهلیکت له زههاو پهل دهووشیینی

لەم لاوه ڕهگیکت له کنی ساوجه بولاغا

مه بهستی له مه، شیخ مهحه مهده عهلی دوو ژنی هه بوو، یه کتیکان زبیا خانمی کچی
عهلی بهگی برایم پاشای زه هاو و نه ویتریان فاطمه خانمی شیخ قه سیمی نه هری سابلأغه.
شیخ مهحه مهده عهلی به سوار چاکی و نیشان شکینی ناوی ده رهتینا بوو. شیخ رهزا له م
شیعهری خواره وه باسی دهست و تفهنگی دهکات و ده لیت:

گه رچی چهند ڕۆژی بوو ته علیمی تفهنگبازی نه کرد
ڕۆستم ناسا چوو ه پارتیز له یهکی تیتله بیجاع
هه ر که نهنگاوتی، وتم؛ دهک دهس و بازووت نه پزی
هه ر که سی پیت نه لێ ڕۆستم ته رهسه و قوڕپرو مساغ

شهوانی زستان پیاوانی بهرتهکیه له دیوه خانی شیخ مهحه مهده عهلی کوڤه بونه وه، به
نوخته بازی (خله کهزی) و یاری (سینی و زهرف) شهویان ده برده سه ر. شیخ مهحه مهده
عهلی بۆ نه وه کوژیانه ده کرده وه نه چنه ناوشار و تووشی گیتجه ل بن. شیخ رهزایش تاسوقی
له و کوپو نه وه به ده کرد، به لام دانو له ی له گه ل شیخی برازیدا نه ده کو لا و گوئیان لێ که ر
ده کرد. شه ویک ده به ویت بجیتته دیوا خانی برازای، به لام ده رگای لێ ناکه نه وه.

پروم کرده به زمی خاسی برازا نه زیزه که م
نم شهو، به صد ته وازوع و ئیخلاص و سه رکزی
پروانیم له درزی قاپیه وه خۆی و تابیعان
دانیشتون دوور ریزه له ده وری خله ی کهزی
ده تووت ته منی کرابوو به مه خصوصی قاپیه وان
خۆی کرد به نیره تورک وتی "کیم یلیر سزی؟"
پیم وت منم که سه که م مامه شیخ رهزام
«تائز میسن، خومه بیس نه فهن دی، مه گه ر بزی؟»
نم سه ددی باب به بۆ منه ئیزهاری که تا به رۆم
یان مه رحه مهت که حیزه له سه رما گونم ته زی
نه مجا به کوردی هاته ته که لیم وتی به لێ

نهو شیخه حيله بازو قوماریاز و کهر دزی
وهختی که لهم موعامه له زانیم غه رهز چیه
دهر حال گه پامه پاشه وه نه ما به عاجزی

شیخ رهزا که له شیخ عهلی کاکي لالوت بوو؛ له گهل شیخ مه حه مه د عهلیی برازای گۆم
له نیتوانیانا بوو. شیخ عهلی نازی برا بچو که کانی ده کیشا به لام نه م قسه ی سووکی له
مامی قبول نه ده کرد. شیخ رهزا رۆژتیک به م هه لبه سته ی خواره وه هه جوی شیخ مه حه مه د
عهلی ده کات:

نه ت و ده ریشتی مریدان چو شکر شیرینی
به خدا ای پسر شیخ تو هر جا شکری

واتا:

تۆ ته نها له به رده می مریده کانداهک شکر شیرین نیت
به خوا قه سم نه ی کوپی شیخ تۆ له هه موو شوتینیکا شه کری یا تۆ هه ر جاشه که ری!

شیخ مه حه مه د عهلی ده یگریت و قولی با ده دات و هه ره شه ی لی ده کات، شیخ رهزا
ده لیت: توو به پیچه وانه تیگه یشتوویت، من وتومه:
«تو هه رجا شه کریت، نهک هه ر جاشه که ریت»

شیخ رهزا ناره زایی خۆی لی ده ریپوه و لهم هه لبه سته ی خواره وه نیتر په رده ی له نیتواندا
هه لگرتووه.

شیخ که هام صوحبه تی شامار و نه دیی حه مه بی
شیخ که دۆستی مچه ریژای یو نه حه د جه مه بی
شیخ له بهر جه لبی دلی نایشه کوپانه، ژنه که ی
شیر بکیشیت و له پرووی والیده ده سته و قه مه بی
شیخ که قودسییه تی پیرانی ته ریقه ت له کنی
هه موو نه فسانه و و نه فسوون، هه موو گالته و گه مه بی
شیخ که گه ووادئ وه کو (خادمی سوجاده) له لای
سه ییدی حو، له سولاله ی عه لیو فاطمه بی
شیخ که قه سری حه ره می گه ییه مه قامی نه علا

سەر بلند کات و بلن شیخ نەمە، قەسری نەمە بێ
 شیخ ئەوا گۆی هونەری بر دەوێ کەشکەک سەلەوات
 شیخ ئەوا جیتی پدەری گرتەوێ دەستی بەمە بێ

شیخ پەزا و حەمەدی وەستا فەتاح

حەمەدی وەستا فەتاح یەکیەک بوو لە دانیشتوانی بەر تەکیەیی کەرکوک و وەکیلی
 خەرجی شیخ عەلی بوو. شیخ عەلی؛ جگە لە نان و شۆریای تەکیە، بۆ برا و خزمەنی
 تازوو قە و موچەیی سالانەشی دەدانی و ئیوارانیشت لەمەنجەلی مالی خۆیەوێ خۆراکی
 شامی بۆ دەناردن. حەمەدی وەستا فەتاح سەر پەرشەیی نەمانەیی دەکرد، لەبەر ئەوەی
 حەریص بوو لەسەر مالی تەکیە و شیخ عەلی، گۆی بەهەر شە و گۆرەشی شیخانە
 نەدەدا و هەرکەسە بەگۆرەیی مووچەیی خۆی، دابەشی دەکرد.

شیخ پەزا، هەر لە بناغەوێ، بەم مووچەیی کاکێ قایل نەبوو و دەیویست بەزۆرە ملی
 لە حەمەدی وەستا فەتاح لەو پتر بێچەرتنیت و ئەویش نەیدەدا. لەبەر ئەوە شیخ پەزا لەسەر
 چۆک بۆی دانیشتبوو لە پالی ئەوێ وە جار جار پەلاری لە شیخ عەلی کاکیشی گردووە.
 لە یەکیەک لە هەجەکانی حەمەدی وەستا فەتاح دەتیت:

هەزار ئەفسوون و جادووی پێوێ ناویزانە نەم پێشە
 عیلاجی گەر بێی یا گۆزە یا گۆتزانە نەم پێشە
 بە تەحریکی تەلیکی سەد هەزار ئەفسی بە کوشتن دا
 پەنێسی حیلەکاران، شای قوماربازانە نەم پێشە
 بەبای سەرسەر لە شوێن خۆی ناچمێ پێشی نەمەند سەختە
 بەبێ حیکمەت نییە گەر جار بەجار لەرزانە نەم پێشە
 بە زاهیر سافە وەک زبۆی سپی، ئەمما لە باطیندا
 پەش و پێس و مەلوووت، وەک بنی قازانە نەم پێشە
 بەمەکرێ نەمەرەتینی حەز بکا هەر لێرە تا (موکری)
 پەناهم دەی خودایا خواوەنی زۆرزانە نەم پێشە

که سه‌یرم کرد، ده‌زانم شیخ له‌من مه‌سرووره یا عاجز
 همه‌ی وه‌ستا فه‌تاج، بۆ حالی من میزانه نهم ریشه
 هزار هه‌وسار و ده‌سبه‌ند و گوریسی لێ دروست نه‌کری
 به‌صده باتمان خوری گهر ده‌س که‌وی هه‌رزانه نهم ریشه

له یاریی زه‌رفیندا

یاریی زه‌رفین له کوردستاندا با‌وبوو. نهم یارییه بریتییه له یانزه زه‌رفی له توج
 دروست کراو، له‌سه‌ر سینیه‌ک ریز ده‌کرت و له‌ژێر په‌رده‌وه نه‌نگوستیله‌یه‌ک له یه‌کتیکیدا
 ده‌شارریته‌وه. یاریکه‌ران که ده‌بنه دوو ده‌سته‌وه، ده‌سته‌یه‌کیان ده‌یشارنه‌وه و نه‌وێتریان
 ده‌یدۆزنه‌وه. له‌شاره‌کانی کوردستاندا، له‌نیوان دوو گه‌رێک، یان دوو شاردان له‌شه‌وانی
 زستان و به‌تاییه‌تی شه‌وانی مانگی په‌مه‌زاندان ده‌کرا. گره‌یش له‌سه‌ر سینیه‌که‌ی داتلی
 یان پا‌قلاوه‌ بوو. لهم یارییه‌دا، گه‌لیک زیره‌کی و جار‌جاریش فیتلبازی ده‌کرا.
 شیخ په‌زا با‌سی فیتلبازی نهم یارییه نه‌کات و نه‌لێت:

نه‌ی مه‌لا که‌د تۆ له‌زه‌رفیندا وه‌ها خێرا نه‌بووی
 یا له‌حیزی به‌ختی من یا مۆزکه‌ت موی پێوه‌ بوو
 حال له‌سێ خالی نییه‌ توخوا به‌راستی پێم بلتی
 موی سمیلێت یا به‌رت یا کلکی یا بووی پێوه‌ بوو
 وا ده‌زانم موی ریزی پێستی ده‌با‌غ‌خانه‌ بوو
 چونکه‌ ناساری که‌تیره و جه‌وت و مازوی پێوه‌ بوو
 په‌شمی پاشت بۆ مه‌زه‌نده‌ چونکه‌ وه‌ختی رۆژه‌لات
 دیقه‌تم کرد ده‌وروپشتی زه‌رفه‌کان گوی پێوه‌ بوو
 موی سه‌گی گه‌ریش وه‌ها نابێ، به‌ته‌خمین صه‌ده‌ هزار
 ریشک و نه‌سپێ و کێچ و که‌له، کرم و که‌رنووی پێوه‌ بوو
 نه‌لغه‌ره‌ز دولبشکی رووحم چوو له‌ترسان نه‌و شه‌وه
 هێنده‌ دویشک و هزار پێ و مار و می‌رووی پێوه‌ بوو

قاوهچی پرووی سینییه‌که‌ی هه‌رچه‌ند به‌نینۆک هه‌لکرا‌ند
 قه‌لعی ناساری نه‌کرد هه‌شتا به‌شی تۆی پتیه‌بوو
 زۆر نه‌مابوو بۆی سه‌رگه‌ین بمکوژی، وای تیده‌گه‌م
 تووکی بن کلکی که‌ر و بارگه‌یری مردووی پتیه‌بوو
 داوه‌که‌ی مووینت و گسووینت به‌کاری هه‌چ نه‌هات
 که‌رچی هه‌ر لایق دوو سه‌د نه‌فسوون و جادووی پتیه‌بوو

له‌که‌ل شیخ هۆمه‌ر

شیخ هۆمه‌ر له‌کاتی پتیه‌یشتنی مته‌هاتدا، به‌قه‌رتاله‌ قۆخ و تری و هه‌نجیری
 به‌دیاری ده‌هه‌نا بۆ شیخ ره‌زا. به‌لام جارتک دیت و قۆخی بێ نییه‌ و شیخ ره‌زا وا
 پیتسوازی لێ نه‌کات.

هه‌ر له‌ناکا و زرمه‌یه‌ک هات کیتی کوپه‌ (شیخ هۆمه‌ره)
 شێخی چی مردووت مری بۆچی نه‌تگوت جاشه‌که‌ره
 ده‌ردی لوقووی گرت له‌ناکا و شێخه‌ توه‌مه‌ت که‌ره‌که
 نه‌و قیافه‌ت حه‌زه‌که‌ی هه‌یه‌ت وه‌کوو که‌مه‌تاره‌که
 قۆخ وه‌های لێ کرد، له‌جیتی قۆخ کاشکی پۆخی ده‌خوارد
 شێخه‌که‌ی ده‌م چه‌وته‌که‌ی له‌ج گه‌یه‌که‌ی لێو خواره‌که
 کوورده‌ بێ ناموسه‌که‌ی گۆرانه‌ قورومساغه‌که‌ی
 حه‌زه‌که‌ی بێ دینه‌که‌ی که‌ربه‌به‌که‌ی بیه‌اره‌که

زۆربازایی شیخ ره‌زا و شیخ ستار

شیخ ره‌زا پیاویکی بالا به‌رزی چوارشانه‌ی به‌هه‌تیز بوو. له‌مه‌یدانی گالته‌ و گه‌پدا، نه‌ک
 ته‌نها هه‌تیز زوبانی، جارجاریش هه‌تیز بازووی به‌کاره‌یناوه‌.
 له‌م گالته‌ و گه‌پدا، شیخ ره‌زا و شیخ ستاری تاله‌بانی زۆران ده‌گرن و شیخ ره‌زا شیخ

ستار نه به زنتی و ده داته زهوی. بهم شیعره فارسییه، یاسی نهم زورانبازییه نهکات:

ستار آنکه هست به نیر و تهمتنا
ایزد نییا فریده چون او اهریما
دوش از درم در آمد و فرمایدکای رضا
(انت الذی تصارعتی قلتیه انا)
خندید قاه قاه که روباه چون زند
باشیر پنجه تاتو زنی پنجه با منا؟
گفتم بجای خود بنشین اینقدر مناز
باکرهای ساعد و یا میل گردنا
هومان که پهلوان جهاد بود عاقبت
دیدی چه کونه اش بسر آورد بیژنا
گر تو بزور بازوی خود بیژن، من آن
غرنده اژدرم که ببلعید بهمنا
چون این سخن شنید بر آشت از غضب
گردن فراخت زد باکمر عطف دامنا
دستی دراز کرد و گریبان من گرفت
تا افکند ب خاک منی شیر او زنا
هرچند سعی کرد تنی من تکان نخورد
از جای خود تکان نخورد کوه آهنا
نیروی او چونیک بمن آشکار شد
جستم زجای و چون پسر کاوه قارنا
مانند پور زال گرفتم کمر کفش
بر بوده مش ز خاک چو یک دانه ارزنا
اورا ز روی خشم جنان بر زمین ردم
کز مردنش هنوز دلم نیست ایما

آواز جـرت و پـرت درونش بلند شد
وز بارگاه مقعدش افتاه شیونا
آهی زدل کشید چو نادم بگاه مرگ
گفتا: (حیاته ذهب، مـوته دنا)
برقـوت و شـجاعت (لامع) جنان بدل
اقرارکرد و گفت: تو مردی و من زنا

واتا:

ستار، نهو که سـهی به هـیز ته هـمه ته نـیکه
خوا نه هـریمه نـیکی وهـک نهوی دروست نه کردوه
دوینن له دهـرگای مـاله که وهـ هـاته ژووره وهـ و نه راندی: رهزایا
توی نهوی له گـه لم به زوران دتی؟ وتم: منم
قاقا پتکه نی و وتی: ریتی چۆن په نجه له په نجه ی شیر نه دا تا تو په نجه له په نجه ی من بده ی؟
وتم: له شوتنی خۆت دانیشه، نه وهنده مه نازه.
به ماسولکه کانی قۆل و میلی گه ردنت
(هومان) که پاله وانی جیهان بوو، سهـرنجام
دیت (بیژن) چی به سهـر هینا؟
نه گهـر تو به هـیزی بازووی خۆت بیژنه نی، منیش
نهو نه زدهـره به نه زهیم که به هـمه قـوت دا.
که نهـم قـسه یه ی بیست له رقاندا تو وره بوو
ملی هـله بری چـمکی داوینـه که ی کرد به بهری پشتینه که یا
دهستیکـی درژ کرد و یه خه ی گرتم،
تا منی شیر رمین له خاکدا بگه وزینن،
ههـرچه نهـده هـولیدا، لاشه ی من له شوتنی خۆی نه بزووت،
کیتوی ناسن له جینگای خۆیا ناجوولی،
که هـیزی نهـم باش له من ناشکرا بوو،
له جیتی خۆم هـه لـسام وهـک (قارنا) ی کوپی کاوه،
وهـک کوپی زال (روسته می زال) پشتینه که یم گرت،
وهـک دهـنکه گالنی له عمرده هـه لم بری و فراندم،
وا بهـر قـه وهـ دام به پرووی زهـویدا.

نیستایش هیتشتا دلم نهمین نییه له‌وه که نه‌مردین
 ناوازی جرتوفرتی ده‌روونی به‌رز بووه‌وه،
 له‌باره‌گای قنگیشیه‌وه هاواری شیرین هه‌لسا،
 وه‌ک مرۆی په‌شیمانی سه‌ره‌مه‌رگ هه‌ناسه‌یه‌کی هه‌لکیتشا،
 وتی: ژینی به‌سه‌رچوو، مه‌رگی نزیک بووه‌وه،
 وا به‌دل دانی به‌هیز و قاره‌مانی (لامع) دانا،
 وتی: تو پیاوی و من نافرهم.

له‌سه‌ر جوانیی کاکه جافی کوپی که‌ریم ناغا

هه‌رجییه‌ک بێت مه‌به‌ستی، شیخ ره‌زا له‌باسی جوانیی سو‌روشت و ئاره‌میزاددا زۆر
 وه‌ستایه. لێره‌دا باسی شوخ و شه‌نگیی نهم لاوه‌ ده‌کات:

شیرین وه‌کو خوسره‌و پسه‌ری هورمه‌زه جافه
 چاو مامزه، لێو قمرمه‌زه، ئیمانسه‌زه، جافه
 چاوی ره‌شی فه‌تتانی وه‌کو شه‌به‌بۆی عه‌ییار
 دین و دل و ئیمانی دزیوم دزه جافه
 بوره‌هانه له‌سه‌ر قودره‌تی حه‌ق ئایه‌تی حوسنی
 بۆ ده‌عوایی ئیشپاتی خودا موعجیزه جافه
 بۆ که‌شه‌مه‌که‌ش و عه‌ریه‌ده مژگانی سیاهی
 وه‌ک له‌ شکری (ته‌یموور) و سوپای (جه‌نگزه) جافه
 ته‌نیا نه (ره‌زا) بۆی بووه‌ته به‌نده‌یی فه‌رمان
 فه‌رمانی له‌سه‌ر شاه و گه‌دا نافیه‌زه جافه

که‌چی له‌گه‌ل نهم هه‌موو باسه‌ی جوانیی، شیخ ره‌زا نایه‌وێت هاو‌پێتیی بکات و ده‌لێت:
 به‌جێ ما کاکه جاف خۆی و کلای
 ده‌ری کرد، ئافه‌رین، خدای کلای

له بهر دووری قادری وهستا خدر

قادری وهستا خدر له بهر په تدا خه لقی ناوچه ی ناکوټیان بوو و له بهر ته کیه جینشین بوو بوو و زوړیش هاوډه می شتیخ په زا بوو. قادر، وه کو هندی له بهر ته کیه یی، سالی چند کاروانیکی تووتن هینانی ده کرد و تووتنی "بیشه مه و شاور و شیتنه" ی ده هینا و ده یفرۆشته جگه ره فروشه کانی بازاری که رکوک. کاروانی نهو سهرده مه له بهر پئ گرتنی هه مه وهند و له ترسی پۆلیسی پیتی، له دزه پتگا کانه وه ها توچوټیان ده کرد و زوړیان پئ ده چوو. شتیخ په زا نه م شیعه ری له دووری قادری وهستا خدری هاوډه می وتوه.

بو نه سووتی جگه ر و بۆچی نه بی دل به که باب
 بۆچی نه روا له ته نم رووچی په وان میثلی غوراب
 بو له سهر چاوه یی چا و هه ل نه قولتی په شحه یی خوټین
 بۆچ له فه واره یی مژرگان نه چکتی قه طره یی ناب
 بو له بهر ناله نه بی حه لقه یی حه لقم به سروود
 بۆچ له بهر گریه نه بی چه شمه یی چه شم به سهراب
 موونیسی پۆژ و شهوم، باعشی نارامی دل م
 پۆیی بو من له غه می که و تمه نی و به حری عه ذاب
 به وقووعی، سه فهری قادری ئوستاد خدر
 خانه یی عه یشمی تال کرد فه له کی خانه خراب
 چهنگ و نه ی، لی مه ده مو طریب که له بهر فرقتی نهو
 په نه کی روحه له گوتم نه فخره یی ناوازی په باب
 ساغیری مه ی مه ده ساقی که له بهر دورییی نهو
 تاله وهک ژه هری هه لایل له مه ذاقم مه یی ناب
 کاری کردن نه بو نه م کاره که گه ردوونی ده نی
 کردی، رووی په ش بی وه کو به ختی من و په ری غوراب
 نه ی (په زا) په نگه له بهر فیرقه تی نهو موونیسه تو
 قهت نه بی خالی وه کو کوره له سۆزی ته ب و تاب

که چی له مهیدانی گالتهدا ده‌لټت:

شد عدهد بازی ماسی دو
(قادی وه‌ستا خله) ریشت به‌گو

نینۆکی شیخ ره‌زا و کلکی حه‌سه‌ن ناغاى هه‌مه‌زه ناغا

شیخ ره‌زا و حه‌سه‌نی هه‌مه‌زه ناغا له‌سه‌ر مانای (شه‌م) ده‌بیته مشتومریان شیخ ره‌زا ده‌لټت نینۆکی شیره و حه‌سه‌ن ناغا ده‌لټت کلکی شیره، له‌سه‌ر نه‌مه‌ گره و نه‌که‌ن و سه‌یری کتیب نه‌که‌ن قسه‌ی حه‌سه‌ن ناغا ده‌رنه‌چیت، شیخ ره‌زا گره‌وه‌که نه‌دۆرتنیت و له‌م شیعه‌دا وا باسی نه‌کات.

(حه‌سه‌نی هه‌مه‌زه) له‌سه‌ر (شه‌م) که چیه ته‌فسیری
ده‌ست به شمشیر له‌گه‌لم صاحیبی ده‌عوا ده‌رچوو
من وتم ناخوینى شیره نه‌و وتی کلکی شیره
له‌سه‌ر نه‌م له‌فزه به‌شی شوپش و ده‌عوا ده‌رچوو
گره‌وم کرد له‌گه‌لی و چووم و کتیبم هیتا
ناخوینى من نه‌بوو کلکی حه‌سه‌ن ناغا ده‌رچوو

شیخ ره‌زا له‌یارى شه‌تره‌نجدا

شیخ ره‌زا شاره‌زاییه‌کی زۆری له‌یارى شه‌تره‌نجدا هه‌بووه. وه‌کوو ده‌یگێتره‌وه جاریک له‌گه‌ل سید مه‌حمودی نه‌قیب گه‌یلانی یاری شه‌تره‌نج نه‌کات و ته‌سبیحیشی به‌ ده‌سته‌و به‌لن و ویرد و دوعا نه‌خوینیت. له‌ناکاوا هاوار نه‌کات: "قتلتہ ورب الکعبه" سید مه‌حمود وا نه‌زانیت شای شه‌تره‌نجی کوشت، هه‌ر نه‌پرسیت: "وین... وین... قتلته؟" نه‌لټت کوپه‌ نه‌مه‌ نا، شیعرێکی هه‌جوی موفتی زه‌هاوی بۆ ده‌خوینیته‌وه، سید مه‌حمود نه‌لټت: نه‌مه‌ ج به‌لایه‌که، به‌چاو شه‌تره‌نج بازی نه‌کات به‌ده‌ست ته‌سبیح و به‌لن و ویرد و دوعا و به‌بیر شیعر رێک نه‌خات.

له‌ شیعرێکی فارسیدا، له‌ یاری شه‌تره‌نجدا، خۆی هه‌لنه‌نیت و نه‌لټت:

پس از تشریفت ای میر سخن سنج
 مـفـتـش بامن از نویاخت شطرنج
 ز حـدـت کف زنان بر تخت میـگـفـت
 مگر مـعـنای شطرنج است صـدـرنج
 بسی دقت نمودی جـهـد فرمود
 یک از دنبـال یک بردم از او پنج
 سه اول پنج آخر هشت نوبت
 بر و غـالـب شدم چون مار برگنج
 چو من مردی با ستادی در این کار
 نباشد در همه اسلام و افـرنج
 عراق و پارس و تبریز و صفـاهاـن
 بخـاـرا و خطا و بلخ و باگنج
 نباشد چون (رضا) شطرنج بازی
 نه در ترک و نه در روم و نه در زنج

واتا:

پاش تـهـشـرف هـیـتـانـت نهی میری قسه هـلـسـهـنـگـین
 موفه تیش، سر له نوی شه تره نجی لق دؤر اندم
 له تووره بییاندا دهستی نهدا به له پی دهسیا و نه یوت:
 بؤجی واتای شه تره نج سهد رهنج و ده رده؟
 زؤر ورد بوهوه و خؤی زؤر ماندوو کرد
 یدک له دوی یدک پیتنج دهستم لق بردهوه
 له سه رتادا سن دهست و له دوا بییدا پیتنج، هشت جار
 زال بووم به سه ریا وهک مار به سه رگه نجینه دا
 مه ردیکی وهک من وهستا و شاره زاهم کاره دا
 له ناو تیکرای موسولمان و فـهـرـهـنـگـیدا نییه
 عیراق و فارس و ته بریز و نه سفه هان
 بوخارا و خهتا و بهلخ و باگهنج

شہ ترہنج بازیکی وہک (رہزا) نییہ
نہ لہناو تورک و نہ لہ روم و نہ لہ زہنگیہکانا

لہسہر باسی شہ ترہنج کہ لہ گہل مستہفا بہگی باجہلاندا یاری کردوہ نہ لیت:

لہ بہگ وا بوو کہ من ماتم کشی کرد
کہ من ہہستام نہو داماو و فشی کرد
گہہی سہیرانی سہر گون بوو گہہی کتیر
حہ قیقہت مستہفا بہگ گہردشی کرد
دہبوو باوکی سہگی ناو نایہ نہما
بہگی ناو نا قورمساغ یا غنشی کرد

سویاس بؤ عوسمان نہفہندی - کاتبی تہحریراتی کہرکووک

عوسمان نہفہندی کاتبی تہحریراتی کہرکووک ہندیک توتوتنی شوری بوندار نہنیریت
بؤ شیخ رہزا، شیخیش لہم شیعرہ فارسبیہدا سویاسی نہکات.

ای صورت بسان خلیفہء ثالث
وی نیکو سیرت و حمیدہ صفات
نہچو من ہست شاعری نہچو تو
کاتبی در فنون تحریرات
عنبرین ساختہ دماغمرا
بتماکوی عنبرین نغحات
از کلوم بسینہ ہر نفس
چون فرومیرد مد حیات
وز درون جگر نبای ککو
چون ہمی برگشم مفرح ذات
دوستان زبانیم ہستند
باد یکایک فدای عہد و وفات

لین قدر من دعا، هیچک که خلاق همه کنند دعوات

واتا:

نهی نهوه به شیوه له خهلیغه سیتیهم نه چی
نهی رهوشت باش و سیفقت تاریف کراو
نه شاعیریکی وه کو من ههیه و نه وه کو تو
نوسه ریک ههیه له هونه ری نووسیندا
دهماغی منت وهک عه نه بهر بۆنخۆش کردووه
به تووتنی عه نه بهر بۆنت
هر مژگی که به قورگما نه چیتته خوار
دریژه بهریمانم نه دا
که له درونی جگه ریشمه وه دیتته وه دهر
بۆ ناوی قامیشی گه رووم هه لی نه کیشم دلم خۆش نه کا
کهسانیک هه ن به زویان دۆستمن
یهک به یهک بینه قوربانی عه هد و وه فات
هر نه وه نده من دۆعا نه که م
که خه لاتیقیش هه موو دۆعات بۆ بکه ن

به رخانه ی شیخ رهزا

شیخانی تاله بانی؛ جگه له کاری کشتوکال، زۆریه یان مه پداریشیان نه کرد. له به هاردا،
که کاتی مه پ زتییه، به ره شماله وه بۆ به هاره هه وار ده چوونه دهشتی (حه ویجه)، نه م دهشته
جیتی به هاره هه واری ئیلانی تاله بانی و داوده و کاکهیی و سمایل عوزتری و کافروشی و
پۆریه یانی و جهباری کورد بوو. له پالی دۆستایه تیدا، له سالانی وشکه سال، مه پدارانی
عه شیره تی (آل عوبید)ی عه ره بیش، له (شویته چه)ی لاپالی چپای حه مرینه وه ده هاتنه
خواری و تیکه لی عه شایه ری کورد نه بوون. له پاشان، کابرایه کی پۆریه یانی ناغایه کی
سمایل عوزتری نه کوشیت، ئیتر ئیلانی سمایل عوزتری نایتن و ئیلانی تریشی کورد،
هه ندیکیان به دانیمی هه ندی دته اتیان له و ناوچه یه ناوه دان کرده وه و خه ریکی کشتوکال
بوون. به لام له سالی ۱۹۳۷-۱۹۳۸، حکومه تی عیراق، ناوی له پووباری زنی

بچووکوه (الزاب الصغير) هینایه نهم هه رتیه و عه شایری عه ره بی تیدا جینشین کرد.
 شیخانای تاله بانای؛ بۆ نه وهی ده می شیخ رهزا له یهک بنین، هه ریه که سالی بهر خیکیان
 بۆ دهنارد و نهمه بووه باجی (بهرخانه) ی شیخ رهزا.

قه ومه کان، بهو ذاته وا حوکمی له سهر به حر و به ره
 بهر خه نیتیری گهر نه نیتیری هه ر که سستی خاوهن مه ره
 دیم به گه ریا نه یدرم گهر (في المثل) شیری نه ره
 با نه قه ومیت و نه زانن نهم هه موو شوپ و شه ره
 گشت له سهر بهر ختی شهل و کاویری له ر و بزنی گهر

ماینه که ی کویتخا عه لی

کویتخا عه لی ماینیکی کویتی دابووه شیخ رهزا. نه وهی شتی بدایابه ته شیخ رهزا،
 به قیمهت یان به هیممهت، نه بوایه «نهمر» بیت. هه ر شتیکی لی هات، نیتیر شیخ رهزا
 به سهر و پۆته لاکیدا نه چیت. ماینی کویتخا عه لی ده که وئی به لادا و شیخ رهزایش نهمه ی بۆ
 نه لیت:

کئی چوزانی کووچه له ی سمستی شکاوه یا ملی
 وا له حالی حه لوه لادا ماینه که ی (کویتخا عه لی)
 چووم بزاتم ماوه یا خ و مردووه، وه ختی که دیم
 شا ده ماری سست، نا بزوی ره گی قاج و قولی
 دام به سهر خۆمدا گوتم: وا حسره تا بۆ ماینه کویت
 دهک به میراتم که وئی ده سبه ند و هه وسار و جلی
 نابزوی قارووره ی نه گهر صد جار ته ماشا کا حه کیم
 ده ردی نازانی چیه تاکو نه کا بیتی سلی
 گهر نیمامی عه سکه ری نوژی له سهر کا لایقه
 چونکه موشتاقه، به وه صلی ناله کانی چوار په لی

که سوری نه نفی دوژمنان و جهبری که سوری دۆستان
هر بیتی چاکه به خوا شیخ (رهزا) و کتیری زلی

شیخ رهزا و شیخ صالحی مامی

شیخ صالح کوپی شیخ نه حمه دی تاله بانه و مامی شیخ رهزایه. نم وه کو شیخ
غه فووری مامی دهوله مه ند نه بوو که پیتی بلتیت "دهوله تی شه ددای هه یه" رۆژیک ده چیتته
مالیان. نه ویش هر نه و نه دهی بۆ ده کرت که نان و که ره ی ده روارد بدات. شیخ رهزا وای
باس ده کات:

— گهرچی فه قیر و موفلیسه "شیخ مامه صالحم"
نه مدی که سی وه کو نه و صاحبی که ره م
میوانی بووم نان و که ره ی نایه به رده م
نیستایش به بی موداهه نه مه منوونی نه و که ره م
شیخ رهزا ده زانی مه به ستی له «مه منوونی نه و که ره م» چیه. فهرمون له جیگایه کی
تریدا چی پتی ده لیت!

تو که خو ت مه یلی جنیو بازی ده که ی "شیخ صالح"
بۆ ده که ی سه رزه نشی من که "رهزا" هه ججاوه
غایه تی به ند، جنیوم به دوو سی که س دابی
تو هه تا نیسته به قوریان، به هه زارت داوه!

جهنگی مه حمود به گی شیروانه و جوکل

شه ریک له نیوانی مه حمود به گی شیروانه و جوکل روو ده دا. لایه نگیرانی مه حمود
به گ باسی نازیی نم نه کن. شیخ رهزا؛ به به کارهیتانی وشه ی «شیروانه» به سی
چهن، باسی نم شه ره روون ده کاته وه و ده لیت:

جهنگ گاهی جوکل و «مه حمود به گ»، شیروانه بوو
نافهرین "مه حمود به گ؛ له جهنگه دا شیر وانه بوو

وه قتی قاصید هات و لیم پرسی: چلون بوو نهم شه پره
ورده ورده بوی به بیان کردم، که چی شیخ وانه بوو

نهلادی نهم عه صره

پروژیک شیخ رها له محهمه دی کوری، که مندال بووه، تووره نه بیت و نه کاته
گوجانیکدا و پرای نه بیت. محهمه د خوی ده خاته پستی "سید نه مینی حه پلوس" که
خه لقی گه په کی به رته کیه بوو. نه ویش له تکادا:

«یا شیخ صه له وات ده نه ولادته» و به رده می نه گریته وه. شیخ ره زایش یه کسهر:

تری نه ولادی نهم عه صره به کی یرم
که من مردم مه گهر گهو بکه ن به خیرم
به م جووته گونه وه که ده لیتی عه نته ری نیرم
خوت لاده نه وه که بتخه مه بهر حه مله می کی یرم
هه ندیک ده لیتن؛ له و کاته دا دوکتور حوسین باباجان له وی بووه و دووا به یته که نه و
وتویه تی.

له گهل عیزه تی نه ل

عیزه ت مه موری تل (برید و برق) ی سوله یانی بووه. پیایوکی زیره ک و نوکته باز و
خاوه نی قسه ی نه ستق بوو. بی گومان له م نوکته بازییه دا له گهل شیخ ره زادا ده مه ته قتیان
بووه. له وانه شیخ رها نه لیت:

پیر که کوکی و نه تری دووره له مردن هیتشتا
ورده شاهه نگی دوا کی کوکه نیشانه ی نه جه له
پیر که کوکی و تری، ده نگی وه کو باره زه له
شاهیدی موعته بهرم عیزه تی ماموری ته له

هه روا له شیخه کی تورکیشدا پتی ده لیت:

عـزـزـت یـوزـنـی تیـغ زیـانـمـله تـراش ایت
 آب دهنکله دههـنی گـسـوتـنی یاش ایت
 آندن صوره یات خرقهـمی آلتـنده فراش ایت
 پارهم واريسه آل، یوقسه سویله بلاش ایت
 گوت سلمک ایچون تاش آرامه خایهـمی تاش ایت
 اوردقچه دیان دیمه آمان شیخم یواش ایت

واتا:

عیزهت به تیغی زویانم پروت تـراش که
 به ناوی دهـمت کونی قنـگت تـهـر که
 له پاش نهوه پال کهوه خـرقهـکم له ژیتـرت راخه
 پارهم ههـبوو وهـرگـره، یان بـلتی بهـلاش بیکه
 بو قنـگ سـرین بو بهـرد مهـگهـرئ گونـم بکـهـره بهـرد
 تا دهـتوانی خـوت یـگره مهـلتی نهـمان شـیخـم نـیواش که

غـهـزـهـلی هـهـلـمـالـراوی شیخ رهزا

چوومه خزمهـت یاری موستازم وتی لاچـز دزی
 یتیم نیشان دا نهـسـلی مهـقـصـهـد نایه بهـردـهـستم کوزی
 چهند هاوارم لهـکـیـرم کـرد؛ نهـکـهـی فـیـله نهـکـهـی
 گوتی نهـدامـی خـوی هـهـوادا کهـوته ناو قـهـعـری کوزی

غـهـزـهـلی هـهـلـمـالـراوی تری:

وتم: نهـی شـوخی پـهـری چـهـهـره نهـمـهـت پـیـوه دهـچی؟
 وتی: یارهب جهـواہم نیـیـه خـوت نهـیزانی
 وتم: هـهـر تـیتی نهـخـهـم و لـیتی نهـبـرم هـهـرچی بـلـیتی
 وتی: هـهـر نهـزیهـتی گـیـانـم مهـده، خـوت نهـیزانی

سوکه گالتهی شیخ رهزا

جاران فەقی و سوخته‌کانی (حوجره) شه‌ویان به شه‌ره شیعیی ڕانه‌بوارد. یه‌کیک به‌یتیکی شیعیی شاعیریکی ده‌وت و دوا پیتی چی بوابی نه‌وتیر به‌و به‌یتیه‌ی که به‌و پسته ده‌س لی پتی نه‌کا. نه‌وه‌ی ده‌هینایه‌وه. بێ گومان دیواخانی شیخ رهزا جیتیگای نه‌م ڕابواردنه‌ بووه. به‌لام شیخ رهزا هیچ کاتیک بو‌شیعر دانه‌ماوه و گورج شیعییکی به‌ یه‌کیک له‌و دانیشترانانه‌ هه‌لده‌دا. زۆریه‌ی تاکه‌ شیعه‌کانی له‌م بابه‌ته‌ بوون. فەرموون له‌گه‌ل هه‌ندیکیان:

عومرم گه‌یی به‌ هه‌شتا، کتیرم به‌کاره‌ هه‌شتا
ته‌صدیق نه‌گه‌ر نافه‌رمووی هه‌ستم به‌رم به‌ره‌شتا

دوا پیتی شیعه‌که (1) ده‌بیت نه‌وتیر به‌ (1) ده‌س پتی بکات:
نه‌حه‌ق بووم نه‌مکرد هه‌تا ریشم نه‌بو گانی بده‌م
(مسته‌فا به‌گ) چاکی کرد تا پشی هات هه‌ر گانی دا
مه‌به‌ستی له‌ مسته‌فا به‌گی باجه‌لانه‌. نه‌میش به‌ (1) دوابی هات.
نه‌سه‌که‌ت ده‌رکرد له‌ ده‌ستم وا درێغ بو‌نه‌سه‌ کویت
سنگه‌که‌ی ماوه (که‌ریم خان) پیم بلی بیکوته‌ کویت!

تۆ هه‌ته‌ تیغی ده‌بان و من هه‌مه‌ تیغی زوبان
فه‌رقی نه‌م دوو تیغه‌ هه‌ر وه‌ک ئاسمان و ڕێسمان

نان و دۆشاوی نه‌مان دابوو به‌ یا‌پراغ و پلاو
بووی به‌ گه‌وره‌ی نه‌هلی (نۆدێ) کاکه‌ لاو
که‌ حکومه‌ت مه‌عاشی سه‌یده‌کانی جه‌باریش ده‌بیت شیخ رهزا نه‌لێت:
وام نه‌زانی ئیوه‌ ساداتن مه‌عاشتان نابرن
داخی داخام (جه‌باری) خو‌ له‌ ئیوه‌یشیان بری
بۆم ده‌نێری نیسک و نوک و سووته‌نی و خاکه‌ و خه‌لووز

لازمه بۆ کۆری حاجی هەر بخوینم (قل اعوذ)
حاته میش، راستت دهوئ، ناگاته حاجی بۆ سه خا
ماهی نه نوهر که ی ده بیته نه بییری عالهم فروز

له سه ر ئاو هه وای قه لادزه ده لیت:

به ده آب و هه وای "قه لعه دزه"
که سه گیشی له عومری خۆی وه پزه
ملی نه هلی له بهر له پری و چرچی
ههر وه کو کیری پشت له کوزه

له گالته یه ک له گه ل شیخ صالحی مامی ده لیت:

تۆ که خۆت مه یلی جنیو بازی ده که ی «شیخ صالح»
بۆ ده که ی سه رزه نشی من که (ره زا) هه ججاوه
غایه تی به ننده، جنیوم به دوو سێ که سێ دابن
تو هه تا ئیستا، به قوریان، به هه زارت داوه

له گه ل مه لایه کی کو تر:

نا به کاری وه کو ئه م جووته له عینه لیره
نه بو قه ت ئه مه مودده ییکی مه دید و دیره
ئه و به تر گو تر نه شکیتیت و نه میش قنگ نه دپری
هه ردو عاصین له خودا کیری من و ئه م کو تره

ههر که سێ ناوی مه لا نه زیزه
دایم له بن گونی ههر گیزه گیزه
به خۆی که واد و ژنه که ی حیزه
خواردنی گووه و شه ربه تی میزه

به هوودی به چه ییتکم گرت و لیم برد و تیا خووسا
که تیم نا چاوی نووسا بانگی کرد: یا هه زه تهی مووسا

نهم قه حه په فه لهک له داخی مردم
موحتا جی رهشی رهشیدی کردم

مودده تی نیر بازی یو ئیستا که مهیلی من نه کهم
ناره زووی گانی کچیکی کوز پری ده ری نه کهم

ماری ره شه خنکاوه له گیژاوی خه لادا
کیرمه له قنگی کاکه همه ی حاجی مه لادا

ناخ له دهس شوربای سلیمان جاوش و قاوه ی خله
نه و ده لیتی ناوی گه راوه، نهم ده لیتی نه وتی گله

سلیمان چاوش شوربای ته کیه ی نه کرد و خلهش قاوه چی بوو. شیخ رهزا باسی نه وتی
گل نه کات که له زه مانعی عوسمانی و حوکی عیراق نه وتی دتی (کۆرومۆری ناوچه ی
(گل) شیخ هه مید و له پاشان شیخ تالیبی کورپی له حکومت به (التزام) ده یانگرت
به جوړیکی بیدائی نه وتیکی زه ردیان لی ده رده کرد و له دتییه کانی کوردستاندا بو (چرا)
به کار ده هینرا.

هه تیوی لووس و بن توو کم له عومری خو م گه لی گاو
له سه متی سمتی (حمادی) م نه برد نهم هه سه رته م ماوه

هه تیوی خو پرو و مه حسبووی ساده
که ده ستت کهوت سواری به و پیاده

هەر له دهنگی که په نا و شه پووری جهنگیزخان نه کا
ورده ناههنگی دواپی پیر که وهختن گان نه کا

دیی تاله بان له هه ریمیکی دهیمه کاله بهرهمی کشتوکالی له سهر بارانه. هه ندی جار
وشکه سال ده بیت ناغا و جوتیار وه کو یه ک بئ ولت و ده سکورت ده بن. جوتیاران
له سهر هم بهرز و زمیی سروشت و کهم بارانییه رۆژنامه ی خویان هه یه. ده لین: "تیمرو
ناغا و قهره یه" گوایه له پیش نه مه دا که وشکه ساله، جوتیار ناغا به جئ دیتیت و
به شوتنی گوزهراندا ده روات. که باران ده بارت په شیمان ده بیتسه وه و له دووره وه
دهرده که ویت و دیتسه وه.

میکائیل جوتیاری شیخ رها ده بیت. په یمانی ده داتیت که وه رزه که ی به جئ نه یلیت
به لام عه هه و په یمان نایینیتته جئ و ده که ویتته بهر په لاری شیخ رها:

جاشک ترین میکائیل عه هدی به سهر نه هینا
عومری گه یشته هه شتا وازی له که نه هینا
نه مبارزی بوو ترانندی، نیستا گوتی به هاره
تا پسخی دهرنه هینا تاریخی دهرنه هینا

گویند اگر وطء کنی عرش بلرزد
عرشی که بیک وطء بلرزد بچه ارزد
ماییم و یکی حجره بی باک نشستم
صد بچه بگاییم و یکی خشت نلرزد

واتا:

نه لین نه گهر هه تیوی بگیتی عه رش دیتته له رزین
عه رش به گانئ به رزی چی دیتن؟
نیمه یین و ژورتی که بئ باک لئی داده نیشم
صه ده تیو نه گیتن و خشت ناله قن.

بخرنر برسد شیخ (رضا) می کنندش

هر کرا یافت بزور و برضا میکندش
گر چه در جوف جرم دست دهد مغبچه
از خدا شرم ندارد بخدا میکندش

واتا:

شیخ رها نیره کهری دس که وی نه یگن
تووشی هر که سی بن، به زور بن یا به رها، نه یکا لیتی
له ناوه راستی هره میشا هه تیویکی لووسی دهسگیر بیی
شهرمی له خوا نییه، به خوا قه سه م، نه یکا لیتی (یا: پیتی دانه کهنی)

گیرم که سر زلف کند چون جیمی
وقتی که دهان تنگ کند چون جیمی
ای کیر هزار عشووه و صد ناز کنی
از کس چه کنی مگر بدوزی نیی

بدستم گرفتند مه طلعتی در موقعی خالی
دو پایشرا بگردن در فرازم چون زن والی
هنرمندش نخوانند انکه عالی را کند سافل
هنرمند آن کسی باشد که سافرا کند عالی

واتا:

نه گهر جوانیکی روو وهک مانگم دهسکه وی له شویتیکی خالی
هه ردوو لاقی نه ییتمه سر شان وهک ژنی والی
هونه رهنده نهو که سه نییه شتی بهرز نزم کاته وه
هونه رهنده که سیکه نزم بهرز کاته وه

شنیدم که عرب صدر سینه را گویند
رسیدم بدیاری که صدرشان پشت است

واتا:

بیستومه عه ره ب به سنگ نه لئین (صدر)
گه یستمه ولاتن (صدر) هکانیان پشت و چیزن

برای (چرخى) ای در زیر این چرخ
بسان چرخ دایم ————— چرخ

واتا:

له ژیر نهم ناسمانه‌دا همیشه وهک چرخ
نه‌خولیمه‌وه بژ (چرخى) یهک (چرخى پاره‌یه‌کی نیران بو)
طرد کن از در خـــــــود این ناپاک
(لا تری الکلب ولا الکلب یراک)

واتا:

نهم ناپاکه له‌به ده‌رگای خۆت ده‌رکه
نه سه‌گ ببینه و نه سه‌گ بتبینی
غم ســـــــبق داش ازل درد و آلم، یاروندیم
علت و زلت، و قلت رفیقان قدیم

واتا:

خه‌م هاو‌پتی کۆغه، ده‌رد و تازار یارو هاوده‌مه
هه‌روا نه‌خۆشی و زه‌لیلی و ده‌سکورتی هاو‌پتی کۆغمن

له‌سایه‌ی ده‌هری دون په‌روه‌ر نه‌میسته له‌ک له‌ک نه‌دوی
به‌کۆلتی کلکه‌وه پتوی له‌گه‌ل که‌ولتی ده‌له‌ک نه‌دوی

عوهم‌رم دی، عوهم‌ری پیشووتریش گه‌ر وایی
گه‌ردنی شیعه دو سه‌د ده‌فعه له‌سه‌ب نازا بی
په‌گی کیترها له‌گونا هه‌رگونه نه‌بیزوینتی
مه‌سه‌له‌یین کۆنه سه‌گ نیسقان به‌کلک نه‌شکیتتی

نهمین بۆقه خه‌لکی به‌رته‌کیه و پیاو‌یکی خراب بوو به‌لام عه‌بدوللا و کۆری زۆر کۆری
چاک بوو.

سهیری که زبل نه‌صلی گووه و گول نه‌روتینی
باوکی وهک (نهمین بۆقه) کوپی وهک عه‌به دینتی

نهمین نانه‌وا و ههمین ناشپه‌ز بی
پایه له‌گه‌لمان وا به‌غهره‌ز بی

به‌تیه‌یی به‌صره‌یی یو می‌تیره‌ری هیندی من و تو
وه‌کو رخت و شه‌قه‌به‌ندتی که له‌گا جووتی بده‌ی

ناندان و میوانداری حاجی حه‌بیبی قه‌ردار

بنه‌ماله‌ی قه‌ردار له‌که‌رکووک: له‌ره‌سه‌ندا له‌عه‌شیره‌تی (بلباس)ی کووردن به‌لام هه‌ر
له‌سه‌رده‌می عوسمانیه‌وه خویان به‌تورکمان داناوه و له‌که‌رکووک جی‌گایه‌کی
کوومه‌لایه‌تی تایبه‌تی و خاوه‌ن سامان بوون. حاجی حه‌بیب یه‌کیکه له‌و بنه‌ماله‌یه و
سامانیکی زۆری هه‌بوو. شیخ ره‌زا گالته به‌وه نه‌کات که ده‌وله‌مه‌ندیک وه‌کوو حاجی
حه‌بیب له‌سێ مانگی زستانا ته‌نها ده‌عه‌ه‌تیک ده‌کات و له‌شیعریکی تورکیدا نه‌ل‌یت:

موسم قی‌ش‌ش‌ده اوج ایلق بر بریانی
قیزاروب عارض خویان گبی هه‌ر بر یانی
بو‌یله بربره‌ء نازک بو‌گبی موسمه‌ده
جان‌ب اری‌عه‌س‌نده یگک الوانی
اولدق بارکشی منت انفاسی مسیح
صانکه ایت‌مش بریه مائه‌ده، ربانی
ایل‌م‌زمی بو‌گبی اطعمه‌ احیای وجود
بلکه هر بر لقمه‌سی گوزدن دوشورور لقمانی
خارج حوصله بر دعوت ایدوب حاجی حیب
نیجه تعریف ایده‌یم نعمت بی پایانی

واتا:

له مهوسمی زستاندا له سنی مانگدا بریانییهک
سور ده که نه وه وه کوو لهشی جوانان هه مورو لایه کی
گوپلکیتیکی نازکی وا له م فاصله دا
له هه ر چوار لایه وه به خوارده مه نیی ره نگا وره نگ
بووینه هه لگرمینت نه نفاسی مه سیح
وه کوو خوانی ره بانی گوپلکیتیکی لن دانابن.
نهم جوړه خواردانه مروژ زیندوو ناکاته وه؟
به لکو هه ر لوقمه به کی لوقمان له بهر چاو نه خات
له هه وصله به ده ر، حاجی هه بیب ده عوتیتیکی دا
نیعمه تی بی پایانی چوڼ تاريف به کم

مه دحی عه بدوللا پاشای په واندز

عه بدوللا پاشای په واندز له ده وری حوکی عوسمانیدا قائیمه قامی هه ولیر بوو. شیخ
په زا له م شیعه فارسییه کی که مه دحی ده کات، به ده مه ته قتییه که له نیوان شاعیریکی گهن
و پزیشکیک دهس پی ده کات. له نه نجامدا ده لیت شیعی ناپوخته وه کوو په وانی
دهرمانی پزیشکه:

شاعیری کنده طبع همچو جعل
شعر او چون شعور او مختل
رفت پیش حکیم تا دهدش
شهرتی از برای دفع علل
مسهلی داد گفت کاین دارد
هفت بارت در آورد بعمل
چون بخورد و چهاربار برید
تاخت پیش حکیم و ساخت جدل
طعنه زد کای حکیم بی تمیز

فرق ناکرده ناقه را ز جمل
سخن از هفت و هشت میراندی
هفت اکنون بچار شد مبدل
گفت البت مخالفی خوردی
که بدارو ازان رسیده خلل
گفت چیزی نخورده ام لکن
بودم اندر خیال شعر و غزل

و انا:

شاعیریکی ته بیعت بژگن وهک قالونچه
شیعری وهک هست و شعوری شیواوه
چووه لای پزشک تا شهریه تیکی بداتی
دهرمانیکی رهوانیی دایت وتی:
حهوت جارت رهوان دهکا
که خواردی چوار جار ریا
رای کرده وه بژ لای پزشک که و کردی به ههرا
تانهی لی دا؛ وتی: نهی پزشکی نهفام
که وشتی من له وشتی نیره ناکه یته وه
قسهی حهوت و ههشتت نه کرد
نیستا حهوت که ت بوو به چوار
وتی هه لیه ت شتیکیی خراپت خواردووه
دهرمانه که لهو شته خراپه وه زیانیکیی تووش بووه
وتی: هیچم نه خواردووه به لام
له خدیالئی دانانی شیعر و غزه لیات بووم

گفت از شعر ساختی چیزی
گفت آری سه شعر مستعجل
گفت برخوان چو شعرها برخواند
گفت خندان حکیم کای اجهل

تو عمل هفت کرده، اما
 سهر زیلا چهار از اسفل
 شاعری چند هست می زبند
 کادری این حدیشان بمثل
 نیک و بد را ز غرفه، شعرا
 شناسد بغیر میر اجل
 آنکه قائمقام اربیل است
 ماه ملک است و آفتاب ملل
 دم تیغش لیب نار جحیم
 کف جودش سحاب کشت امل
 با منش لطف گریود چه عجب
 رغبت است آفتابرا بحمل
 وصف او در سخن نمی گنجد
 به که وصفش ادا کنم بجمل
 تا ابد انجنابرا یارب
 دستگیری کند لطف ازل

و ا تا:

وتی: هیچ شیعتکت داناوه
 وتی: به لقی، سنی شیعی به پله
 وتی: بیان خورتنه وه، که خورتند یانیانییه وه
 به پیشکهنینه وه وتی: هه ی له هه موو که س نه زانتر
 تو هر جهوت جاره که ره وان بوی، به لام
 سیانیان له سه ره وه و چواریان له خواره وه
 چه ند شاعیری هه بۆ نه وه نه شین
 نه م باس دیان به نمونه بۆ بهینینه وه
 چاک و خرابی ده سته ی شاعیران
 نانا سینه وه مه گهر میری بالا

نهوډی که قانیمه قامی هډولیره
 مانگی مولکه و خوری میلله ته
 ده می تیغی گری ناگری دۆزه خه
 دهستی به خششی هوری چاندنی هیوایه
 نه گهر لوتتفی له گهل من هه یح سه یر نییه
 خور هزی له بورجی (حه مهل) هه یه
 به قسه وه صفی نهو ناگری و تیدا جیتی نابیته وه
 باشتروایه به کورتی وه صفی بکه م
 خوایه هه همیشه دهستی جهنابی نهو
 بگره له لوتتفی نه زهلی خۆت

هه جوی قاضیی که رکوک

زۆریه ی کاربه دهستان، له دهووری داگیرکه رانی عوسمانیدا، تورک بوون، قاضیی
 که رکوک له میلله تی (لاز) نه بیت که له بناری قافقاس جیگیرن و هه ندیکیشیان وان
 له سنووری تورکیا، به لام شیخ رهزا به (نه رنانووت) ی نه زانیت. له م شیعره تورکییه دا
 ده لیت:

گوردک می؟ کیمی؟ نایی گوردم. نیجه برذات؟
 اوصافی نه در، شکلی نه در؟ بزه اکلات
 ایتمش می تاهل، حرمی واری؟ وار اما
 آرایش آغوش حریفان خرابات
 بزده بیلورز اول جهتی، حوکی ناصلدر؟
 حکم قره قوش یعنی، بلا شاهد واثبات
 ادراکی نه اندازه یه، برج اهل ابتر
 نه شرعی بیلور (ارناؤوط) اوغلی نه نظامات

واتا:

دیت؟ کنی؟ ناییبم دی. چۆن پیاوتکه؟
 نه وسافی چیه، دیمه نی چۆنه؟ تیمان گه یینه

ژنی هیتاوه، هره می هدی؟ هدی به لام،
 له وانیه که نه گهریت بۆ هلوپتی مه یخانه
 نیتیهش نه مه نه زانین، حوکمی چۆنه؟
 حوکمی قهره قوش، یانی، بهین شایه و نیسپات
 تیگه یشتنی له چ نه اندازه دایه؟، نه زانیکه کلک بهراو
 نه شوع نه زانیت نه (نه رنانووت) باوکه، نه نیزام

نه ندای صاری، گوزلری گوک چه ره سی ابرش
 شوم اولدیغنی اورتهیه قویش بو علامات
 یاشی نه قدر؟ اللی دن اکسک، نیجه بیلدن؟
 باقدهم دیشنه، دقت ایله حین ملاقات
 عزل اولدی؟ اوته، واسیطه، عزلی کیم اولدی
 انفاس مسیحانه، اصحاب کرامات
 سیاح اوله رق مملکت رومی گیزردم
 قاضی ا و زمان امرد ایدی گوزلری آفات
 ثعلب صاته رق گیجده تصادف یناشمدن
 ایتدی بکا برگوشه، چشم ایله مبالات
 اسلوب حکیمانه ایله بنده گوز ایتدم
 خیلی ارامزده جریان ایتدی اشارات

واتا:

نه ندای زهره، چاوی شین، پرووی نه برهش
 نه نیشانانه نهوه ده گه ییتیت که شوومه
 ته مهنی چهنده؟ له په نجا که متر. چونت زانی؟
 که تووشی بووم به وردی سهیری دانه کانیم کرد
 عهزل کرا؟ بهلن. کتی بووه هۆی عهزلی؟
 نه نفاسی مه سیحانهی خاوهن کهرامات
 له ولاتی رۆمدا که به سیاحت ده گه پام
 قازی لهو کاته دا مووی لن نه هاتبوو و چاوی عهیار

(ثعلب)ی دهفروشت، به تصادف لهلامهوه تپه‌ری
 به سوچی چاو خوی له قهرم دا
 منیش به جورتیکی هه‌کیمانه چاو‌یکم لی هه‌لته‌کان
 که‌لیک نیشارات له نیتواناندا پرووی دا

ابخامی دیدم اول برینی قاچه صاتارسن؟
 بازار ایده‌رک چقیدی ایلی لیره‌یه فئات
 ویردم پاره‌یی نزد فقیرانه‌مه گلدی
 بیچاره چابوق او‌قچورینی چزدی دیدم یات
 معهودی دیاماقله فغانی گوکه چیقیدی
 حتی ایشیدوب صیحه‌سنی اهل سماوات
 بالواردی، امان یاگری ال پاره‌نی یاخود
 توکره‌کله انک بر ازه‌جک باشنی ایصلات
 سـوردم آتمی دیکله‌مدم آه و انینی
 (لیلای) آلان قاضی یه بسدر بومکافات

واتا:

له نه‌نجامدا وتم نه‌ویرتیان به چهند نه‌فروشی؟
 هه‌راجی کرد و نرخی گه‌یشته دوو لیره.
 پاره‌که مداو هاتینه کۆلیتی هه‌زاریم
 بیچاره به په‌له به‌نه‌خوتنی دامالی و وتم پال‌که‌وه
 له‌به‌رگه گرتنی نه‌وه‌دا هاواری چووه ناسمان
 تا وه‌کو خه‌لقى سه‌ماوات هاواریان بیست
 پا‌پایه‌وه، توخوا یان پاره‌که‌ت وه‌رگه‌وه یان،
 سه‌ره‌که‌ی نهرم که به تف ته‌ری که
 نه‌سپم لی خوری گوتم نه‌دایه آهر و نووزهی
 نه‌و قازیه که (له‌یلانی) برد نه‌م به‌خششه به‌سیه‌تی.

له‌پاش نه‌م هه‌موو قسه‌ پی‌سانه، جه‌نابی قازی وتوویه‌تی: شیخ ره‌زا منی به
 (نه‌پنائوت) زانیوه، به‌لام من (لازم). نه‌مجا شیخ ره‌زا له شیعریکی تری تورکی‌دا

نه‌لټټ:

نانبی بن (ارناؤوط) صاندم مگرسه لاز ایش
ایتدیگم هجویه‌لر (لاز) اولدیغیچون از ایش
شکلی بنزه‌ر لازه نه‌مما ارمنیدن بوزمدر
الغــــرر، لاز یا ایواز یا پاپاز ایش

واتا:

قازی که من به نمرناتوتم ده‌زانی کهچی (لاز) بووه.
له‌به‌رنه‌وه ی لاز بووه نه‌م هه‌موو هه‌جوانه‌م کهم بووه
شیوه‌ی له‌لاز نه‌چټت، به‌لام له نمره‌نی چاککراوه
به کورتی ده‌بټت یا لاز یا نیواز یا پاپاز بټت*
* نیواز: به پیای ناینی نهرثودوکسی بولغارستان ده‌لټن و پاپاز: به قه‌شهی نمره‌نی ده‌لټن.

هه‌جوی حوسنی پاشای فرمانده‌ی سوپای عوسمانی له‌که‌رکووک

حوسنی پاشا فرمانده‌یه‌کی به‌دره‌وشت و به‌دخو بووه و زۆر نازاری دانیش‌توانی شاری
که‌رکووکی داوه. شیخ ره‌زا به‌م شیعره هه‌جوی نه‌کا:

به‌سه‌گم وت عه‌جه‌با خزمته حوسنی پاشا؟
تووړه بوو، کللی له‌قاند و وتی؛ حاشا حاشا
پاستی که‌رچی سه‌گیشم به خودا خۆم ده‌کوژم
ناوی من بټنی له‌که‌ل ئیسمی خه‌بیس‌ی پاشا

له‌شیعره هه‌لم‌الراوه‌کانی شیخ ره‌زا

وه‌کوو زانراوه، شیخ ره‌زا، یه‌کتیک له‌و ده‌رگای شیعرانه‌ی که لټی داوه، ده‌رگای شیعی
هه‌لم‌الراوه و ده‌ستیکی بالای تیدا هه‌یه. شیخ ره‌زا خۆی له شیعی‌تکی فارسیدا که
مه‌دحی ناظم پاشا نه‌کات نه‌لټت:

عشق باساده روخان ازبی سمت است و سرین

نه رخ و زلف خم اندر خم و چین در چین است
آن دروخت که من شیفته، خال و خطم
شیخ را هم غرض از ساده پرستی این است

واتا:

عشق له گهل ساده پروان بق پروز و کفله
نهک بق پرو و زولفی لوول و چین له سهر چینه
نوه درۆیه که نهلتی من شیت و شهیدای خت و خالم
شیخیش هدر نه مهبهستی هدی له ساده پرستی
فهرموون له گهل نه م چه ند شیعره هه لماراوانه ی:
له شیعریکی کوردیدا نه لیت:

کیر که هستا، نه له بیتگانه ده پرستی و نه له خویش
گورزی خوی هدر دهو شینتی، چه له پاش و چه له پیش
هه مه کیریکی قهوی، هیند به کونی تهنگا چوو
سهر و چاوی هه موو زامدار، په راسووی هه موو پش
تا ملی غه رقه له چه رما، وه کو سیواکی مه لا
پرچی نه فشانه له سهر پشتی ملی وهک دهرویش
پاله وانیکی قهوی و قوژه له میل بازیشدا
مه حکه مه پیشه و بنجی وه کو شاخی گامیش
له شیعریکی تری کوردیدا ده لیت:

ههر وه کو نه شکم به رهنگی سووری خوی خوتینه کوز
داستانی شاهنامه ی خوسره و شیرینه کوز
نینشبقاقی ههر وه کو کالهک له بهر شیرینییه
ههر که سی نه یچه شتبی نازانی چهن شیرینه کوز

واقه واقعی دل

هەر واقه واقعی دل‌مه به دهستی فیراقه‌وه
وهک پتوی که هەردوو گونی بیتی به‌فاقه‌وه
نیمان له ته‌وقی سه‌رمه‌وه وهک واشه ده‌ریه‌ری
سمتی که ده‌ریه‌پاند و سه‌ری نا به تاقه‌وه
موطرب له عه‌شقی عیراقی به سه‌سه‌رمه‌تم
بۆم هه‌سته ورده ورده له په‌رده‌ی (عیراقه‌وه)

به‌سه‌ر بۆ ده‌فعی نه‌عدا چاوه‌که‌م قه‌لغانی سیمینت
هه‌زار مارتین به‌ قوربانی تهنه‌نگی لووله چه‌رمینت

کێر نه‌که‌ر مه‌یلی کونی کرد سه‌ره‌که‌ی بگره له‌مشت
همه‌ جا خانه‌ء عشق است، چه‌مسجد، چه‌کنشت

مودده‌تی نێر بازی و ئیستا که مه‌یلی می نه‌که‌م
ناره‌زووی گانی کچیکی کوز پری ده‌ریی نه‌که‌م

نهم قه‌حه‌به‌ فه‌له‌ک له‌ داخی مردم
موحتاجی ره‌شی ره‌شیدی کردم

که‌لی سمتی سپیم ده‌س که‌وت نه‌متوانی پییاکیشم
دریغ بۆ مه‌تراقی کێره‌که‌ی چه‌ند سال له‌مه‌وپیشم

هێنده به‌ ته‌عریف و کینایه‌ت له‌ بنی سینگت به‌م
به‌گ نه‌فه‌ندی به‌ سه‌راحت له‌ کونی قنگت به‌م

... ئەفەندى خەلقى بەسرە دەبىت و لە كەركوك مەنمورى حكومت بوو. هەندى
قەسەى ناشرىيان نايە ژنەكەيەو و لەبەرئەو گەرايەو بو بەسرە و شىخ رەزا دەلتىت:

لێرە گايان ژنەكەى... ئەفەندى بەسرە
ايستە بو (بەصرە) دەچى (بعد خراب البصرە)
هيند گەووادە گەر ئەولادى لەپيش چاوى بگيتى
پيشى رادەگرئ كەها كير و گونى پى بسرە
عەينى بەغدايە بە خۆى چونكە لەبەر ناوى مەنى
مەقەدى بەحرە، گونى قايفە، كيرى جسەرە
بە مۆتەسەرىفى كەركوك ئەلتىت:

مۆتەلەووين مـىـزاجى گـوونا گـون
مۆتەسەرىف كە ديدە بو قەلەموون
مۆتەسەرىف جىگەرەكەى لە دەما
دئ و دەچى وەك مـىـرىشكى چيلكە بە قوون

ماينه كوئىت

كووردستان برىتييه لە چيا و هەردە و دەشت. كورد هەر لە كۆنەو، بو هاتوچۆ و
گويزانەو، دەغل و دان و كووتال بەرزە ولاغى بەكار هيتاوه. بەرزە ولاغ برىتييه لە ماين
و هيستر. هيستر لە چياكان و ماين لە هەردە و دەشتدا. ماين بە پتى رەسەن و رەنگ
ناو دەبرىت. ئەو، بو سواری بىت لە رەسەندا لە ماينى عەرەبە و ئەو، بو بار هەلگرتن
بىت پتى دەلتىن (بەرگير). ناوى ماين بە پتى رەنگ: رەش، كوئىت، شى و بۆرە... هتد.
شىخ رەزا لەم شيعەردا باسى ماينه كوئىتى خۆى ئەكات و ئەلتىت:

ماينه كوئىت جاران دەتوت پەوتى پەوتى ئاهوو
ئىستە هەستانى لەسەر ئاخو، بە ياهو ياهوو
قەت لە يەك قسناغ كەمى جو نادەمى هيشتا لەرە
سال دوانزە مانگ سواری نابم هەر ماندوو

عومقی چالی مه قعه دی بی شک مه سافه ی قه سر نه بی
 درزی دهر وازه ی کوزی لۆج لۆج به سهر یه کدا چووه
 گهر به ناوزه نگی په راسووی نهم سهروسهر هه لدریم
 هینده نابزوی بزانه ماوه یاخو مردووه
 خاوه نی پیتشووشی نازانی که ته نریخ و سه نه ی
 چهنده نه ما من له پیرانی قه دیم بیستووه
 وهختی نادر شا هجوومی کرده سهر ئیقلیمی رۆم
 تازه، گویا، نهو له کوز دایکی خرووجی کردووه

ههوال پرسینیک

ناسیاویکی شتیخ رها دهستی ده شکیت و بهم شیعه فارسییه ههوالی نه پرسیت:

شکسته باد دو دست فلک ازین کردار
 برید باد دوپای سپهر ازین رفتار
 دلاوری که دری اهین زجا کندی
 ببازوان قوی همچو حیدر کردار
 بچشم زخم حسودان شکسته شد دستش
 بلی زمانه عجب روبهی است شیر شکار
 ولی تو هیچ مخور غم شکسته بسته شود
 بشاهراه حقیقت شکسته کیست بکار

واتا:

یاخوا ههردوو دهستی چه رخێ گهردوون بشکیت که نهم کاره ی کرد
 ههردوو پیتی ناسمان بیرنهوه که نهم پهفتاره ی کرد
 قارهمانی که ده رگای ناسن له شوینی خوی هه لئه که نند
 به بازووه به هیزهکانی وهک هه زه ته ی عهلی
 به چاوی پیسی هه سوودان دهستی شکا
 به لێ، زه مانه پتوبیهکی سهیره که نه توانی راوی شیر بکا

بهلام تو هیچ خففت مدخو، شکسته نه گترته وه
له شارتی راستیدا شکان که لکی هدی

براه عشق که از ما و من پیر هیزند
زیای دست بششوی و زدست دست بدار
نه آخر آن فلک است، این فلک که روز (احد)
شکست گوهر دندان (احمد مختار)
نه آخر آن فلک است این فلک که روز (صفین)
خراب کرد جهانرا بشکتن عمار

واتا:

له رتی عیشقدا که له من و نیمه پیز نه گرن
دهست له پین داشوره و دس له دهست هه لگره
نم گهردوونه هه هه مان گهردوون نییه که له رۆژی (نوحود) دا
گوهه ری ددانی پیغه مبه ری شکاند؟!
نم گهردوونه هه نهو گهردوونه نییه که له رۆژی (سه ففین) دا
به کوشتنی (عمار کوپی یاسر) دونیای ویران کرد؟

دۆستایه نینی شیخ رهزا و نه مین فهیزی

زۆر ناشکه رایه، له ژبانی شیخ رهزادا، کهس نه وهنده ی نه مین فهیزی خوشه ویست و جی
رێز نه بووه. شیخ رهزا خوی له بابته پتوه ندیی له گه ل نه مین فهیزی ده لیت:

نسبته من با آمین فیضی ازلی است
همچو سنی بعمر، نه چو روافض بعلی است

واتا:

پتوه ندیی من و نه مین فهیزی هه له رۆژی نه زه له وهیه
وهک هیی سوننیانه له گه ل عومهر، نهک وهک هیی رافزییان له گه ل عهلی.

هه روا ده لیت:

در حضر ممتاز و ممتاز از سفر آمدی

اول و آخر (امین فیضی) تو ممتاز آمدی

واتا:

تۆ له مالا ههلاوتردهی و، به ههلاوتردهییش لهسه فهر گهرايتهوه
لهسه رها و له دوايیدا، نهمین فهیزی، تۆ به ههلاوتردهیی هاتووی

له لایهکی تریش له شیهرتکی تورکیدا باسی خوش گوشتاری و رهوش جوانی دهکات و
دهلیت:

استاذ سخن، میر سخن سک
خلاق معالی دینلان واریسه سن سک
ای کان کمالات (امین فیضی) افندی
مجموعه، خلق (حسن)، خلق (حسین) سک

واتا:

مامۆستای قسه و میری قسه تۆی
نهگهر دروست کهری مهعانی ههبی وهکوو دهلین تۆی
نهی کانی کهمال ناغای نهمین فهیزی
دهستهیی رهوشتی (ههسن) و رهوشتی (حوسین) تۆی.

نهمین فیضی بهگ له سالی ۱۸۶۰ له شاری سولهیمانی هاتوه ته دنیاهه. له پاش
تهواکردنی قوتابخانه کانی نهوی، چوه ته شاری بهغدا و لهوی له قوتابخانهی سهریازی
دهرچوه و چوه ته نهسته موڵ له کولێجی سهریازی خویندویهتی و به روتبهی مولازم
دهرچوه و له سوپای عوسمانیدا گهیشتهوه ته روتبهی میر نالای تۆپچی و لهم روتبهیهدا
خانه نشین کراوه.

سالانی شهیری یه کهمی جیهانی له شام و حهلب رابواردوه و له پاشا گهراوه تهوه
نهسته موڵ، و له پاش نهخوشیێکی دوور و درێژ له سالی ۱۹۲۸ له نهسته موڵ کۆچی
دوایی کردوه.

نهمین فهیضی بهگ سهره پای شاره زایی زۆر له زانستی ریازیات، نه دیب و شاعیر بوو،
یه کهم دیوانی به تورکییه ناوی (شعاعات) له چاپ داوه. له زانستی ریازیاتدا کتیبی
(ئێجمالی نه تایج) ی له چاپ داوه و له زانستی فیزیک کتیبی (ههوا ی نه سیمی)
بلاو کردوه تهوه و له زانستی (جبر) کتیبی (تهفره قه ی ریاضیه) چاپ کراوه. نهمین

فهیضی ئەندامی لیژنەی زانستی ئەکادیمیای پاریس بوو. زۆریش دروست و جێ ریزی
شیخ رەزای تالەبانی بوو و لە کتیی (ئەنجومەنی ئەدەبیانی کورد) گەلیک لە شیعرەکانی
شیخ رەزای تیدا بلاوکردووەتەوە.

شیخ رەزا لەم شیعرانەی خوارەویدا غەمباریی خۆی، لەبەر دووری ئەمین فەهیضی
دەردەپریت و سکالای تەندروستی و تەمەن درێژی بۆ دەکات

انچنانم زهجر کاکه آمین
که ندانم یسار را زمین
آن کند بخت قط نبینم یار
تازم خنده بر زمان و زمین
چند ریزم بیاد روی تو اشک
چند باشم ز دوریت غمگین
تا غمیرا بحیله چاره کنم
دیگری سر بر آورد ز کمین
مستم از جام بادهء فیضت
چو مسیحا ز روح فیض آمین
سألهای دراز باقی باد
بسلامت امین ما آمین

واتا:

لەبەر دووری کاکە ئەمین فەیزی لە حالتیکام
پاست و چەپ لێک جوێ ناکەمەو
بەخت هەر ئەوەندەم بۆ بکا دۆست ببینم
تا (لە بەختەویری خۆما) بە عەرز و عاسمان پێیکەنم
چەند لە یادی پروی تۆدا فرمێسک بەرێژم
چەند لە دووری تۆ خەفەتبار بم

تا به فروفیل چاری خەمێ نەکم
 خەمێکی تر لە پەناگاوه سەردەردێنێ
 لە جامی بادەدی بەرەکەتی لێشاو کردووی تۆ مەستم
 وەک مەسیح لە (روح الامین)ی پر بەرەکەت کە جویرەنێلە
 خوا بکا نەمینی نێمە بە سەلامەتی بێتینی
 سالەهایەکی دوور و درێژ. نامین

نەمین فیضی چەند نامە یەکی ھۆنراوەی جوانی بو شێخ پەزا ناردووە، نەم شیعراوەی
 نەمین فەیزی، بە شێوەیەکی زۆر نازک و دڵسۆزانەن. لە وەلامەکانی شێخ پەزا
 دەردەکەوت، کە چەند پیاویکی خوش مەشرەب و پەوشت بەرز بوو. لەبەرئەو شێخ
 پەزا، نەوێک تەنھا هیچ ھەجوێکی بەرامبەر ئەو نەوێو، بەلکو بە نەوێری پێز و
 دڵسۆزی نەم دۆستایەتی یە لەگەڵیدا بردووەتە سەر. لە وەلامی یەکیک لەو نامە
 ھۆنراوانە، شێخ پەزا ئەمە دەلێت:

مشریت خوب و لەجە شیرین است
 دەنت درج گـوهر آکین است
 فکر بکر تو بیننی بین الله
 نغز دوشیـزە نگارین است
 عرش بلقیس و فرش براقش
 در حقیقت کمینە کابین است
 این نه شعر است، رشتهء شهرت
 این نه نظم است عـقد پروین است

واتا:

پەوشتت باش و زمانت شیرینە
 دەنت قوتووی پر لەگەوھەرە
 فیکری بە خەیاڵی کەسا نەھاتووی تۆ، بەینی بەینەللا
 کچێکی جوانی پەنگینە
 عەرشى بەلقیس و فرشە بپێقەدارەکەى
 لە راستیدا کەمترین مارەبێیە (بۆ ئەو کچە)

نهمی تو شیعر نییه ، هونراوهی ناو و بانگه
نهمه هونراوه نییه ، ملوانکهی نهستیرهی سوره ییایه

مصرعی از قریحه ، عطار
که عجب آبدار و رنگین است
گر بتضمین بیارم چه عجب
یکی از فن شعر تضمین آست
بمعانی گران، بنظم سبک
گر بود سهل ممتنع، این است
تا بضرب المثل همی گویند
که دعا از برای آمین است

واتا:

نیو بدیتی بهره می شیعی فوره یدوددینی عه تتا
که زور ناودار و پهنکینه
نه گهر بیخه مه ناو شیعی خوم سهیر نییه
چونکه یه کتی له هونه رکانی شیعر نه وه ته شیعی که سیکتی تری بخریه ته ناو
به واتا گران و به سونگ سووکه
نه گهر (ناسانی کهس پی نه و تیرا) هه بین نه وه یه
نه وه تا مه سه له دیننه وه و نه لنین
دوعا له بهر خاتری نامینه که یه تی

خاطرت شاد باد (امین فیضی)
زان کسه دریای دانش و دین است
دوشمنت خاکسار و زیر و زیر
زان که در خورد و لعن نفرین است
فضلرا داند از خدای (رضا)
نه از آن شاعران خود بین است

واتا:

دلت هه شاد بی نه مین فیزی!

چونکه دلت دهریای زانست و نایینه
 دوژمنت له خۆلا بگهوزی و سه ره و ژیر بی
 چونکه شایانی نه وه په له عهنتی لڼ بکړی
 په زه هه موو گه وره یی لڼ له خوداوه نه زانی
 له و شاعیره خۆپه رستانه نییه .

له وهلامی نامه په کی نه مین فه یضی دۆستی، شیخ په زه نهم شیعره فارسییه ی بو
 ده نیریت.

ز رشحه، قلمت در مشیمه، قرطاس
 نتیجه هاست بقیمت گرانتر از الماس
 رسیده کار بجای ترا امین فیضی
 که جبرئیل امین خوانمت ز روی قیاس
 صحیفه معجزه پیراست بسکه چون مریم
 بیر گرفته موالید عیسوی انفاس
 هزار سال بمانی و این عجب نبود
 شرافتت به مثل خضر زینده و الیاس
 در این دیار (رضا) را بهرزه عمر گزشت
 بجان رسیده گنا هاش بگردن افلاس

واتا:

له نووکی قهله مته وه له ناو منالدانی کاغه زه
 نه نجامی وا زۆر هه په به نرخ له نه لماس گرانترن
 کار گه بشتووه ته را ده یه ک نه مین فه یزی
 به قیاس به جوړه نیلی نه مینت نه خورتنمه وه
 تنها موعجیزه ی پیر کاغه زه، که منالی به هه ناسه ی عیسا
 له دایکیو ی زۆری گرتووه به به رسنگیه وه وه ک مریم که عیسای به موعجیزه بوو
 یاخوا هه زار سال بمینی و نه مه سه یر نییه
 چونکه شه رف و گه وره یی تو وه ک هینی خدری زینده و نیلیاسه
 عومری (په زه) له م ولاته دا به هیچ و پووج به سه رچوو

نه‌ه‌تا کردوونه گیانه‌لا، گونا‌هی به‌گ‌ردنی بی‌ پ‌ولییه

له وه‌لامی نامه‌یه‌کی تریدا، شیخ ره‌زا، دووباره نه‌و پ‌ری پ‌یزی به‌رام‌به‌ری ده‌رده‌خات
که ده‌ل‌یت:

الا ای هنرمند یار قـــــــدی
توی خـــــــروانرا ســــزای ندیی
ز حکمت بپرداختی نامه، ت و
بدادی در آن نامه‌داد حکیمی
هوای نسیمی از ان گشته نامش
که جان پروراند هوای نسیمی
بدانش ترا هیچ همــــتا ندیدم
مگر جوهر فرد و در یتیمی
تو خواهی سفر از ین دورتر کن
امین فیضیا در دل من مقیمی

واتا:

نه‌ی یاری هونه‌رمه‌ندی د‌ترینه
ت‌وی شایانی هاوده‌میی پادشایانی
له‌وتل و که‌مالی خ‌ت‌مه‌و نامه‌که‌ی خ‌وت پ‌ازانده‌وه
جاری خاوه‌ن حیکمه‌تیی خ‌وتت له‌و نامه‌یه‌تدا دا
ب‌ویه ناوی نراوه (هوای نسیمی)
چونکه ه‌وای شه‌بای به‌یانیان (هوای نسیمی) گیان پ‌ه‌روه‌ده نه‌کا
له زاناییدا که‌سم به‌ هاوتای ت‌و نه‌دی
مه‌گ‌ر ت‌و جه‌وه‌ری فرد و دور‌پ‌ری یتیم (تاقانه‌گ‌وه‌ر)
جه‌زت ل‌تیه سه‌فه‌ر ب‌و له یمه‌ن به‌ولاوه‌یش بکه
نه‌مین فه‌یزی ت‌و له ه‌ر کو‌ی بی، له دلی منا ج‌یت گ‌رت‌وه

که داوا له شیخ ره‌زا ده‌ک‌رت ب‌چ‌یت ب‌و به‌غدا و بیته شیخی ته‌کیه‌ی تاله‌بانی، نه‌م
نه‌رکه له‌گ‌ه‌ل بیرری ک‌راوه‌ی شیخ ره‌زادا نه‌ده‌گونجا. ناتوانیت، وه‌کو شیخانی ته‌ریقه‌ت
نید‌عای "که‌رامه‌ت" بکات. ناماده‌یه ب‌چ‌یت به‌غدا، به‌لام به‌م مه‌رجه:

مشرېم مشرب امین فیضی است
هر دوو از هرد و عــــالم نازاده
ای (رضــــا) تا بمرگ رندی کن
این بود دولت خـــــــدا داده

واتا:

پهوشتی من پروشی نهمین فهیزیه
هردووک له هردوو دونیا نازادین و کارمان پین نییه
(پهزا)، تا پوژی مردن هر بن موبالات به و گوی به هیچ مهده
دهوله تی خوا داده نهمیه

که باسی یه کیه تی بیر و باوه ری خزی و نهمین فهیزی دهکات ده لیت:

ز ارباب دانش امین فیضی یا
ترا امتیازست کز فن ضیارا
نشانها ست بر اتحاد من تو
زیک مایه گویی سرشتند مارا
زیاد و کم از نام نامیت نبود
برسم جمل گر شماری (رضا) را

واتا:

نهی نهمین فهیزی، تو هلاوتی ده بییه کت له زانایانی تر هیه وهک
زور نیشانه بز یه کیتی من و تو هیه
وهک بلتی من و تو یان له یهک مایه دروست کردین
نهگه ناوی (رضا) به حرفی نه بجه د بزمیری
زیاد و کمی له ناوی ناوداری تو نابین

چونکه ژماره ی ناوی هردوویان به پیتی (ابجدی) (۱۰۰۱) ه.

نهگه نهمین فهیزی بچیته میوانیی شیخ پهزا، چۆن چاکه ی بداته وه؟
که ته شریفی شهریفی هات (نهمین فهیزی) به میوانی
له عوهده ی شوکری دهرناچم مهگه ر خۆم کم به قوریانی

کۆچی دووایی شیخ رەزا

هەندێ لە نووسەرەکان سالی کۆچی دوایی شیخ رەزای تالەبانییان بە ١٩٠٩ میلادی داناوە. بەلام بەرێزان د. کەمال مەزھەر و ھەمە بۆر و ئەحمەد تاقانە، لەسەر ئەوەی کە لە کێلە قەبرەکە نوسراوە، بە شەوی ھەینی مانگی موحرەمی سالی ١٣٢٨ی کۆچی دایانناوە. مامۆستای بەرێز د. کەمال، لە ژمارەی یەکێ گۆڤاری کۆری زانیاری سالی ١٩٧٣ دەلێت ئەمە بەرامبەری ١٩١٠ میلادییە و بەپێی بۆجیونی محەمەد ئەمین زەکی بەگ کە لە کتێبی (ناودارانی کورد) دا دەلێت: پۆزی مردنی بە یەکەم پۆزی مانگی موحرەم داناوە کە بەرامبەر ئێوارەی پینچ شەمی ١٣ی کانوونی دووھمی ١٩٩٠. بەلام مامۆستا عەبدولرەزاق بێمار لە پۆژنامەی (الرقیب) کە عەبدوللەتێف ئەبیان لە بەغدا بە زوبانی عەرەبی دەری دەھێنا، وای بینیوە کە لە ژمارەی ٨٢ کە لە ٩ موحرەمی سالی ١٣٢٨ی کۆچی بلاوکراوەتەو و دەلێ:

«لقد اسفنا كل الاسف، لما بلغنا من مرض جناب الفاضل الاديب الذي سارت يذكر فضائله ورسالة اشعاره الركبان، الشيخ رضا افندي الطالباني، مرضاً أصاب رجله فاقعده وآله، فنسأل الله له من صميم القلب سرعة الشفاء».

بەلام لە ژمارەی ٨٣ لە ١٠ی موحرەم ١٣٢٨ کۆچیدا دەلێت:

«لقد استأثرت رحمه الله بالفاضل والشاعر اللبيب، الذي كان يعد وجوده فلتة من فلتات الزمن الذي عقيمت عن مثله الايام منذ زمن، الشيخ رضا افندي الطالباني، عصر الخميس عند قول المذّن "الله اكبر" توفاه الله عن عمر ناهز السبعين قضاء في التحصيل والادب. اما نظمه في اللغات الاربع عربية وتركية وفارسية وكردية، فهو الذي قد سارت به الركبان وتناقلته الألسن لسلامته ورقته، حتى اني اذكر اعتراضه عليه رحمه الله في عدم تدوينه اياه، فاجاب بالواقع بان (ديوانه صدور الرجال لا بطون الدفاتر) وقد احتفل العموم احتفالاً يليق بنعش الفقيه، وواروه جدث في مقبرة الشيخ عبدالقادر الكيلاني قدس سره، واقيمت له تعزية حافلة في زاويته (تكيه) الواقعة في الميدان. فنسأل الله له العفو والمغفرة والرضوان، ولحضرة كل من اخوانه وانجاله وعائلته الصبر لينالوا الأجر».

کەوابوو شیخ رەزا لە ٩ موحرەمی ١٣٢٨ کۆچی کە بەرامبەری ٢١ کانوونی دووھمی ١٩٩٠ی میلادی دەکا کۆچی دوایی کرد و ئەو بۆلبولە خوێش ئاوازه بێ دەنگ بوو.

دوا قۇنغى شېخ رەزا

شېخ رەزا لە رۆژى ھەينى ۱۰ موحەررەم ۱۳۲۸ھ کە دەکاتە ۲۱ کانونى دووھى ۱۹۱۰م، لە گۆرستانى شېخ عبدولقادرى گەيلانى، بە ھاتنى جەماوەرتىكى زۆر، بە خاک سپێررا و لە تەکیەى تالەبانی لە گەرەکی (مەیدان) ماته‌مینی بۆ دانرا و لەسەر کێلە قەبرەکەى ئەم شیعەرە فارسییە نوسراوە:

يا رسول الله چه باشد چون سگ اصحاب كهف
داخلی جنت شوم در زمـرهء اصحاب تو
او رود در جنت من در جهنم کی رواست
او سگ اصحاب كهف من سگ اصحاب تو

واتا:

يا (رسول الله) چ دەبێت وەک سەگی (اصحاب كهف)
بچم بە ھەشت لە گەڵ زومرە ھاوڕێیانی تۆ
ئەو دەچێتە بە ھەشت کەى پەوايە من بۆ جەھەنەم
ئەو سەگی اصحاب كهفە، من سەگی ئەصحابی تۆ

شینى شېخ رەزا

پۆژنامەى (الرقیب) کە لە بەغدا بە زوبانى عەرەبى دەرەچوو دوو شینی بلاوکردهوه کە دوو شاعیری عەرەب بۆیان وتووه. یەكەمیان «عطاء الله خطیب زاده» کە دەلێت:

اترضى المعالي ان تناح سواها
وقد علمت ان الفـقيد رضاها
ام الصبر هل يقضي بحسن اصطبارنا
وانفاس محيا، الرضا، قضاها
قضى نحبـه والمكرمات تحفه
وتبكيه، لكن ما افاد بكـاها
وكم بكت العليـا، ترجـو
وهيهات ان يعطي البكا، مناها

قضى نخبه ايام عشر محرم
غريباً وحيداً مثل أهل عباها
فلا ابن يبيعه الشراب، ولا اخاً
ولا بنت تجلو همه بعداها
فتباً لدنيا لا ثبات لها، ولا
وفاء، ولا برجى البقاء. بحماها
وطوبى لأرض قد حوت منه اعظما
بها طالما الدهر الخزون تباهى
وطوبى لقبر قد حوى العلم والتقى
واصناف فضل لم تكن تتناهى
وطوبى لقبر حل منزلة الرضا
اخو العلم من للمكرمات حواها
لطيف، رقيق القلب، شفاف طبعه
لقد كان من عين الكمال جلاها
فكم عاجلت يمناه مرضى ضلالة
فما مسها إلا استرد هداها
وكم مدنف اشفت من الجهل نفسه
فرد بآيات القريض شفاها
وكم كبد حرى شكت من اوارها
رواها بابيات البه رواها
فلو رقموا يوماً على الطور نظمه
لكنت ترى الطور استحال مباها
فصبح ترى الحمر البليغ امامه
كمعدوم نطق لايلم شفاها
كليم، واقلام المعاني عصية
متى هزها تلف الرجال شباها
كأن القوافي كن في اسر نطقه
تدحرج انى شاء حيث اتاها

فل ولطمت عشر العقول بعشرها
 على مثله حزنأ يحق أساها
 ول و رأأت الخنساء بعض فعاله
 لما اذكرت من بعد ذاك أخاها
 فلا كل مفقود من الحر مؤلم
 ولاكل نار بهتدي بسناها
 ولاكل مغمور بجفن مهنأ
 ولا كل غضب للكمأة وقاها
 ولاكل ذى جاء عريض بسيد
 ولا كل من ساد الرجال حماها
 ولا كل مفقود ينأح لفقده
 ولا كل ذات تفتدى بسواها
 لمثل الرضا تجري الجفون بخيمها
 لمثل الرضا تفني العيون ضباها
 لمثل الرضا تغري الخوادر جيبها
 لمثل الرضا تدمي الاسود جباها
 لمثل الرضا في الكون تجرى مآتم
 لمثل الرضا تهوى النفوس أذاها
 لمثل الرضا يستصعب الحر صبرة
 لمثل الرضا تجفو الكرام كراها
 حبأه اله العالمين جنانه
 ولا زال مسروراً بضحية طه

ههروا سيد مهدي البغدادي له شاري (نهجف) نه م شيعره عرهبييهى له ژماره ٩٣ روژى
 ٢١ شباطى ١٣٢٥ رومى له روژنامهى (الرقيب) ، له مهنته مى شيخ رهزادا
 بلاوكردووه تهوه.

قولوا لاطناب العلوم قوضي
 هذا الرضا وهو العماد قوضا

من للعلوم الغر بيدي ماخفي
 منها بفكر يسبق السيف مضا
 من للقوافي اللؤلؤيات التي
 كانت نجوم جبهة الدهر وضا
 اصبح وجه الدهر وهو اسود
 وكان وجه الدهر فيه ابيض
 جوهرة لم يحتملها الدهر ان
 تبدو، فضمها لقلبه القضا
 فللقضا اجاب في رواحه
 "ارخ لربه وفاء برضا"

به پیتی ژمارهی ابجدی دهکاته ۱۳۲۸هـ

شیخ رهزا و بنه‌ماله‌ی (خادم السجاده)

بنه‌ماله‌ی (خادم السجاده)، له پیتشا نیشته‌جیتی شاری کۆیه و له پاشان هاتوونه‌ته شاری که‌رکووک. ههر له کۆنه‌وه به‌رمالیتیکی پیتیغه‌مبهر، سه‌لامی خوای لی بیت، که‌وتووته لایان و پشتا و پشت پاراستوویانه و مالیان بووته زیاره‌تگای موستلمانان. ههرچه‌نیتیک له سالانی دواییدا، عه‌لی ئه‌فه‌ندی خادیمی سو‌ججاده، له نووسینیتیکدا له روژنامه‌کان بلاوی کرده‌وه ئیددی‌عای ئه‌وه‌ی کرد که ئه‌م بنه‌ماله‌یه، له‌ره‌سه‌ندا، له بنه‌ماله‌ی (ئه‌مه‌وی)ن، له‌به‌رئه‌وه ئه‌م یادگاره که‌وتووته لایان. به‌لام هیچ به‌لگه‌یه‌ک بۆ ئه‌م بۆچوونه نه‌بوو.

ههر وه‌کوو ئه‌و قورئانه پی‌روژه‌ی که خه‌لیفه (عثمان کورپی عفان) کۆی کرده‌وه و له سالانی شه‌ری رووس و تورکدا که‌وته ده‌ستی ئه‌فسه‌رتیکی رووس و ناردی بۆ مۆزه‌خانه‌ی (پتروس‌بیرگ) و له پاشان نیررایه (تاشقه‌ند)ی پایته‌ختی کۆماری ئۆزه‌کستانی سوڤیاتی، هه‌روایش، له هه‌لیکدا ئه‌م یادگاره که‌وتووته لای ئه‌م بنه‌ماله کورده، که کورد له میژووی ده‌وله‌تانی ئیسلامدا رۆلتیکی گه‌وره‌یان بووه.

له‌کاتی حوکمی عوسمانی و له سه‌رده‌می حاجی ئه‌مین خادیم سو‌ججاده، که پیاویکی

مهلا و زانا و ناودار بوو، سولتان عبدولحه مید فەرمانی داوه نهم زیاره تگایه ی نیستا که له کهرکوکه، له سالی ۱۳۲۳ کۆچی دروست کراوه.

لهم بنه ماله یه، ره فیه نه فندی خادیم سو ججاده، له کاتی دامه زرانندی حکومه تی عیراقدا له گه له شیه حه بیبی تاله بانی و عه بدوللا صافی، بوونه به نوینه ری شاری کهرکووک و له (مه جلیسی ته نسیمی) به شدارییان کردووه. وه له پاش نهو عه لی نه فندی کوری له په رله مانی عیراقدا نوینه ری شاری کهرکووک بووه.

نهم بنه ماله یه، پشتا و پشت دۆستایه تییه کی قوول و خزمایه تییان له گه له شیه خانی تاله بانیدا هیه. حاجی نهمین له گه له شیه عه لی و ره فیه نه فندی له گه له شیه محمه د عه لی و عه لی نه فندی له گه له شیه جه میل. له مه به ولاره هیچ هۆیه ک نییه که شیه ره زا ریزی بهرام بهر بهرمالی پیغه مبه ر (س) و هیرشی توند به سه ر نوکه رانی بهرمال بیتیت.

شیه ره زا له گه له نهو هه موو هه جوو ناره وایه ی حاجی نهمینی خادیم سو ججاده، ریز و خوشه ویستی بهرام بهر نهم یادگاره پیروزی پیغه مبه ر (س) ده رده خات و له چه ند شیعرێکدا سوپاسی سولتان عه بدولحه مید ده کات که جی تگایه کی لایق بهم یادگاره ی دروست کردووه. له شیعرێکی تورکیدا ده لیت:

سجادهء شریفه یه تقبیل ایدنلره
بی شبهه در شفاعت سجاده صاحبی
زحمت و برردی زائرینه ضیقت مکان
دگمزدی ذیل پاکنه هر عاشقک لبی
تا استلام شهر اول انشا بیوردیلر
عه بدولحه مید خان بو مقامی مرتبی
وارد سمای هفتمه تاریخکز (رضا)
بتدی طواف خانهء سجادهء نبی

واتا:

نهوانه ی ماچی سو ججاده ی شهریف نه کهن
هیچ گومانی نییه که بهر شفاعته ی خاوهن سو ججادهء نه کهن
تهنگی جی تگا سخله تی ده دایه زیاره تکه ران
له بهی هه ر عاشقیک نه ده گه یشته داوینی پاکی.

تاكو له مانگی يه كذا فهرمانی دروست كړدنی در
 نهم مه قامه ی دا عهدولحه مید خان
 میژووت گه شته ناسمانی هه فته م نهی (رهزا)
 کوتایی هات زیاره تخانه ی سوججاده ی پیغه مبه ر
 ۱۳۲۳ کۆچی.

له هۆنراوینکی تریدا میژووی دروست كړدنی نهم نابیده یه دووپات ده کاته وه و ده لیت:
 دولسون همیشه جیب همایون پادشاه
 کیم جود (معنی) (حاتمی) افسانه یاپدیلر
 سجاده ء شریفه یه عبدالحمید خان
 پک منتظم عمارت شاهانه یاپدیلر
 مرکز جهانہ گلمدی مانندی بر ملک
 هر کاری یاپدیلر سه ملوکانه یاپدیلر
 تاریخی مطابق واقع دیدی (رضا)
 (سجاده ء پیمبر ایچون خانه یاپدیلر)

۱۳۲۳ کۆچی

واتا: همیشه پر بیت گیرفانی هه مایون پادشاه
 نه وه کتیه به خشنده ی (مه عن) و (خاتمه) ی کرده نه فسانه
 بۆ سوججاده ی شریف، عهدولحه مید خان
 کۆشکیتی زۆر پتکی شاهانه ی کرد.
 نه هاتوه ته جیهان شاهیتی وه کو نه و
 هر کاریکی کرد بیت شاهانه کردوه تی

به پیتی ژماره ی نه بجه دی، میژووی دروست كړدنی نهم کۆشکه ده کاته ۱۳۲۳ . هر
 له بابته نهم کرده وه یه دا دیسان ده لیت:

پادشاه آل عثمان یعنی خان (عبدالحمید)
 قابل انکار دگل احسان فوق العاده سی
 پادشاه: انبیایی مس ایده ن سجاده یه

گور مدی لائق، زیارتخانه، معتاده‌سی.
 بر زیارتخانه، شاهانه انشا قیلدیلر
 آسمان دورنجه دورسون شاه ایله شهزاده‌سی
 پک کوزل دوشمش رضا جوهرلی تاریخکر
 (امجد پیغمبرک موقف سجاده‌سی)

واتا:

پادشای آل عوسمان یانی خان عهدولعه‌مید
 قعد ئینکار ناکریت چاکه‌ی فو‌قه‌لعه‌دی
 بو‌ئه‌وانه‌ی زیاره‌تی به‌رمالی پادشای پیغمبران ده‌کن
 نه‌و زیاره‌تخانه‌یه‌ی به‌لایق نه‌زانی.
 زیاره‌تخانه‌یه‌کی شاهانه‌ی دروست کرد
 تا‌کو ناسمان وه‌ستاوه بو‌ستی شاه و شازاده‌ی
 زور جان که‌وتووه (ره‌زا) می‌ژووی جه‌وه‌ردارت
 (جی‌گای به‌رمالی پیغمبر خاوه‌نی مه‌جد)

شیخ ره‌زا له‌گه‌ل نه‌م هه‌موو ریزه‌ی به‌رامبر زیاره‌تگای به‌رمالی پیغمبر، له‌هه‌موو
 ده‌رفه‌تیکدا هه‌جوی حاجی نه‌مین کردووه و هه‌تا له‌هه‌جوی شیخ محمده‌د علی برازای
 نه‌م جنیوه به‌حاجی نه‌مین ده‌دات:

شیخ که‌گه‌ووادئ وه‌کوو (خادمی سوججاده) له‌لای
 سه‌یدی حور له‌سولاله‌ی عه‌لی و فاطمه بی

له‌شیرتکی تریدا که‌باسی نان و خوانی حاجی نه‌مین نه‌کات نه‌لئت:

خادم سجاده‌یی پیغمبری
 کشتی جود و سخارا له‌نگه‌ری
 اغنیا خواهند از انعام تو
 سینی شه‌گرا و پلاو دوو له‌نگه‌ری
 نه‌و که‌سه‌ی خوانی له‌بو‌دئ صویح و شام
 چی له‌ئیمه زیاتره غه‌یره‌ز که‌ری؟

واتا:

نهى نوکهرى بهرمالى پيغه مبه ر
تو له ننگهري کهشتي سه خا و به خششي
دهوله مەندان له نان و نيعمه تي تو
سينيي شهکراو و دوو له ننگهري پلاويان نه وي
نهو که سهی سيني بو دئ به ياني و ئتوارة
چی له نيمه زياده غيرەز کهري يا کهري و
مه به ستي شتيخ محەمد علي که پريه.

وا دياره نهم بگره و به ردهي نيتوان شتيخ پهزا و خادمي سوججاده ته نيوه ته وه و شتيخ پهزا
له شيعريکي فارسيدا نهم هه جوته توندهي کردووه.

ميخواره ينم من که مرا باده بياري
من ساده پرستم، پسري ساده بياري
چندان خوشم از بچه، کون داده نياید
گرهست يکي بچه، ناگاده بياري

واتا:

من مه بخور نيم مه يم بو بيتن
من بي تووک پرستم، هه تيويکي بي تووکم بو بيتن
من نه وه ندهم هه ز له هه تيوي قنگ داو نيه
نه گهر هه يه هه تيويکي نه گاويانم بو بيتن

ني ني غلطم بچه، ناگاده در اين شهر
پيدا نشود گاده، ناگاده بياري
بايک کفلي گرد قناعت نتوان کرد
کونرا بترموای و به عراده بياري

واتا:

نه نه، هه له بووم، هه تيوي نه گاويان و له م شاره
دهست ناکه وي، گاويان و نه گاويان (هه چي دهس کهوت) بهي
پياو ناتواني به ته نه که فله تيکي خر داکه وي
قنگي وا زل بيتن به تراموای و عه ره بانه بگويزر ته وه

زان مکتب حریه که سرچشمهء کون است
چندین نفر و ضابط و بگزاده بیارید
آن صبر ندارم که ز پایش کنم ایزار
دامن بکمر بر زده آماده بیارید

واتا:

له و قوتا بخانه‌ی جه‌نگییه که سه‌رچاوه‌ی قنگه
چند نفر و نه‌فسه‌ر و به‌گزاده بیتن
نه‌ونده خوم بین ناگیری تا ده‌ریتکه‌ی له‌بین دانه‌مالم
یه‌کیم بۆ بیتن حازر و ناماده‌بین داوتنی دیزدشه‌کی کردبین به‌بهر پشتینده‌کی یا

مقصود همین آتش شهوت بنشانم
گر پیر و جوان، گر نر و گر ماده بیارید
گر زانکه فرستاده فرستیده نیارود
از بهر مجازات فرستاده بیاریده

واتا:

مه‌به‌ست نه‌ویه نهم ناگری شه‌هوه‌تم دامرکینمه‌وه
پیر بین و جوان بین، نیر بین و می بین، هرچی هدیه بۆم بیتن
نه‌گه‌ر نه‌و که‌سه‌ی نه‌بیتن هه‌تیوه‌که به‌یتن نه‌به‌یتنا،
له سزادا خوی به‌یتن

از طالع نحسم اگر آن هم ندهد دست
یک پیر نود ساله، افتاده بیارید
گر پیر نود ساله میسر نشود نیز
فرتوت شده (خادم سجاده) بیارید

واتا:

نه‌گه‌ر له‌چاره‌ی ره‌شم نه‌وه‌یش ده‌ست نه‌که‌وت
پیرتکی نه‌وه‌د ساله‌ی لیکه‌وتوو بیتن،
نه‌گه‌ر پیری نه‌وه‌د ساله‌یش ده‌ست نه‌که‌وت
(خادیوسو سجاده‌ای فرتوت و پک که‌وتووم بۆ بیتن)

شیخ رەزا لە مەیدانی عەشیرەت ئاراییدا

بە مەتەنی تالەبانی، لە پاش بلاو بوونەوی یانزە کوری شیخ ئەحمەد، لە شیخانێ تەریقەووە بوونە عەشیرەتییکی گەورە شەرەنگێز، لە سەرتاب و حاجیلەری قەزای خانەقینەووە تاوێکی نزیکێ ناوچە «دووبز» لە سەر (زێتی بچووک) دەستیان بە سەر زەوی و زاری هەرمیکێ فراوان داگرت. لە مەدا لووتیان تەقییە لووتی هەندێ لە عەشیرەتانی ئەو هەرمە. لە قەزانی خانەقین لە گەل ئێلی باجەلان و جموور، لە قەزای کفری لە گەل بەگزادانی جاف و لە ناحیە کۆشک (گل) لە گەل عەشیرەتی داوودە و جەباری و بەگەکانی گل و شیخانێ بەرزنجە. لە قەزای داقوق لە گەل عەشیرەتی کاکەیی و داوودە و لە تەینال لە گەل شیخانێ بەرزنجە و عەشیرەتی هەمەوێند... هتد.

لەم گێرە و کێشە، کە بۆ داگیرکردنی زەوی و ئاو بوو، گەلیک شەر و شۆڕ لە نێوانی تالەبانییەکان و ئەم عەشیرەتانە پروی داو. شیخ رەزایش وەکوو یەکیک لە تالەبانی، بە زمانە تێرەکە، بە هەق و ناھەق، لایەنگیری عەشیرەتی خۆی کردووە و هەجۆی عەشیرەتانی تریشی کردووە. ئەوانە لەو هەجوانەدا و تووبەتی، هەرچە نێک زۆریەیان راست نین، بەلام لەبابت هونەرییەووە بەھایەکی زۆریان ھەیە و دەبێت تەنھا لەم سووچەووە تەماشای بکەیت و نەبیتە ھۆی دلگیری ئەو کەسانە کە بە خراپە ناویان ھاتووە. لەسەر نازایی عەشیرەتی تالەبانی دەلێت:

بارەکەللا نافەرین ئەو عەشیرەتی ئەصرەت شیعار
مەردی مەیدان شیرێ جەنگ ناوەر ھوزەبری کارزار
چوار عەشیرەت، کاکەیی و ھەمەوێند و جەباری و داوودە
ئیتتیفاقیان کرد و ھاتن چوار ھەد و پەنجای سوار
ھەر بە ئەو ھەملە چەنتان کوشت و چەندتان سەرپری
چەند لەشیان لێ بەجی ما، بوون بە طوعمە ی مۆر و مار
ئێستە کەش لەو دەشتە شەپیانە لەسەر لاشە ی پزیو
کەرگەس و شاھین و گورگ و مامە ریتی و کەمەتیار
بەینی بەینەللا (عوبید) ی فیلەتەن کاریکی کرد
ھیچ کەسێ نایکا مەگەر ھەیدەر بە زەبری ذولفیقار

هەر سواری فیرقه ییکی راپفاند و دایه پیش
 کهوته سەر کوتخا مه خۆل (عه بدلولوه هاب) ی نامدار
 لیتی خوړی وهک شیری غوړپان: سامه پړاوه سته بۆم
 نهی تلایشی (دایه ریزوار) ت به ریشی (یادگار)
 چه کمه یی سووری له پیدابوو به جاری زه ردی کرد
 تس له ملیۆن تیپه ری کرد، تر گه یشته صد ههزار
 یهک له یهک نازاترن ته عریفی کامیکتان بکه م
 دهک فیدای دهست و تفهنگت بم سولاله ی شیخ ستار
 شه هسواریکی وهکو تۆمان هه بی باکمان چیه
 تۆیش له حه قیقه تدا سواریکی وهکو ئه سفه ندیار

لیتره دا شیخ رهزا خۆی دهیسه لیتیت که ئه م مه دحه هه موو مه جازه. به لام نه وهی راست
 بیت له م شه رهدا تاله بانیه کان شکستیان نه هیتاوه.

ئه م قسانه گشت مه جازن گهر حه قیقه تان دهوی
 به ذلی نان و هیممه تی پیرانه بۆتان کهوته کار
 بیگومان شیخ رهزا ئه م هه موو هه لئانه ی به به لاش نییه:

جائیزه مه طلویه ئه م مه دحه م به خوړایی نییه
 هورقانیس بی (رضا) م گهر هیچ نه نیرن یا ستار

له م شیعه ریشیدا دووباره باسی ئه م شه ره دهکات و ده لیت:

سق عه شیرت بوون به یهک تا ریشه مان ده رکهن به یه کجاری
 جه باری و داووده و کاکه ییکانی (دایه ریزواری)
 قه سه میان خوارد به رووخی سهد براکه و گوړی خان نه حمه د
 به که لله ی خووگ و شاخی گاهه خۆل و گوشتی مرداری
 ده بی نیم پړ به جاری قه طعی نه سلی (تاله بانی) که یین
 ته قوتۆقیان که هه ستا گولله ههر وهک ته رزه دباری
 سواری تاله بانی ده ره پین، وهک پۆسته می دهستان

فیراریان اختیار کرد سەیدەکانی باوە یادگاری
فیراری کاکەیی ھەرنەیسە ئەما گوتی فەلەک کەر بوو
لە جەرت و فەرتی ناغای داوودە و ساداتی جەببەاری

لەشکری تالەبانی بۆ سەر داوودە

لەبەر سەرنەگەوتنی لەشکری داوودە و ئێڵە سۆتەنخوارانی بەسەر تالەبانیدا شیخ
حەمیدی تالەبانی کە زانی داوودە خەریکی کۆکردنەوی لەشکرێکی تریبە بۆ تۆلە
سەندنەوی شەری شکستی پێشوو، دەس پێشکەری کرد و لەشکرێکی لە تالەبانی و
گل و زەنگنە و پۆغزایی جاف کۆکردەووە و دایە سەر دێهاتی (تاوێر و تالا و نەبجول)ی
داوودە. ئەوێ سەیرە، شیخانێ تالەبانی لەگەڵ زۆریە ناگاکانی داوودە، لە پێگای ژن
و ژنخوازەو زەوا و غەزور و خالتۆزا و پوورزان. لەگەڵ ئەم ھەموو خزمایەتیەیش ئەم
ھەموو شەڕە خۆتەواییە لە نێوانیاندا پووی داو.

لەم شەڕەدا گەلیک پیاوی ئازا لە ھەردوو لا بەشدارییان کردووە. وەک شیخ حەمید کە
پیاویکی کەڵەمێرد و نەترس بوو شیخ پەزا بەم شیعەرەدا باسی لەشکر ئارایی شیخ حەمید
ئەکات و وەک لەشکری نێزانی بۆ شەڕ پێکی دەخات. لە زەنگنەکان باسی ئازایی ئەمین
قادر زلیخا ئەکات. لەم بێمالە قادر زلیخا و ئەمینی کۆپی و پۆستەم کۆپی ئەمین بە
یەکە سوار و کەڵەمێردی ناویان دەرھێنا بوو. ھەروا باسی ئازایی و نەترسی جافەکان
ئەکات و بە گیان پۆلا ناویان دەبات. لە داوودەکانیش پیاوانی ئازا وەک مەمەد و ئینجە
بەگ عەباس ناغا بە ئازایی ناویان دەرھێنا بوو.

لەم شەڕەدا داوودەکان شکست دێن و خۆیان لە قەلاکانیان قایم دەکەن. شیخ حەمید
ھەلەمتی قەلاکان دەدات و ژنە تالەبانییەکانی ناغایانی داوودە ھەلەمەلە بۆ خزمەتی
تالەبانییان ھەلەدەن و: «حیزانە خۆتان بگرن لە بەردەم حەمید» تانە لە مێردەکانیان
دەدەن. یەکێک لە ناغایانی داوودە بە برێنداری بەجێ دەھێنێت. و شیخ تەھای شیخ
صەمەدی پوورزایی خۆی دەداتە سەری بۆ پاراستنی، سوارێکی پۆغزایی سۆتینی لێ
دەخوات: «بە کەلامی خوا چەکمە زەردی لە پێدایە ھەر ئەیکوژم و تەقەیک ئەکات و
ھەردووکیان ئەکوژیت».

داووده‌یش له‌م شه‌په‌دا نازاییه‌کی زۆریان نواندووه شیخ ره‌زایش دانی پی ده‌نیت به‌لام ده‌نیت:

عه‌شهرت نازایش پی. که ناموس نه‌بی پی فه‌یده‌یه

عه‌شهرته‌تی پی غیره‌ت نه‌م‌پۆ عه‌شهرته‌تی (داووده) یه

فه‌رموون له‌گه‌ل باسی نه‌م شه‌په‌دا وه‌کو شیخ په‌زا ده‌یگه‌رتته‌وه:

ازان سوچ و (داووده) له‌شکرکشید

ازین سو بجنبید (عبدالحمید)

بفرمود تا (تالبانی) گروه

نستند برخانه، زین چوکوه

برانگیخت آن اشقر دیوزاد

چو پوستم یکی سان لشکر بداد

جناح ازچپ و راست برپای کـرد

بقلب اندرون خویشرا جای کرد

گروهی فرستاد بر میمنه

ز گردان گردن کشی (زنگنه)

به رنج اندرون دریکن مـصاف

گروهی ز فولاذ جانان (جاف)

پی چرخ گردون گروهی دیگر

ز چابک سواران سه‌تا بسر

به‌مستی دگر رزم جوین (گل)

زیر دست زور آورد شـیـر دل

نخستین از (گل) علم بر فراخت

ب (تاویر) و (تالا) و (نیجول) تاخت

ز ان دوده جـسـای (داووده) بود

بمردان جنگی بر آـمـوده بود

(محمد نام سالار آن انجمن
که گفتی کسی نیست همتای من

واتا:

که (داودده) له ولاوه له شکریان هیتا
عهبدولحه مید له م لاوه بزووت
فه رموی که دهستی (تاله بانی)
وه کو کتو له سر پستی زین دانیشن
نهو نه رزنگه بیچوه دتیه راپه ری
یه کیکیش وهک روسته م له شگری ریز کرد
قوْلن له راست و قوْلن له چهپ دانا
جیتی خوی له ناو جه رگی له شکر د کرده وه
دهسته یه کی نارد بۆ لای راست
له که له میتردانی مل دانه نه وانی (زه نگنه)
بۆ شهری چه رخی گهر دوون دهسته یه ک تری
ناماده کرد له چاپوک سوارانی سن تا بسهر
له لایه کی تریشه وه شهره نگیزانی (گل)
زه به رده ست زۆر هاورد و شیر دل
یه کم کهس له گلان نالای هه لگرت
هتیشی برده سهرن (تاویر) و (تالا) و نه یجول
جیتی داووده لهو دوو دتیه دا بوو
پر بوون له که له میتردانی شهر کهر
گه وره ی نهو کۆره (مه مه د) ناوی بوو
نه یوت کهستی نییه هاوتای من

منم وارث تخت (اسکندری)
جهانرا سزوار سر عسکری
نژادم ز (خورشید خاور) زمین
منم تس خاقان و سالار چین
بمن راست شد پشت (داوودی) یان

زین برکنم بیخ (محمودیان)
 بگفت این دو لشکر بینجول ماند
 خدا صد سواری بتمجیل نارد
 رسیدند سرره گرفتند تنگ
 بر انگیخت دهمان آمد بجنگ
 برادرش مسدحت پس پشت او
 تفنگ سییه لوله درمشت او
 بر آورد چند آتش کسارزار
 بسی برنیامد که برگشت کار
 جوانی ز خویشانی او گنجه نام
 همی راند برتوسن بتزگام
 زنندش یکی گله برتوسنا
 بغلطیید برخاک لرزان تنا
 دلیران گرفتند پیراهنش
 کفن گشت بر گنجه پیراهنش
 بر آن خاک شد پیکرجان چاک
 یکی گنجه را کرد باید بخاک
 تنی چند که بودند خویشان او
 دران حمله گشتند قریان او

واتا:

منم میراتگری تهختی نه سکه ندهری
 شایانی سهر له شکری جیهانم
 له ره گزی خورشید زه مینم
 منم نه وهی خاقان و سالاری چین
 به من یشتی داووده راست بووه ته وه
 له بن ریشه ی مه محمودیان دهر دینم

شنیدم که آغا دران گیروار
 همی راند مرکب سرا سیمه دار
 فرومانده گفستی بدست اجل
 چو مسهل خورانش عمل بر عمل
 عنانش زکف رفته لرزان چو بید
 امین درپیش همچو دیوسفید
 دراین بود کار و سرشرا ببند
 چو جاد و گرانرا کنند حیل و بند
 بزیر زمین کشته شد باذپا
 بتمثال آن مرد جنگ آزما
 به اسب دیگر تا امین شد سوار
 بزد خیمه آغا بصرح حصار
 چو پوشیده رویان بی آبرو
 بکنجی در آن قلعه بنهفت رو

واتا:

که (داووده) بلیسه‌ی ناگریان دی
 رینگای هه‌لانتیان گرتنه بهر
 موریان خسته تاس و ناوژوورهوه
 هه‌ر به‌غار به‌ره و قه‌لاکان تاویان دا
 بنووسی که پتیان نه‌وت نه‌مین بوو
 له که‌مینوه هیرشی برده سهر ناغا مه‌مه‌د
 لیتی خو‌ری وتی: نه‌ی سه‌ره‌شکر
 مه‌رۆ تا ناو‌نیشانی من بزانی
 منم رۆ‌له‌ی قادر زوله‌یخای شیر
 چه قادر زوله‌یخا و چه نه‌رده‌شیر
 بیستم ناغا له‌و بگره و به‌رده‌یه‌دا
 به‌سه‌را سیمه‌یی نه‌سپه‌که‌ی تا و نه‌دا

نەتوت بە دەستی نەجەلەوێ داماوێ
 وەک دەرمانی پەوانی خواری جار
 لە دواي جار غەمەلی نەکرد
 جەلەوی نەسپەکەي لە دەس دەرچوو بوو
 وەک بێ نەلەرزى نەمینیش وەک دێو
 سپی هەر بەدوایەوێ بوو
 لەم حالەدابوو نەو بەم جۆرە کەوتە داوێ
 وەک جادووگەر بە فێل بیهستەوێ
 نەو تێژ رەوێ لەژێر زەویدا کەوت
 وەک نەو مەردە شەپ تاقي کەرەوێ
 تا نەمین سواری نەسپیکي تر بوو
 ناغا لە جەوشەي جەسارەکەدا دەواری هەلدا
 وەک نەو بێ ناپروویانەي کە پرویان نەشارنەوێ
 لە گۆشەیهکي نەو قەلایەدا پروی خۆی شاردهوێ

دریده شـــــــدش پردهء نام و ننگ
 زنام آوری یاد مـــــــاندش بچنگ
 بســــر برد آن روز باصــــد هراس
 در آن قلعه تا رفت از شب دوپاس
 شــــبی تیره فرصت غنیمت شمرد
 بیــــرون رفت راه دراجی ســــپرد
 بدراجی آمــــد جگر خــــسته باز
 چو دراج بر جــــسته از چنگ باز
 جنان ملک و مــــالش بتاراج شد
 بیک بازيء چرخ دراج شـــــــد
 کــــسی را کە برداشت پاشای جاف
 تــــواند کــــند بر نظر کــــوه قــــاف
 چو محمود پاشا دراین ملک نیست

دراجی کدامست داووده کیست
 سگ کیست (داووده) دودکی
 زند په نجه با جعفر برمکی
 عشایر همه بندگان دیند
 برآورده دودمانان ویند
 پس این دودمان واجب الحرمتند
 اگر راست خواهی ولی نعمتند
 یکی از دوعا گوی ایشان (رضا) است
 (رضا) را که گرخشم گیرد قضا است

واتا:

بهلام پهردهی ناو و شورده تی درا
 تنها بیره وهریه کی بدهسته و ما
 نه و روزهی به صد ترس و لهرز برده سر
 تا دوو پاس لسه و تیپه ری
 شوی تاریکی به فرصت زانی
 هاته دهره وه و پتی دراجی گرتیه ر
 به دلی ماندووه وه هاته وه دراجی
 وهک پوزی له چنگ باز هه لاتبی
 مال و مولکی وا به تالان رقی
 به تاقه یارییه کی بازی گهردوون بوو به پوز
 کهستی که پاشای جاف هه لیبری تی
 نه توانی به روانینی کتوی قاف له بن هه لکه نی
 وه کوو مه محمود پاشا له نارادا نه بی
 دراجی کامه یه و داووده کتیه؟
 داوودهی حیز سه کی کتیه
 تا په نجه له په نجه ی جعفری به رمه کی بدات
 عه شیره تان هه موو به ندهیی نه ون
 بهرز کراوه ی به ماله ی نه ون

له بهر نه وه نهم بنه مالیه پتړسته قه دریان بگیری
نه گهر راست نه وی وهلی نیعمه تن
(رهزا) یه کتیکه له دوعا گزیانی نه وان
نهو رهزایه ی نه گهر رقی هستی نه بیته به لای خوا

شیخ رهزا زور شانازی به نازایی شیخ همیدی ناموزایه وه کردووه و ده لیت:
حه یده ری کهر پراه یاخو خالیدی نیبنی ولید
رؤسته متیکه رژی ده عوا به ینی بهینه لالا (حه مید)
هه روا ده لیت:

(شیخ حه مید) گهرچی له قه بیلای نیعمه یه
(نه حه مد ناغای یه عقوب توغلی) نیعمه یه

که چی له دزی ناغای جهباری دلی سارد نابیتته وه و ده لیت:
له سووره ی سه ر خریم ناگر دهباری
کو تاهمه ژیر گونی ناغای (جهباری)

هه جوی کاکه یی

هیچ گومانی تیدا نییه که شیخ رهزا له بهر ناکوکی نیوان عه شیره تی تاله بانی و
کاکه یییه کان نهم هه جوه ی خواره وه ی کاکه یی کردووه. به لام که ته ماشای نهم هه جوه
ده کین، له گهل هه جوی عه شیره تی داووده و جهباری جیاوازه و به جورتکی وای باسی،
نه تینییه کانی رتباری کاکه یی ده کات، پتویسته هه ندیک له بنچینه ی سیاسی و
کومه لایه تی کاکه یی قبول بیینه وه، چونکه هه موو رتبارتکی سیاسی و نایینی نوی
گه لیک ناتوره ی بو هه لبه ستراره، به تاییه ت نه گهر نهو رتبارزه به جورتکی نه تینی بوویت.

کاکه یی چین و بوچ رتباریان نه تینی بووه؟

له کوردستانی خواروودا ناوی کاکه یی بهو تایه فنه نایینییه ده لیتن که له رژی ناوای نیران
به (عه لی نیلاهی) ناوده برتن. به لام پیاره نایینییه کانی خویان ناوی «نه هلی حق»
له خویان ده نین. ده بیت نه وه یش بزاین که هه ندیک رتباری مه ذه بهی تریش هه ن نهم ناوه

لهخو دهنتن، كه هه مووی؛ پز و خو شه و یستی نهم پتیا زانه به رامبه ری یه كیتك له هه ره كه له ره به رانی نیسلام، عهلی كوری نه بی طالب ده گه ییتیت. ده بیت نه ویش بزاین كه خاوه نی نهم بیر و باوه رانه ناتوانن به بی باکی راستی بیروباوه ریان بخه نه ژیر دهستی نه وانه ی كه باسیان ده كن، چونكه نهم بیروباوه رانه وه نه بیت ته نها به ده ركه و تنی نیسلام و ره به رتیکی وه كو عهلی كوری نه بی طالب ده ركه و تیت، به لكو بنو بنچینه یان تیکه لی گه لیتك له بیری كۆنی كورددا بووه و به چه شنیتکی جۆرا و جۆر ده ركه و تون.

نه هلی حق؛ تایه فه ییتكن زۆریه یان له كوردستانی رۆژه هلات و كوردستانی خواروودا، له یه كه م پله دا له نیتوان كوردانی كۆچه ری ره شمال نشین و سه نه ته تكارانی شاراندا بلاو بووه وه.

جیگا و بنچینه ی بلاو بوونه ی رتیازی نه هلی حق، به پیتی ده سنو سه كانی خۆیان، تاوه كو سه ده ی هه فته می كۆچی، لوپستان بووه و له ویه به ره و رۆژناوای كوردستان؛ كرماشان و سه بلاو بووه ته وه و نیتسا زۆریه ی كوردانی گۆزان و هه موو ئیتلی قه لغانی و سنجای و به شتیک له كه له و زهنگنه و عوسمانه وه ند و جه لاله وه ند و له شاره كانی قه سری شیرین و كرنند و سه ری ئیتلی زه هاو له سه ر رتیازی نه هلی حقن. له كوردستانی خواروودا؛ له ناوچه كانی سوله یانی و كه ركوك و خانه قین و ده وریه ری مووصل و هه ندی له كوردستانی ژووروو له توركیا له سه ر نهم رتیازن.

بۆ زانیی راستی بیروباوه ری نه هلی حق، له ژیر ته ئیسیری كۆمه لایه تی، كه له میژووی سیاسی و كۆمه لایه تی كوردستان جیا نابنه وه، كه بیتگومان كه پاشماوه ی بیروباوه ری زۆر كۆنی كورد له نیتوان باوه ری نه هلی حق به شتیه ی شه ر له نیتوان لایه نگیری «عه لی» و لایه نگیری «معاویه» دا خۆی ده رنه خات. له به رنه وه ناتوانن بلیتین نهم بیروباوه ره نایینیتکی كۆنی كورده تیکه لی نایینی نیسلام بووه یان رتیازیکی نیسلامیه هه ندی باوه ری كۆنی كوردی تیدا ماوه ته وه.

له كتیبتیکی پیروزی خۆیاندا به زوبانی كوردی گۆزانی ده لیت:

یارسان وراه، رای هه ق پاسین، برانان و راه

پاکی و راستی، نیستی ورده نا قه ده م و قه ده م تامنزلگاه

كتیبی پیروزی نه هلی حق، وه كوو گۆزانی سۆزی ده رویشان، له عیباده تدا به نا هه نگیکی تاییه تی له گه ل سازی (ته موره) ده و تیت.

نه‌هلی حق باوه‌ریان به‌وه‌یه که هفت فریشته هه‌ن، له ده‌ورانی جیاواز به ناوی جیا‌جیا، له‌گیانی هه‌ندی پیاوچاکاندا ده‌رده‌که‌ون، وه‌کو له کتییی پیروزیان له (شانامه‌ی حه‌قیقه‌ت) دا ده‌لئت:

که عدل خدا این بود در فنون
هر انکی بمی‌برد بدوران برون
هر آن بودش به دنی‌ا مکان
بیاید به عقبی بود آن چنان
چو موزون بگردد حسابش بکار
دو باره بیاید بدون شمار
چنین تا کند طی همه آن هزار
در آن آخر روز از امری‌ار
وگر دون بدون در زمان نیست راست
خدا در کجا عدل او کجاست

نیشانه‌ی ناشکه‌رای نه‌هلی حق هیتته‌وه‌ی سمیله که ده‌بیت لئوی سه‌روو داپوشیت، له‌سه‌ر نه‌و باوه‌ره که نیمامی عدلی قه‌یچی سمیلتی نه‌ده‌بری.

هه‌روا له بیر و باوه‌ریاندا پاراستنی سر (نه‌یتی) که بناغه‌یه‌کی میژوویی و کومه‌لایه‌تیی هه‌یه. «دشت پیر و دلیل، جم و جمخانه، خانه‌دانانی حه‌قیقه‌ت، روژه، سه روزدا نام برد».

نه‌وه‌ی جیتی سه‌رنجه؛ له سه‌ده‌ی هه‌فته‌می کۆچیدا، به ده‌رکه‌وتنی نوێ که‌ره‌وه‌ی نه‌م رتیبازه، که هه‌ندیک به‌دامه‌زرتنه‌ری داده‌نن، که «سولتان سوهاک» شتیه‌یه‌کی تری وه‌رگرت، که میله‌تی کوردی بۆ رۆژی ته‌نگانه ناماده ده‌کرد. وه‌کو ده‌سنیشان کردنی خانه‌دانانی حه‌قیقه‌ت و سه‌ر پاراستن و سزای سه‌ر ده‌رخستن و هه‌لبژاردنی (پیر و ده‌لیل) و دامه‌زrandنی کۆری نایینی (جمخانه) و ئادابی تاییه‌تی «رۆژی سه‌ر رۆژه» و یاسای تری که سولتان ئیسحاق (سان سه‌اک) به‌بنه‌ره‌تی حه‌قیقه‌ت دایناوه، هه‌ر له‌سه‌ر هه‌مان رتیباز ده‌پۆن.

هیچ گومانی نییه که هوێ دارشتنی هاوکاری و یه‌ک گرتنی ده‌سته‌کانی نه‌هلی حق

له لایمن سولتان سوهاکوه دوو شت بووه، یه که میان؛ هه ره شه و مه ترسی سوپای (مه غول) که لهو کاته دا، ناوچه کانی کوردستانی رۆژه لالت و کوردستانی خواروو بوون و دووه میان؛ بۆ پاراستنی پتیار و ئادابی میلله تی کورد که له ژێر پالنه پستهوی پتیار و ئادابی میلله تانی تره وه بوو.

سولتان سهاک، له پاش داگیرکردنی به غدا و پامال کردنی خیلافه تی عه بیاسی له لایمن (هۆلاکۆ) وه. بۆ به ره له تستی مه غۆ له کان، باره گایه کی تایبه تی، به شتیوه کی پتیار ی تایینی داده مه زریتیت، بۆ یه ک گرتن و هاوکاری له نێوان هه مو و تایه فه کانی نه هلی حه ق و هه مو نه هلی حه ق له ژێر سه رکرده ی حه وت خانه دانا ده به ستیته یه که وه. نه مه انه یش؛ خانه دانی شا ئیبراهیم، خانه دانی عالی قه له نده ر، خانه دانی باوه یادگار و خانه دانی سه ید نه بوله فا، خانه دانی میره سوور، خانه دانی سه ید مسته فا و خانه دانی بابو عیسا. ئه م خانه دانا نه به «هه فته وانه» ناو ده برێن. له پاشاندا به یتیی پیتووستی، خانه دانا نی ذولنور و تاته ش به گ و شاهه یاس و بابا حه یده ریش خرا نه پالتیان.

ئه م بنه مالا نه، که به سه ید ناسراون، تا کو ئیتستایش له نێوان میلله تی کورد جیتی رێزن. له به ره نه وه، نه گه ر شیخ ره زا له و شیعه یدا که به سه ر کا که ییبه کانداهه لیداره، به هۆی دوو به ره کیی نێوان نه وان و عه شیره تی تاله بانیه وه و له به ره نه وه ی ئاداب و پتیار ی کا که ییبه کان تا کو ئیتستا زۆریه ی نه یێن، له به ره نه زانیی پاستیی نه و پتیاره، که لیکه بالۆریان بۆ رێک خستون.

هه ر له به ره ده رخستنی هه ندێ له راستیی پتیار ی نه هلی حه ق، که کا که یی به شتیکن له وان، به یتیی زانیمنان نه مه مان پوون کرده وه. که نه وه ی شیخ ره زا، له بابه ت ئادابی کا که ییبه وه ده لیت راست نییه. له گه ل نه وه شدا شیعه کانی شیخ ره زا، له گه ل هه مو نه و بالۆریه ی که بۆ کا که ییبه کانی رێکی خستوه، ره ونه قی هونه ری هه ر هیه. خوالێخو ش بوو، سید فه تاح ئاغای سه ید خه لیل که یه کتیک بوو له پیا وه ناسرا وه کانی کا که یی، گو تی بۆ شیعه ره کانی شیخ ره زا شل ده کرد و هیچ دلگیر نه ده بوو. به و هیوا یه وه که برا کا که ییبه کان وه کوو هه مو نه و که سانه ی به ر په لاری هونه ری شیخ ره زا که وتوون و دلگیر نه بوون نه وانیش دلگیر نابن.

تاله بانی، له ناوچه ی لیوای که رکوک، له سه ر حیسابی عه شیره تانی نه و ناوچه یه ته نینه وه و پوو به روویان بوونه وه. له وانه کا که یی و داووده و جه باری و هه مه وه ند... هتد.

شیخ رهزا دهلتیت:

چوار عه شیرهت، کاکهیی و هه مه وهند و جه باری و داووده
نیتیفاقیان کرد و هاتن چوار صهد و په نجا سوار
شیخ رهزا لایه نگیری عه شره تی خوی و هه جوی نه وانیتری کردووه لهم هه جوهی کاکه ییدا
دهلتیت:

بابان باشنده بر باطممان یشیل وار*
امام القوم فی تقسیم شه لوار
هه تانه هه ره وه کو بیستوومه به زمی
له سالتیکا شه وی یاران دیندار
ده به ستان حه لقه یی وهک عیقدی په روین
له جیگایه کی خالی لیس فیه ده بیار
به چوکا دی قوته ی مل نیرکه کاردو
وه کو و بولبول نه خویتی وه عضی گوشتار
ده خویتی مرثیه ی مالووسی مه رحوم
یه کانه ی گون رهش و گا حوولی شاخدار
وه کوو باران به کلکی پیره سه گدا
به ریشی داده چویتی نه شکی خون بار
له پاش نیکمالی په سم و ماتم و شین
وه پین دهس پتیده کا وهک که لبی هه وشار
مه عاذه لالا دهلتی (یا ایها القوم)
درۆیه حه شر و نه شر و جه ننهت و نار
له گوئی مه گرن قسه ی ناخوونی شیعه
به ناشوین مه لای سه ر لنگه ده ستار
غهره ز لهم چرت و پرت و فاک و فیکه

* بابان.. جه معی بابا، یان باوهیه. که به سه ید ناسراون.

نيطاعه‌ی نه‌شقیایه و ده‌فعی نه‌شرار
 حلوولی مه‌ذهبه‌یکه بئ گری و قورت
 ته‌ناسوخ رتگه‌یه‌که راست و هه‌موار
 بیحه‌مدیللا نه‌ما (کاک نه‌حمه‌دی شیخ)
 زه‌هاوی مرد و گۆری گوم بوو (چاومار)
 نه‌گه‌ر بئ (شیخ عدلی) ش ده‌فعولبه‌لا بئ
 ئیتر دونیا ده‌بیتته عه‌ینی گولزار
 بمینئ یا نه‌مـئینئ چی له‌ده‌س دی
 به‌ته‌نها (شیخ ره‌زا) که‌ی هه‌رزه‌گوفتار
 نه‌گه‌ر مشته و مشاریش بئ زمانی
 عیلاج ده‌کری به‌مشتی پر له‌دینار
 به‌دیناری عیلاج که‌ن یان به‌سمتی
 بلوورینی کورتکی ساده‌روخسار
 نه‌زیزان مه‌ذهبه‌بی یارانئ جهم جهم
 له‌سه‌ر سئ روکنه، نه‌وو‌هل: ته‌رکی تازار
 دووهم ئیکرامی ضعیف و شهرتی ثالث،
 له‌هه‌ردوو عومده‌تر کیتمانی نه‌سرار
 نه‌مانه‌ش جومله‌په‌شمن نه‌صلی مه‌قصه‌د
 چواره‌پیت بلیم نه‌ی پیری هوشیار
 شکسته‌ی جه‌وز و تولی سه‌وز و که‌لبه‌ی
 به‌رازی بۆز و که‌لله‌ی خوگی مردار
 نه‌گه‌ر ده‌رچی له‌سه‌ر نه‌م دینه‌رووحت
 ده‌چیتته قالبیکی شوخ و نازدار
 ضعیف بئ خوانه‌خواسته‌نیعتیقات
 به‌نایین و به‌نه‌رکان و به‌نه‌طوار

نه که ی ته رسیک به پشی خه لفه با پیر
 نه ده ی گانی له پتگی (باوه یادگار)
 شیا که ی کاوه حوول نه گری له ریش
 نه چیتسه ژتیر کولینی (دایه پتزار)
 قه پوزت دانه پوشتی بهر سمیت
 به سهر ملتا نه پین وهک یال که متار
 له قیبله ی (مسته فا) پروو وهر نه گتیری
 له پتگی شه رعدا نه مری گونا هکار
 له په شمی ریخناکی بهر سمیت
 نه پتسن سهر که له و ده سبه ند و هه وسار
 که مردی پروو حی ناپاکت به چوستی
 له نینسانی نه چیتسه شه کلی سه گسار
 وهرن یاران شه وی می عاده نه مشه و
 له پت دهر پت فریده ن یار و نه غیار
 شه والی زهر د و سوور وهک خه رمه نی گول
 له سهر مافووری زهر د پرووی که ن به خه روار
 شه والی خامه ک و زهر به فت و خارا
 له سهر یه ک دایبیتن وهک مالی توججار
 که نیز و خانم و خاتون و خادیم،
 فه قیر و مونعیم و ده رویش و سالار
 نه دیم و نوکه ر و ناغا و نه فه ندی
 له ده وری دانیشن وهک خه تتی په رگار
 له نه زمی به زمی جه م ساقی بگتیری
 شه راب و لن بدا مو طریب له مزمار
 نه بیذ و شه ریه ت و نو قل و مه زه و مه ی

دهف و ته مېوړ و ساز و بړیظ و تار
 ده بی نه م به زمه هه به م نه زمه بړوا
 هه تا دوو حیصه رابوړی له شهوگار
 که دونیا بوو به رووی قه یاس زهنگی
 سره ی به شکردنی شه لواره نه مجار
 به قورعه ی مه عدله ت یهک یهک به شی کهن
 مه پرسن نه قهره با و قهوم و کهس و کار
 مه پرسن دایک و پوړ و خوشک و خوارزا
 له ژیر کورکه ی بهرن بی قهول و گوشتار
 مثالی قهولی باوه باوه و میره میره
 میثالی کیر و کوز هه وهک کون و مار
 به شهرعی مه زدهک و نایینی بابک
 دخوولی جائیزه نیسمی کونادار
 (فهیا سادتی للواطء والنیک
 لقد علمتکم تقسیم شلوار)
 چرا پف لی کهن و شیرانه ههستن
 شقی هه لدهن له پهرده ی عیصمت و عار
 سهرو دهری بهرن بی فهورق و ته مییز
 مه پرسن نه قریبا و قهوم و کهس و کار
 شه والی هه رکه سی بهر هه رکه سی کهوت
 نیتر فهورقی نه کا، بیگریته بهر کار
 که نه م وه عظه ی ته واو کرد پیره ناخوون
 نیتر هه ر پف له شه مع و تف له هه تیار
 نیتر هه ر نه تکی دین و که سری ناموس
 نیتر هه ر ته رکی شهرم و عففهت و عار

نیتړ هر لنگ نه بیته لام نهلف لا
 نیتړ هر کیر ده بیته باسکی هه وچار
 نیتړ هر گومه زه ی سخته ده سووړی
 به سووړه ی سه رخړا وهک چه رخی ده ووار
 نیتړ هر لی به رینه و لی خوړینه
 بهره و ژوور و بهره و ژترو بهره و خووار
 نیتړ هر دایکه پیره و هه لته نیشی
 به که لله ی کیره وهک ورچی سهر دار
 نیتړ هر پاوه نه ی زیوه و زړه ی دی
 له بهر کوت پتووه دان نه خشی له دیوار
 نیتړ هر خه پله یه وهک چاوی گازه
 بهمه تره ق ده بکوتن ساداتی نه برار
 نیتړ هر ناوگه لی خوویانی بیکره
 له خوتن سوور ده بی وهک بهرگی گولنار
 نیتړ هر کیره وهک په یکانی گوشتین
 به ژیر بنیا ده چی وهک په ری سوفار
 نیتړ یاخوا نه صیبی دوژمنت بی
 برینی نیـــــزه و نووژه ی بریندار
 له وه صفی (کاکه بی) گهر صهر فی عومرم
 بکه م، ناکه م به یانی عوشری میعشار
 عه موودیکم هدی وهک توولی داوود
 کوتامه ژیری کورکه ی دایه ریزوار
 تسیکی کهند به ریشی سه ی براکه
 تپکی دا به یادی باوه یادگـــــار

شهری زهنگنه و همه‌هوند

زهنگنه و همه‌هوند دوو عه‌شیره‌تی کوردن، یه‌که‌میان له دتیه‌کانی داوتنی چیا ی قه‌رده‌اغه‌وه تا‌کو‌نزیکی شاری کفری، له لیتواری پروباری (ناوه سپی) و یتگی سوله‌یمانی - کفری جتی نشین. دوو‌همیشیان له‌دتیهاتی نیتوان بازیان و چه‌مچه‌مال له هه‌ردوولای یتگی سوله‌یمانی - چه‌مچه‌مال خه‌ریکی کشتوکال و مه‌دارین.

له‌به‌ر نه‌وه‌ی ناوچه‌ی زهنگنه ده‌که‌وێته سه‌ره‌پتی ها‌تو‌چۆی کاروانی بازرگانی له‌نیتوان سوله‌یمانی و به‌غدا و نهم یتگیه، هه‌ر له (گه‌لی سه‌گرمه) وه تا‌کو‌نزیکی کفری به‌ناوی نهم عه‌شیره‌ته‌دا تیتده‌په‌رت، نا‌غا‌کانی نهم عه‌شیره‌ته سوودیان له‌وه وه‌رده‌گرت و چهند کاروان سه‌رایه‌کیان دروست کردبوو بۆ وچان دانه‌وه‌ی نهم کاروانی بازرگانییه و هه‌روا بۆ پاراستنی نهم کاروانانه ده‌سته‌یه‌کی چاپوک سواری پرچه‌کیان یتک خستبوو و باجیان له بازرگانان وه‌رده‌گرت و ده‌یان‌پاراستن.

هه‌مه‌ه‌نده‌کانیش، بۆ وه‌رگرتنی باج یتگیریان له‌م کاروانانه ده‌کرد و زۆر جاریش تالانیان ده‌کردن له‌مه‌دا لووتیان ده‌ته‌قییه لووتی سوارانی زهنگنه و زۆر جاریش له‌نیتوان نهم دوو عه‌شیره‌ته شه‌ره‌نگیز و نازایه شه‌ری گه‌وره‌ پرووی ده‌دا و له‌شکریان له‌یه‌کتر ده‌کرد و شیخ ره‌زای تاله‌بانی که بنچینه‌یان ده‌چیتته سه‌ر مه‌لا مه‌حمودی زهنگنه لایه‌نگیری نه‌مانی ده‌کرد.

شاعیر و نه‌دیبی ناسراوی کورد (پیره‌مێرد) له‌ شیعرێکدا به‌ناوی (ولاتی هه‌مه‌ه‌وند) باسی ژبانی نهم کاروانانه ده‌کات و مه‌ترسیی جه‌رده و باجی نا‌غایان، که ده‌لتیت:

هه‌ر سواری‌ک ده‌رکه‌وێ نه‌لتی ئای جه‌رده‌یه نه‌وه

باج و پیتاکی زهنگنه، گیروگرفتی جاف

هه‌چیش که ها‌ته‌ پتی هه‌مه‌ه‌وند بردی ساف و له‌ساف

له‌شیعه‌رکانی شیخ ره‌زا ناوی چهند نازایه‌کی ناودارانی زهنگنه و هه‌مه‌ه‌وند ها‌تو‌وه. له‌مانه؛ برام خانچی و فرود ناغا و غه‌فوور ناغا و جاسم ناغا و که‌ریم ناغا و نه‌وره‌حمان شه‌شه له‌ عه‌شیره‌تی زهنگنه و له‌ناوی هه‌مه‌ه‌ونده‌کانیش، فه‌تاح و عه‌زه‌ موسم، «جه‌وامیر» که پیتشه‌وایی عه‌شیره‌تی هه‌مه‌ه‌ندی کرد، که حکومه‌تی عوسمانی دووریانی خسته‌وه بۆ (به‌ن غازی) له‌ لیبیا، له‌وتیه به‌ شه‌ر و تالان دژی حکومه‌ت و عه‌شایه‌رانی

عده‌رب، به مال و منواله‌وه گه‌یشتنه‌وه ولاتی خو‌یان.

باسی زیره‌کیی برایم خانچی ده‌کرت که جارتیک په‌کیتیک له میرزا‌اکانی نهرده‌لان بۆ زیاره‌تی که‌ریه‌لا و نه‌جف دیت و یتگیای ده‌که‌و‌یتته خانی برایم خانچی و زۆر له خزمه‌تگوزاری مه‌منون ده‌بیت و که ده‌که‌و‌یتته یتی، ده‌سته‌یه‌ک له شۆره سوارانی کوپ و برازای سوار ده‌کات که له خزمه‌تی میرزادا تا سنووری ولاتی زه‌نگنه بچن. میرزا ده‌پرسیت: «برایم خانچی، تو بهم گه‌ر و بچو و کییه که‌چی کوپه‌کانت له‌شازاده ده‌چن، ئیمه‌ی میرزاده کوپه‌کاغان و ا به‌شان و شه‌وکت نین؟!» برایم خانچی له وه‌لامدا، «جه‌نابی میرزاده، ئیمه لیره هم‌میشه خه‌ریکی خزمه‌تگوزاری میرزا‌اکانی وه‌کو جه‌نابتانین و ناگامان له خیزانغان ده‌پریت. ئیوه‌ی به‌پرتانیش هه‌ر خه‌ریکی له‌شکر نارایی و ئیش و کاری ده‌وله‌تین و ناگاتان له خیزانتان نیسه. وه‌کوو خیزانی ئیمه ره‌نگه بۆ میرزا‌کان به‌خرچین، خیزانی ئیوه‌یش بۆ نوکه‌رانتان ده‌خرچین له‌به‌رنه‌وه کوپانی ئیمه وه‌کوو شازاده به‌شان و شه‌وکت و کوپانی ئیوه‌یش وه‌کوو نوکه‌رانتان نابود ده‌بن». میرزا سه‌ری له‌زیره‌کیی برایم خانچی سوور ده‌مینتی و خه‌لاتی ده‌کات.

شیخ ره‌زا که باسی نهم شه‌ره‌ی نیتوان زه‌نگنه و هم‌مه‌وه‌ند نه‌کات، وه‌کوو فیرده‌وسی له‌شاهنامه‌دا باسی شایان و پاله‌وانان ده‌کات نه‌ویش وای ده‌گه‌یتنیت و ده‌ل‌یت:

(هماوه‌ند) از بهر سازان و خان
شب‌بخون نمودند از بازیان
تکا پوی جولان بس‌رحد جنگ
در انجـا بهم برزدند چون پلنگ

واتا:

هم‌مه‌وه‌ند سه‌ره‌به‌ر شه‌به‌یخوونیان کرد
له بازیانه‌وه به‌شو په‌لاماری سالاران و خانیان دا و
هاتوچوو ده‌لمه‌ت گه‌یشته سنووری شه‌ر و
وه‌ک پلنگ له‌په‌ک به‌ریوون

پس از حرب و جنگ و جدال کثیر
ز خانچی بر آمد یکی نره شیر
فرود آمد از اسب فرزند زال

غفور دلاور تهمتن مثال
 تفنگی بکمدار از کَشاسپ
 بر آورد و بنهــاد بر زین اسپ
 بسوراخ جاسوس بر دوخت چشم
 بابرو گــره برزد از روی خــشم

واتا:

پاش جهنگ و ههرا و تیک پشانیکی زور
 نه‌ره شیرتیک له خانچییه‌وه هات
 کوپی زال له نه‌سپه‌که‌ی دابه‌زی
 که غه‌فوری قاره‌مانی وه‌ک توه‌متنه‌ن بوو
 تهنه‌نگیکی وه‌ک بروسکه به‌په‌له دهره‌تتاو
 له‌سر زینی نه‌سپه‌که‌ی داینا
 چاوی خزی دوو به‌کوی جاسوسه‌که‌یا و
 له رق گری خسته برۆکانی

چوانگشت بریای چقــماق زد
 توگفتی که آتش در افــاق زد
 چو زد گولله برسینه فتاحرا
 بدست اجل داد مفتحــاحرا
 بخاک اندر آورد ســرچنگنه
 نه خوب است پرخــاش بازنگنه
 چو دیدند ان گــسونه زحم درشت
 سپاه مخالف نهادند پشت

واتا:

که په‌نجهی نایه‌ سه‌ر چه‌غماغه‌ی تهنه‌نگ
 نه‌توت ناگری به‌ردایه‌ ناسۆ.
 گولله‌یه‌کی نایه‌ سینگه‌ی فته‌تاه‌وه
 کللی ده‌رگای ژیان‌ی دایه‌ ده‌ستی نه‌جه‌ل

سهری له خاکدا گه وزانده وه
ههرا له گهل زهنگنه شتیکی باش نییه
که سویای ناحهز نه م برینه گه وریان دی
پشتیان یی له دوژمن هه لگردد

گیریزان زبیم سواران خان
تپش درلب و لرزه در استخوان
زجنگ آوران روی بر تافتند
بزی چند باخویش پرداختند
تلف شد اگر گوسفندی دویت
بسی دیده برگشته ها خون گریست
اگر گله چندی تاراج شد
بس کله بر تیژها تاج شد

واتا:

له ترمی سوارانی خان ههلات
تا میتسک له سهر لیو لهرز له نیسقاندا
پوویان له شه پکه ران وه رچه رخان
چهند بزنیکیان له گهل خویان برد
نه گهر دوو سه د سهری مهی فیه وتایی
چاویتی زۆر خوتنی بۆ کوژراوه کان پشت
نه گهر چهند گله مهی به تالان برایی
که لله سهری زۆر به سهر نووکی نیتزه وه بوو به تاج

دلییری شش آتش در آن کارزار
شنیدم فرومانده اسپدش زکار
پیاده بر آویخت باسر کشان
تفنگی به کف داشت آتش فشان
امین حاجی آن برگزیده سوار
نهان شد ز پیچش بتاریک غار

دوید دریی او بغـار اندرون
 ربوده چو گرگ گشیدش بیرون
 بضربی سر شرا زتن دور کرد
 بسی چشم بدخواهرا کور کرد
 گـرو برده از بهلوانان پیش
 بمردی (ششه) روستم عصر خویش
 در انجا که جولانگه (جاسم) است
 چه جانی (فتاح) و (عزه موسم) است

واتا:

قارهمانی شمس تیر (نورهمان ششه) له ومهیدانی جهنگه دا
 بیستم نه سپه کهی له کار که وتبوو
 به پیاده له گهل سه رکیشه کاند
 تفه نگیکی ناگر پرژتینی به دهسته وه بوو
 نه مینی حاجی نهو شوره سواره هه لپژارده یه
 له بهر پیچی سکی خوی له نه شکو تیکی تاریکدا شارد بو وه
 به دوایا رای کرده نا و نه شکو ته که
 وهک گورگ فراندی و رایکیشایه دهر وه
 به یهک شیر لیدان سهری له لهشی کرده وه
 زور چاوی به دخوای کویر کرد
 (ششه) که روسته می سهرده می خوی بوو
 گرهوی له قارهمانی پیشووان برده وه

هد آنکه ببیند جهان بخشرا
 فراموش کند رستم و رخشرا

واتا:

لهو شوتنه ی که مهیدانی جولانی (جاسم) بوو که ی جیگای (فتاح) و (عزه موسم) ه
 نه وه ی له ویدا جهان به خش ببینی
 روسته م و ره خشه کهی له بیر نه چیته وه
 سپر بر سر آورد آغا (کریم)

بقلب سپه تاخت بی ترس و بیم
 بس پشت او تارسییده پسر
 شنیدم همین کفت با او پدر
 تو که آیدت از دهان بوی شیر
 که کفتد بیای بجنگ دلیر
 چنان پاسخش داد آن شیرزاد
 که فرزند چنین را ز مادر مباد

واتا:

کریم ناغا سهری له سپتر دهرهینا
 بین ترس و لهرز هیرشی برد بۆ ناو جهرگی سوپا
 تا کوره گه یشته پشت سهری
 گویم لی بوو باوکی پتی وت
 تو که هیشتا بۆنی شیر له ده متا دئی
 کئی وتی وهره ناو جهنگی قاره مانان
 نهو پیچوه شیریش وا وهلامی باوکی دایه وه:
 منالئی که پشتی باوکی بهره لالا کا بۆ دوژمن با ههرگیز له دایک نه بین
 که پشت پدر را بدشمن دهد
 همان یه که خود را بکشتن دهد
 تو گوی فرامرز من بترنم
 بهر جنگ پشت و پناهت منم

واتا:

دهبیت کوپ خزی به کوشت بدات
 توو وه کوو (فلامه رز) و من (بیژن) م
 له ههر جهنگیکا من پشت و پناهتم
 وه کوو ده یگتر نه وه، هه مه وه ند له شکر نه کهن که تالانی عه شیره تی زهنگنه بکهن.
 له بازبان به شهو خۆبان ناماده نه کهن و به ره وه ههریمی زهنگنه دین. له م شه ره دا گه لینگ له
 پیاهه که له میترده کانی هه ردوو عه شیرت به شداری و نازایی ده نویتن.

هه مه وهند چاوه روانی دهرچوونی ناژه لی زهنگنه نه کهن و له گهل دهرچوونیان بۆ له وه پاندن چه ند میتگه له مهر و بز و تالان نه کهن. سوار و پیاده ی زهنگنه نه کهونه شوینیان. غه فووری جاسم ناغا بۆیان داده نیشتی و به گولله یهک فه تاح ناغای هه مه وهند نه پیکتی و نیتر له شکری هه مه وهند تالانی خۆیان نه بهن و چه ند که سیکیان لی ده کوژیت. نه وره حمان شه شه، که یه کیک له که له میتردانی زهنگنه بوو نه سپی نابیت و به پا دیته کوژی شه ره وه. نه مینی حاجی هه مه وهند خۆی نه کوتیتته ناو نه شکه وتیک و نه وره حمان شه شه، به خه نه جهریکه وه بۆی نه چیتته ژووری و هه رچه نیک نه مینی حاجی چه ند ده مانچه یه کی پتیه ده نیت به لام نابیتکیت و له وی نه مینی حاجی ده کوژیت و به مه شه ر کوتایی دیت.

شیخ مهزا و ئیلی جاف

ئیلی جاف: ئیلی جاف ئیلیکی زۆر گه وه ره یه، هه رچه نیک ئیستا زۆریان له ناو سنوری عیراق و ئیراندا نیشته جتی و به کشتوکاله وه خه ریکن، به لام هه ر نیو سه ده له مه ویتش زۆریان کوچه ر و له نیوان قه زره بات (سعدیه) و تا ده گاته سه و سابلاغ گه رمیان و کویتستانیان کردوه و ناژه لیککی زۆریان بۆ له وه ری نوئی له م نیواندها له وه پاندوه. له یه کهم جاردا که له په یانی نیو ده وله تیدا ناوی نه م ئیله هاتبێ له په یانی شاه سه فیووددینی سه فه وی که له گهل سولتان مورادی چواره می عوسمانی، له ۱۱ ی موچه ره م ۱۰۴۹ ی کوچیدا به ستراره. باسی ئیلی جاف ده کات. جاف له رینگای کوچه ریدا تووشی گیتجه لیککی زۆر ده بوون و گیتجه لیککی زۆریشیان به ئیلانی گه رمیان و کویتستانی کوردستانی پوژه هلات و باشوور ده کرد. نه و ته یه به ناوبانگه که ده لیتن: «من میتی خۆم لیره نه له وه پینم تو ده غلی خۆت بگوته ره وه» له به رنه وه حکومه تانی ئیران و عوسمانی له م گه رمیان و کویتسانه ی جافدا تووشی سه رنیتشه یه کی زۆر ده بوون.

وا ده رده که ویت وشه ی «جاف» له ناوی ئیلی (جاوان = جافان) وه هاتبیت هه رچه نیک له شه ری نیوان ئیران و عوسمانیدا که به دابهش کردنی کوردستان کوتایی هات، ئیلی جاف لایه نگیری عوسمانی گرتوه، به لام له کاتی میری که یخه سه ره و به گه وه به تابه تی له ده وری حه مه پاشاوه نه م لایه نگیرییه، بۆ مسۆگه ر کردنی هاتوچۆی نیوان هه ردوو حکومه ت، کز بووه، نه مه ییش بووه ته هۆی کوشتنی حه مه پاشا له لایه ن تیره ی

میره یسییه که له هاندانی عوسمانییه کانه وه دوور نییه. له پاش کوشتنی همه پاشا، هرچه نیک سولتانی عوسمانی دهستلات و سهروکی مهحمود پاشا و وهسمان پاشای بهسه ریتلدا سهلماندوه، بهلام وهکو میرنشینانی تری کوردستان، عوسمانی بۆ لهناو بردنی دهستلاتی نهمانیش درتغی نهکردوه، ههتا جارتیک مهحمود پاشا له نهستهمول ههست بهوه دهکات، بهنهینی بهرگی دهرویشی دهپوشتیت و ههلدیتو له پرتگای «باکو» وه دهگهریته وه کوردستان.

بهگزه دی جاف خویان به نهوهی پیر خدر شاهو دهزانن. وه نه بی تهنها ئهم تیره یه ناوی بهگزه دیان لی نرابیت، تیره ی تریش هه ن که بهگزه دیان پی دهلتین، وهکو بارام بهگی و وهله د بهگی و که یخه سه و بهگی.

تیره کانی جافی ناو سنووری عیراق نه مانه ن: تهرخانی، شاتری، میکائیلی، کهماله بی، رۆغزایی، عیسایی، هاروونی، ده داخی، تیله کو، یهزدان بهخشی گاکولی، سادانی، صوفی وهن، زردوویی، تاوه گۆزی، نهجمه ددینی، گه لکه نی، میر ناصری، شیخ سمایی، جنکئی.. هتد. جافانی ناوچه ی زه هاویش، جوانرۆیی، باوه جانی، قبادی، ئیناخی، وهله د بهگی، میره یسی و یار نهجمه دی.. هتد.

شیخ رهزا دۆستییه کی قوولی له گه ل میرانی جافدا و بهتایبه تی له گه ل وهسمان پاشا و مهحمود پاشادا هه بووه. هه مو و سالتیک چه ند جارتیک سهردانیانی کردوه و ماوه ییک له کۆشک و دیواخانیاندا له گه ل بهگزه دی جافدا رایبواردوه. نهوه ی شایانی سرنجه، شیخ رهزا، له مهیدانی گالته و گه پدا نه بیت، هیچ ههجوی بهگزه دی جافی نهکردوه.

مهحمود پاشا ههست دهکات که شیخ رهزا وهسمان پاشای له هه موو پتر خوش نهویت و رۆژتیک پیتی دهلتیت؛ نهگه ره ههجوکی وهسمان پاشا بهکیت یهکتیک له دێیه کانی خۆمت پتی ده بهخشم. شیخ رهزا له وهلامدا به بهیتیکی فارسی دهلتیت:

من حقوق نعم دولت عوسمانییرا

نفروشم بهمه حشمت سلطان محمود

لیره دا مه بهستی له «عوسمانی» و «سلطان محمود»، عوسمان پاشا و مهحمود پاشای جافه.

واتا:

من ههقی نیعمه تی دهوله تی عوسمانی

نافرۆشم به ده موو جاهر حیشه تی سولتان مه محمود

میرانی جاف به رامبه ری شیخ رهزا دهس کراوه بوون. شیخ رهزا باسی به خششیان له
شیعریکی فارسیدا دهکات و دهلّیت:

حق شناسم ندهد از کف دامن و صافرا
آل برمک یافستم بگ زادهایی جافرا
خواستم در مدح ایشان قطعه، انشا کنم
خامه گفتا که ی توانم شرح این اوصافرا
گر قیاسی جودشان با (حاتم طائی) کنی
فرق بس باشد ازینجا تابه کوی قافرا

واتا:

به گزاده ی جافم وهک نالی به رمک هاته بهرچاو
ویستم پارچه شیعی له تاریفیانا دانیم
قهلّم وتی: که ی نه توانی باسی نهم وهسفانه لیک بدهمه وه
نه گهر بهوئی قیاسی سه خاوه تیان له گهل حاتمی ته ی بکه ی
فهرقیان زۆره لیتره و تا کتوی قاف

که چی له لایه کی تریشه وه له دهسکاری کردنی شیعریکی فارسی (حافظی شیرازی) دا
باسی رهزیلیی مه محمود پاشا دهکات و دهلّیت:

مگر یزدان کند کشف کف (محمود پاشا) را
که کس نگشود و نگشاید به حکمت این معمارا
به دهست کونه و لقی گهر ببیند صورتی جلقی
(چنان بریاید از دستش که ترکان خوان یغمارا)

واتا:

مه گهر خوا خۆی ناوله پی مه محمود پاشا هه لّیتی چپی تیا به
نه گینا کهس نهم مه ته له ی هه لّنه هیتاوه و هه لی نا هیتی
نه گهر وینه ی جلقی له دهستی کۆنه
وای له دهست نه فرتنی وهک تورک خوانی تالانی نه فرتن
ههر که توره یشی ده کهن: دهلّیت:

جاف و جیف و جاتره صهگ له جافان چاتره

وهكو وتمان ئیتلی جاف له كوچی گهرمیان و كوستاندا لووتیان نهتهقایه لووتی ههندیک به ئیلهکانی کوردی ناوچهی مهربوان و موکریدا و هندی جارش تووشی شه‌ری گه‌وره ده‌بوون. جاف لهم شه‌رانه‌دا، له مال و مندال و ناژه‌ل به‌ولاره هیچیان نه‌بوو که پارێزگاری بکه‌ن، لهم شه‌رانه‌دا خیزان و ناژه‌لیان ده‌ریاز نه‌کردو ده‌ستی خویان نه‌وه‌شاندو ده‌گه‌رانه‌وه. یه‌کێک لهم شه‌رانه شه‌ری نیتوان جاف و ئیتلی فیزوللا به‌گیی ناوچهی موکرانه، که شیخ ره‌زا له شیعرێکی‌دا باسی ده‌کات و لایه‌نگیری ئیتلی جاف ده‌گریت و ده‌لیت:

خزمینه مه‌ده‌ن په‌نجه له‌گه‌ل عه‌شه‌رتی جافا
مێرووله نه‌چێ چاکه به‌ گژ قولله‌یی قافا
کتی بێ له‌ دلێرانی عه‌شایر که نه‌چوو بێ
وه‌ک تیری نه‌جه‌ل نووکه‌ر می جافی به‌ نافا
خوێنڕێژ و شه‌ره‌نگێز و عه‌دویه‌ند ته‌نومه‌ند
کامیان که‌ گه‌نه، شیره له‌ مه‌یدانی مه‌سافا
چونکه ره‌سه‌نی وردو درشتیان هه‌موو جه‌نگین
مه‌ی ساریه نه‌شته‌ی چه له‌ دوردا چه له‌ سافا
وا بێ غه‌م و په‌روا ده‌چنه عه‌رصه‌نی هه‌یجا
تو ناچییه سه‌ر دۆشه‌کی بووکی له‌ زه‌فافا
(یوسفون الی الامر صفارا وکبار
یسعون الی الحرب ثقالا وخفافا)
وه‌سمان به‌گیان نامیره وه‌ختی که بلی: ده‌ی
دینه جه‌وه‌لان هه‌ر وه‌کو حاجی له‌ ته‌وفا
خواهم زخدا آنکه شود دشمن جاهت
کو‌تی له‌ ده‌سا ده‌س له‌ ملا مل له‌ ته‌نافا
لوتفتی بکه با (شیخ ره‌زا) بیته‌وه گو‌فتار

حه یفه بهزی تیغی موجه وهر له غیلاقا

ئێلی فهیزوللا بهگیش گهلێک پیاری نازا و کهله میتیدی بهناوبانگیان تیدا
هه لکه وتوو. کاتی ئهم دوو ئێله گه وه ره یه کورد، جاف و فهیزوللا بهگی، له دێهاتی
سه قز و بۆکاندا به یه کدا چوون، له ههردوولا کوشتار و دیل بووه. جاف دهستی خۆی
وه شان دووه و لهو ناوچه یه دوور که وتوو تهوه و خۆی به سه رکه وتوو داناوه و فهیزوللا
بهگیش توانوویه نه جافی کۆچهر له دێهاتی خۆیان ده ره پێتن و ئه مه یان به سه رکه وتن
داناوه، هه رچه نێک له نیوان کوردستانی بن دهستی حکومه تی قاجاری و کوردستانی بن
دهستی حکومه تی عوسمانی سنووری ده وله تی هه بووه، به لام کورد ئهم سنووری
نه سه لمان دووه و نه بووه ته به ره سه ت کردنی ها تو چۆیان. سه روکی ئه و سه رده مه ی فهیزوللا
بهگی (حاجی سه لیم خان) دهستی شاعیری بووه، له سه ر هه مان کیش و قافیه و هه ر به
وشه کانی شیخ رهزا ولامی ده داده وه و ده لیت:

(شیخ) نه یه سه تووه چهند سالتی له مه وه به ر له مه سه فا
هه ر جافه چوه نووکی رمی موکری به نافا
تیپی عه دوو وه ک پۆلی قولنگ ئه و وه کو شه مقار
تیکی ده شکاند یه ک یه ک و ئه یخست له مه سافا
(شیخ) بێخه به ره له م قسه مه شه و ره له نفاق
حه ره و رمی ئه و بوو به جی ما له غیلاقا
هه ر ئه و کو ره جافه بوو له به ر چو دبی دلێران
نالینی ده هات هه ر وه کو بوو کێک له زه فافا
زۆر که س له جه وانانی ئه وان بوو به ئه سیر هات
ده ست به سه ته وو ته نێ خه سه ته وو گه ردن له ته نافا
چاک وایه نه کات مه دحی ئه وان نه ک بلتی مونسیف
ئهم مه دحه که فه رموویه تی (شیخ) لاف و گه زافا
بو مه دحه ییان کافیه (شیخ) بیت و نه زه ر کات
مه علومه که مه عنای له لوغه تدا چیه (جافا)

بێگومان وه کو حکومه تی عوسمانی له شه ری برا کوژی دوو ئێلی گه و ره ی کورد وه کو

جاف و فهیزوللا بهگی دەس خوشی له ئیتلی جاف کردوو، ناسرەدین شای قاجاریش سویاس و دەسوخوشی له ئیتلی فهیزوللا بهگی کردوو بەرامبەر ئەو سەرکەوتنەیی بەسەر ئیتلی جافا. ئەم سویاسنامەیە لە ساڵی ١٨٦٥ی زایینە. (نامەیکە مێژوویی بۆ شیخ رەزای تالەبانی و هەوالی تازە - محەممەد حەمە باقی - گوڤاری مامۆستای کورد ١٩٩٥ - سوید)

پۆرتیکیان شیخ رەزا بەمیوانداری دەچیتە لای وەسمان پاشا. پاشا فرمان دەدات کە کەس بۆ کار و باری عەشیرەت نەبێتە لای چونکە شیخ رەزا لێرە و نیمشەو بەزمان بۆ دەگێڕێ. شیخ رەزا مۆتریب نییە بەزم بگێڕێت و دەلێت:

ئەسبابی طەرب زیل و بەمە ئەم بەگی جافان

بەزمی بگێڕین چاکە لەمن زیل و لەتو بەم

زیل و بەم دوو ئالەتی موسیقان، لە وتە (لەمن زیل و لەتو بەم) دوو مەعنا دەگێڕێ. یان من (زیل) لێ دەدەم و تو (بەم) لێدە، یان «لەتو بەم» بەو مەعناکەی تریبەو دەیت.

عادیلە خانمی خێزانی وەسمان پاشای جاف

عادیلە خانمی خێزانی وەسمان پاشا لە میرزاکانی ئەرەلانە. خانمێکی زیرەک و بە هوش و بیروپا ورد و بەرپۆشەری کاروباری عەشیرەت بوو. لەپاش کۆچی دوایی وەسمان پاشا، بەعەقل و دەستەلات، لەناوچەی هەلەبجە و شارەزوردا سەرۆکی عەشیرەتی جافی وەرگرتە دەستی خۆی و بەرامبەر ئەو حکومەتی بەریتانیا، کە هێشتا حوکمداری ئەو ناوچەیە بوو، لەقەبێ (خان بەهادور) کە دەدرایە راجاکانی هیندوستان و هاوتای لەقەبێ (سێر)ی ئینگلیزییە، پیتی بەخشی. خانم هەمیشە دیواخانێ یانە روشنبیران و شاعیران و ئەدیبان بوو. لەپاش مردنی وەسمان پاشا ئەو دووستانەتییهی لەگەڵ شیخ رەزادا هەر پاراست و شیخ رەزایش ئەو پێژەی بەرامبەری هەر بەردەوام بوو.

جاری خانم گەت دەداتە شیخ رەزا کە هیستریکی بۆ بنێرت. بەلام هیستەر لەپیش ناردنی دەتوێت. دەیهوێت سەر بنێتە سەر شیخ رەزا و لێی دەپرسی، ئایا هیستری زیندووی دەوێت یان هیستەرە مردوو. کە. شیخ رەزا بەم شیعەرە وەلامی دەداتەو:

نیستری زندوو بلیم، بۆم چاکه، یا مردووم دهوئ*
 نیحتیاجیم زۆره خانم با بلیم ههردووم دهوئ
 بیتچوه کانم سهر له سوپحه ینی هه موو دهووم دههه
 نهو نهلتی پوولم نه مـاوه نهـم دهلتی بـی چووم دهوئ
 با و جوودی نهـم ههـموو تهـکلـیفه گـیـژیـان کـردووم
 کوپ خه یالی ژن نه کات و کچ دهلتی من شووم نهوئ

* «ههردووم دهوئ» دوو مانای ههیه، یان به مانای ههردوو هیتستر، زندوو و مردوو، بهلام
 شیخ رهزا هیتتری مردووی بزچیه؟! لیتره مه بهستی ههردووی خانمه. خانیش وهکو وسمان
 پاشا بهچاوی هونه رهنه ندانه گوئ له شیعه کانی شیخ رهزا دهگرت.

مامۆستا شیخ محهمه دی خال ده یگرتته وه دهلتیت: خانگی خیزانی وهسمان پاشا هه موو
 سالتیک دیاری و خه لاتیککی زۆری ناردوو به شیخ رهزا. وا ده رنه کهوئ نهو ساله
 دیارییه که ی دواکه وتوو. له بهر نهوه شیخ رهزا نه یهوئ په لاریک بهاوئ بهلام پیزی
 بهرام بهر عادیله خانم پتی نادات بیگریته نهو ناچار په لاره که نهگریته نووسه ری خانم که
 مهلا محهمه دی سنهیی بووه و نهـم شیعه فارسییه ی بۆ نه نیتیت:

کجا شد آن کرامتهای دیرین
 کچاشد آن عناتهـای پیشین
 نه گاهی پرسدم پاشا نه خانم
 نه یادم میکند خسرو نه شیرین
 از این جانب غمیدانم سبب چیست
 از این جانب مگر ملای بی دین
 نترسد از زبان اتشینم
 جعلناها رجوما للشیاطین

واتا:

بۆ کوئ چو پیاوه تیه کانی جارن
 کوا به تنگه وه بووه کانی پیشرو
 نه جاری یاشا لیم نه پرسن و نه خانم
 نه جاری خوسرهو یاده نه کاو نه شیرین

هیچ هویهک نابینم له لای پاشاوه و خانم
 مه گهر هۆ ههر له لای مه لای بێ دین بێ
 بۆ ناترسی له زویانی ناگرینم
 که دام ناوه بۆ رهجمی پیاو خراپان

که سێک نابیت و هلامی شیخ رهزا بداتهوه. له و کاته دا حاجی توفیقی مه محمود ناغا که
 ته حسیلدار نه بیت پهیدا نه بیت. شیعره کانی شیخ رهزای بۆ دین که و هلامی بداتهوه.
 پیره میتردیش ئهم شیعره ی بۆ نه نووسیت:

رضای تلخ کامت خواند شیرین
 ده هانش ریش باد آن مردی کچ بین
 که کی خسرو به کی خسرو شبیه است
 کجا شیرین بود چون حوری عین
 تو آن جوری که از پاداش نیکی
 ملا محمل کش و نادر ندیم است
 رضا نبود که خواندش شیاطین

واتا:

رهزای دهم بۆگهن (ئهی خانم) تۆی کرد به شیرین
 ده می داوه شتی ئهو مهرد و مه که ج بینه که وا ناری خانم به شیرین نه بات
 له کوئی خوسره ی په رویتز نه بێ به که یخوسره ی که یانی،
 له کوئی شیرینی دلدار ی خوسره و نه بێ به حۆری عین.
 تو ئهو حوریه یه، که له پاداشی چاکیدا، له به هه شته وه هاتوویت
 ملای نووسه ری خانم که ژاوه راکیش و هاوده میتکی نایاب و یه کتایه
 رازی نییه که پیتی بلیتن شهیتان
 (شیخ محمه مه دی خال - گۆقاری کۆری زانیاری - ۱۹۸۷)

شیخ رهزا له شاری کۆیی

مه لاهه بوللای جه لی زاده: شیخ رهزا شاری کۆیتی خوش و یستووه. له سه رده می

فہ قتیہ تیدا بہ شتیکی ژانی لہ کوتین لہ لای ماموستای دانا مہلا نہ سعادہ دی جہلی زادہ خوتندوویہ تی و ریتیکی زوری بہ رامبہر نہو بنہ مالہ یہ ہدیہ . لہ پاشان بۆ جارتیکی تری لہ کہ رکوکوہ بہ توراوی ہاتوہ تہ کوتین ، بہ لام لہ گہل شتخ غہ فووری مامی و شتخ پەشیدی ناموزای نہ گونجاوہ و بہ پەشیمانی گہراوہ تہوہ کہ رکوک . دلگیری لہ خزمانی خوئی لہ کوتین بوہ تہ هوئی بیتزاری و ہندی جنتویش بہ کوتیہ کان بدات . بہ لام ریزی بہ رامبہر ماموستایانی جہلی زادہ ہەر ماوہ و بہ تایبہت بہ رامبہر مہلا عہدوللا .

مہلا عہدوللا کوری حاجی مہلا نہ سعادہ دی حاجی مہلا عہدوللای جہلیہ .

لہ سالی ۱۲۶۰ لہ دایک بوہ و لہ دەوری ہرزہ کاریدا لہ لای باوکی و لہ پاشان لہ لای مہلا موحمەدی خەتی خوتندوویہ تی . زوریہ ی ژانی بہ ماموستایی رابواردووہ و لہ سالی ۱۲۹۲ چوہ تہ بہ غدا و زۆر جیتی ریزی موفتی زہاوی و زوریہ داناکان بوہ . لہ یہ کتیک لہ گفتوگو دیلمۆماسییہ کانی نیتوان دہولہ تی عوسمانی و دہولہ تی ئیران ؛ نوینہری عوسمانی بوہ و لہ کارہ کەدا سەرکەوتووہ . شتخ پەزا لہ شیعریکی فارسیدا ریزی خوئی دەر دہ بریت و دہ لیت :

عیب در ذرات تو ای کان کرم معدوم است
مگر این عیب کہ لحم علما مسموم است
شعر من در همه سواز همه کشور ساری
علم تو در همه جا بر همه کس معلوم است
می رود شعر من و علم جهانگیر شما
ہردو بی فائده ، تا جای اقامت روم است
نامہ بنویس بہر طرز دلت میخواند
ہمہ سحر است ، اگر نشر و اگر منظوم است

و اتا :

نہی کاتی بہ خشش خەوش لہ شەخسی تۆدا نییہ
تەنہا نەوہ نہ بی کہ گۆشتی زانایان ژاروویہ
شیعری من بہ ہەموو لایەکی ہەموو ولاتیکدا رۆییوہ
زانستی تۆیش لہ لای ہەموو کەس دیارییہ
شیعری من و زانستی جیہانگیری ئیوہ

هەردوو بێ سوودن تا شوێنی دانیشتنمان ولانی رۆم بێ
بە هەر جۆری دلت ئارەزووی لێیه نامە بنوسە
هەمووی هەر جادوووە ئەوی نەبنوسی؛ چ شێعر و چ پەخشان

دانیشتوانی کۆتیی بە زیرەکی و قسەزانی ناویانگیان دەرچوو. ئەوی لە ناویاندا بژیت
دەبێ لەوان زیرەکتەر بیت نەگینا دەری دەپەڕێن. شێخ رەزا دەلێت:
حاجی عەبدوللە ئە ئادەم فیلترە
باوجودی مەرتەبەی پێغەمبەری
نەم بەصەد شەیتان لە کۆتیی دەرئەچوو
ئەو بەشەیتانێک لە جەننەت دەرپەری

شێخ رەزا و قاضیی کۆتیی

لە کردەوێکی قازی کۆتیی، شێخ رەزا وای پێ گەیشتوووە کە غەدری لە (لامیع
نەفەندی)ی دۆستی کردوو. لەبەرئەووە هەجوی قازی کۆتیی دەکات و دەلێت:
شێخ (رەزا) بیت و لەسەر تو هەجوی قازیی کۆتیی بکا
سەیری کە چیی پێ بکا دۆم بێ و کلاشی بو خۆی بکا
چونکە غەدری کرد لە (لامیع) شەرت بێ قازی وای بگێم
هەر گەن و گویی لە زگبایە بە جاری رۆی بکا
شێخ رەزا کە باسی دلپەرانی شاری کۆتیی دەکات دەلێت:

شاری کۆتیی کە لە بالەب لە بۆنی غونچەلەبە
گەر فەلەک لێی بگەڕێ، مەنبەعی عەیش و تەرەبە
دلپەرانی بە مەسەل هەر وەکو ئەشعارێ من
کامی لێ ئەگری ئەبێژی ئەمەیان مونتەخەبە

کەچی کە رقی لە کۆییەکان هەڵدەستی نەلێت:

دەوری وەسمان بەگ لە کۆتیی ژن نەما نە یگێن بەبە
نسبەتی کۆتیی لە گەل من نسبەتی ئێبێ و ئەبە

نەلغەسەرەز سۆزانی یوزانی لە کۆی چاترە
 موخستەسەر چاکە قسە، کۆونی بیه کۆی مەبە
 کە پتر رقی ھەلدەستیت نەلتیت:

..... ھەرکەستی نەصل و میزاجی فیتنەیی و بەد گۆییە
 دەستی حیزشی ھەبێ نەمجا بەتەحقیق کۆییە
 وادیارە داندۆکی لەگەڵ موختی کۆیەش نەکولاو و نەلتیت:
 موخبیر خەبەری داوھ لەسەر موختی کۆیە
 ھەسەرەت کەشی شیرێ صەگ بۆ کەوچکە دۆیە

لەگەڵ سمایی مەلا خالە

کەلتیک تەقەللام دا تا بزەنم نەم سمایی مەلا خالیدە کێیە، نە خەلقى کەرکووک و نە
 خەلقى سولەیمانییە. ئەوێ کە گومانی تێدا بیت، دەبیت خەلقى کۆیە بیت و شیخ رەزا
 نەمە یی دەلتیت:

ھاتەوہ ناشووبی دەوران مەردی مەیدان ھاتەوہ
 شیرێ یەزدان، لەندەھۆزی نیبنی سەعدان ھاتەوہ
 بۆ قەرانی لەشکری ئەعدا لەناکاو میثلی بەرق
 ئەصفەری صاحبقران و لەعلی خەفتان، ھاتەوہ
 ھەوری میحنەت بارەشی غەم سەیلی ماتەم بۆ نەفام
 بەرقی تابان، مێھری رەخشان، رەعدی غورپان، ھاتەوہ
 پالەوانی پایی تەختی صەفدەری شیرزاد خان
 تاج بەخشی، کیشوہری، مەغریب آلوب خان ھاتەوہ
 سەعدی صەفدەر، مالکی ئەژدەر، ھوزەبری پەرھونەر
 بێژن و گیو، طوس و نەوزەر، پوری دەستان ھاتەوہ
 ھەمدولیللا باز لە بۆ قەتلی سەری تۆزانییان
 پۆستەمی مازەندەرەن، سامی نەریمان ھاتەوہ

ژړر دهستی نه سعه د ناغا بووین وه کو مووری زه عیف
 بو خه لاسیمان سمایل وهک سوله یان هاته وه
 دۆستان له ب تشنه بوون ناگاه له فیزی لوظفی حق
 جوی (نیل) ده ریایی (قیلزم)، به حری (عهمان) هاته وه
 (لامعی) شاعیر به هدر مه جلیس بچی، خه لکی ده لیتن
 بولبولی دهستان سهره، مورغی غه زهل خوان هاته وه

شیخ رها و فته حولا که یفی جوانرویی

فته حولا که یفی جوانرویی هاو ده می شیخ رها و حاجی قادری کوی بووه و له لای مه لا
 نه سعه دی جهلی زاده خویندوو یانه. که یفیش شاعیر بو و له گهل شیخ رها زادا هه جوی
 یه کترین کردووه. له شیعه کانی که یفی نه مه نه خهینه پیش چاوی خوینده واران ی رتزار:
 له غه زه لیکدا ده لیت:

نم دل ره قی بی په حمه فهره نگیتی ته واوه
 عهینی شه ره، جی فی تنه یه قوریان بلتی چاوه
 قهوسی به سوه ر کردووه گرتوو به ته دهستی
 صد خه نجه ری خوینرتژ و دوو صد تیری سواوه

نه وهی زانراوه، که یفی نه یه توانیوه وه کوو شوکری په نجه له گهل شیخ رها بدات و
 ماموستا مه لا نه سعه دی جهلی زاده ییش رتگای به که یفی نه داوه جینو و به شیخ رها بدات
 و له سهر نه وه که یفی ده ر کردووه.

شیخ رها له به یه تیکی فارسیدا نه مه به که یفی نه لیت:

شاعیر چو توی بلب لبانت ریدم
 واز فـرق سـرت تا بدهانت ریدم

واتا:

شاعیر که تو بی بهیم به قهراغی لیه کانتا
 له تهوقی سهرته وه تا دهمت پیادا بهیم

که یفیش له وه لامدا ده لیت:

فرقی نبود بـ میان فرق و کـیـرم
ای ریدی به کـیـرم کـوزت بـکـیـرم

واتا:

جیاوازی نییه له نیتوان تهوقی سهرم و کترما
نهی نهوهی پهای به کترما تهرت به کترم

شیخ رهزا و شیخ غه فووری مامی

شیخ غه فووری کوپی شیخ نه حمه دی تاله بان کوپی مهلا مه حمودی زهنگه یه. له کوپانی شیخ نه حمه ده تنها شیخ عه بدولر ه حمان، له که رکوک بروه پوست نشینی ته کیهی تاله بانی، نهوانیتر بلاوه یان لی کرد و شیخ غه فوور، له کوپنی لقینکی ته کیهی تاله بانیی کرده وه و به هوی نه ته کیه وه، سولتانی عوسمانی چند دپیه کی به ناوی «نیطعامی فوقه راء» دایه و توانی سامانیکی باش بنیتته یه که وه.

شیخ رهزا، له پاش کوی دوابی شیخ عه بدولر ه حمانی باوکی، له سه پتووستی گوزهران، له گهل شیخ عدلی کاکلی تیک چوون و به توواری چووه لای شیخ غه فووری مامی، بو نهوهی هندی پاره لی وه گریت و بچیت بو نهسته موول. شیخ غه فوور نه یوستووه، برازا که ی، به سه رگهردانی بکه ویتته ولاتانی غه ربی! و له کوپنی گلی ده داته وه و شش مانگ میوانداری ده کات و گفتی نهوهی ده داتی که کچی خوی لی ماره کات و پتووستی گوزهرانی بو جی به جی بکات. شیخ رهزا نه مهی پین خوش ده بیت و بریار ده دات نیتتر نه چیتته وه که رکوک.

به حاله نه گهر ده فعه یی تر بچمه وه که رکوک
معلوومه به مهردی نه پرواوه له سهرم تووک
بوچ بچمه وه که رکوکی قورمساغ که له گهل من
نه هلی همو ناسازه وه کو ناوی حه مامووک
پیم خوشه له بهر جهوری براو لومهی نه قوام
صه د جار له غه ربی بکه وم مو فلیس و مه فلوک

پوژئی به مرادی منیش نه لښت ده گه پي چهرې
 نهم ميچه قهراري نيه گاهي جگه گهه بپوک*
 شاهي که نه بڼي، راده بپوړين به فقه قيری
 بو نه هلي قه ناعهت له پلا و خو شتره داندووک
 شهش مانگه زياتر که له پاش مهرگي پدهر، من
 مه غدو ورم و مه ظلوم و جه فادیده وو مه هتووک
 تا ساکنی کوئی مامه غه فو ورم، وه کو فقه غفو ورم
 کيسهم پره دایم له زهرو ليرهي مه سکووک
 پابه ندي خه لایق نيه طبعم وه کو خه لکی
 بڼي کولفهم و رنهم و سه يياحم و سالوک
 من خواجه يي نه حرارم و ناميزشي دونيا
 هيش تاکه نه ميکړدو و ته به نده يي مه ملووک
 وهک (لاميع) ي شاعر نيه نيستي له جيهاندا
 شیرين سوخن و قابل و خوش طبع و (پهزا) سووک

* ميچ قاپه که له نهژنوی مه رده بڼت و ياري پي ده کهن. که هه لدرت گاهي له سر پشت
 (جگ) دوه وستيت و ياري که رده پوژنيت و گاه (پوک) له سر تيرک دوه وستيت و
 دهبيا ته وه.

- شيخ غه فو ورتیده گا که شيخ پهزا هه وای سياحت که وتو و ته که لله يوه و به که س
 راناگيريت، نيتر کچی چي بداتي، وا دياره لهو گفته ي په شيمان بو و ته وه و شيخ
 په زایش ليتي ده که و ته ته قه وه و بپاري نه وه ددهات که بچيته وه که رکوک و له گه ل شيخ
 عه ليی کاکی ناشت بڼته وه.

نه و پوژه که تورام و له (که رکوک) سه فهرم کرد
 مانه ندي عه قارب له نه قارب هه زهرم کرد
 که ردوون سنگي کردم و هينا ميه کويني
 ميواني له کن مامه غه فو وري له جهرم کرد
 خواستم که بروم بو سه فهري پوم به سياحت

نه‌یه‌یشت و دووسده نه‌هلی عه‌مامه‌ی له‌سه‌رم کرد
 دانیشتن نه‌چی من کچی خۆم ماره ده‌که‌م لیتی
 نه‌و طالبی دونیایه نه‌وا موعه‌ته‌به‌رم کرد
 چورسا له‌به‌رم جوبه‌ه‌و و فیسا له‌سه‌رم فیس
 نه‌ فیس‌ی له‌سه‌ر نام و نه‌ جوبه‌ی له‌به‌رم کرد
 شه‌ش مانگه به‌م نه‌فسانه گلی داومه‌وه لای خۆی
 نه‌م‌زانی، ملم بشکن، تیا چووم، زه‌ره‌رم کرد
 (والله) ده‌که‌م ده‌ر حه‌قی نه‌و به‌لکه زیاتر
 نه‌و کاره که ده‌ریاری ره‌شیدی پسه‌رم کرد
 کارم ته‌ر نه‌بی نه‌موت نه‌گه‌ر لوتفی بی‌م مام
 نه‌ی لایقی ریشی، به‌خودا، کاری ته‌رم کرد
 بۆ موجه‌ه‌یدان گه‌رچی جه‌وازی نییه ته‌قلید
 بۆ موجه‌ه‌یدم، هاتم و ته‌قلیدی که‌رم کرد
 نه‌ی گووی خله به‌م لوتفه که نه‌و کردی له‌گه‌ل من
 له‌م مه‌رحمه‌ت و لوتفه نه‌وا من گوزه‌رم کرد
 هه‌ر چه‌نده وتم وه‌ختی که دیم نه‌خوه‌تی قه‌لبی
 یاره‌ب که له‌گه‌ل شیخ عه‌لی بۆچی شه‌رم کرد
 هه‌ر ده‌چمه‌وه لای گه‌رچی بلی هاته‌وه دیسان
 نه‌و خوتیه‌یه بیکاره که من لی‌ره ده‌رم کرد
 هه‌ر چه‌نده (رضا) باعشی به‌دنامیه عه‌وده‌ت
 له‌م سوکی یو به‌د نامیه‌یه، صه‌رفی نه‌زه‌رم کرد

نیتر ده‌که‌وتیه شانو بالی به‌ره‌ی شیخ غه‌فوور و له‌ پاشاندا جنیو:

چایه‌که‌ی مامه غه‌فوورم زه‌رده وه‌ک میزی نه‌خۆش
 نی‌حیاج ناکا به‌ ناگر به‌ دوو تر دینیتیه جۆش

ئینجا ده‌که‌وتیه هه‌جوی کۆت:

ههركهسنى نهصل و ميسزاجى فيتنهيبى و بهد گزييه
دهستى حيزيشى ههبتى نه ميجا به ته حقيق كوييه

ههروا به موفتى كويى:

موخبير خه بهرى داوه له سهه موفتيايى كويى
هه سههه كه شى شيرى سههگ بۆ كه وچكه دويى

دهكه ويته دوى ره شيدى كورى شتيخ غه فوور و به هيچ جوړتيك دانولهى له گهل نهودا
ناكوليت و له شيعرتكى فارسيدا ده ليت:

فرياد كه از (نصيبينم) گشتند
واز خشم مرا بخون آغشتند
اى واى از اين مردم بى شرم و حيا
مانند رشيد پور عموم پشتمند

واتا:

فرياد كه له نوصه بين كوشتميان
له رقا له خوينيان گه وزاندم
نهى هاوار لهم خه لكه بى شرم و حديا به
هه موو وهك ره شيدى كورى مامم پوشتن

كه ده گه پرتوه كه ركوك، شتيخ عهلى دتي (قرخ) و (تاله بان) ته رخان دهكات بۆ
گوزه رانى و له ته كيه يش مووچه يه كى بۆ ده پرتوه و ئيتى له گهلى شتيخ غه فوورى مامى
وهكو جاوى نه شوورا و دايد ده پرت و ئهم هه موو جنيوانه دى ده داتى:

مامه كه م قه حبه ژنه دهوله تى شه ددادى هه به
طالعى راه بهر و به ختى خودا دادى هه به
يەك دوو دتي داوه تى سولتان په يى ئيطعامى طه عام
هه ريه كيكي به قه دهه ر خه زنه يى ئيرادى هه به
چ فرووش و، چ زرووف و چ ضياع و چ عه قار
له هه موو جنسه مه تاعى صد و هه شتادى هه به
ئهم هه موو گه نج و خه زينه ي هه به هيتاكو ته رهس

نه هه‌وای جوود و نه مه‌یلی که‌ره‌م و دادی هه‌یه
 ره‌سمی ئابائی کی‌رامی بووه نا‌ثاری سه‌خا
 نه له ئابائی سه‌یائو نه له نه‌ج‌دادی هه‌یه
 گهر سه‌ر و ریشی پیا‌وانه‌یه با‌وه‌ر مه‌که پیتی
 با‌طنی جو‌وله‌که‌یه، زا‌ه‌ری زو‌ه‌ه‌ادی هه‌یه
 خۆی به‌ه‌ر سو‌وره‌ت ئوم‌یتدی که‌ره‌م پیتی هه‌یه لیتک
 رقی زۆرم له (ره‌شید)ی کو‌ری که‌ه‌وادی هه‌یه
 په‌نگی که‌ر ده‌نگی به‌قه‌ر هه‌ینه‌تی سه‌گ خو‌ویی چه‌قه‌ل
 چا‌وی کو‌تر مه‌خزه‌نی کتیر، مه‌قه‌دی به‌ریادی هه‌یه
 ذیکر و نه‌ورادی له‌سه‌ر کتیر و ده‌که‌ر مو‌نحه‌صیره
 سه‌یری نه‌و حیزه قو‌روم‌سا‌غه، چ نه‌ورادی هه‌یه
 تف له کو‌ز دایکی له‌کن خۆی کو‌ری هینا‌وه‌ته دهر
 گو به‌ریش با‌وکی، له‌کن خۆی نه‌میش نه‌ولادی هه‌یه
 نه‌مه گشت با‌وکی سه‌ر و مه‌شقی له‌بۆ دادا‌وه
 سه‌ریه‌خۆ سالکی په‌ه‌ره‌و نییه ئوس‌تادی هه‌یه
 له گرو‌وه‌ی هه‌ره‌ما‌کاره‌که‌ر و داییک و خوشک
 فاطم و عاصم و نامان و په‌ریزادی هه‌یه
 شه‌و و پۆژ چه‌پله به‌کو‌ز لی ده‌ده‌ن و هه‌لده‌په‌ن
 فه‌رجیان تاب و ته‌بی کو‌وره‌یی هه‌د‌دادی هه‌یه
 بێ حه‌یان جو‌مله خ‌صوصه‌ن ژنه سو‌زانیه‌که‌ی
 ره‌ووش‌تی دێله سه‌گ و قه‌حه‌په‌یی به‌غ‌د‌ادی هه‌یه
 من له که‌رکو‌که‌وه دینیت‌ته کن نه‌م قه‌حه‌په ژنه
 له‌گه‌لم خه‌صمه فه‌له‌ک، نییه‌تی بیت‌ادی هه‌یه
 کونی و حیز بو‌وه مانه‌ندی ره‌شید طبعی (په‌زا)
 هیند له‌به‌ر جه‌وری فه‌له‌ک خا‌طری نا‌شادی هه‌یه

شیخ رەزا کە لە شیخ رەشیدی نامۆزای توورە دەبێت لە چوار خستەیه کیدا ئەمە ی پێ دەلێت:

رەشە رەششاشی کەری رەش بە رەشت
تا رەشت ماوه رەش و سوور بە رەشت
چل و چیسوی چەمی رەشنەش بە رەشت
بە بەشت هەم بە لەشت هەم بە رەشت

(لەگۆفاری کۆری زانیاری - دەستە ی کورد - مامۆستا شیخ محەدی خال ١٩٨٧).

شیخ محەمەدی خال کە شانازی بە شیخ رەزا و پیرەمێردەوه دەکات، شیعرێکی پیرەمێرد دینیت کە بە خزمیتی خۆی وتوو لەگەڵ شیعرەکی شیخ رەزادا هاوتای ئەکاتەوه کە وتوو یەتی:

پەندی پێششینانە بۆز بە لەری
جاشە رەشمان بە دەنکە جۆیی زەری
رەشە یەختم بە خەلقى سەگ ئەوەری
رەشە مێ بوو بە من پشیلە وەری

شیخ رەزا لە مەیلانی عەشق و غەزەلدا

شیخ رەزا دەوری هەرزەکاری لە کەرکووک و کۆیی بوو. لەبەر ئەوه شیعی عەشقبازی و غەزەلی لەم دوو شارەدا بوو. هەلبەستی «دولبەری بی وەفا» لەکەرکووک بویت. «دولبەرائی کۆسنجق» ی لەکۆیی بوو. ئەم هەرزەکارە کە تەمەنی هەرزەکاری لەنا و شیخ و دەروێشدا رابووردوویت، غەزەلی ئەم کاتانە ی بە عەشقی نیلاهییهوه دەرپرێوه، بەلام نایین، رێگای دلدار ی و غەزەلی لە هیچ شاعیرێک نەگرتوو.

لە هۆنراوی «دولبەری بی وەفا» دا دەلێت:

پۆژی نەب و ئەم دلبەرە بی رەحمە وەفا کا
جاری نە بو ئەم کافرە شەرمی لە خودا کا
حیران نەطیببا لە عیلاجی مەرەزی من

لوقمانی وصاله مه‌گهر نهم دهرده دهوا کا
 کارئ که غهم و دهردی فیراقت به منی کرد
 سه‌رما به هه‌تیو، با به‌دهواری شری ناکا
 ده‌یوانه‌یه شه‌خصی که له غه‌یری له‌بی له‌علی
 وه‌ک شاه‌ی سکه‌نده‌ر ته‌له‌بی ناوی به‌قا کا
 تاب و ته‌بی ئاته‌شکه‌ده‌یی هیجری وه‌کو شه‌مع
 نزدیکه منیش واریدی سه‌حرایی فه‌نا کا
 له‌م پتگه‌یه ته‌قدیری نه‌زل و بو که نیمه
 پامالی جه‌فا بین و ره‌قیب سه‌یر و سه‌فا کا
 رووح و دل و دین، هه‌رسی ده‌کم به‌زل و نیشاری
 کامی دلی من گهر له له‌بی له‌علی ره‌وا کا
 سه‌ردانی، له‌پتی عه‌شق، (رضا) لازمه، عاشق
 بۆیار سه‌ر و مالی سوپه‌ری تیری قه‌زا کا

له‌کاتی هه‌رزه‌کاریدا که به‌تۆراوی چووه‌ته کوئێ بۆ لای شیخ غه‌فوری مامی، چاوی به
 کچه شوخ و شه‌نگه‌کانی کوئێ ده‌که‌وێت و به‌شداری به‌زم و سه‌یرانی ئه‌و ولاته‌ جوانه
 ده‌کات و وه‌کو گه‌ردانه‌ی شیلان ده‌یه‌وێتته‌وه:

شاری کوئێ که له‌با له‌ب له‌بوتی خونچه له‌به
 گهر فه‌له‌ک لیتی بگه‌پئ مه‌نبه‌عی عه‌یش و ته‌ره‌به
 دل‌به‌رانی، به‌مه‌سه‌ل، هه‌ر وه‌کو نه‌شعاری من
 کامی لی نه‌گری نه‌بیتژی نه‌مه‌یان مونته‌خه‌به
 غاره‌تی عه‌قلی منی کردووه زتیا سه‌نه‌می
 عاریزی ره‌شکی قه‌مه‌ر، قامه‌تی نه‌خلی روطه‌به
 نه‌وزه‌ر ناساوو، فه‌رویدون صفه‌ت و، سه‌لم ره‌وش
 شه‌یده مانه‌ند و سیاوه‌ش وه‌ش و خه‌سه‌ره له‌قه‌به
 عارض و غه‌غه‌ب و روخسار و زه‌نه‌خه‌ندان و له‌بی

نازک و طورفه و زتباو و بهدیع و عهجه به
 دلبر و زهړکه مهر و جیلوه گهر و عیشوه فرووش
 سهروی سیمین به دهن و ، شاهد و شیرین له قه به
 ظالم و دل شکهن و دوست کوژ و خصم نه واز
 عیسه وی دین و موغ نایین و فدره نگی مه ذه به
 ستوی داناوه له ژیر لیتو، که نه مه م گوی ذه قه نه
 زیوی خر کردووه وهک گوی، که نه میشم غه به به
 خواستی لیتی ماچتی (پهزا)، کافره نه یداو و وتی
 نهی خودا له م کورپه شیخ زاده یه چهند بی نه دهبه

له کوی دوو سوزی هیه. سوزی دوری ولات سوزی خوشه ویستی و دلداري:

دهمکوژتی حوکمه ده زانم به خودا دهردی حبیب
 وهره سا به شقی خودا دهس له یه قه م برده طه بیب
 وهره دهستی بخه مه گهر دنی به للورینت
 تا وهکو سفره، له داغا، بدړی ورگی ره قیب
 طالعم نه حسه، ده ترسم که به نازاری فیراق
 بزم و پژی نه بی ده ولته تی وه صلم به نه صیب
 چاوی فه تتانی نه تو ساحیره، جادوو که ره یه
 که به یهک عیشوه نه دا عابیدی سهده ساله فدریب
 تا له تو دووره دلی غه مزده نه ی پراحتی جان
 مه شریکو مه غریبه، ما به ینی له گهل صبر و شه کیب
 بی فراز نابی نه شیب نه م قسه ته حقیقه، وه لی
 من له پتی عه شقی تو نه مدی به خوا غه یری نه شیب
 غه یری زولفه له سهر و صه فحهی پروت ثابته، یا
 طینه ت و طیه که مه مزووجه له گهل زینت و زیب
 شیخ ده گورپته وه گهر چاوی به زولفت بکه وی

خه‌رقه‌وو سو‌یحه، به زه‌نار و چلیپا و و صه‌لیب
طاقه‌تی طاق بووه بی‌چاره له‌ژێر باری فیراق
بکه ره‌حمی به (ره‌زا) چاکه تهره‌حوم به غه‌ریب

سه‌رو، که به بالا به‌رزیه‌وه شانازی ده‌کا و نه‌ی؛ که په‌نجه‌ی هونه‌رمه‌ند به ئاوازی جوان
شه‌کری لی ده‌باری، سه‌رو سه‌ری داوه له‌به‌ردونه‌ی شه‌کری خواردوو که بیان‌گریته قامه‌ت
و خوش له‌ببی تو:

سه‌رو و نه‌ی چین که له‌گه‌ل قامه‌تی تو بینه نه‌به‌رد
شه‌کری خواردوو نه‌ی، سه‌رو؛ سه‌ری داوه له‌به‌رد
گه‌ر ده‌لیلی وه‌کو نوقطه‌ی ده‌هه‌نت نه‌بویه
منیش ئینکارم نه‌کرد وه‌ک حوکه‌ما جه‌وه‌ری فه‌رد
لی ده‌پارتمه‌وه نه‌ی روو‌حی په‌وانم تو خودا
چییه ده‌رمانی دلم؟ پیم ده‌لتی: لا‌چۆ. دله ده‌رد

پینچ خشته‌ی شیعرێکی کوردی

شیخ ره‌زا وه‌کو مه‌فتوونی شیعره‌کانی «حافظ» بووه، هه‌ر وا مه‌فتوونی هۆنراوه
جوانه‌کانی «کوردی» یه. له‌م ته‌خمیسه‌ی شیعرێ (کوردی) نازانی شیعرێ کامیان هینی
ئه‌وێتری پازاندوو ته‌وه:

دلی برده‌م، به‌ناز و عیشه‌ دیسان، شو‌خ، عه‌بیاری
فریبی دام به‌ سیحری چاوی خۆی مه‌حبووبی، سه‌ححاری
له‌هیجرانا ته‌قم کرد نه‌ی په‌فیعان کوا مه‌ده‌د کاری
(نه‌مان مرده‌م عیلاجی سا له‌پتی پیغه‌مه‌به‌را چاری
ویصال، یا‌قه‌تل و یا ته‌سکین، له‌ هه‌رسێ بۆم بکه‌ن کاری)
به‌ده‌وری نیترگسی مه‌ستی که‌ستی نه‌یماوه مه‌یلی مه‌ی
له‌بۆ شه‌ه‌دی له‌بی له‌علی، ده‌نالتینی دلم وه‌ک نه‌ی
له‌تابی ئاته‌شی عه‌شقی بکه‌م داد و فیغان تا که‌ی؟

(نهوهند سووتاوم نه صلا تابی فریادم نه ما ساده ی
 ره فیقان نیوه سووتهن ئیوه، نا مهرد عه رزه هاوارئ)
 له ږتگه ی عه شقدا نایانه ږتیم زنجیری مه جنوونی
 له ده ستم چو ږمووز و دانش و فه همی فلاتوونی
 وه کو شه خصی که زاری کا له جهوری دوژمن خوونی
 (له کونجی سینه دهنگی نای و ئوی دل دی به مه جزونی
 ویران بی نه مدی ساتی لیتی نه بی ناله ی بریندارئ)
 که چاوی ساحری دهستی به غه مزه و ناز و نماکرد
 مه تاعی عه قل و هوش و ده رکه می تاراج و ید غماکرد
 که سنی نه یگوت درتغا کتی نه توی وا شیت و شهیدا کرد
 (نه لای هه رکه س ده چم مه نعم دهکا، خوت بویچی ږسوا کرد
 درتغ کوا حالزانئ، ره بیی تووشم بیتنی بیماړئ)
 گوتم؛ وهک سورمه یه، بو چاوی عاشق خاکه که ی ژیر ږیت
 له نولکه ی حوسندا گهر لافی شاه ی لئی بده ی لیت دیت
 گوتی؛ مه یخانه بی دایم به یادی چاوی مه ستم جیت
 (صه با یارانی مه جلس گهر هه والی من ږپرسن لیت
 بلئی؛ کیشایه مه یخانه دوو چاوی بیتجوه عه بیاری)
 سه ری جهنگی هه یه دایم له گهل من چه رخی دون ږه روه
 نه به ختم یار، نه چه رخم یاوه ر و نه طالعم ږه به ر
 نه وهند بی ږه حم و صاحب کینه یه ده رحق به من دل به ر
 (له نه زعا ږیتی نه لیم قوربان جه فا به سیه، ده لئی؛ کافر
 نه ری چیت دیگه تو سه گ مه رگ، کارم ماوه ږیت جاری)
 نه ماوه ږه ونه قی بازاری عه قل و دانش و وردی
 به ږوولئی نایکرن له م عه سرده دا عیلمی (نه بی وهردی)
 له نه شعاری (ږه زا) ږه یدایه ناساری جواغه ردی

(دور و یاقوت دهباری لہم کہ لامہ شیرنہی کوردی
خودا سا کوا لہ دنیا دا قہ در زانی، خریداری)

پینج خستہ ی غہرہ لیک مہسیح

لہم پینج خستہ یہ دا کہ بہ فارسییہ، نازانی بہ یتہ کانی شیخ رہزا و بہ یتہ کانی مہسیح
کامیان لہ کامیان جوانترہ.

در باغ خیال تو دلم گشت گھر سنج
مہرت بدلم نقش کشیدہ است چو شطرنج
میگشت شب و روز چو افعی بسر گنج
(جسم و خط و خال و رخ و ابروی تو ہر پنج
زیباست بر آن عارضی نیکوی تو ہر پنج)

واتا:

لہ باغی خہ یالی تودا دلم بووہ بہ گہوہ ہر
خوشہ و بستیت لہ دلما و ہک شہ ترہنج نہ قشی کیشاوہ
شہ و و پژوہ و ہک ماری سہرگہ نجینہ دہ گہرا بہ سہر گہ نجینہ دا
(چاو و خہت و خال و گونا و برزی تو ہر پینجیان
جوانن بہو روخسارہ چاکہ ی تڑوہ ہر پینجیان)

تا چشم من امروز بدان سیمبر افتاد
کز شوق جمالش دل و جان بیخبر افتاد
مرغان صبحی ہمہ گشتند بفریاد
(سر و سمن و یاسمن و عرعر و شمشاد
گشتند فدای قد دلجوی تو ہر پنج)

واتا:

ہر کہ چاوہ بہو لاشہ جوانہ و ہک زیودت کہوت
دل و گیان لہ نارہ زووی جوانیی نہوا بیہوش بوون
بہ بیان ہمو و کہوتہ فہریاد و خوتندن

(داری سهر و سه‌مین و یاسه‌مین و عه‌رعه‌ر و شمشال
هه‌موو هه‌ر پیتنجیان بوون به قوریانی قه‌دی جوانی تو)

در روی زمین نیست بخوبی چو تو انسان
هر چند که گفتیم توی یوسف کنعان
زاهد که نظر کرد همی گسفت بقرآن
(شمس و قمر و مشتتری و زهره و کیوان
هستند هوا خواه سرکوی تو هر پنج)

واتا:

له‌رووی زه‌ویدا جوانیک نییه وه‌ک تو
هه‌ر چه‌ندیش وتان تو یوسفی که‌نعانی
زاهد که دیتی وتی به قورئان قه‌سه‌م
(پوژ و مانگ و موشته‌ری و زوهره و زوجه‌ل
هه‌ر پیتنجیان به‌و به‌رزوه‌ه ناره‌زووی ده‌رگای تویان هه‌یه)

میگفت خوش آن نوحه‌گری عاشق دل‌ریش
تاچند نهی برسر هرگل هوس خویش
رحمی بنما بر من مسکین جفا کیش
(پیتوسته‌من و عابد و زاهد، شه‌ه و درویش
بو سیم کف پای سگ کوی تو هر پنج)

واتا:

نه‌و دل‌داره دل‌برینداره شین که‌ره جوانی نه‌وت که نه‌یوت
تا که‌ی ناره‌زووی خو‌ت نه‌خه‌یته سهر هه‌رگول‌ی
به‌زه‌بیه‌کت به منی هه‌زاری خه‌فه‌تباردا بیت‌ه‌وه
(پیتوسته‌من و عابد و زاهد و شا و ده‌رویش
پیتی سه‌گی به‌ر ده‌رگای تو ماچ که‌ین هه‌ر پیتنج)

خواهی که بیابی زره عشق فتوحی
باید که (رضا) نوش کنی جام صبوحی
نومید مش و از کرم او چ و نصوحی

(عقل و خرد و هوش و دل و جان (مسیحی)
برباد شد از حلقهء گیسوی تو هر پنج

واتا:

گهر نه تەوئ له رتی دلداریدا سەرکەوتنیکت دەسگیر ببی،
دەبئی ئەی (پەزا) جامی شەرابی سەینان بخۆیتەو
له کەرەمی ئەو ناوێتد مەبە ئەگەر پەند له گوئی نەگرت
(عەقل و کەمال و هوش و دل و گیانی (مەسیحی)
هەر پێنجیان بە هۆی ئەلقەي زولفی تۆو بەرباد بوون)

غەزەل

شیخ پەزا زۆری غەزەلەکانی لە دەوری هەرزەکاری پۆژانی فەقیتیدا له کۆیه وتوو.
ئەمە یەکیکە لەم غەزەلە نایابانە:

خامە بۆ تەصویری نەبرۆت پەیرەوی (مانی) دەکا
شانە بۆ نەخچیری زولفت عەنبەر افشانی دەکا
قووتی پۆخە لیوێکەت، یاقووت ناودار نییە
مەنەیی بازاری عەقیق و لەعلی پومانی دەکا
خالی لا لیوێکەت نەگینی خاتەمی و نادر ظوهور
موهری دەستی ناصەف و حوکی سولەیمانی دەکا
دل له نەشئە عەکسی مەستی چاوەکەت لایوێکە
بۆ کەبابی جەرگی من لیوێکەت خوانی دەکا
بەرگی سەرتاپام پەلاس بی هەر بە شەرتی تۆم ببی
تاری ئەو بەرگەم لە لایوێکە شالی کرمانی دەکا
چەند هەزار جارت دەخیلم حەرفی بەدکار مەشنەو
هەرچی دەرپەرم بلی، بیزانە، شەیتانی دەکا
ئەر له پەردە نازەو ناوازی تۆم بەرگی کەوی
بولبولی شیرین زوبان مەیلی غەزەلخوانی دەکا

کەس نییه ئەو شوخە حالی کا له سۆزی ناتەشم
وا له عەشقی ئەو (پەزا) مەشقی غەزەلانی دەکا

له غەزەله فارسییه نایابه‌کانی شیخ پەزا ئەم شیعەری خوارەو هیه*:
به گلشن قد موزون ترا تا یاد می‌کردم
خیابان تا خیابان سرورا آزاد می‌کردم
ندانستم گذار شانه بر زلف تو می افتد
وگر نه تاقیامت خدمت شمشاد می‌کردم
اگر یک تار موگم من شد از زلف پریشان
به زخم شانه نادر ناخن استاد می‌کردم
بهر صحرا که میدیدم بدام افتاد آهویی
فدای چشم تو میگنتم و آزاد می‌کردم

واتا:

هەرچەند بالای رێک و راستی تۆم له باخچەدا بیر نەکەوتەوه
شەقام به شەقام داری سەروم نازاد نەکرد و حیسابم بۆ نەنەکرد
نەمزانی ریتی شانه نەکەوتە زولفی تۆ
بەزانیایە تاقیامەت خزمەتی داری شمشالم نەکرد که شاندی لێ دروست نەکەن
لەهەر سارایەکدا بەدیایە ناسکیتک کەوتووەتە داووه
نەموت بەقوریانی چاوەکانی تۆ بێ و نازادم نەکرد

نشستم هم چو مجنون به‌سر بازار رسوائی
ترا با مدعی میدیدم و فریاد می‌کردم
فریب خویش میدادم که اینک یار می‌اید
بهر اواز پایی خاطر خود شاد می‌کردم
(رضا)ی کار عاشق گر بزورت پیش میرفتین

* له کەشکۆله دەسنووسەکی بەهائووددین نەفەندی کەرکووکەوه وەرگیراوه.

گاهی انیس مجلس درد کشان ایدم
(مهری) نکته سنج و (خیالی) بذله گو
یاران شوخ مشرب ایلہ ہم عنان ایدم

واتا:

دهمیک هارپتی حلقه‌ی بیتھوشی باده نۆشان،
دهمیک نه‌نیستی کۆزی هه‌ناسه کتیشان بووم
له‌گه‌ل (میهری*)ی نوکته باز و (خه‌یالی)ی خۆش گۆی
یارانی مه‌شربدا پروو به پروو بووم
* میهری: مه‌لا محمه‌دی موفتی کۆری مه‌لا عه‌بدوللای ده‌شته‌یییه. له‌ نه‌سلدا خه‌لقی ده‌شته‌ی
هه‌ورامانه و له‌ سنه‌ ژیاوه و هاتوته که‌رکووک و له‌ پاشان چووه‌ته نه‌سته‌مول. به‌ زویانی فارسی
و تورکی و کوردی و عه‌ره‌بی نووسه‌ر و شاعیر بوو. له‌ سالی ۱۳۳۶ کۆچی له‌ نه‌سته‌مول کۆچی
دوایی کرد و له‌وێ به‌خاک سپێررا.

سجاده غرق باده، عمامه رهن منی
سه‌ر دفتر گروه خراباتیان ایدم
گاهی مقیم خانه، خمار و زمان
قارنجه‌لرله معتکف گنج خان ایدم

واتا:

به‌رمال نوقمی باده، میزه‌ر ره‌هنی مه‌ی
سه‌ر ده‌فته‌ری ده‌سته‌ی مه‌یخانه جۆیان بووم
دهمیک دانیشتووی خانه‌ی مه‌یخانه‌و
دهمیکیش له‌گه‌ل میرووله‌کاندا خه‌لوه‌کیتی کونجی خان بووم

خیلی زمانده حضرت دستور کاملک
بر باقمه‌ سنده طائر قدس آشیان ایدم
اول بزم دلفریبده طوطی خوش ادا
اول انجمنده شاعر معجز بیان ایدم

واتا:

گه‌لیک جاریش له‌لاکردنه‌وه‌یه‌کی جه‌نابی باری
بالتده‌یی پاکی پیروزی ناشیان بووم

لهو بهز مه دلگیره دا توتیی خوش گۆ
لهو کۆره دا شاعیری حیرت به بیان بووم

دوران کارزار فصاحتده بن دخی
(نفی) گبی برافعی آتش زیان ایدم
عمان ایکن کفمده بولنمازدی بر صدف
لقمان ایکن معطل برلقمه نان ایدم

واتا:

له دهورانی دهسته و یاخه ی فصاحتدا منیش
وهکوو (نهفعی) ماریکی ناتشه زویان بووم
که عمان بووم له له پمدا سه دهفتیک نه ده بینرا
که لوقمان بووم بۆ لوقمه نانیک داماو بووم

تیر مشهدم مقام (رضا) دن او حال ایله
هریر بلایه شاکر و الحمد خوان ایدم

واتا:

دلگیری مه شه دم له مه قامی (رضا) دا و بهر حاله یش
بۆ هر به لایه ک شوکرانه و سویاس خوان بووم

به وه یش قایل نییه، دهیه ویت له جیهانی ماددیش به ده ر، گه شتیکی جیهانی پروو حیش
بکات، وهکوو له شیعره تورکییه دا ده لیت:

گشت قضای عالم جان ایتمک ایسترم
جان کمنده بر جولان ایتمک ایسترم
بیرون دلده بوو لمادم آثار کنز راز
جانی درونه عطف عنان ایتمک ایسترم
درگاه حضرت عریض نیاز ایتمک ایسترم
اسرار من لدنی بیان ایتمک ایسترم
جاسوس آهم آلدی جانانه دن سیر دوان سپر
اشک جهان، نورد دوران ایتمک ایسترم

روبر دکل حقیقته سن شیخه‌کین (رضا)

بن جستجوی پیر مغان ایتمک استرم

واتا:

دهمه‌ویت گه‌شتیکی جیهانی روحی بکهم
له رتسمانی رووحدا، دهمه‌وی جهولانیک بکهم
له دهره‌وی دلدا نهمدیت ناثاری گه‌نجینه‌ی راز
دهمه‌ویت سه‌ریتچی له به‌ستی روحی ده‌روون بکهم
بو پیش بردنی سکالای نیاز بوو دهرگای هه‌ضرت
نهمه‌وی رازی (من لدنی) دهرخه‌م و ناشکرا بکهم
جاسووسی ناهی سه‌ردکیشم له‌گیانان پتر نه‌بوو
نهمه‌وی له جیهانی نوردا غلمه‌ غلاتی بکهم
نه‌ینی نییه له راستی تونه‌ی شیخ (ره‌زا)
من دهمه‌وی جستجوی پیری موغان بکهم

له‌شیعرتیکی تورکی تریش ده‌لئیت:

عرض در سعادت و اردکسه ای صبا
بر فاتحه اوق و پیر مغانک مزارینه
طوپراق ایچنده، سوله، یتر یا تمغک شکیب
قالق عودت ایله جانب دار و دیارینه
تاکی اسیر خاک، باشک قالدیر، آج گوزک
باق عالمک صفای بهار و نه‌ارینه
ویرمز ایسه جواب یناشدیر پیاله‌یی
بر جوعه دوک او عاشق رندک کنارینه

واتا:

نه‌گهر چوویته خزمه‌تی خاوه‌ن شکۆ نه‌ی صبا
فاتحایه‌ک بخوینه مهرقه‌دی پیری موغان
بلی له‌ناو خاکدا نوشتت به‌سه نه‌ی شه‌کیب
هه‌لسه بگه‌پیره‌وه بۆلای مال وولاتت

تا کوهی به نندی خاک بیت، سهرت هه لیره، چاو بکهره وه
 ته ماشای پونی به هار و رۆژی جیهان که
 نه گهر وه لاهی نه دایه وه، باده که ی لئ نزدیک کهره وه
 قومیتک برتزه لای نهو عاشقی هوشیاره.

گلهیی له دهستی زهمانه

شیخ رهزا ده لئی کهس نییه تووشی زیان نه بووبی له دهستی زهمانه و هه موو تاوانیتک
 ده خاته نه ستوی نهو و نه گهر خوا دهستی بدات، هه موو کهون تیکده شکینیت. له م
 شیعره دا دهرده که ویت که شیخ رهزا زانیاری له زانستی فه له کدا هه بووه:

از دست تطاول زهمانه
 کس نیست نخورده تا زیانه
 ای بیهوده زکرد مردم آزار
 ناهی زگناه و خود گنه کار
 تو مجرم و عامل گناهی
 وز بیگنهان جریمه خواهی
 ادم به دسیسه، تو اغلواس
 نه حبه سبب شد و نه حوا
 من سنگ زدم به فرق هابیل!
 ای راهنمای صد چو قابیل
 خود ظالم و از منت شکایت
 دانی به چه ماند این حکایت؟
 ماند به حدیث گرگ محجوب
 یوسف نه ندزیده، پیش یعقوب
 یحییای نبی ذبیح من بود؟
 ان هم عمل قبیح من بود؟

من پای خلیل را ببستم؟
 دندان حبیب را سکستم؟
 من دست یزید را دریدم؟
 دم خــــروس را بریدم؟

واتا:

له دهستی دسدرتژی زه مانه، کهس نییه زیانی نه چه شتی
 تو گونا هبار و گونا هکاری و له بیگونا هان داوای جهره نه کی
 نادم به فروفتلی تو هله خه له تا، نه خه تای ده که گنم بوو و نه خه تای حه ووا
 من به رد به سهری هابیل دا؟ نهی رتنمایی کهری صدی وهک قابیل
 تو خوت سته مکاری و گله بیته له منه نه زانی نم حیکایه ته له چی نه چی؟
 له حیکایه تی گورگی شهرمه زار نه چی له پیش یعقوب، که ورگی یوسفی هه لئه درپیو
 یه حیای پیغه مبر من سهرم پری؟
 نه ویش کاری ناشرینی من بوو؟
 من پی خه لیلیم به سته وه؟
 من ددانی خوشه ویستی خدام شکاند؟
 من دهستی یه زیدم راکتیاو
 له سهر کورسی دهستلات دامنی شانده؟

من جامهء کعبه را دریدم؟
 دم خــــرویس را بریدم
 نگسته رگی، نخسته جانی
 سنگی نزده بر استخوانی
 ای چرخ ستمگریت تاکی؟
 وی گرگه شکم درید تاکی؟
 ای کاسه سیاه سفله پرور
 مــــینا شکن دل هزور
 ای باعث نامــــرادی من
 شرمی زنک و نهادی من

ای چرخ که درکفت اسیرم
 گر آوردت خدا بگیرم
 ریش زملت برارم از بیخ
 بپسریده بهم به کون مریخ
 حوت و حملت کباب سازم
 ثورت مزه، شراب سازم
 انگشت عطاردت ببهرم
 عمائم، مشتریت بدرم
 جوزات دهم به خورد خرچنگ
 ناف اسدت به خون کنم رنگ

واتا:

من بهرگی که عیسم دپی؟
 من کلکی کهری وهیسم بری؟
 دهماریکم نه پساندووه، له شتیکم بریندار نه کردووه
 بهردیکم نه داوه به نیتسکیکا
 نهی چه رخی گهره دوون ستمکاریت تاکه‌ی!
 نهی گورگ ورگ دپینی تو تاکه‌ی؟
 نهی قاپ ره‌شی سپله په‌روهر
 نهی مینای دلی هونه‌رمه‌ند شکین
 نهی مایه‌ی به‌مراد نه‌گه‌یشتنی من
 شهرمن بکه له نیاز پاکیی من
 نهی گهر دوون من له دهستی تو‌دا دیلم
 نه‌گهر خوا رۆژنی گرفتاری منت ده‌کا
 ریشی (زوحمل) ات نه‌کهم به‌که‌باب
 تاکم نه‌بریه قنگی (مهریخ)
 (حووت) و (حممل) ات نه‌کهم به‌که‌باب
 بورجی (ثورت) ات نه‌کهم به‌مه‌زه‌ی مه‌ی
 په‌نجیه‌ی (عطارد) ات نه‌برم

میتزهری (موشته‌ری) ات نه‌دږم
(جه‌وزا)ت ده‌رخواړدی قرژانگ نه‌دهم
نافه‌کی (نه‌سه‌د)ت به‌ خوټین په‌نگ نه‌که‌م

اتش بزڼم به‌ کـــه‌کشانت
درهم شکنم شکوه و شـــانت
هم زهره زهره ات کنم چاک
مهرت فکنم چو زهره بن خاک
عرســـرطانت را ســـرارم
دود از دم عـــقـــســـریت برارم
شیرت بکشم به‌سم قاتل
دلوت فکنم به‌ چاه بابل
نه‌ خیمه‌ گذارمت نه‌خرگاه
چرمت بکنم چو چرم رویاه

واتا:

ناگر به‌ر نه‌دهم له‌ (کاکیشان)ت
شان و شکوت تیک راشکینم
زرراوی (زهره)ت له‌ت له‌ت نه‌که‌م
موت و ه‌کو زار تووړ هه‌لته‌دهم
عومری (سهره‌طان)ت دوايي پڼ دینم
دووکل له‌دهمی (عه‌قره‌ب)ت دینم
شیرت به‌زهری کوشنده نه‌کوژم
(ده‌لوت)ت تووړ نه‌دهمه‌ چالی بابل
نه‌خپوه‌تت بڼ نه‌ه‌تلم نه‌ده‌وار
چهرمت وه‌ک چه‌رمی پړوی بکه‌نم.

پټبازی نایینی شیخ په‌زا

شیخ په‌زا له‌ بڼه‌ماله‌یه‌کی نایندار و خواپه‌رسته. باوباپیری پیشه‌وایی پټبازی قادریان

کردووه. شیخ عه‌بدولرهمانی باوکی، له شاری که‌رکووک، بناغهی خواپه‌رستی و ده‌رویشی بلاوکردووه‌ته‌وه و شیخ په‌زایش، ژبانی مندالی و هه‌رزه‌کاری له‌ژیر چاودیری باوکی، له ناو ده‌رویشان و ته‌کیه و زیکر رایبواردووه. هه‌رچه‌نیک له شیعه‌کانیدا وشه‌ی وا هه‌ن له‌گه‌ل نه‌و په‌بازده‌ا ناگونجیت، به‌لام نه‌مانه هه‌ر به وتن بوون نه‌ک به‌کرده‌وه. له پارانه‌وه‌یه‌کی له خوا هه‌ستی به‌و تاوانه کردووه و داوای لی‌ بوردن لی‌ ده‌کات، به‌لام وه‌کوو په‌کتیک ناز به‌سه‌ر گه‌وره‌ی خۆیدا بکات.

ای ریزه خوری خوان نوالت مه و ماهی
جودت چو وجودت ابد و نامتناهی
برنامه‌ء اعمال سیاهم قلم عفو
برکش که بدل کن بسفیدیم سیاهی

واتا:

نه‌ی نه‌وکه‌سه‌ی که مانگ به‌و به‌رزوه و ماسی له‌بنی ده‌ریادا به‌رماوه‌ی خوانی نه‌خۆن
به‌خشنده‌گیی تو وه‌کو بوونت هه‌میشه‌یی و بی پایانه
قه‌له‌می لی‌بوردن به‌سه‌ر نامه‌ی ره‌شی کرده‌وه‌مدا بینه.
گونا‌های ره‌شم به‌ لی‌بوردن بگۆزه به‌سپی

بودم من اگر بنده‌ء از خواجه گریزان
باز آمدم ای بندگیت عزت شاهی
بر عفو و عقوبت نبود سود و زیانت
این هر و به پیش تو مساویست الهی

واتا:

من نه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک بم له‌ خاوه‌نی خۆم هه‌لاتووبم
وا گه‌راموه بو‌لات، نه‌ی که‌سێ که به‌نده‌یی تو شکۆی پادشاییه
تو نه‌ له‌ سزادانم قانزاج و نه‌ له‌ لی‌بوردنم زیان نه‌که‌ی
نهم دوانه هه‌ردوو له‌ پیش توودا یه‌کن نه‌ی خردایه

بیرون شدن از ساحت ملک تو محال است
عبد توام و، ملک توام، خواهی نخواهی
این دیده‌ء گریانم و وین سینه‌ء سوزان

بر صدق سخن میدهم هردو گواهی
صد بار امید است (رضا) را بتو هرچند
سرتاقدمش غرق گناه است و مناهی

واتا:

یاخی بوون له ساحهیی مولکی تزقه ناین
بهندهی تۆم و مولکی تۆم بتهوی و نهتهوی
نهم چاوه گریاناوویه و نهم سینکه گر تن بهریووم.
هردووک شایه تی راستی قسهکانم بۆ نهدهن
(رهزا) صد جار هیوای بهتویه هدر چهند که،

لهتهوقی سهریموه تا پیتی ههمووی نوقمی گناه و نمو کارانهیه خوا نههی لئی کردوون.

لهم پارانهوه‌دا، دلتسۆزی شیخ رهزا له خواپهرستیدا و پشت بهخواپهستنی وه‌کو
ره‌وشتیکی راست و ره‌وان ده‌رده‌خات. له پارانه‌وه‌که‌یدا له‌گه‌ڵ په‌یامبه‌ری خوا (ص)، به
«منطق» پرسیاری وای لئی ده‌کات، که پێگای وه‌لامی لئی بپێته‌وه:

یا رسول الله چه باشد چون سگ اصحاب کهف
داخل جنت شوم در زمهره اصحاب تو
او رود درجنت و من درجهنم کی رواست
او سگ اصحاب کهف و من سگ اصحاب تو

واتا:

یا رسول‌له‌للا چی ده‌بیت وه‌ک سه‌گی نه‌سحابی که‌هف
له‌ریزی هاوړتیانی تۆدا بچمه به‌هه‌شت؟
که‌ی ره‌وایه سه‌گی نه‌سحابی که‌هف بچیت به‌هه‌شت و من له دۆزه‌خ بم،
نهو سه‌گی نه‌سحابی که‌هف و من سه‌گی نه‌سحابی تۆم.

به‌گه‌طاشلی بوخاری زاده که یه‌کێکه له شێخانی نه‌قشبه‌ندی، نهم شیعره تورکییه‌ی شێخ
ره‌زای وا ته‌خمیس کردووه:

خدایا هرکسه مقصودی آسان ایلیان سنسین
خلیله نار نمرودی گلستان ایلیان سنسین
کرمله هر دل منکودی شادان ایلیان سنسین

الهی غنچهء مقصودی خندان ایلیان سنسین
گوگل مرغک سحرلر زار و گریان ایلیان سنسین

واتا:

خدایا نهوه بۆ هر کس نیازی ناسان کردووه تۆی
نهوهی بۆ ئیبراهیم خلیل ناگری نه مروودی به گلستان کردووه تۆی
نهوهی هر دلی غه مباری به بهخشش شاد کردووه تۆی
خدایا نهوهی غونچهی نیازی خندان کردووه تۆی
نهوهی دلی مهلی له بهیاندایا خستووه ته زار و گریان تۆی
دکرگون فراق اولمش گوگل وادی حیرته
شرار آتشی تسکین اولوب جهای صفوته
تمنای وصال یار ایله ماواای الفتده
خیال زولفه دلدار ایله صحرای محبتده
بخار دود آهم سنبلستان ایلیان سنسین

واتا:

رۆژتیک دل له دۆلی حیره تدا جیاپوهه تهوه
بتیسهی ناگری له خوشه ویستی هه لێژارده دا دامرکاندووه
رازی به یار گه یشتن له ماواای ئولفه تدا
له بیابانی خوشه ویستیدا، خه یالی زولف
نهوهی بوخاری دووکه لی ناھمی کرده سنبلستان تۆی
ظهوره گلن مشکن حور جنت عالم بالا
زخی خلق او لمامشکن روزا شب هم جمله، اشیا
ضیا بخشای عالم اولمامشکن ادم و حوا
وجوده کلمه دن بزم سوداه ساغر و صهبا
بنی میخانه، فطرته سکران ایلیان سنسین

واتا:

که هیشتا دهر نه کهوتبوو حۆری به هه شتی عالمی بالا
که دروستیش نه کراب و رۆژ و شه و هه موو شتیک
که ئادهم و هه ووا هیشتا رووناک به خشی عالم نه بوون

به‌بیتی نه‌وی به‌زم و سه‌ودا و باده و شراب دروست کرابی
نه‌وی منی له مه‌یخانه‌ی سروشت سه‌رخوش کرد توی

مشام جان عشاقی معطر شمه، گلدن
مخضر روضه، قلبی گل و ریحان و سنبلدن
دلی سیراب مست ایدن شراب شیشه، ملدن
جهالت ظلمنک محو ایلوب سر صفحه، دلدن
دروم مشرق خورشید عرفان ایلیا سنسین

واتا:

نه‌وی بۆنی له‌شی عاشقانی له‌بۆنی گول بۆندار کردووه
په‌وزه‌ی دلی له گول و پتخان و سونیل سه‌وز کردووه
دلی له شه‌رابی شیشه‌ی مه‌ل پاراو و مه‌ست کردووه
نه‌زانی جۆزی له‌سه‌ر په‌ره‌ی دل پامال کردووه
نه‌وی ده‌روونی کرده پۆژه‌ه‌لاتی عیرفان توی

دل‌م ازاده آسوده ت و توق‌عله تملق‌دن
حضیض جای راحت‌ده رها علو و تفوق‌دن
دل مکسوری جبر ایدن جراحات و تشقق‌دن
گریبان دل محفوظ ایدوب دست تعلق‌دن
عروس فکر بکرم پاک دامان ایلیان سنین

واتا:

دل‌م له نومتید و رپا نازاد و ناسوده‌یه
له‌بنی جای نارامیدا رزگاره له‌سه‌رکه‌وتن و زال بوون
نه‌وی دلی شکستی له برین و درز بردن تیمار کردووه
گیرفانی دلی له‌ده‌ستی پیوه‌ندی پاراستووه
نه‌وی بیرى بیکرمی دامتین پاک کردووه توی

جبال قلب عشاقی تجلیله قیلان دکن
انی هر بر علاقق‌دن قمنیدن قیلان ایمین
شب دیجور عشقی برق نورن ایلیان روشن

ایدر نور جمالک اهل عشقه کلخنی گلشن
خلیل الله تابستانی بستان ایلیان سین

واتا:

نهوی چپای دلی عاشقانی به جلوه داکوتاوه
که له هر پتوهندی و رازتک هیمنی کردوه
تاریکی شوی عشقی به بروسکی نووری پروناک کردوه
نووری جوانیت کولخانی بز عاشقان نهکاته گولشمن
نهوی ناگری بز خهلیلوللا کرده بوستان توی

قیلوب خورشید لطفکله منور کلبه ، سینم
سهام عشق جانانه مهیا طبله ، سینم
ایدوب آلاش غمدن مبرا صدر کینم
رها یاب ایلیوب خار سمدن روضه ، سینم
وجودم شوره زارک رشک رضوان ایلیان سین

واتا:

به هه توری لوتفتان فهوواره ی کلبه ی سینم
بز تیری عشقی جانان ناماده یه طبله ی سینم
دلی نالووده ی غمم له کینه ی سینم نازاد نهکهی
باغی سینم له دووکه لی سینم روزگار نهکهی
نهوی شوره کاتی له شم له حساده ت خوشنود نهکات توی

گوگل شاه گدا در شاه عشقنده
شمیم ناز بوی ایچون بهار بوستاننده
گوگل مرغک ایدوب گویا نوای داستاننده
بهار فیض پار اشتیاقک گلستاننده
سرشکم مایه بخش ابر نیسان ایلیان سین

واتا:

دلی شاه گدایه له عهته بهی شاهی عشقتدا
بز بونی نازدار له بهاری بوستانندا
دلی مهلی کردووه ته خوتنه ره باغی تودا

له گولستانی نیشتیاقدا به هاری فهیز پښتن
 نهوړی فرمیسکمی کردووه ته مایه به خشی بارانی نیسان توی
 ناواتی نهوړه ده خوازیت پږژتیک به دهوړی «کعبه» دا بسوړپتهوړه و له پاشان روو بکاته
 ده رگای پیغه مبهری خوا (ص)، له پتی قوریانیدا دهر د و خهفته تی له کول بیتهوه.

کی بود یارب طواف کعبه و زمزم کنم
 بعد از آن رو در مزار سید عالم کنم
 روی خود در سایه پای رسول الله نهم
 تا غبار مقدمش بر دیده خود جا کنم
 دست حاجت برگشایم از دعا بر درگش
 این دل مجروح را من زان دوا مرهم کنم
 یا رسول الله بحالم گوشه چشمی فکن
 تا شوم قوریان تو خود را خلاص از غم کنم
 سر فرازا از فراق روی تو در ماتم
 وعده وصل (رضا) ده ترک این سودا کنم

واتا:

خواه که بیت توافی که عبه و زمزمم بکم
 پاش نهویش روو بکمه زیاره تگای گه وړی جیهان
 رووی خوم له سایه پای رسول الله دانیم
 تا گهردی بهر پتی له سر چاوی خوم دانیم
 دوستی دامای بچا پانهوه له پیش درگای هه لبرم
 نم دله زامداره بهو دهرمانه تیمار بکم و مهله می لی بدهم
 یا رسول الله گوشه چاوی بچا حال هه لخه،
 تا به قوریانت بیم و خوم له خه رزگار بکم
 نهی سهره رز، له دووړی رووی تودا له خهفته تدام
 گفتی نهو به (رهزا) بده که بیت بگا، تا ترکی نم خه یاله بکم

له شیعریکیشیدا دهیت:

زبان فارسیم هست و لهجه عربی

بصد زیان دیگر عاجزم ز نعت نبی
بقدر علم خدا از خدا صلوات و سلام
بروح شاه وسالت؛ محمد عربی

واتا:

زمانی فارسی و دیالکتی عهده‌بیم هدیه
سعد زمانی تریش بزانم توانای و صفی پیغهمبهرم نییه،
نهونده‌ی زانیاری خودا صلوات و سه‌لامی خودا
بۆ گیانی شاهی په‌یامهر موحهمهدی عهده‌بی

له‌گه‌ل هه‌موو (رێژیکێ بۆ پیغهمبهری خودا؛ شیخ په‌زا، به‌ها و قه‌دری پیغهمبهری
نیسلا موحهمهدی مسته‌فا (ص) له‌گه‌ل هه‌زره‌تی (مه‌سیح) دا ده‌خاته ته‌رازووی قه‌دروه،
که‌چی تای موحهمهد (ص) له‌به‌ر گرانی له‌زه‌وی ده‌میتنی و تای مه‌سیح (س) ده‌چیته
ناسمان، که‌ ده‌لێت:

مسیح بر فلک و شاه انبیا بتراب
دلَم ز آتش این غصه بسکه بود کباب
سؤال کردم ازین ماجرا زییر خرد
چو غنچه لب بسخن برگشود داد جواب
که قدر هردو بمیزان قدر سنجیدند
که چون گرانت‌تر ازو بود درهمه ابواب
نشت کفه، میزان مصطفی بزمین
بآسمان چهارم مسیح شد بشتاب

واتا:

مه‌سیح له‌ ناسمان و شای نه‌نبیا به‌ ژێر گێلدا بێ
دلَم له‌ داخی نهم خه‌فه‌ته به‌جاری بوه‌ که‌باب
له‌ باره‌ی نهم پرووداووه‌ له‌پیری خاوه‌ن وێلم پرسی،
وه‌ک خۆنجه‌ لێوی بۆ قسه‌ کردوه‌ و وه‌لامی دامه‌وه‌ و وتی:
سه‌نگی هه‌ردووکیانیان خسته‌ تای ته‌رازووه‌وه
جا چونکه‌ شای پیغهمبه‌ران له‌ هه‌موو پرووه‌که‌وه‌ له‌و قورستره‌و،

تای ترازووه‌کی نم نیشته زهوی و
مه‌سیحیش به‌پدله سه‌رکهوت بۆ ناسمانی چوارم

له‌بابه‌ت گه‌وره‌یی و ده‌سته‌لاتی خودادا ده‌لێت:

هشت بهشت و شش جهت، هفت زمین و نوفلک
جمله تو افریده، (وحدک لاشریک لک)
من چیم ای فدای تو، دم زنم از شنای تو
ای همه ماسوای تو، درکف قدرت تو یک

واتا:

هه‌شت به‌هه‌شت و شه‌ش لا و جهوت زهوی و نو فله‌ک
هه‌موو تو دروست کردوون به‌ته‌ن‌ها خوژ و کهس هاوړیت نییه،
من چیم، به‌قوریانت بم، دم له‌هه‌لانی تو بدم،
نه‌ی که‌سن که هه‌رچی له‌تو به‌ولاوه‌یه له‌ده‌ستی توانای تو دان ته‌ن‌ها
ای جهان آفرین ثنا گویت
وی دو عالم معطر از بویت
ساکنان سرادق ملکوت
همه‌قوریان یک سری مویت
کل زخونین دلان رخسارت
لاله از هندوان کیسویت
لاله در باغ داغدار روخت
سه‌ر مائل بقدر دلجویت

واتا:

نه‌ی که‌سن که، نه‌و خوایه‌ی جیهانی دروست کردووه مه‌دحت ده‌کا،
نه‌ی که‌سن هه‌ردوو دنیا به‌بۆی تو بۆن‌خۆش بووه،
نه‌مانه‌ی له‌خێوه‌ته‌کانی باره‌گای فرشته‌کانا دانیشتون،
هه‌موو به‌قوریانی سه‌ری موویه‌کت نه‌بن،
گول له‌به‌ر جوانیی روخساری تو خرتین په‌ریوه‌ته‌ دلی،
لاله له‌خولامانی کاکۆلته،

لاله له ناو باخا داخی پروی توی له دلیایه،
 سهروی بالا بهرزیش به عمشقی بالای دلگیری توه چه میوه توه.
 سرمه مفتون چشم (مازاغت)
 نافه دلریش خال هندویت
 عارضت (والضحی) خطت (واللیل)
 (قل هو الله) حررز بازویت
 (قاب قوسین) را نمیدانم
 جز کمانهای هردو ابرویت
 نسخهء کائنات وهرچه در اویست
 شرح رمزی زمصحف رویت
 باز گویم غم اسارت خویش
 بزبان فصیح لا هویت
 عرش کمتر بهای مشت گلی
 که برو آرمیده بهلویت

واتا:

کل مافتونی چاوت بووه که خوا، به (مازاغ البصر وماطغی) باسی کردوه،
 میسکی ناوکی ناسک دل برینداری خالی پشته،
 روخسارت (والضحی) به گندهموی پروت (واللیل)ه
 (قل هو الله احد) پهنلی هیزی بازووته
 نایه تی (قاب قوسین او ادنی) به لامه وه،
 له که وانه ی برزکانت به ولاره نییه،
 کتیبی نهم جیهانه و هرچی تی دایه،
 تنها لیکدانه وهی نیشاره تیکی قورنانی پروته
 خهمی دلی خوم به زمانی پشکوتووی،
 عمرشی خودا که مترین باییه کی مشت خوله،
 که لاتنیشستی تو له سهری نوقره ی گرتبن،

روز و شب جبریل در پرواز

بی سـروپا همی دوان سـویت
روضه خوانی کند بنظم در پرواز
همچو درویش بر سر کویت

واتا:

جبریل شه و رۆژ له فریندایه
بێ پهروا بهرو لای تۆ را نهکا
پهروه خوانی نهکا به هۆنینهوهی مرواری
هر وهک دهرویش له بهر ده رگاتا

(کز سرا پردهء مقدس ذات
بر سـراپای انورت صلوات)
ای منادی بکاف و ها، یا، عین
وی منادی (انا النبی بحنین)
جبریل آمین بامر خدا
وحیت آوردکای شه کورین
خیزو برنه قدم بکوی قدم
خیزو برکش علم ز علم بعین

واتا:

له باره گای پیروزی خواووه،
سه له وات له سهراپای نوورانیت بێ
ئه ی کهستی که خواووه ند به (کهه یعص) بانگی لێ کردووی و،
ئه ی کهستی که خۆشت له غه زای حونه پندا جارت داوه؛ من پیتغه مبه رم،
جبره نیلی ئه مین به فرمانی خوا
سرووشی بۆ هیتای و فره مووی، ئه ی شاهی هه ردوو جیهان،
ههسته ئالا هه لکه، توهاتیته پایه بکه که نه مه ودای
(کهس) ی تیدا هه بوو نه مه ودای (کوئی)
نیتوان تۆ و گه وره ی هه موو بووه کان، نه و نه ده ی نیتوان دوو کهوا یا که مته ر بوو
سو ئتندت ئه دهم به گیانی (حه سه ن)، به سه ری (عه لی)، به خو ئتی (حه سه یه ن)
رۆژی قیامهت که هاوار نه که ی بۆ نومه ته که ت و

به هیوای تکا بز ناده میزاد و جنوکه نه چیته پیتشه وه.

کن در آن روز یار سول الله
نظری سوی من بگوشه عین
بنواز و مرانم از لب حوض
تر کن از اب کوثرم (شفستین)
ای بکویت سعادت ابدی
وی ز دویت شرافت حرمین
ماز امر تو غافل و بدقا
مشفق و مهربان تر از ابوین
در مزار این درود میخوانم
باز پرسند از توام ملکین
(کز سرا پرده مقدس ذات)
برسرا پای انور صلوات

واتا:

نهی پیغمبهری خوا، لهو رزّدا،
به گوشه‌ی چاو لایه‌کم به‌لادا بکه‌ره‌وه،
دلنه‌واییم بکه و له کناری جهوزی (که‌وثره‌ر) دهرم مه‌که
هه‌ردوو لیوم له و ناوی که‌وثره‌ر ته‌ر بکه،
نهی که‌سج که به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌ی له‌بدر ده‌رگای تودایه و،
شهره‌فی هه‌ردوو هه‌ره‌می (مه‌که و مه‌دینه) له‌رووی تودایه،
نیمه له فرمانی توبی ناگاین و توبیش له باوک و دایک به‌به‌زیتری بومان
که فریشته‌کان له گوژدا پرسپاری توم لی ده‌که‌ن،
من نهم وه‌لامه‌یان نه‌ده‌مه‌وه.
له‌باره‌گای پیروزی خواوه،
درود له سه‌راپای نوورانیته بین.

خواجه انبیا و ختم رسل
هادی خلق و پیش‌سوی سبل

ای همه ممکنات جسم و توجان
 وهی همه کائنات خاروتو گل
 محرم کردگار و مهبط وحی
 مهتر اصفیاء و مظهر کل
 (لم تلد مثلك النساء فتی،
 لم یجد شبهك الزمان رجل)
 صفت شاننت (هو الابر)
 لقب باغضت زینم وعتل
 در قیامت چو ذو الجلال ترا
 میدهد رخصت شفاعت کل

واتا:

نهی گه و ره دواهیتهری پیغه مبه ران،
 نهی ری پیشاندهری خه لک و سهر قافلهی ری،
 نهی نهو که سدی که هدر شتی بشتی بیی له شه و تو گیانیت،
 نهی که سی که هه مو نه م جیهانه در که و تو گولیت،
 تو مه حره می باره گای خوایت و سروشت بو هاتوه،
 تو گه و ره ترینی هه لیزارده کانی خوایت و دیارگی هه موانی،
 دایکان کوری وهک تو یان نه هیتناوه،
 زه مانه پیاوکی وهک توی به خویه وه نه دیوه،
 سیفه تی نهو که سدی خراپهت نه تی نه ویه (خوی کلک بر او) و
 ناتورهی نه وی قینی لیته نه ویه وشک و توندرو و نامهرده
 رژی قیامت، که خود او نه رتگهت نه دا، تکا بو هه موان بکهی
 آید از باره گاه قدس خدا
 (لک ماشنت یانبی فقل)
 فکر من کن که کرده ام تسبیح
 در خرابات رهن شاهد و مل
 تا مرا چون توی شفیع چه باک

ز آتش دوزخ و سلاسل و غل
 خیل محمود و نمیت رسم
 از دم کـرنا و بانک دهل
 به هوای تومـست و بی پروا
 نعت گویان خرامن از سریل
 کز سرا پردهء مقدس ذات
 بر سررپای انورت صلوات

واتا:

له باره گای پیروزی خوداوه فرمانت بۆ دئی:
 نهی پیغه مبهری خودا چیت دهوئی بۆت ده کری، بلتی،
 بیر له من بکهرهوه که له مه یخانهی نیتوان یار و مهیدا
 خهریکی سو یحانه لالا کردن بووم.
 مننیک تکاکاری وهک تۆم بیی، ترسم له ناگری دوزخ و کۆت و زنجیر چییه؟
 من له خیتلی مه محمود و ترسم له دهنگی که رهنا و ناوازی دههۆل نییه،
 مهستی خوشه ویستی تۆم و بی ترس و لهرز به نازهوه به سه ر
 پردی سیراتا و به تۆدا هه لته دهم و نه لیم؛
 له باره گای پیروزی خوداوه،
 دروود له سه راپای نورانیت بی.

له شیعرێکی تورکیشتا به پیغه مبهرا (ص) ده لیت:

خیالک شب چراغ لجهء بحر حقیقتدر
 جمالک نور بخش دیدهء اهل بصیرتدر
 سن اول ماه، فلک جاه، شهنشاه دو عالم سن
 در لطفنده شهلر سهر نهاد باب خدمتدر
 حریم روضنه یوز سورمه که مشتاق ایکن جبریل
 قیاس ایله بکا تقبیل درگاهک دولتدر
 حضوره حال ما فی البالی عرض ایلمش گلمش
 (رضا) نک التماس خاکپایندن شفاعتدر

واتا:

خه یالت شه وچرای شه پۆلی ده ریای راستییه
جوانیت نور به خشی چاری خاوهن ناگادارانه
تۆ نهو مانگهی، جاهی فهلهک، شاهه نشای دوو جیهانی
له بهر مرواری لوتفتان شاهان سهرشۆری ده رگای خدمهتتان
جبریل که ناره زووی نهوهی نه کرد که ږوو بساوته دیواری ږهوزه تان
به نه ندازه له گمل من، به خوشه ختی زیاره تی ده رگاته،
هاتوه ته حضور بۆ نهوهی رازی خۆی عهرز بکا،
تکای (ږهزا) له خاک و پاتان شه فاعه ته.

خۆشه ویستی و ږیزی بۆ نهوهی ږیغه مبه ر (س)

شیخ ږهزا ږیز و خۆشه ویستی خۆی له چهند هونراوێکی نایابدا، بهرامبه ر میری
موسلمانان عهلی کوږی نه بو تالیب و نه وهی ده رپړیوه. لهو شیعه رهیدا که له ږۆزی
(عاشورا) دا له حهوشی مه رقه دی (کاظمین) دا و توو به تی و له شیعه ره که له عشق
حضرت حسین) ده لێ و له لیکدانه وهی شیعه ره که ی (حافظ)، ږیزیکی بی پایانی
بهرامبه ریان ده رده ږیت.

شیخ ږهزا که له به غدا بوو، له عاشورا له حهوشی کاظمین شیوه نیتیکی که وه
ده به ستریت و (ږهوزه خوونان) یه ک یه ک ده چنه سهر (مینبه ر) و به نه وهی عه لیدا
هه لته ده ن. شیخ ږهزا نه م هه له له دهس نادات که هونه ری خۆی و خۆشه ویستی بهرامبه ر
نه وهی ږیغه مبه ری خوا ده رږیت، ده چیتته سهر مینبه ر و نه م شیعه ده لیت:

آل علی

در ماتم آل علی خون همچو دریا می رود
تیغ است بر سر میزند دست است بالا می رود
از عشق آل بو الحسن این تیغ زن وان سینه زن
داد و فغان مرد و زن تا عرش اعلی می رود

واتا:

له شیوه نی نالی عهلی خوین وه کو ده ریا ږی ده کات

هەر تیغه و به سهردا ده دات و هەر دهسته بهرز ده بیته وه
له ده شقی نه ولادی (نه بو له سهن) نهم تیغ لیډه وه و نهو سین له لیډه وه
هاوار و فیغانی ژن و پیاو تا عهرشی بالا دهروات

پیرامون شمع خدا، یعنی حسین مجتبا
جانها همی گردد فدا، سرها بیغما میرو
کوتاه کن انیکار را، بدعته مکو این کار را
این سوک آل حیدرست، این خون نه بیجا میرو

واتا:

بۆ مه شعلی مۆمی خودا، یانی حوسه یینی موخته با
گیانان ده بن به قوریانی، سه ران به تالانی ده روا
واز له ئینکار کردن بیته، نهم کاره به بیدعته دامه ننی
ماته می نه ولادی حهیده وه، نهم خوینه به خو پایی ناروا

روی زمین پرهممه، در دست جانبازان قمه
خون از برو دوش همه، از فرق تاپا میرو
من چون ننالم این زمان، مرد ضعیف ناتوان
کین برق آه عاشقان، از سنگ خارا میرو

واتا:

پرووی زه مین پره له فیغان، گیان بهخت که ران دهست به قامه
خوین له پشت و سه رسینگی هه موان نه روا له تهوقی سه ره وه تا بین.
من ئیمرو چۆن نه نالیتیم، مروقی بین هیتز و بین دهستلالت
که نهم تیشکی ناھی ساردی دلدارانه به ردی رهق نه سمیتن.

از ابن سعد بی وه فا، شامی و شمر پرجفا
بر آل بیت مصطفی، چندین تعدی میرو
بغداد گردد لاله گون، در روز عاشورا بخون
(واز کاظمین) آن سیل خون تا (طاق کسرا) میرو

واتا:

له کوپی سه عدی بی وه فا، له یه زید و شمیری پر نازاره وه

بۆ بنه‌ماله‌ی پیغه‌مه‌ر، چۆن نهم ده‌ست درێژیه ده‌کات
به‌غدا له‌ڕۆژی عاشورادا له‌خوێندا وه‌کوو گولاله‌ سوور ده‌بین
له (کاظمین) هه‌و سه‌یلی خوێن تا (تاقی کیسرا) ده‌ڕوا.

واز طاق کسرا سرنگون، ریزد به‌پای (بیستون)
واز بیستون اید برون، سوی بخارا می‌رود
خوین سیاوش شد هبا، در ماتم (آل عبا)
تا دامن روز جزا، تاجیب عقبا می‌رود

واتا:

له تاقی کیسرایشه‌وه لیژ نه‌بیته‌وه نه‌ڕۆژته داوێنی بیستون
له بیستونه‌وه ده‌رنه‌چیت به‌رهو بوخارا نه‌ڕوا
خوێنی سیاوه‌حش له خه‌فته‌ی (ئالی عبا) دا ناوی نه‌ما
تا دامنه‌ی ڕۆژی قیامه‌ت، تا گیرفانی دووا ڕۆژ نه‌ڕوا

لیزه‌دا شیخ ره‌زا گوێی لی ده‌بیته‌، له‌یه‌کتر ده‌پرسن، نه‌مه‌کییه و چ که‌سه؟ و ده‌لیته‌:

من سنیم نامم (رضا) کلب امام مرتضی
درویش عبدالقادر، راهم بمولا می‌رود

واتا:

من سونم و ناوم (ره‌زا)یه، سه‌گی نیمامی مورته‌ضام
ده‌رویشی عه‌بدولقادر، ڕیم به‌رهو لای خوا نه‌ڕوا

له بابته‌ خوێشه‌ویستی بۆ چه‌زهره‌تی حوسین و پایه‌ی که‌ریه‌لا له نابیده‌کانی ئیسلامدا
ده‌لیته‌:

لافت از عشق حسین استو سرت برگردن است
عشق‌بازی سر بمیدان وفا افگندن است
گر هوا خواهی حسینی، ترک سرکن چون حسین
شرط این میدان بخون خویش بازی کردن است

واتا:

لافی عه‌شقی حوسین لی نه‌ده‌ی و سه‌ریشته به‌سه‌ر ملته‌وه‌یه
عه‌شقبازی نه‌وه‌یه له مه‌یدانی وه‌فادا سه‌ر دانیت

گهر ههوا خواى حوسهينى؛ وهك حوسهين دهست لهسهرى خۆت هه لگه
 مهرجى ئهم مهيدانه ئهويه مرۆ يارى به خۆتى خۆى بكا
 از حريم كعبه كمتر نيست دشت كرلا
 صد شرف دارد بر آن وادى كه گويند ايمين است
 اى من و ايمين فداى خاك پاكي كساندرو
 نور چشم مصطفى و مرتضارا مسكن است
 واتا:

دهشتى كه ره لا له ههرهمى كه عه كه متر نيه
 سه د قاتى ههيه بهسهر نهو شيوه دا كه پتي ئه لتي (وادى ئه يمن)
 (نهو شيوه مووسا دهنگى خواى تيا بيست)
 نهى من و شيوه ئه يمن به قوربانى نهو خاكه پاكه بين كه
 نشينگه نوورى چارى موسته فا و عه ليه
 زهره زهرانگين و خاتم خير الورى
 زور و زهرى مرتضى و حيدر خيمر كن است
 سنيم سنى وليكن حب آل مصطفى
 دين و ايمين من و، آباو و اجداد من است
 واتا:

جوانى فاتيمه زهرا و مۆرخانه ئه موستيله دوا پتفه مبه رانه
 بهرى خاوتنى جه نايى هه يدهرى قه لاي خه پيه ره بن هه لكه نه
 من سوننيم سوننى، به لام خۆشه ويستى كه سوگارى پتفه مبه ر
 دين و نايمينى خۆم و با و با پيرامه
 شيعه و سنى ندانم، دوستم باهر كه او
 دوست باشد، دو شمنم آنرا كه با او دشمن است
 حب آلوسب اصحاب نبى يا للعجب
 از قبيل نام سبحان بردن و گوه خوردن است
 واتا:

من شيعه و سوننى نازانم، دۆستى ههر كه ستيكم كه دۆستى نهو بين و

دورمنی همر که سیتکم له گهل نهو دورممن بئ
خوشه ویستنیی که سوکاری پتغه مبه و جنیودان به یاران و هاورتیانی له هه مان کاتا
شتیکی سهیره، لهوه نه چن یدکن سوپخانه للاش بکا و گویش بخوا

شیخ رهزا، له گهل نهم هه موو رتزه ی بۆ نهوه ی پتغه مبه (ص) بییری خوی دهرده بریت و
جیاوازی دهکات له نیتوانی نهوان و نیتوانی شیعه و خویشی له شیعه دوور دهخاتهوه و بیر
و باوهری نایینی رون دهکاتهوه.

ایمان بخدا دارم و پیغمبر و اصحاب
نه شیعه، سبابم و نه بابی سگباب

واتا:

باوهرم به خواو به پتغه مبه و هاورتیانی هه به.
نه شیعه ی جنیو فرۆشم و نه بابیی سه گبابیشم

له بهر نهوه ی جیاوازییه که له نیتوانی «نه صاحب» ی پتغه مبه (ص) ناکات که له نهوه ی
خوی بن یانا، له «خوله فای راشیدین» کامیان زۆرتتر سوودیان بۆ ئیسلام بووه پتر پیزی
لئێ گرتووه.

مسند آرای خلافت بحقیقت عمر است
گوش بر شیعه، ناپاک مده شیعه خراست
شیعه، فاحشه، آیه حق در قران
بهر ناپاکی آن قوم دلیلی دیگر است

واتا:

نهوه ی کورسیی خهلافه تی به راستی پازاندهوه عوممه ره
گوئی بۆ شیعه ی ناپاک شل مه که چی نه لێن، شیعه کهرن
که خوا خوی له قورنانا فهرموویه تی (شیعه فاحشه)
نهوه به لگه یه کی تری ناپاکیی نهو تایه فیه

یارب این طائفه، بد که چه ناپاکان اند
دخت بویکر که هم خوابه، خیر البشر است
نوکر و خان و خوانین عجم، دودکیند
این همه اثر معجز مولا عمر است

واتا:

خوايه نم تايهفه بده چهند ناپاکن
(عايشه) کچی نهبوو بکر که هاوسه ری چاترینی ناده میزاده
نؤکەر و خان و خهوانینی عهجهه هموو کرماویی دانن!
نمه گشتی نیشانهی موعجیزه‌ی حه‌زهره‌تی عومه‌ره

(شيعه) دوم دارد این طرفه نباشد بعقل
گرچه حیوان بنوده لیک ز حیوان بد تراست
پیش‌ش‌وایان ره دین هدی هه‌که دهه
زان ره خوف و خطر قصه، شان الحذر است

واتا:

شيعه کلکیان هديه. نمه به‌عه‌قل سه‌یر نییه
هه‌رچه‌نده حه‌یوان نین، له حه‌یوان به‌دترن
پیشه‌وایانی رتگای نایینی خواناسین هه‌رکس بووین
باسیان شایانی نه‌ویه مرۆ خۆی لێ بپارتزێ که پتیه‌کی پر مه‌ترسییه
این قدر هوش و خرد برسر این طائفه نیست
که خدا را نکند آنکه نبی را ضرر است
مردهاشان که بتابوت گذارند چو سگ
سگ دوصه‌د مرتبه زایشان بخدا خو بتراست

واتا:

نم تايهفه نه‌وه‌نده‌یان مێشک له‌که‌لله‌دا نییه بزانی خوا،
خوانه‌که‌رده، شتی ناکات زیانی پیغه‌مبه‌ری تیابن
مردوویان وه‌ک سه‌گ نه‌نینه تابووت (و نه‌یه‌ن بۆ‌که‌ریه‌لا و نه‌جه‌ف)
سه‌گ به‌خوا قه‌سه‌م دوو سه‌د پله له‌وان چاکتره
لعن و نفرین ایشان همه بر شمر یزید
لعن (لامع) بهمان طائفه، خیره سر است
نه‌خدا راضی از ایشان، نه علی بود رضا
سب اصحاب نبی، موجب نار سقر است

واتا:

له عننه و نه فرینی شیعه هه موو له شعر و یه زید
له عننه تی (لامیع) یش له سر تایه فهی شیعهی سر گه ژه
نه خویان لی رازییه و، نه عه لیشیان لی رازی نه بی
جنیودان به هاو پتیانی پیغه مبهه مایهی چوونه ناو ناگری دۆزه خه

له کاتیکدا نهم هه موو قسانه ده لیت، خوی ناره زایی و قینی به رامبهه شه هید کردنی
نیمامی حوسهین ده رده پرت.

از ابن سعد بیوفا، شامی و شمیری پرجفا
بر ال و بیت مصطفی، چندین تعدا میرود

پۆزی شیخ رهزا بۆ باره گای شیخ عه بدولقادی گه یلانی

بۆ یه کهم جار هاتنی شیخ رهزا بۆ به غدا، له گه ل شیخ عه بدولره حمانی باوکی و براکانی،
بۆ زیاره تی مه رقه دی شیخ عه بدولقادی گه یلانی بوو. ده لیتن بۆ یه کهم جار له مه رقه دی
شیخ دا نهم شیعه فارسییهی وتوه.

این بارگه حضرت غوث الثقلین است
نقد کمر حیدر و نجل حسنین است
مادرش حسنین نسب است و پدر او
ز اولاد حسنین، یعنی کریم الابوین است

واتا:

نهمه باره گای هه زه رتهی فه ریاد ره سی ناده میزاد و په ربیانه
نه ختینهی به ریشتینی هیدهر و پۆلهی هه سه نهینه
دایکی له نه وهی حوسهین و باوکیشی
له نه وهی هه سه نه، واته دایک و باوکی جسن و ره سه نن

نهم شیعهی شیخ رهزا تا کو سالانی هه شتا کان له سر هه ردوو ده رگای مه رقه دی شیخی
گه یلانی نوو سرا بوو. وا دیاره له بهر نه وهی به فارسییه، لایان برد. شیخانی تاله بانی،
له بهر نه وهی پی شه وای پتیازی قادرین، ریتزکی بی پایانیان به رامبهه نهم باره گایه و

نه‌وه‌ی گه‌یلانی هه‌بووه. شیخ ره‌زایش هه‌ر وه‌کوو باو‌یا‌پیری هه‌ر به‌هره و پایه به‌رزیه‌کی ده‌سکه‌وت بو‌و‌یت، له‌سایه‌ی پیرانی ته‌ریقه‌تی ده‌زان‌یت.

کارم که به‌کام‌ست، نه از شاه و وزیر است
هر مایه که دارم همه از سایهٔ پیر است
آن پیر کدام است چه نام است مراد را
آن مهر جهان تابش و، وان ماه منیر است

واتا:

من که کارم به‌ناره‌زووی خۆم بۆ جی‌به‌جی نه‌بێ، به‌هره‌ی شاه و وه‌زیر نییه
هه‌ر سه‌رمایه‌یه‌کم هه‌بێ له‌سایه‌ی پیره‌ویه
نه‌و پیره‌ کامه‌یه، ناوی چیه‌ و؟!
نه‌و خۆری جیهان روونکه‌روه‌ه و نه‌و مانگه‌ تیشک ده‌روه‌یه

آن پیر نه‌شبلێ و، نه‌ معروف و، جنید است
اینها همه یک جلوه از آن پیر کبیرست
هر گریه که پروه‌رده‌ء خوان کرم اوست
صیدش، همه بیراست و، شکارش، همه شیراست

واتا:

نه‌و پیره نه‌شبلیه‌و، نه شیخ مه‌عرووفی که‌رخیه‌و، نه‌جونه‌یدی به‌غدا‌یییه
نه‌مانه هه‌موو تا‌قه تیشک‌تیکن له‌و پیره مه‌زنه
هه‌ر پشیله‌یه‌ک له‌سه‌ر سفره و خوانی به‌خششی نه‌و په‌روه‌رده بو‌وبێ
نیچیری راوی هه‌موو به‌ورو هه‌موو شتیرن

له‌بابه‌ت پایه به‌رزیه‌ی شیخ گه‌یلانی ده‌ل‌یت:

گلستانی که خوانند آستان غوث گیلانش
زده فیض مقدس خیمه در صحن خیابانش
مطاف شیر مردان طریقت کعبه، کویش
سر گردن فرازان حقیقت گوی میدانش

واتا:

نه‌و باخچه‌یه‌ی پیتی نه‌ل‌ین به‌رده‌رگای غه‌وسی گه‌یلانی

بهره‌گه‌تی پیروزی خوا له پانایی شه‌قامه‌که‌یا په‌شمالی هه‌لداده
 که‌عبه‌ی بهره‌درگای ته‌وافگای شیره مه‌رده‌کانی ته‌ریقه‌ته
 سه‌ری گهردن بهره‌زانی راستی له مه‌یدانی نه‌وا (گو)یه
 غلام کمترینشرا لقب شد خواجه، احرار
 بقطب العارفین مشهور شد طفل دبستانش
 (به‌ای نقشبندی) خوشه چین خرمن جودش
 (شهاب سه‌روردی) کاسه‌لیس خوان احسانش

واتا:

(خواجی نه‌حرار) نازناوی که‌مترین به‌نده‌ی نه‌وی وه‌رگرتوه
 منالی قوتا‌بخانه‌ی به (قوتبی خواناسان) ناوویانگی ده‌رکردوه
 (به‌ای نه‌قشبه‌ندی) له خهرمانی به‌خششی نه‌ودا گول چنی نه‌کا
 (شه‌هایی سه‌هروه‌ردی) کاسه‌ی سه‌ه‌ناتی نه‌و نه‌ل‌ت‌ت‌ت‌ه‌وه
 هزاران (شمس تبریزی) خراب باده، عشقش
 هزاران (پیری جامی) جرعه نوش بزم عرفانش
 شاهنشاهان طفیل و تاج داران طوق در گردن
 خداوندان، اسیر و شهریاران بند فرمانش
 (رضا) را همتی شهباز لاهوت آشیان یعنی
 بینگی استخوانی و سگ درگاه خود خوانش

واتا:

هزاران (شمسی ته‌بریزی) به‌باده‌ی عه‌شقی نه‌و سه‌رخوشن
 هزاران (پیری جامی) قومی به‌زمی عیرفانی نه‌و هه‌ل‌نه‌مژن
 شاهنشاهان هه‌مو که‌وتونه‌ته دووی و تاجداران ته‌وقیان له‌مل دایه
 پادشایان دیلن و حوکمرانان گرفتاری فه‌رمانی نه‌ون
 نه‌ی شابازی هیتله‌ی لاهوت هی‌ممه‌تی دره‌هق (ره‌زا) بکه، واته
 ن‌ت‌سقانی تو‌ر بهره‌رده‌می و به سه‌گی به‌ر ده‌رگای خۆتی ناویه‌ره.

له‌مه‌دحتیکی تری شتیخی گه‌یلانیدا ده‌ل‌ت‌ت، له‌به‌ر نه‌وه‌ی گه‌وره‌یی گه‌وه‌ری قه‌د‌ری له
 سه‌ده‌فی دنیا‌دا جیت‌گای نه‌ده‌به‌وه‌وه، نه‌مه بوو که‌کۆچی دوا‌یی له‌دو‌ن‌یا کرد.

سر نتابد فلک از بندکی حضرت شیخ
به میان بسته چو جوزا کمر خدمت شیخ
هر کرا دیده دل باز شود می نگرد
طارم عرش بزیر قدم رفعت شیخ

واتا:

فهلک له بندهیی هزاره تی شیخ سهر پیچی ناکا
وهک نه ستیره ی جهوزا پشتینی بۆ خزمه تکاری هزاره تی شیخ له پشت به ستوه ،
هه رکه سی بینایی دلی بکریته وه نه بینتی
گومه زی عرش له ژیر پتی پایه به رزی شیخ دایه ،

وسعت گوهر قدرش صدف دهر نداشت
مگر این بود ز دنیا سبب رحلت شیخ
چون ولایت به اصالت زایل خلعت اوست
تا ابد ماند ، بجا سلطنت و شوکت شیخ
چون ملک باز بدرگاه قبولش خوانند
بر عزازیل گر افتد نظر رحمت شیخ
شیر مردان خدا شبلی و معروف و جنید
پاسپانند بگرد حرم حرمت شیخ
(لامعا) قصه اغیار نشاید که ترا
بر زبان بگذرد الا سخن مدحت شیخ

واتا:

سه ده فی گهردوون جینگه ی گه وه هری نه وی تیدا نه نه به وه وه
په نگه هه نه مه به وی بو به وه ی کۆچ کردنی شیخ له جیهانه
له به رنه وه ی که وه لیه تی هه ره سه ره تا وه به نه سلیه تی خه لاتی نه وه
هه تا دنیا دنایه شه وکه وت و سه لته نه تی شیخ له جیتی خویا نه میتنی
نه گه ره سه رنجی لوتفی شیخ به ره شه یتان بکه وی ،
وهک فرشته بانگی نه که نه وه بۆ ناو ده رگای په سه ندی
شبلی و شیخ سه عرووف و جونهیدی شیره پیاو

به ده‌وری حهره‌می حورمه‌تی شیخدا پاسه‌وانن
(لامیع)! شایان نییه تو قسه‌ی کدس به‌سەر زمانتا بئ
مه‌گەر قسه‌یین که پیتدا هه‌لدانی شیخ بئ

هەر له‌پایه به‌رزیی شیخی گه‌یلانیدا له‌م شیعه‌ی خواره‌وه ده‌لێت:
علو قدر عبدالقادری اوچ انبیادان صور
غبار خاک نعلینی رقاب اولیادان صور
او باز سرفرازک آشیانی نیرده‌در بیلیم
آنی بالانشینی بارگاه کبریادان صور

واتا:

هه‌والی به‌رزیی قه‌دری عه‌بدولقادر له‌ سێ پێغه‌مه‌هر بپرسه (موحه‌مه‌د، عیسا و موسا)
هه‌والی توژی خاکی پیتلاری له‌ملی نه‌ولیا بپرسه
ناشیانی نه‌و بازه سه‌رفرازه له‌کوێه نازانم
نه‌وه له‌ باره‌گاهی بالا نشینی گه‌وره‌یی بپرسه.

له‌گه‌ڵ نه‌م هه‌موو ریزه‌ی بو شیخی گه‌یلانی، شیخ ره‌زا، له‌جیتی خویدا، له‌ره‌خنه و له
هه‌جوی نه‌وه‌ی گه‌یلانی زویانی نه‌پاراستوه، وه‌کو به‌ سه‌ید مه‌حمودی نه‌قیبی گه‌یلانی
ده‌لێت:

(نقیبک) نقبنه گیرمش هزاران کیر افغانی
گوتی وارسه دیانسون نسل پاک غوث گیلانی

واتا:

هه‌زاران کتیری نه‌فغانی به‌کونی نه‌قیبدا چوه.
نه‌گەر قنگی هه‌یه با به‌رگه بگرت نه‌وه‌ی پاکی غه‌وئی گه‌یلانی

هه‌روا ده‌لێت:

أرجح بغداد، وانا غریبها
على جنة المأوى، لولا (نقیبها)

واتا:

من غریبم و به‌غدا به‌سەر به‌هه‌شت ده‌دم نه‌گەر نه‌قیبی تیدا نه‌بواین
چونکه نه‌قیبی به‌ پیاوی سیاسه‌ت ده‌زانی نه‌ک به‌پیاوی ئایینی په‌رست.

لهم شيعره تورکيه‌دا، شيخ ره‌زا له سهر رتيبازی شيخ قادر (فائز)ی برای به هم‌ژاربيه‌وه
ته‌نازی، به‌لام پشت ده‌به‌ستيته شيتخی گه‌يلانی و له‌وه‌وه هيتز وه‌رنه‌گريت:

شراب خون دل، صهبای اشک حسرتم واردر
بو م‌اتم خانهای سينه‌مده بزم عشرتم واردر
در پير مغان بگ‌چيلرک باش قوماندانی
بنم کيم سایه ء فقرمده شان و شوکت‌م واردر
بنی خالی بيلورسک قوه قدسيه‌دن جاهل
سگ درگاه غوثم بن دخی برهمتم واردر

واتا:

ناره‌زووی باده‌یی صهبای سوورم هه‌يه
له‌شینی خانهای سينه‌مدا ناره‌زووی خوشیم هه‌يه
له‌سهر له‌شکری نیشک گیرانی پیری موغان
له‌سایه‌ی هم‌ژاریدا شان و شه‌وکه‌تم هه‌يه
وا تته‌ ده‌گه‌ی که من له هيتزی قودسيه‌دا بوشم نه‌ی نه‌زان
صدگی ده‌رگای گه‌يلانیم منیش هيممه‌تیکم هه‌يه.

له‌سهر رتيبازی قادری

شيخ ره‌زا له بنه‌ماله‌يه‌که، ههر له مه‌لا مه‌حموودی زه‌نگه‌نه‌وه، له‌و ناوچه‌يانه
پيشه‌وايي رتيبازی قادرييان کردووه، رتیز و ئيخلاص بۆ باره‌گای شيخ عه‌بدولقادری
گه‌يلانی و رتيبازی ده‌رويشانه‌ی نه‌و سنووری بۆ نييه. له‌سهر پتیه‌وانی قادری لهم شيعره
تورکيه‌دا ده‌لئت:

سالک ملک بقادر سالکان قادری
تارک کوی فنادر سالکان قادری
جهد ايدوب علم الهيدن سيق خوان اولدیلر
وارشان انبيادر سالکان قادری
جامه ء عرفان ايله تزین باطن ايتدیلر

ظاهر اهل قیادر سالکان قادری
 مجلس اشراقیاندر حلقه ، اذکارلری
 سر قلبه آشنادر سالکان قادری
 ایلمشیر دللرک گنجینه ، غیب الغیوب
 مخزن سر خدادر سالکان قادری
 جوق فنا فی اللهدن سیر الی الله ایتمکه
 رهروان کبریادر سالکان قادری
 فیض ارشادیلر تسخیر ایتمده طالبلری
 گویا معجز غادر سالکان قادری
 بوستانی ذکر جهری ایچره درنا لشکری
 بلبل باغ (رضا) در سالکان قادری

واتا:

پیرهوانی ولاتی جاویدین پیرهوانی قادری
 پشت له ولاتی نهمانن پیرهوانی قادری
 تیکوشان، یدکهم خوانچهیان برد له زانستی خواهرستیدا
 وارثی یتغهمبرانن پیرهوانی قادری
 به بهرگی زانستی خواناسی دهروونیان پازاندهوه
 شغل و ذیکریان ناشکهرایه پیرهوانی قادری
 حلقهیی ذیکریان مهجلیسی نیشراقیبانه
 شارهزایی نهسراری دلن پیرهوانی قادری
 دلپان کردووهته گهنجینهی غهیبولغویوبوب
 عهماری سرری خودان پیرهوانی قادری
 زور له (قهنافیللاه) و بز بهرهو خوا چون
 یتشهوای گهورهیین پیرهوانی قادری
 به بیرۆزی و بهرهکتهی ری نوماویه نهو مریدانهی مل کهچن
 هره نهلتی موعجیز نویتن پیرهوانی قادری
 له بوستانی ذیکری ناشکهر نالینیان له دهرووندایه
 بولبولی باغی (رهزان) پیرهوانی قادری

لهسه رښتيازي نه قشبه ندي

شيخ پهزا، له گه له هممو پتزي بو پتيازي قادري، پتيازي نه قشبه نديش به پتيازيكي
خواپه رستي پيړواډا ده نيت و زور به پتزه به باسيان نه كات. له شيعريكي توركيډا
په وشتيان په سهند نه كات نه لټت:

گل صد برک گلزار جناندر نقشبنديلر
هزاران گلستاني لا مکاندر نقشبنديلر
غدا جویان عشقه بذل ایدرلر زاد ارشادي
جوانفردان قصر عارفاندر نقشبنديلر
دبستان ادبه خواجه خضر لدنیدن
سبق خوانان ختم خواجگاندر نقشبنديلر
حقیقته صفای قلبه نائل اولدیلر بونلر
نقوش غیریدن حرز اماندر نقشبنديلر

واتا:

گولي صد گه لای گولزاري به هه شتن نه قشبه ندييه كان
هزاران گلستاني بي لانن نه قشبه ندييه كان
زادی نیرشادیان ده به خشنه شهیدی زادی عشق
جوامیری قه لای خواناسین نه قشبه ندييه كان
له قوتابخانه ی نه ده بدا له ماموستا خدر زانستی سفره یان پفاند
سفره ی ختمه ی خواجه كانن نه قشبه ندييه كان
له راستی گه یشتونه ته خاوتینی دل نه مانه،

جمال ذات حقی بولدیلر اعیان کنزنده
بو صورتده عیان اندر عیاندر نقشبنديلر
ایدلر هوش دردم خلوت اندر انجمن دائم
(رضا) یه مرکز قطب زماندر نقشبنديلر

واتا:

جوانی ذاتی خودایان له ناوی جواناندا دوزیه وه
بهم جوړه زور ناشکهران نه قشبه ندييه كان

له بهستنی کوتی نهیتیدا دهر دم دده دوزنه وه
بو (رهزا) مهرکهزی قوتبی زهمانن نه قشبه ندیه کان

ههروا رتزی بهرام بهر پتیشه وای رتبازی نه قشبه ندی شیخ به هانوددین دهرده بریت و له
شهرتکی فارسیدا ده لیت:

قبله ، حاجت بود روی بهاء الدین ما
طاق محرابست روی بهاء الدین ما
تکیه ، روحانیست آستان حضرتش
منزل جانان بود کوی بهاء الدین ما

واتا:

قیلهی پروتیکردنی پتویستییه پرووی به هانوددینمان
تاقی میحرابی مزگه وته پرووی به هانوددینمان
ته کیه ی روحانییه بهر دهرگای به هانوددینمان
نیشینگهی دۆستانه شاری به هانوددینمان

بوی بو یکر است سویش در مشام سالیکان
خوی پیغم بهر بود خوی بهاء الدین ما
هر کسی آرام باید از پریشانه ، غم
در قسرار تاب گیسوی بهاء الدین ما

واتا:

بۆنی بۆنی با به کره له لووتی سالیکان بۆنی به هانوددین
خووی پیغم بهر خوی به هانوددینمان
هر که سنی پتویستی به نارامی بیت له پریشانی غم
ده چته قهرارگای کاکولی پریتیچی به هانوددینمان

پنجه ، گستاخ دست منکرانرا بشکند
قوه ، اقرار بازوی بهاء الدین ما
جستو جو کردم بحمد الله در بحر (رضا)
یافتم لؤلؤ زنو بوی بهاء الدین ما

واتا:

په‌نجیبی بی نه‌ده‌بی ده‌ستی ناپه‌سه‌ندان ده‌شکینن
هتیری نیقراری بازووی به‌هاتوددینمان
له سایه‌ی خوداوه له ده‌ریای (ره‌زا) دا‌گه‌رام،
مرواریم په‌یدا کرد له به‌ی به‌هاتوددینمان

به‌لام که پیتی ده‌لین بیره سهر رتیا‌زی نه‌قشبه‌ندی، رقی هه‌لده‌ستیت و ده‌ل‌یت:

کهنه رندی چون (رضا) از خاندان قادری
نقشبندی کی شود، اسلام؛ آنکه کافری
من همانم شیر‌ترا در کمندم آورده‌ام
ماده رویاها توخواهی در کمندم آوری؟

واتا:

کۆنه بلیمه‌تی وه‌کو (ره‌زا) له بنه‌ماله‌ی قادری
چۆن نه‌بی به نه‌قشبه‌ندی، چۆن نه‌شتی مرۆڤ موسلمان بیت بیته کافر
من نه‌و که‌سم نیره شترم خستوو‌ته که‌مه‌نده‌وه
هه‌ی رتویی مینگه، تو نه‌ته‌ویی من که‌مه‌ندکیش که‌ی؟!

بۆ مه‌رقه‌دی شیخ نو‌ره‌ددینی بریفکانی

شیخ ره‌زا له هاتوچۆی بۆ نه‌سته‌موول، به‌کو‌ردستاندا رینگای ده‌که‌وته بریفکان
زیاره‌تی مه‌رقه‌دی شیخ نو‌ره‌ددین بریفکانی ده‌کات. له شیع‌رتکی فارسیدا باسی نه‌م
سه‌فه‌ره‌ی نه‌سته‌موول و شیخ بریفکانی ده‌کات.

عزم دیار روم چو‌کردم ز شه‌رزور
افتاد در دیار (برفکان) مرا عبور
کوهی بلند پایه در آن ره‌گزار بود
بگداخته زتاب تجلی بسان طور

واتا:

که له شاره‌زووره‌وه که‌وتنه رێ بۆ ولاتی رۆم
گوزهرم که‌وته ولاتی (بریفکان)

کیتیکی بهرز له و پیگوزدهدا بوو
هر وهک کیتی طوور به تیشکی تهجهللای خوا توا بووهوه.

حیران شدم ز نشئه، آن کوه پر شکوه
پرواز کرد از سر من طائر شعور
آواز کرد ناگهم از غیب هاتفی
کاین راز پرتوو لحظه، دیگر کند ظهور

واتا:

له نهشنه ی نهو کتیه پر شکویه سهرسام بووم
پهلهوری هست له سهرما ههلقری
له پر هاوارکهری له غهپیهوه هاواری لئ کردم وتی:
تاویتیکی تر نهم نهپینییهت بو دهرتهکهوئی.

زان کوه نیکبخت چو بالا بر آمدم
بنمود چون رواق فلک کنبدی ز دور
پرسیدم این رواق منور از آن کیست
بخ بخ تبارک الله از این جنت و قصور

واتا:

که لهو کتیه خوشبهخته سهرکهوتنه سهر
وهک کوتشکی ناسمان گومهزی له دوورهوه دهرکهوت
پرسیم نهم کوتشکه نورانییه هی کتیه؟
بدخ بهخ، خوا بهرهکهتی تیتخا نهم بههشت و کوتشکه

مانند قرص انور زرین آفتاب
می تافتی زیام و درش لمعه لمعه، نور
گفتند این ضریحه قطبی ز اولیا است
پیموده ساقی از لاش باده، ظهور

واتا:

وهک قرص پرووناکی زترینی خور
پارچه پارچه پرووناکی له سهربان و دهرگاهیهوه نهدرهوشایهوه،

وتیان نهمه نارامگای قوتبیکه له خۆشه‌ویستانی خودا،
مهیگیتی نه‌زهل جامی باده‌ی خاوتنی بۆ پر کردوه،

این مرقد حبیب خدا (شیخ نووری) ست
جسمش بخاک خفته و جان رفت درحضور
آیند فوج قوج زیه‌ر زیارتش
از آسمان ملاحکه در صورت طیور

واتا:

نهمه نارامگای دۆستی خوا (شیخ نووری)یه،
لاشه‌ی له‌ناو خاکدا نووستوه و گیانی چوه‌ته حضوری خودا
پۆل فرشته له ناسمانه‌وه له شتیه‌ی په‌له‌وه‌ردا
دین بۆ زیارت کردنی

سازد خدا به پایه‌ء جمشید بر ترش
موری اگر به سایه‌ء قصرش کند مرور
یارب بجاه حرمت این قطب اولیا
جرم (رضا) ببخش که فرموده‌ئی انا الغفور
روزی مکن در این سفرش رنج و محنتی
باز آورش بشادی و آسایش و سرور

واتا:

نه‌گهر میرووله‌یی به سیه‌ری کۆشکه‌که‌یدا تیه‌په‌ی،
خودایه پایه‌ی له پایه‌ی جه‌مشید به‌رزتر نه‌کاته‌وه،
خوایه بۆ خاتری حورمه‌تی نهم قوتبی نه‌ولیایه،
تاوانی (په‌زا) بیه‌خشه، چونکه فرموده‌ی خۆته: له گوناخ خوش نه‌بم
پۆژی له‌م سه‌فه‌رده‌ا تووشی دهره‌ و مه‌ینه‌تی مه‌که،
به‌خۆشی و شادی بیه‌ینه‌وه شوتنی خۆی.

له‌گه‌ل شیخانی بیاره و ته‌ویله

وا دیاره شیخ په‌زا پتوه‌ندییه‌کی وای له‌گه‌ل شیخانی بیاره و ته‌ویله‌دا نه‌بووه،

له بهر نه وه ژور باسیان ناکات. شیخانی بیاره دوستایه تییان له گهل ته کیه و شیخانی تاله بانیدا هه بوو.

له چوار خسته به کدا، شیخ رهزا شیخ عومهری بیاره له گهل شیخ عدلی ته ویتله دا هه لده سه نگی تیت که ده لیت:

مکن بهانه که من پیرم و علی است جوان
منم سزای مشیخت بعلت پیری
بهیج نحو صرفه از علی بنرد
نه همچو وصف حقیقت است عدل تقدیری

لیره دا شیخ رهزا زیره کانه به هانوی شیخ عومهر ده بریت و ده لیت:
واتا:

بیانوو مه هینه وه که تو پیری و عدلی هیتا گه نجه،
من به هو پیری وه شایانی شیخایه تیم،
عومهر به هیج جوړی پیشی عدلی ناکه وئ
(عه دلی ته تقدیری) هرگیز نابیت به (وه سفی حقیقی)
* وشه عدلی سیفه ته، به لام (عومهر) که (منوع من الصرف) هه دلی ته تقدیری تیدایه گوايه
نه صله که (عامر) بووه، هرگیز عه دلی ته تقدیری نابیت به وه سفی حقیقی.
به یه کتیک له خلیفه توندرو و بی عه قله کانی (ته ویتله) یش ده لیت:
خلیفه ساخته شیخ (طویلله) چو تو خری
بلی خلیفه، شیخ (طویلله) خر باشد

واتا:

شیخی (ته ویتله = ته ویله) که رتکی وه کو تو کردوه به خلیفه ی خوی به لئ دیاره که سئ
جینشینی شیخی (ته ویله) بی نه بی که ر بی!

مه دجی مه لا نه بویه کړی مه لا عومهر (مه لا گچکه)

مه لا نه بویه کړ کړی مه لا عومهره. دانایه کی نیسلا می به ناوبانگ، له و قوتا بخانه یه ی
که خوی دروستی کردبو له دتی (باداوا) ی نزیکي شاری هه ولیر، ماموستای زانیاری

نیسلامی بو و گهلتيك له فەقێ و سوخته له عیلمی سوودیان وەرگرت. شیخ رەزا لەم
شیعەرە تورکییەدا کە مەدحی مەلای گچکە ئەکات، باسی چەوتوچیتلیی بار و دوخی ولات
ئەکات کە گهلتيك هەن گەشتوونەتە پایەبێتک لایقی ئەوە نین و لەن و ئەو جیهانەدا کە
جەوجانە و ەریکی زۆری تێدا یە (مەلای گچکە) وەکوو گهلتيك له نیتوان درکو دالتیکی
زۆردا گەشکە ئەخاتە دڵەو.

بو شفق کیم فلک لکە، دامانیدر
پایمال ایتدیکی مظلوملرک قانیدر
آه مظلوم، نسیم چمن مـفـخـرتی
دەن زخم جگر غونچە، خندا نیدر
مطلع جدی، چراگاه حمل، خانه، تور
بر طاقم جانورک عرصه، جولانیدر
اوستنه قونمش اسد سرتنه بینمش سرطان
روز و شب ملعبه، عالم حیوانیدر

واتا:

ئەم شەفەقە کێیە، خالی رۆشن کەرەوێ فەلەکە
خوێنی ئەو جۆر لێکراوانیە کە پامال کراوە
ناهی مەظلومان نەسیمی باغی خۆ هەلکێشانیهتی
زاخاوی برینی جەرگ غونچەی خەندانیەتی
دەرکەوتنی (جدی) چراگای (حمل) خانە (تور)
مەیدانی جەولانی دەستەبەک جەنە وەرانی
(اسد) نیشتووەتە سەری، (سرطان) سواری پستی بوو
رۆژ و شەو و وازیخانە عەلەمی حەییوانیەتی

گەر بو و حشیلک ایسە نطفه، آباه
مدنیت صفت غول بیابانیدر
گیج بو اقبال جهاندن نه سعادت امورلر
بر نبارک که ستم اعظم ارکانیدر
بر بوقک کوکسنه جوهرلی ینشانلر دیکلور

که فلان مملکتک قوجه قوماندانیدر
 بر اوصورغانی ایدر پوست نشینی ارشاد
 صانکه (ویس القرهنک) زیده اقرانیدر
 (بو الهدی) کلب حلب مخلصی عالیسی ایکن
 شممدی شیخ الوزراء طرهء عنوانیدر
 اویله محصول زنا، خائن مادر بخطا
 رخنه جوی نسب حضرت گیلا نیدر

واتا:

نه گهر نه جان وهریه بیت نوتفه ی باوکان
 شارستانی سیفه تی غولی بیابانه.
 برؤ، لهم نیقبالی جیهانه هیوای چ خوشبهختی ده کرت
 له بینایه که ستم چوار قورنه ی گه وره یه تی
 به سینگگی گوویه ک نیشانی گه وه ردار ده دوریت
 که گه وره قوماندانی فلان ولاته
 ترکه نیک ده کاته پوست نشینی ئیرشاد
 وه کوو زویده ی هاوده ماننی (وه یسولقه رهنی) بیت
 (بولهدا) ی صه گی حه له ب که نوکه ری شکوی بوو
 ئیتستا (شیخولوزه را) طوره ی ناو نیشانیه تی
 یه کیتی و له زینا بوو و خائین و دایک حیز
 بووه ته ره خنه گری نه سه بی گه یلاتی!

بوگبی ایشلری چو قدر فلک سفله نواز
 ایسته مزهر نه دیرسن شیمهء انسانیدر
 اصل انسان دیدیگک جوهر نایاب اگر
 اولسه، ارییلده کی علامهء ربانیدر
 حضرت (حاجی عمر زاده کوچک ملا) کیم
 مایهء کسب غنا سایهء احسانیدر
 کیمیا ممکی ایسه حاصل فیض نظری

جام جم وار ایسه آینهء وجدانیدر
 (ابن سینا) گبی چوق عالمه حکمت گستر
 سبق آموختهء مکتب عرفانیدر
 نامه پیرای حکم خامهء معجز اثری
 چهره پرداز کرم دست زر افشانیدر

واتا:

نم جزره کارانهی زّره فله کی سفله نهواز
 نایه وی هرجی بلتی شیمه ی مرّثانه یه تی
 نه سلی نینسان که بلتی گوهه ری نایابه نه گهر
 هه بیت، نهو دانای په بانیه یه که له هه ولیره
 حه زره تی (حاجی عومهر زاده مه لای بجکه) کتیه ؟
 مایه ی دوه له مهن دی له سایه ی به خشنده یه تی
 نه گهر کیمیا مومکین بیت، به ره می فیه یی روانینه تی
 نه گهر جامی جهم هه بیت، ناوتنه ی ویرجده یه تی
 وه کو (نبین سینا) گه لیک حکمه ت پیتشانی خله ق ده دات
 پیتش نارامی مه کته بی عیرفانه یه تی
 نامه ی به حکمه ت پازاوه، خامه ی نیعجاز نوای
 چاره ی پوو خوشی کهره م ده ستی زه په خشانیه تی

مظهر صدق و صفا آینهء ناصیه سی
 مطلع شمس و قمر ابویکرک گریبانیدر
 خرقه پوشان در خانقه ارشادی
 اریشوب هر یری بر خواجهء فرقانیدر
 چونکه تنظیم ثنادرک صوکره تقدیم دعا
 نزد ارباب سخن شرط سخندانیدر
 قالدیروب درگه مولایا (رضا) دست نیاز
 بر دعا ایله که هنگام دعا خوانیدر
 مهر اقبالی جهانگیر اوله تا مهر و منیر

بو رواق فلگک زینت ایوانیـــــدر

واتا:

دیمه نی راستی و سافی ناینه ی پروی
دهرکه وتنی رۆژ و مانگ له گیرفانی نه بویه کره
خه رقه پۆشان له خاندایی ئیرشادی
هه ریه که گه یشتوو ته خواجه ی فورقانییک
چونکه له رتیک خستنی سوپاس صوره ت دوعا گۆیی
لای خاوه ن گوشتار شهرتی قسه زانییه
رهزا دهستی نیازی بۆ ده رگای مه ولا بهرز ده کاته وه
به دوعایه ک که هه ر کاتییک دوعا خوتنیه تی
میهر و نیقبالی دنیا بگرته وه تا میهر و منیر
نهم ده رگایه جوانیی نه یوانی فله که
له شیعرتیکی تری تورکیدا به مه لای بچکه (مه لا نه بویه کر) ده لیت:

سنگ تک بریوک عالم جهانده وارمیدر؟ کلا
سکا سوء نظردن حفظ ایچون دیرلر کوچوک ملا

واتا:

نایا دانایه کی وه کو تۆ له جیهاندا هه یه؟ نه!
بۆ نه وه ی له چاو نه فهس بتپاریزن بیت ده لیتن مه لای بچکه

له سه ر رۆبازی ده روتش و رابه ر

له دیوانه که ی شیخ رهزادا نهم شیعره تورکییه ی خواره وه له سه ر رهوش ت و رۆبازی
ده روتش و رابه ر بلا و کراوه ته وه که گۆیا شیعره ی شیخ رهزایه. به لام وه کوو بۆ مان
دهرکه وتوو، نهم شیعره هینی (ده روتش رضا پاشا) ی موته سه ریفی سیواسه که یه کییک له
موریده کانی شیخ عه بدولر حمانی تاله بانی بووه و کتیبی «بهجة الاسرار» ی شیخی چاپ
و بلا و کردوو ته وه. رضا پاشا له شیعره که یدا رهوشتی مورید ده رده خات که ده بیت
رابه رتیکی شارهزا بکاته پتیشه وای خۆی و بۆ هه موو فه رمانیکی مل شوپ بیت، که
ده لیت:

مرشد کامل مرید صادق سلطانیدر
هر نه امر ایتسه، انا فرمان آنک فرمانیدر
منبع ماء الحیة، مجمع البحرانیدر
خضر توفیق هدایتدر لدنی کانیدر
طفل کش کشتی شکندر صورت ارشاده
حضرت موسی، وقتک خواجه، عرفانیدر
فیض لطفندن مشامه نغمه، عیسی گلور
جاندر او هریر بدننده جانلرک جانانیدر
امتثال ایله (رضا) امر جلیل الشأنه
امر ونهی مرشدک مسترشدن برهانیدر

واتا:

پابه‌ری ته‌واو سولتانی ده‌رویشی راستاله
چ فرمانیکی پی بدات، فرمان فه‌رمانی نه‌وه
سه‌رچاوه‌ی ناوی ژبان، کو‌گای ده‌ریابه‌تی
خدری به‌مراز گه‌یاندن پابه‌ری، سه‌رچاوه‌ی خواناسییه
منال کوژ و کشتی شکینه له‌کاتی پابه‌ریدا
حه‌زره‌تی مووسای سه‌رده‌م، ماموستای خواناسییه
له‌به‌خشش ناسکی نه‌و بۆنی ناوازی عیسا دیت
نه‌و پروه‌ه له‌هموو له‌شیکدا و گیانی گیانانه
(په‌زا) مل که‌چ به‌بۆ فه‌رمانبه‌ری، فه‌رمانی خاوه‌ن شکۆ
فه‌رمان و قه‌ده‌غه‌کردنی مورشید به‌لگه‌ی یتی موسته‌رشیده

په‌خنه‌یی له‌په‌وستی هه‌ندێ شیخ و ده‌رویشان

شیخ په‌زا، له‌گه‌ل نه‌م هه‌مو و پێزه‌ی بۆ نایین و نایینداری و پێبازه‌کانی ده‌رویشی،
په‌خنه‌ له‌کرده‌وه‌ی هه‌ندێ پێبازی ته‌سه‌وف ده‌گریت و به‌پێچه‌وانه‌ی نه‌و پێبازانه‌ی
داده‌نیت و به‌پێچه‌وانه‌ی په‌وستی پیرانی ته‌ریقه‌تی ده‌زانیت، وه‌کو و ئاهه‌نگ و سه‌مای

مهوله و بیه‌کان و شیر و زهرک و شانندی روفاعیه‌کان.

له شیعریکی فارسیدا باسی نهو ره‌وشتانه نه‌کات که نه‌لّیت:

دو گز عمامه ، سه‌گز طیلسان و یه‌ک گز ریش
دو صد مرید روان در رکابش از پس و پیش
زبس فریفته‌ء صورتند اهل جهان همه
که ادعای نبوت کند رود از پیش

واتا:

دوو گز میزه‌ر، سنی گز عبا و یه‌ک گز ریش
دوو صد مرید، له‌بهر و دوا‌ی نهو به سواری و نه‌وان به‌پن
خه‌لقی نه‌م جیهانه نه‌ونده هه‌ل‌خه‌له‌تاوی دیمه‌نن،
نه‌گهر نهو شیخه نیدی‌عای پیغه‌مبه‌ریش بکا بۆی نه‌چینه‌هر.

چه سحرها چه فسونها، جه‌مکر و داستانها
که دیده‌ام من ازین صوفیان کافر کیش
یکی کلاه بلندی بقدر قامت عوج
نهاده بر زیر فرق نامبارک خویش

واتا:

من چهند سیحر و نه‌فسون و داستانی فیه و فیتلم
له‌م سوّقیه کافر مه‌زه‌بانه به‌چاوی خۆم دیوه
یه‌کتیکیان کلاریکی نه‌ونده‌ی بالای عووج بنی عه‌له‌ق
به‌رزی ناوه‌ته‌هر که‌لله‌ی ناموباره‌کی خۆی

که شیخ مولویم مسلک و طریقت ما
نی است و دومبگ و رقص و سماع چرس و حشیش
یکی گه‌رفسته‌ه بکف حربه‌ء چو آلت من
که از مسایخ رفاعیم زننده‌ء شیش

واتا:

نه‌لّی من شیخی مه‌وله‌ویم و ته‌ریقه‌تی نیتمه،
شمشاله و دومبگه و سه‌ما و جه‌وزی مه‌ی و ترپاک کیشانه،

یه کتیکیان نیزه یه کی وهک کیره ره قه کی منی گرتو ته دهسته وه،
ده لئی من له شتیخانی ره فاعیم و شیش وه شین.

مشایخی که جهانرا بدین دسیسه خورند
چه آن مشایخ و چه پشم خایهء درویش
پناه ده تو خدایا (رضا) ز مکر و ریا
بظاهری ز عبادت بیاطنی بنگ کیش

واتا:

نهو شتیخانه جیهان بهم فرو فیلاته نهخون
چ شتیخی وهک نهوان و مووی هیلکه گونی دهرویشان،
خوایه، پهنای (پهزا) بده له مکر و پرای نهمانه.
به دیمین له بندهکانی تون و بهدزیشهوه بهنگ کیشن!

دووباره له شیعریکی فارسیی تریشدا باسی هه مان جوړه پیاوانی نایینی نهکات و
نه لیت:

تنهانه کتاب شرع بر باد شده
شهنامهء عشق نیز از یاد شده
از خرقه نشان عصر هر صومعهء
اصطبل خرابات خر آباد شده

واتا:

تهنها کتیبی شرع بهریاد نه بووه،
شانامه ی عه شقیش له یاد چووه تهوه
به هوئی به دیمین خه رقه ی خوا پرستی پۆشه کانی نهم چه رقه هه ر عیبادت خانه یین
بووه به تهویله و هه رچی مه یخانه ی عه شقی راستییه بووه به که رناوا.

هه ندئی له وانه ی که ده چنه جهج بۆ نه وه ی خوا له گونا هیان خوش بیت، که چی که
ده گه رینه وه، خه ریکی چریو چاپ ده بن و ده یانه وی به زووترین کات ده وله مه ند بن.

حاجی که ز (صفا) و (مروه) برگشته
گر مار شده ازدها برگشته

تنهانه ز خانهء خدا برگشته
آن خانه خراب از خدا برگشته

واتا:

حاجی که له سهفا و مهره گهراوه ته وه
نه گهر زوو بووئ به مار، نیستا به نهژده هایی گهراوه ته وه،
ته نها له مالی خوا وهر نه گهراوه.
نه و مال ویرانه له خوای خویشی وهر گهراوه.

ره خنه گرتنی له دۆخی کۆمه لایهتی و سیاسی

زۆریه ی هه جوهر کانی شیخ رهزا ره خنه ن له ره وشت و کرده وه ی نهوانه ی بهر په لاری
که و توون و ههر که موکورتیه کی باری سیاسی و کۆمه لایهتی دیبیت چاوی لی نه پۆشیوه و
ره خنه ی لی گرتوه.

به ده وله مه ندی خاوه ن پاره که له خۆی به ولاره سوودی بۆ کهس نییه ده لیت:

خه بهر چو بۆ میره سووره
قوربان شیخ صالح مه غدوره
خۆشی خویشی پیکهوت وتی
ئاگره سووره له خۆم دووره
که سی فه قیری بیچاره
گهر عه بیی هه بی مه نشووره
ده وله مه ندی صاحب پاره
سه د عه بیی هه بی مه ستوره
نه گهر ئاگر له مالی چی
ده لیتن ئاگر نییه نووره
نه نووره یلی نه سووره یلی
شاپلی ته یلی دهر قونه یلی

قسه‌ی جووله‌کە‌ی مه‌شه‌ووره

جیگا و شوتنی هه‌زار و ده‌وله‌مه‌ندو، دانا و نه‌زان و، راست گۆ و درۆزن و، په‌وشت
پاک و به‌رتیل خۆز له‌ ناو خه‌لقدا ده‌بینی په‌خنه‌ی لی ده‌گرت. فه‌رموون له‌گه‌ل ئه‌م
شيعره. تورکيبه‌دا:

مغلسک عطسه‌سنة، صيحه‌، ناگاه دينر
منعمک ظرطه‌ سنة، یرحمک الله دينر
عالم پر هنره عقل کهن اصحابی
جاهلی بيخبره مرشد آگاه دينر
یولی اگری کیده‌نه زاهدی پاکیزه گهر
سوزی دوغری دیه‌نه شاعری گمراه دیز

واتا:

به‌ پزمینی لات و موفلس هاراری ناگاه ده‌لین،
به‌ ترینی ده‌وله‌مه‌ند، (یرحمک الله) ده‌لین
به‌ دانای پر هونه‌ر، خاوه‌نی عه‌قلی کۆن ده‌لین،
به‌ نه‌زانی بێ خه‌به‌ر، مورشیدی ناگاه ده‌لین
ئه‌وی پتی چه‌وت بگرت، زاهیدی پاکي پێ ده‌لین،
ئه‌وه‌ی راستگۆ بیت شاعیری پێ چه‌وتی پێ ده‌لین.

مرتشینک اوقونور مضبطه‌، تبریه‌ سی
هر طرفدن نیجه‌ بیک اشهدالله دينر
بر قوری نامی قزاقمقذه (رضا) فائده‌ نه‌
استخوان ریزه‌، شطرنجه‌ دخی شاه دينر

واتا:

به‌رتیل خۆز مه‌زیه‌ته‌ی ته‌به‌یه‌ی ده‌خۆنرتته‌وه‌،
له‌ هه‌موولایه‌که‌ وه‌ چۆن هه‌زار (اشهدبالله‌) ی بۆ ده‌لین
ئه‌ی (په‌زا) له‌ ده‌سکه‌وتی ناویکی وشک سوودی چیه‌؟
به‌ پارچه‌ ئیسکه‌که‌ی شه‌تره‌نجیش شا ده‌لین.

له‌ پشتگیری سته‌مکاران و زۆرداران، ئه‌مانیش ده‌باته‌ ریزی ئه‌وان و ده‌لێت:

ظلمدر گرچه بزم شیخ شریفک آدی وار
ظلمه یوفدر میلی اما ظالمه امدادی وار
پاره آلامز اوچده بردر رسم عاداتی مکان
شیخ عالی همتک بر معتدل معتادی وار

واتا:

هرچه ندیک ناوی شیخی شهریفشی تیدایه به لام زولمه
مهیلی زولمی نییه به لام یاریده ده ری زالمه
پاره وه ناگرتیت سییه که باجی عاده تی جیگاهه
شیخی هیمهت بالا باجیکی موته دیلی هه یه

له جیگاهه کی تری، له شیعریکی تورکیدا نه وه ده رده خات که کهس به ناو و له قه بی بهرز
بهرز نابیت و هیچ سوودیکی بۆ نابیت.

اسم عالی ایله عالی اوله ماز شخص رزیل
سکابر فائده ویرماز لقب اسماعیل
گورونور ساخته در هر کیم اوزاقدن باقسه
متصرف می اولور (عجل بنی اسرائیل)؟!

واتا:

به ناوی بهرز پیماوی رهزیل بهرز نابیت
له قه بی نیسماعیل هیچ سوودی بۆ تو نییه
دیاره که ساخته یه هه ره له دووره وه سهیرکهیت
(گویره که ی بهنی نیسرائیل) چۆن به موته سهیرف ده بیت!

له سه رده می حوکی عوسمانی؛ دوو پرووی و درۆ و ده له سه بلاوده بووه شیخ رهزا
نهمانه ی به چاو ده دیت و ره خنه ی لی ده گرت و ته می خه لقی ده کرد که به روا بهم جۆره
مرۆفانه نه کهن. له م با به ته وه ده لیت:

نهم ساده روخانه له مه لاحت که ته مامن
ده ورت که ده دن، ته فره مه خو، قهت مه لی پامن
که هه دۆست و وه فادار و که هه دورژمنی خوتن خوار

دل نهرم دهبن گاه و گههتی سهخت که لامن
عاجز مه به، نهک بۆ تۆ، وهفایان نییه بۆ کهس
مه علومه که نهم تاقمه وهک تاسی حهمامن
له جینگایهکی تری که باسی دونیا دهکات و له دهمیکهوه دهگۆریت بۆ دهمیکی تری:
دونیا که عیبارهت له ههوا و ههوهستی که
وهک تاسی حهمام ههر نهفهستی بۆ ته رهستی که
له سههر رهوشتی پیاوی سوورتک دهلیت:

کهستی بیبێ حهیا و و شهرم و ناموس
نه بهد ناکا ره فیقی طاقمی لووس
نه گهر سهده سال بدهی رهنج و نه یانگیی
قسه ی وات پێ نه لێن نه یگرتی قاموس
به عزێ هه نانی یه کییک دهخۆن و پاریزگاری یه کیکی تری دهکن، شیخ رهزا له
قسه یهکی ناشکه رادا دهلیت:

داخلي فەرجه له سههر قنگ، کتیر به گون دهعوا نهکا
نانی (کون ماسی) نهخوات و پاسی (جرتاوا) نهکا
(کون ماسی) و (جرتاوا) دوو دین، سه گتیک دهبن به رۆژ نانی دتی کون ماسی
نهخوات و شهو دهچیت پاسی جرتاوا نهکات. نهم قسه ی پیشینانی کورده وارییه له سههر
دوو رووییه.

دهرباره ی مه نمووری رهوشت چهوت دهلیت:
قازی رهئیسێ نهووهل، تویش موده دهعی عموومی
نهم کاره چۆن سههر نهگری له عهنت له بابی رۆمی
له سههر بیباکی مرۆف و کردهوهی له ژياندا دهلیت:
دویتی قه ترهیی خوتن بویت و نیمرۆکه کهفی خاکی
بهنی نادهم کهری، گهر کهرنه بی بۆچ هینده بی باکی

له سهر چه پهلوی و په وشتی هندی کهس ده لیت:
 صاغ له دنیا دا نه ماوه گهر قسه ی صاغت ده وی
 بی ه وزارت پی نیشان دهم گهر قور مصاغت ده وی
 هندیک هن صه دجار پروشکین بکرتین هدر دینه پیشه وه (پرو قایم) شیخ رها
 ده لیت:

چهرمی پروی هیندقایه شمشیری میسری نایر پی
 گهر به که وشی که ی ده میتنی تا قیامت نادر پی
 له نامه ی که ه لبه ستدا بز موحه مه د به گی قائمقامی رانیه، له بابت جه زربه دانی
 سه روکی نیلی ناکویان، ته میتی ده کات و ده لیت:

شعار خویش مکن شیوه، هلاک و را
 بجان من که مرغجان رئیس آکورا
 مخور فریب بحرف و دروغ مدعیان
 زینده بشنو و مشنو حدیث بد گورا

واتا:

په وشتی هولاکو مه که به درویشی خوت
 تو گیانی من سه روکی ناکو مه په نجینه
 به قسه ی دروی نه وانه که وا ده لین تفره مه خو
 قسه له من بیسته و قسه ی به دگو له گوئی مه گره.

گرفتم آنکه بجرم عظیم متهم است
 بتدیل عفو بیوشان جرائم اورا
 بشکر آنکه خدا جاه و نعمت داد است
 علی الخصوص بتی نازنین دلجووار

واتا:

نه وهی تاوانی گهر وهی دراوه ته پال گرم
 به داوینی لیبور دنت تاوانه کانی داپوشه
 له سوپاسی نه ودها که خوا جاه و نیعمه تی داویتی

به تاییه تی که پدیکه رتکی ژنتیکی جوانی دلگیری داوتیت
 بتی که در صفتش آورم باستشهاد
 دو مصرع از غزل سعدی سخن گورا
 «حصار قلعهء باغی بمنجنیق مده
 بپام قصر برافگن کمند گیسورا

واتا:

پدیکه ری که له و سفیا بز به لکه
 دوو تاکه بهیتی غه زه لیتی (سه عدی) ی قسه زان دینمه وه،
 «قله ای یاخی به منجه نیق که مارو مده
 که مندی زولفانی هله ده بز سه ربانی کوشکه کی»
 له بابهت نه وه ی شا و قهله ندهر به شوتنی زتردا پاده کن ده لیت:
 ای زر که مطلب همه شاه و قلندری
 دل بند و دل فرب و دلارام و دلبری
 از زر عجب مدار فغانم که آدمم
 زر گوی وینگر زر کند خر باین خری

واتا:

نه ی زتر! که داوای همه و شاه و قهله ندهری
 دلگیر، دل هله خله تین و نارامی دل و دلبری
 به سهیری مه زانه که بز زتر هاوار بکهم، منیش نادمم
 بلتی (زه) سهیر که کهریش به و که ریایه تییه ی خوی نه که ویتنه زه زه
 له بابهت نه و که سانه ی که خویان لی گور او ده لیت:
 شده هر غییر زالی پور زالی
 عجب حالی عجب (قحط الرجال) ی
 زند باشیر شرزه پنجه امروز
 همی هر روبهء باهر شغفالی

واتا:

همه و بینگاهتیک بووه به زالی کوپی زال

بارتکی سهره، قاتیبه‌کی سهری پیاوه!
نهمرۆ ههر پتویی یه ههر چه‌قلتی بگری
په‌نجه له په‌نجی شیری شهرزه نه‌دا

له‌بابه‌ت نه‌وه‌ی که دنیا بۆ کهس نامینیت، دهرباره‌ی نه‌یوانی کيسرا ده‌لێت:

شکافی که بینی در ایوان کسرا
دهانیست گرید؛ بقا نیست کسرا

واتا:

نه‌و درزی له تاقی کيسرا ده‌بینی
ده‌میکه کراوه‌ته‌وه، نه‌لن: به‌قاو مانده‌وه بۆ کهس نییه

درب‌گرفته پیکر (سلمان پاکرا)
فخریست زین وسیله بر افلاکرا

واتا:

په‌یکه‌ری تهرمی (سه‌لمانی پاکی) له‌باوش گرتوه
بهم هویه‌وه هه‌قی شانازی به‌سه‌ر ئاسمانه‌وه هه‌یه.

کهس ناتوانی دوو کاری درایه‌تی پتک به‌خات:

مستی و داعیه، حکمت هیهات هیهات
برندارند بیک دست دو تا خـریزرا

واتا:

سه‌رخۆشی و بیهۆشی و نیدیعی زانیی حکمت و هه‌یه‌ت زۆر دووره
کهس ناتوانی به‌دهستی دوو کاله‌ک هه‌لگری.

له‌هه‌جوه‌کانی شیخ ره‌زا

شیخ ره‌زا به‌شاعیریکی هه‌جوکه‌ر ناسراوه و گه‌لێک له‌وانه‌ی باسی شیخ ره‌زایان
کردوه ههر به‌وه ناسیویه. مامۆستا مه‌لا جه‌میلی رۆژه‌یانی ناوی «لسان‌الحق» ی لی
ده‌نیت، ههر وه‌کو هه‌جوه‌کانی حافزی شیرزای به‌«لسان‌الغیب» ناو ده‌بریت، نه‌میش،
واته شیخ ره‌زا خۆی، له‌پارچه‌ شیعریکی فارسیدا که بۆ ناظم‌پاشای موته‌سه‌ریفی به‌غدا

ناردوو به تی ده لیت:

زخیل شاعران من هم حکیم
گهی گویم هجا و گاه تحسین
همی گویم نگوینا سستایش
همی خواهم بدانرا لعن و نفرین
بکام دوستان ریزم تبرزد
زنم بر فرق بد خواهان تبرزین
کریمانرا دهانم گوزهء شهید
لئیمانرا زبانم تیغ روبین

واتا:

له ناوی شاعیراندا منیش حکیم
جاری هجو نه کم و جاری تاریف
نه وهی نه کراوه تاریفی نه کم
بو خراپانیش نه کم له عننه و نه فرین
شعری که لله به ناره زوی دۆستان ده وه رینم
ته وره زینیش نه دم به که للهی به دخواهان
دمم گۆزه ی پر له هه نگوینه بو چاکان
زبانم تیغی پۆلایینه بو نامردان
به لام شیعی سستایش و نایینی و په خنه کانی له هه جو هکانی کم په ونه قتر نین.
فه رمون له که له هه ندی له وه هه جوانه ی.

له که له عه لی به گی مودیری قزلجه

شیخ رهزا بو نیشیتیکی دۆستیکی ده چیتته لای عه لی به گی مودیری قزلجه. عه لی به گ
نه ته نه نیشه که ناکات، به وشکی وه لامی شیخ رهزا نه داته وه و شیخ رهزاش نه م
هه جو هی نه کات:

له طه رف کی ره وه به ریدی صه با

بۆ مودیری قزلجه نامه دهبا
 بۆ جه نابى موقه پرده بولخاقان
 مير عهلى بهگ له نه نجه بى نوجهبا
 ميرم نایا چلۆنه عیلله ته کهت؟
 باز به خارشته بن گونت عهجهبا؟
 ئیحتیاجت بنووسه عه بى چیه
 مه حره مى رازی تۆم به عه هدی صهبا
 صه تپرت دا به کووده کی له گونم
 نهی تپرت په عه د و وهی تست په شهبا
 دوده مانستان چرووکه بونیادی
 بۆ قه باحه ت بنم دگل هه بهبا
 عه بدول په حمان به گی برات فهرمووی
 نابرووی خانه دان عهلى نه بیا
 خاله کویتیش صه راحه تن نه یگوت
 که عهلى بهگ بووه به دپله بهبا
 له ئیبانته ئیبا مه که میرم
 (هذه ارثکم اخی و ابا)
 گهر به کیری قزلجه تیر ناخوی
 وهه تا (شیخ رهزا) به ره شتا با

عهباکهی مودیری ته حریرات

مودیری ته حریرات له که رکووک عهباکه به دیاری بۆ شیخ رهزا نه نیریت نه وهنده
 نه لیت: شیخ عهباکهی کۆن بوو من عهباکه بۆی نارد، شیخ رهزا تووره نه بیت و جوبه
 کۆنه کهی خۆی له بهر نه کاته وه و له گهڵ نه م شیعه که به چوار زوبانه، تورکی و فارسی و
 عه ره بى و کوردی، عهباکهی بۆ نه نیرته وه:

گزر دوائر اقلامی ارقه سنده دوات
مدار اهل قلمدر مدیر تحریرات
نکفتمت که حذر کن ز تیغ ناطقه آم
(فان ناطقتی آفة من الآفات)
لهبر عهباکه جه بهم کردی نهی فه قیری خودا
بگره عهباکهت، کتیرم به قنکی خۆت و عهبات

واتا:

له دائره کاندای مه ره که بدان به شوین قه لهم یا نه سووریتته وه
مه داری خاوه ن قه لهم مه مودیری ته حریرات
پیم نه وتی ناگات له تیغی زویانم بن!
زویانم نافه تیکه له نافات
لهبر عهباکه جه بهم کردی نهی فه قیری خودا
بگره عهباکهت، کتیرم به قنکی خۆت و عهبات

که له شیر هه کی نه قیب

لهو سهرده مه دا شه ره که له شیر مایه ی رابواردن بووه. شیخ رهزا نامه یه کی هه لبه ست
نه نیریت بۆ نه قیبی سوله یمانی داوای که له شیر تکی لی نه کات و نه لیت:
که له شیر ی به (رضا) لازمه کرماشانی
زیره ک و چابوک و دهم گهرم و دپ و شه پرانی
که له شیر ی که قه پی گرت له بنا گوئی که له شیر
په به دهم بیچچری وهک سه گی هه ورمانی
که له شیر ی که نه گهر شیر نه ی بیتته مه ساف
رپر فینن به شه قی میسلی که ری تالانی
بۆ هه والهی دویری نهو که سه خۆم نه یزانم
دوو گونی پتوه هه بی وهک دوو جه پرهی (له یلانی)
به دریتی وه کوو مه ولان به که که ی میری به یات

به جه سامهت وه كو كوئخا زله كهی بیبانی
 جنسی خوی جووته مریشکی بهری حملهی بگری
 نه كو سویی بیته وه بیچاره له بهر بن گانی
 نهی نه قیب زاده، بنیره کهله شیریکی وها
 بو (رهزا) کهی سه که کهی قاپیه کهی گه یلانی

به لام نهم جوته کهله شیر و شیر رهزا باسی نه کات له کوئی پهیدا نه بیت؟ نه قیب زاده
 کهله شیر نانیریت. لهو کاته دا خه بهر نه گاته شیر رهزا که حه سه نی مهحمود ناغا نه مهی
 بیستوه؛ کهله شیریک و دوو مریشکی ناماده کردووه بیانیریت بو شیر رهزا. شیر رهزا
 نهم شیرهی بو نه لیت:

نهو به هه بهت کهله شیر که به هه لهت شیر
 که رهت کردووه بیستوو مه، ده سا بینیره
 دوو مریشکی له گه لدا که فریشکی نه که وی
 خرتی چهند ساله به نه لهت به مریشکان فیره
 باره که لالا حه سه ن ناغای کوپی مهحمود ناغا
 که فی فدیاضه، دلی واسیعه، چای تیره
 نه وه کوو شاری سوله یمانیه، کو به به که ره
 نه وه کوو طاوق و کهر کوو که نه وهک هه ولیره
 نهم هه موو شیر که ناردم کهله شیریکی نه نارد
 جددی نه علایه نه قیب زاده به، خوی بیخیره
 دۆستان، نهم کهله شیر وه کو ته عریفی نه کهن
 بو (رهزا) لازمه نهم نیر که به نهو نیره
 هه دیه تی گهر له تهرهف دۆسته وه بی شوکری نه کهم
 پتی ره زامه ندم نه گهر چی تهر فیکی کویره
 قافیهی تنگه نه زهری که مه شاعیر زینهار
 نهوهی لهم قافیه بۆت ماوه ته وه هه کیره

به لام شتيخ پهزا دهس له ماره يی دايکی هه لگريت دهس له که له شتيري نه قيب
هه لنگريت:

نهو دوو مريشک و که له شتيره که وتم بينيره
دووی له پړ مرد و يه کيکی به نه خوشی ليره
شهو هه موو دهس به دوعا بووين و له وهختی سه هه را
که له شتير نه مری خوی کرد و وتم وای شتيره

له که له دهر ویش نه فهندي موفتي که رکوک

بته ماله ی دهر ویش نه فهند موفتي، بته ماله یه کی کۆن و خانه دانی که رکوک و که لیک
پیاوانی دانا و ناییناس و نه دییان تیدا هه لکه وتوه. دهر ویش نه فهندي موفتي
پیاویکی خاوهن دیواخان بوو. رۆژیک ده بیستان که دژی شتخانی تاله بانی دواوه. نه م
قسه یه ده گاته شتيخ مه حممه د عه لی کوری شتيخ عه لی و به بی پرسی باوکی چهند که سیک
ده نیریت و تیتلا تر تیان ده کات و دیواخانیا بته هه لکه گريت. نه مه ده بیته هو ی ناخوشی
له نیوانی شتخانی تاله بانی و مالی موفتي.

ده ویش نه فهندي جار جار دژی حکومه تی عوسمانیش دوواوه و نه مه بووه ته هو ی نه وه
که بهر پرسیار بیت. له م بهر پرسیار یه دا به ند ده کريت. به لام شتيخ پهزا له م شیعه ریدا، نه مه
به که م ده زانیت و ده یه ویت سورگون بکريت:

تحت توقیفه آندی قوی آلسون کیره ته
خلق ایچون چاهی قزان چاهه دوشر البته
حبسه ابقا نه دیگ بصره یه سورمگ لازم
(بصره دن) (بومبه یه، من (بومبه) الی (که لکه ته)
ناسه عبرت اولیور ایتملیدر وقعه نویس
ترسن ترجمه یی حالنی ثبتي غزته

واتا:

خرایه به ندیخانه وه با به ند بکريت که ره ته
نه وه ی چال بز خه لقی هه لکه نیت هه ر خوی تیی ده که ویت

له چه بس مانوه مانای چی؟ ده بیت ره هیلای به صره بکرت
 له (به صروه) بۆ (بۆمبای) له بۆمبا بۆ (که لکه تا)
 نهم کرده وی ده بیت بیتنه عبیرهت بۆ خهلق
 ته رجومه ی حالی نهم ته ره سه به خرته غه زه ته

ناه چه خوشه به چه قو گوتی له بنا خشت بپرین
 ریشی قوت کهن به مهقهس بیکه نه مه یونه قوته
 به دهف و دائیره وو زه مزه مه وه دووی بکه ون
 لی بدهن چه پله بلین بینه وه کوپ گهل نه مه ته

شیخ رهزا نه بیستیت که موفتی وتویه تی! «نهم تاله بانینیانه چین به که وچکیتک شۆریا
 نهم هه موو خهلقه دیان راکتیشا وه ته لای خۆیان، من له جیاتنی شۆریا دهعه ته (قوزی)
 نه کهم.» شیخ نهمه نه قوزته وه نه لیت:

یه کتری دهعه ته نه کهن نه هلی دیانه ته به قوزی
 کوپی موفتی به قنگی، خانمی دایکی به قوزی

مالی موفتی، له کهرکووک، له بهری قهلا بوو. وا دیاره مالی قازیش له بهری، له بهری
 قووریه بووه. شیخ رهزا ده لیت:

مالی موفتی لهم بهره، مه علومه قازیش له بهره
 من فه قیرم کئی ده زانی لهم بهرم یا لهو بهرم

مودیری مالی ههولتیری

مودیر مالیکی ههولتیری له کهرکووک نه بی. شیخ رهزایش کاری بهم جوړه کار به ده ستانه
 زۆره. ده کاری بۆ راپه ریتن و یه کتکی بۆ نه کهن بهر ههجوی شیخ نه که ون. لهم شیعره
 کوردیه نه لیت:

مال مودیری که خهلقی ههولتیره
 هه وه کوو مووی خایه بیتخیره
 صوورهت و سیره تی له پیاو ناچن

نهو قورمساغه مټيه يا نيره
 من به مه خفي كه چووم و ټي فكريم
 به زمي غهوغايي مه قعه دي كيـره
 ديم (حوسين) كړدي قه صدي قه تلي (فه تاح)
 وه كو (يونس) كه دهس به شمشيره
 حه رهمي موحته رهم كه له علي خانه
 خه رهمني عيصمه تي گه رايي كيـره
 راوي رتوي هه مـوـو له بـو كـه و له
 گورگ له بهر به رخه ديتـه ناو بيـره
 به هري ناوداني مه زره عهـي فه رجـي
 جووته گون، حوقه يه كيـر ناوديره
 وتم: نهـي بي حـهـيا تـو نا ترسي
 له خواي رږږ و مانگ و نه ستيره؟
 وتي: يا شيخ نه مان مه كه مهنـي
 نه هلي قوونيان* به قووني نهو فيـره
 نيـيه باكم گهـر نهو خه بيـشه بلـي
 نهوه نه شعاري (لامع) ي** كوـتره

* قوونيان دټيه كه نزيكي هوليتر.

** لامع نازناوي شيخ رهزا، به لام له دواييدا وازي لي هيتا.

هه جوي مه خمور نه فهندي

شيخ رهزام و به فه صاححت له جيهاندا مه شهوور
 پسهری پيري نه زهر كړدهي قوطبي لاهوور
 شيعري من وه هبييه، كه سبي نييه، هوشياره وه به
 خوت له من لاده له سوزاخي قنگت بهم (مه خموور)

له شیعرتکی تریدا نه لیت:

ګر نهکا (مخموور نه فندی) ترکی تریاکی له عین
فیتری سی به زمی دهکا، پرمین و کوکین و ترین

له ستایشه ګلانی شیخ رها

شیخ رها قهد دوست و ناسیاوی فراموش نه کردووه و همیشہ کردوویانیه ته سهری و
بیری که وتوونه توه. نه مجا نهو ستایشانہی، به پیتی جوړی پیوه ندیی له ګل نهو
دوستانه یه تی.. له ستایشه که ی نه حمده پاشای بابان «رؤزی یه کشه می که مه شهوړه به
رؤزی بازار» بؤ ره خنه و ګالته و ګه په و له هندیکیان بؤ بیر خسته وه یه و هندیکیشی
سوپاس نامه.

ستایشی حاجی نه سعه د ناغا

حاجی نه سعه د ناغا، شیخ رهای فیتر کردبوو که هه موو سالتیک تووتنی بونداری
(بیشه مه و شاور و شیتنه) ی بؤ نیتیت. تووتن ناردن بؤ که رکوک ناسان نه بوو. ده بوايه
به قاچاغ له تاریکیی شهودا، به دزی پولیسی رتیه یه وه له دزه رتیه ګانه وه بیت. حاجی
نه سعه د ناغا ماوه یه که تووتن نانیتیت و شیخ رها لهم شیعه ردا بیری ده خاته وه و پتګای
قاچاغی پیشان ده دا و ده لیت:

تو کم نه زهری دهر حه قی من نیسته که ناغا
من ماوه هه وای صوحبه تی توّم هه ر له ده ماغا
تا رؤزی قیامت به خوا زیندووه نامری
بابن که بمینن کوری وه که توّی له و جاغا
بؤ تووتنه که ی (بیشه مه) و (شاور) و (شیتنه)
شیت بووم و نه هات وه خته دلم دهر چی له داغا
جاران چه به قاچاغ و چه به بار بؤت ده هه ناردم
نانیتیری نه میستا نه به بار و نه به جاغا

رتى نەوتەكە باجگىرى نەگەر زۆرە دەفەرمىوى
 رتى (خاسە) بە شە و خالىيە بابى بە (بلاغاً)
 نەمزانى فەلەك گۆيەنى ھەر بۆ مەنە ياخو
 صەد دەستى ۋەكۈر دەستى مەنى كىردۈۋە بەزاغا
 يارەب گۈزەران كە بە صەفا ۋەختى نەزىزەت
 پەيۋەستە لە دەۋرى چەمەن و گەردەشى باغا
 بۆ چۈنە تەۋافى ھەرمەنى شەھىدى مەقصود
 عالەم ھەم مەئدۈۋنە، (پەزا) ھەر لە يەساغا

ستايىشى شېخ ستار

شېخ ستار كۆرى شېخ نەحمەدى تالەبان و مامى شېخ پەزايە. بەلام تەمەنيان زۆر لە
 يەكەۋە دور نەبوو و زۆرىش ھاۋدەم و گالتە و گەپيان لەگەل يەك دەکرد. شېخ ستار
 دانىشتۋى دەرهۋى كەركۈك و لە گۈندى بادەۋا بوو و جارجار دەھاتە كەركۈك و لە
 تەكە، زۆرىە كاتى لەگەل شېخ پەزاي برازايدا رادەبۋارد. شېخ پەزا لە دورى شېخ
 ستاردا دەلەت:

سۈپاي غەم دەۋرەيان دام دەس بە مەطەرەق
 لە پاش تەشەرىفى تو، داميانە بەرشەق
 تەعالەللا، كە جەللادى فىراقت
 دەپىژى بى موحاببا خوتىنى ناحەق
 مەپرسە بۆ لە ھىجرانت نەمردم
 كە مەن صەگ مەرگم و گيان سەخت و دل پەق
 كە زىنيان خستە پىشتى مەينە پەش كۈيت
 گەپرا چاۋم لە تاۋان زەرد و نەبەلەق
 لە شەۋقى توۋەكو (مەنصورى ھەللاج)
 خىروسى طەبەقى مەن نەيگوت: انائەلحق

له به زمی خسره واندا یهک زه مانئ
 موره خه ص بووم، وه کو ده ستووری مو طلهق
 نه میستاش طاقه تم طاقه و پهریشان
 خروسم نه خه سه و حاتم موفه ششقه
 له بهر هه یوانی مزگه وت نیسته بی تو
 وه ها دیم و ده چم، وهک حاجی لهق لهق
 نیلاهی عومر و جاهت بهر قه رار بی
 عه دووت سه رنگون بی و خوت موه فقه
 سمیلی شیخ ستار (حه بلوطه تینه)
 کهلامی (شیخ رهزا) وه حیی موصه ددهق

له ستایشی شیخ نه مینی هه ولیری

شیخ نه مین یه کتیک بوو له داناکانی شاری هه ولیری کوردستان. حکومه تی عوسمانی،
 وه کو مه لا مارفی مه لا عه بدوللای خدری کرده سه رهک دادگای بیدایهت شیخ نه مینی
 هه ولیریشی کرده سه رهک دادگای سزای که رکوک. نه م شیخ نه مینه به حاکمیک عادل و
 ره وشت پاک و دانا ناسرابوو. شیخ رهزا له م ستایشه دا به شیعرتکی فارسی ده لیت:

گفتم ملک روی زمین شیخ امین است
 نه نه غلطم صد ملکش ملک یمین است
 کوته نظری گفت ملک من نتواند گفت
 کانرا بفلک مسکن وانرا بزمین است

واتا:

وتم فرشته ی پروی زهوی شیخ نه مینه
 نه نه، هه له م، سه د فرشته بهنده یه تی
 کورت بین وتی ناتوانی بین به فرشته
 چونکه جیگای فرشته ناسمانه و نه م له زهویه

گفتم مگر این ضرب مثلرا نشنیدی

ای خواجه که تشریف اماکن بمکین است
باز از دراین کار در آید که ملاحک
از نور و بن آدم بیچاره ز طین است

واتا:

وتم: نهی تو نهو پهندهت نه بیستوه نهی کابرا
که نه لئ: شهره فی شوتین بهو که سه و هیه که له شوتنه که دایه
که فرشته له تیشک دروست کراوه و ناده میزادی هوار له قور
ماهیت آن تعبیه از عالم انوار
سرمایه ـ این قطره ـ از ماء مهین است
با آن گهر پاک برابر نشود خاک
صد پایه بمیزان خرد آن به ازین است

واتا:

ما هییه تی نهو له جیهانی تیشک پر کراوه تهوه
سرمایه تی نهو به دلویه تی ناوی غاچیزه
خاک له گهل نهو گوهدهره پاکه به رانیه ر ناوهستی
به ترازووی عقل نهو صد پله لهم چاکتره
گفتم کمکی باز بکش خواجه عنانرا
اصرار مکن عفو بفرمانه چنین است
در بارگه لم یزل اقدس یزدان
بنیاد فضیلت همه بردانش دین است

واتا:

وتم: خواجه که منی جلوه کت پاکتیشه دواوه
سور مه به! بیه خشه ، وانیه
له باره گای همیشیه تی و پیروزی خوادا
هموو بنیاتی گهوره تی له سر زانست و نایین بیا نه کری
مسجود ملاحک شدن آدم خاک
از سایه ، علم لدن و دین مبین است

ای شیخ اگر محکمه را معدلتی هست
از رای زرین تو، وز فکر مستین است

واتا:

سوجه بز برای ناده می له خاک دروست کرا و له لایهن فرشته وه
له سایه زانستی خوایی و نایین پرونده وه
نه شیخ؛ نه گهر دادگا دادپه روه ریه کی بیت
له رای سه نگینی تو و له بیرری بته و ته وه

جبریل امینت زیرای چه نگوم
صد بار خدا گفت که جبریل امین است
شیرنتر از اشعار (رضا) نیست، بلی هست
اما نه چنین نقره، نه چندین تمکین است

واتا:

بزچی پیت نه لیم جیره نیلی نه مین
خوا خوی صد جار و توویه تی جیره نیل نه مینه
شیرنتر له شیعی (رهزا) نییه، به لن هدیه،
به لام نه نه وهنده بیتگه رده و نه نه وهنده به خویه.

می که تبه زدایر زرمز قال و قیل
می که پرده گشاید زبزم کن فیکون
می که گر گزرد بر مشام آبستن
فقد بغز جنین در مشیمه شور جنون

واتا:

رهنگی رهشی شه وه بی له نیشاره تی (قال) و (قیل) پاک کاته وه
شه رای که پرده له به زمی جیهانی (کن فیکون) هه لمائی
شه رای نه گهر بزنی پروا به لووتی دوو گیانا
سه ودای شیتی له مثال دانا بکه و تته که لله ی ناوه له مه (شه رای کی وام بده ری)
که تا بیاری آن عندلیب ناطقه ام
یکی قصیده سراید چو گوهر مکنون

بمدح ناظر مالیہ مصطفی پاشا مشیر معدلت آیین مرحمت قانون

واتا:

تا به یارمہ تیی بولبولی هیزی وتنم
چه کامه یی بهۆنمه وهک گه وهه ری بن ده ریا نایاب یی
له تاریفی وهزیری دارایی مستهفا پاشادا
که وهزیری داد نایین و پهحم قانونه

هنر وری که بدورش ممالک اسلام
چنان شده است چو یونان بعهد (افلاطون)
خجسته رای وزیری که ساعد هنرش
ببزم و رزم چو آید ز آستین بیرون

واتا:

هونه رهنه ندیکه که ولاتانی نیسلام له سهردهمی نهوا
وهک یونانی سهردهمی نهفلاتونیان لی هاتوه
وهزیرتکی بیرورا پیروزه که باسکی هونه ری
له قول دیته دهر بۆ بزم و پهزم

ستایشی مستهفا فاضل پاشای کوپی مهحه مهده علی پاشای مصری

مصطفی فاضیل پاشا وهزیری دارایی دهه وله تی عوسمانی بوو. نم بنه مالیه، تا
پۆژانی دوایی شایه تیپیان له میصر، له په سه ندا به (نه رنائووط) ناسراون. به لام له پروون
کردنه وه په کدا شاهزاده مهحه مهده علی که جیگیری شا فارووق بوو، له بابهت په سه نی
بنه مالیه مهحه مهده علی پاشا ده لیت؛ راسته مهحه مهده علی پاشا له ئه لبانیا هاتوه
دونیاوه، به لام باوکی که فرماندهی له شکری نهو ولاته بوو، له په سه ندا کوردی دیار به کر
(نامه ده).

شیخ رهزا، نه ترسی و زوبانی خوئی بووه هوئی پرینی نهو مووچه یه ی که له لایهن
که نجینه ی حکومه ته وه بۆی برابوه وه. ده به ویت نه مه بکه یینیتته وهزیری دارایی بۆ نه وه ی
چاوئیکی تری بخشینیتته نهو پروو داوه و هه لی وهشینیتته وه.

مرا بهیچ نیاساید این دل محزون
مگر بطلعت زیبا و قامت موزون
گهی به پسته، خندان دلبر باهر
گهی به نرگس فتان شاهد مفتون

واتا:

نم دلّه خه مگینه م به هیچ ناحه سیته وه
مه گهر به سیمای جوان و قه د و بالای رتکویتک
جاری به فستقی خه ندانی (واته ده می به زهرده خنه) ی دلبری به ناز
جاریکیش به چاوی وهک نیرگسی دلرفتنی یاری دل پتوه گرفتار

من آن قلندر آزاده مشریم که قلم
کشیده برید و نیک جهان بوقلمون
بآب شوی خدایا جریده، اخبار
که صرفه، نبرم زین فسانه و افسون

واتا:

من نهو قه لهنده ره نازاد مه شره به م که وا قه له می
به سهر چاک و خرابی دنیای قه له مروون سیفه تا هیناوه
خوایه روژنامه ی دهنگویاس به نار بشو
که من هیچم دهسگیر نه بیت له م ساخته و فروفتیلاته

به بزم عشق مگو حدیث مهر وفا
مرا بکار نیاید قرآن (ناپلیون)
مرا ازان چه که فیروز گشت بسمارک
مرا ازان چه که پامال گشت مکماهون

واتا:

له به زمی عشقا ته نها رازی خوشه ویستی و وه فا به که لکه
ژن هینانی ناپلیون به دهردی من ناخوا
من چیم داوه له وه که بسمارک سهرکه وتووه
من هه قم به وه وه چیه که مه کماهون که وتووه ته ژیر بین

کدام خاروخسم بهره از غنائم یونان
 کدام شال نصیبم ز غارت (شالون)
 بجز حکایت (شیرین) مپرس از (فرهاد)
 بجز فسانه (للیلی) مجوی از (مجنون)

واتا:

چ درک و دالتیکم دهسگیرهوه له تالانی یونان
 کام شالم بین پراوه له تالانی (شالون)
 له رازی (شیرین) بهولاره له فرهاد مپرسه
 له دووی نهفسانهی لهیل زیاتر مهگهپئی لای مهجنون

مرا بدین سر شوریده با جریده چه کار
 بیار ساقی گل چمره باده، گلگون
 میی که روح رساند بعالم وحدت
 میی که راه نماید بحضرت بیچون

واتا:

من بهم سهره سهوداییهوه کارم به رۆژنامه چیه
 نهی مهیگتیری پهری روخسار بادهی وهک گۆل سوور بیتنه
 مهیین بیتنه که رۆح بگهیهنیتنه جیهانی یهکیتی
 مهیین که ریتگا بکاتهوه بۆلای جهنابی بین هاوتا

بدشمنان بنماید شجاعت و قهرش
 بدوستان بنشانند خزانه، قارون
 بین بزیر رکابش سمند صاعقه رو
 بین بدست نوالش پرند آزرگـون

واتا:

نازایی و قاری نهنویتی به دوژمنان و
 گهنجینهی قاروونیش نهنویتی به دوستان
 له ژیر ناوزهنگی و زینی نهو نهسپی زهردی وهک بروسکه تیپهپ بوو بیینه
 له دهستی به خششیتا ناوریشمی ناگر رهنک بیینه

که تا مشاهده بین هزیر بر ثعبان
که تا معاینه بینی جحیم در جیحون
نسیم گلشن مهرش اگر وزد نیسان
سموم آتش قهرش اگر جهد کانون

واتا:

تا زهبری پالہوان بهسر نمرده‌هاوه بیینی و
دۆزهخ له جه یحونا بهدی بکهی
شنه‌بای گولزار لوتفی نهو نه‌گهر به نیسانا هه‌لکا
ژاری ناگری قاری نه‌گهر له کانونا بجوولتی

بیراغ لالهء نشکفته‌را بر یزد برگ
بباغ لالهء افسر درا بجوشد خون
کفش پیالهء از بادهء کرم سرشار
دلش سفینهء از گنج معرفت مشحون

واتا:

لاله‌ی نه‌پشکوتووی ناویاغ گه‌لای نه‌وه‌ری
لاله‌ی سیس بووی ناویاغ خویتی تیا دیته جۆش
له‌بی پیاله‌ی پر له باده‌ی به‌خشه
دلی پا‌پۆری پر له گه‌نجی زانسته

یکی فقیر بود با سخای او ملیار
یکی پشیز بود با عطای او ملیون
ایا بلند جنابا! وزیر آصف رای!
به ین اختر مسعود و طالع میمون

واتا:

پی‌او‌تکی هه‌ژار له‌گه‌ل به‌خششی نه‌وا نه‌بن به‌ملیاردیر
یه‌ک پولی ناچیز نه‌و بیدا نه‌بن به‌ملیون
نه‌ی پایه‌ بلند، نه‌ی وه‌زیری بیروړا وه‌ک ناسه‌فی وه‌زیری هه‌زه‌رتی سوله‌یمان
به‌به‌ره‌که‌تی نه‌ستیره‌ی به‌خته‌وه‌ری و تالیعی پیروژ

یکی برای خدا تیغ انتقام بکش
بخواه کینه، من از زمانه، وارون
همیشه تابجهان خلق داستان دانند
بعدل داد کند عمر دولت افزون

واتا:

بو خاتری خوا تیغی توله هه لکیشه و
داخی من له زهمانهی شووم داوا بسینه
تا ههمیشه خه لکی دنیا وهک داستان بزائن
کهوا تهمه نی دهوله ت به عدل و داد زیاد نهکا

له ستایشی ته حسین پاشای والیی مووصل

شیخ رهزا له پاش کۆچی دوایی شیخ عبدولره حمانی باوکی، شیخ عدلی دیتی (قرخ) و
(تاله بانی) تهرخان کردبوو بو گوزهرانی. ئەم دوو دیتییه دهیمه پۆیه به رههمیتیکی وایان نه بوو
خهرجیی مال و دیواخان و هاتوچووی شیخ رهزا، له مل بگریت، سه ره پای نه وهش
مه نمووری باج، به بهرتیل نه بوایه، باجیکی وای نه خسته سهر به رههمی گهنم و جوکه
شیخ رهزا نه بۆی هه لده ستا و نهیش توانای بهرتیلدانی هه بوو. زمانه تیره که ی هه بوو و
بهس. به لام دهیتوانی هاواری خۆی بگه ییتیتته بهرزترین مهقامی دهولهت. لیتره دا گیر و
گرفتی گوزهرانی دهخاته پیتش چاوی والیی مووصل که کهرکووک له ژیر دهسته لاتیا بوو و
شکاتیش له مه نمووری باج دهکات.

شاد از (خشه) بودم هم رفت بظا پو
بیهوده گزشت آن همه ام سعی و تکاپو
میکارم و چون میدروم کشته، خود را
در خرمنم آتش زند این چرخ جفا جو

واتا:

دلَم به (خشه) خوش بوو، نهویش تا پۆ بردی
نهو هه موو هه ول و تهقه لایم به فیرو پۆیی
زهوی نه کیلَم و تۆو نه چیتنم و که داچیتراوه که ی خۆم نه دروومه وه

نهم چهرخی جف به خشه ناگر بهر نه داته خهرمانم
 بشکافت چو گندم فلک شعبده بازم
 تا مشت جوی گشت مرا حاصل ازین جو
 (طاپو ایله ویردی املم باد هوایه
 خرمن گبی یانسون یورکی ناظر ویرگو)

واتا:

گهردونی فیلپاز دووکه رتی کردم وهک دهنکه گهنم
 تا مشتی جۆم لهم بهر جۆکه یه دهسگیر بوو
 وهکوو تاپۆ هیوای دایه بایا
 وهکو خهرمان هه ناوت بسووتی نازری باج

دست من و دامان تو، ای حضرت والی
 ای واسطه، رزق گدایان دعاگو
 عالی نسبا سیرت و سیمای تو زیباست
 تحسین لقباً اسم و عسمای ت و نیکو

واتا:

دهستی من و داویتی تو نهی جهنابی والی
 نهی هووی رزق و رۆزی ههژارانی دوعا گو
 نهی بنه چه بهرز! رهوشت و سیمای تو ههردووکیان جوانن
 نهی کهستی که لهقهبت (تهحسین)ه، ناوو شەخسی تو ههردوو چاکن
 گر بنده، ثابت قدمی هست منم من
 ور خواجه، صاحب کرمی هست توی تو
 فرش است زخاک قدمت عرش سلیمان
 جویی است زبحر حکمت هوش (ارسطو)

واتا:

نه گهر بهنده یه کی نه له قیو و بهرده وام ههبت، منم من
 نه گهر خواجه و خاوه نیتیکی بهخشنده یش ههبت، تو
 عهرشی ههزهرتی سوله یمان رایه ختیکه له خاکی بهر پیتی تو

هوشی نهرهستوش نه‌ونده‌ی دهنکه جزیتکه له ده‌ریای حیکمه‌ته‌کانی تو
 قطری بود از دائرهء جود تو (قا آن)
 تابى بود از شعلهء قهر تو (هلاکو)
 سرپنجهء تدبیر تو آرایش ملک است
 بى منت لشکر کشی و قوت بازو

واتا:

قاناں دل‌تویه‌که له دائیره‌ی به‌خششی تو
 هولاکو تاویتکه له تیشکی قارت
 سهریه‌نجه‌ی پراوته‌گیری تو مایه‌ی پازانه‌وه‌ی ولاته
 بی‌ه‌لگرتنی منته‌ی له‌شکر کرده‌سهر و هیزی بازو

ادراک تو در تسویهء امر سیاسی
 بشکافت بسی معنی باریکتر از مو
 گه جلوه ره‌ونق و گه شاهد وحدت بود این باغ
 گه در صفت ژاله و گه لالهء خود رو
 تشریف بیارید اگر، از سر اخلاص
 آید بنعال قدمت (شیخ رضا) رو

واتا:

تینگه‌یشتنی تو له چاره‌کردنی ههر کارتکی سیاسیدا
 مه‌عنای گه‌لن له موو باریکتر نه‌قله‌یشتنی
 ده‌میتک ره‌ونه‌ق و ده‌میتک شایه‌دی یه‌کیتییه نه‌م باغه
 ده‌میتک وه‌کوو ژاله تال و ده‌میتک وه‌کوو لاله‌ی پرواو
 نه‌گهر ته‌شریف بیتن، شیخ ره‌زا له پرووی دلسوزیه‌وه
 پرووی خوی نه‌خاته بهر پتلاوه‌کانی پیت

له ستایشی شیخ حیسام‌الدینی طه‌ویلّه

شیخانی بیاره و ته‌ویلّه ههر له کۆنه‌وه دۆستایه‌تییه‌کی قوولیان له‌گه‌ل شیخانی
 تاله‌بانی هه‌یه. شیخانی تاله‌بانیش پتوه‌ندییه‌کی پروو‌حییان له‌گه‌ل ناوچه‌ی هه‌وراماندا

هه‌یه و له پاره‌دا لقیکی ته‌کیه‌ی تاله‌بانی هه‌یه و گه‌لیک که‌س له‌و ناوچه‌یه سه‌ر به
 ڕێبازی قادری تاله‌بانییه‌کانن. شیخ ڕه‌زایش، هاتوچووی بۆ نه‌و ناوچه‌یه و شارانی
 کوردستانی ئێران، له‌ ڕێگای بیاره و ته‌وتله‌وه ده‌بوو. له‌م ستایشه‌دا، شیخ ڕه‌زا باسی
 ڕێبازی سوفیه‌یی شیخانی ته‌وتله‌ ده‌کات.

ته‌نحر از مطلع گیلان بدر آرد ماهی
 نعلم برکشد از سمت بخارا شاهی
 نه‌زرن‌دان صـبـوحی زده، بزم (الست)
 های، هوین، طری، خنده،، قاها قاهی

واتا:

نه‌مانگن له‌ جێ هه‌له‌هاتی گه‌یلا نه‌وه سه‌ر ده‌ریتی (مه‌به‌ست له‌ هه‌زه‌تی عه‌وته)
 نه‌ له‌ لای بوخاراه شاهیکی (وه‌ک شاهی نه‌قشه‌ند) ئالا هه‌لکا
 نه‌ های و هوین، قاقا و پێکه‌نین، خوشیین
 له‌ سه‌رخۆشانی مه‌ی له‌ که‌له‌داوی به‌زمی خواناسی به‌رز بیه‌ته‌وه

نه‌ز کاشانه‌ بیازار (انا الحق) گویان
 مست و سه‌رخوش گه‌رد پیر فنا فی اللهی
 نه‌ بدا من چکد از دیده، گریان اشکی
 نه‌ بکیوان جه‌د از سینه، سوزان آهی

واتا:

نه‌ پیریکی فه‌نافیلا له‌ کونجی خه‌له‌ته‌که‌ی خۆیه‌وه، به‌ده‌م (انا الحق) وتنه‌وه
 به‌ مه‌ستی و سه‌رخۆشی به‌رواته‌ بازار

نه‌ دلۆین فرمێسک له‌ چاوی پر له‌ گریان نه‌وه به‌ژیته‌ داوین
 نه‌ له‌ سنگی ناگر تی به‌ به‌روه‌وه ناخێک سه‌رکه‌وی بۆ نه‌ستیه‌ی زوجه‌ل
 اوحدی، سری، احمدی، معروفی
 بایزیدی حسنی خواجه‌ عبیداللهی
 زیر این کیند فیروزه‌ نیای امروز
 پی بحق برزه‌ ز اسرار خدا اکاهی

واتا:

نهو حه دی مه راغهیی، سهریی سه قه طی، کاک نه حه دی شیخ، شیخ مه عروونی که رخی
بایه زیدی به سظامی، حه سه نی به سهری، خواجه عوبه یدیلایه کی نه حرار
نابینته وه له ژیر نهم گومه زه شینی ناسمانه دا نیمه ژ
پهیی به خوا برده بی و له رازی خوا ناگادار بی

بود هر جا در فیض همه را قفل ززند
التجا کار خرونیست بهر درگاهی
قرب یزدان نتوان جست زهر آهرمنی
دست بیعت نتوان داد بهر گمراهی

واتا:

له هر کوتیه کا ده رگایه کی فهیز و بهر که ت هه بوو هه موویان داخست
کاری پیای عاقل نییه په نا بهر تته بهر هر ده رگاین
ناتوانی لای هر شهیتانی نزیکی خوات ده سگیر بی
ناتوانی دهستی به یعت بهر تته دهست هر گومراین

کرد هر ملحدکی جامهء تقوا دربر
که منم قطب جهان تابکف آرد جاهی
فیض خواهی زمردان (حسام الدین) شو
آنکه پیش کرمش کوه کم است ازگاهی

واتا:

هر گوتلکه بی خواین کراسی خوا په رستی له بهر کردووه و
نه لئ منم قوتبی جیهان، بو نه وه پایه یک بو خوی ده سخا
تو نه گه ر فهیز و بهر که تته نه وی بیه به یدکی له مریدانی حسامه ددین
نه وه کی کیتی له مهیدانی که ره میا له پوشکه کاین که مته.

چون نشیند زیی ختم به خلوت گویی
خیمه در وادنی وحدت زده شاهنشاهی
آنکه بایک نظرش دست دهد سالک راه
قرب صد ساله عبادت بسلوک ماهی

واتا:

کاتن که پاش ختم له خه لو تا دانه نشین، نه لیتی
شاهه نشاین دهواری له شیوی یه کیتییا هه لداوه
نهووی به یهک لالیکردنهووی نهو دهستی که سق نه کهوئ پتی سولووکی گرتیته بهر
بریتییه له نزیکهی پاداشی سه دسال خوا به رستی به پتی سولووک گرتنه بهری یهک مانگ

آرد از همت او دامن مقصود بدست
دست در دامن مقصود چو من کوتاهی
حاسدی گر کند انکار کمالش چه عجب
یوسفیو افگند. دست حسد در چاهی

واتا:

به هیمه تی نهو داوینی مه به ست نه گری به دهستی خوی
که سق که دهستی له داوینی مه تل به گرتن کورت بین وهک من
حه سووئی نه گهر نینکاری که مالی نهو بکا سهیر نییه
دهستی حه سه د یوسفیک نه خاته چالیکه وه

چه غم از رهزنی، نفس گرت بدرقه اوست
پنجه باشیر علی چون فگند روباهی
ای متاع دوجهان جائزه، یک نگهت
خواهم از چشم (رضا) عطف نگاهی گاهی

واتا:

خهمی رتگری نه فست چیه نه گهر نهو بهری کهوتی له رتدا
رتویی چون په نجه له په نجهی شیری عدلی نه دا
نهی سه رمایه ی هه ردوو دنیا خه لاتی یهک لاکردنهو تم نهوئ
له چاری ره زامه ندییه وهو، جارویار لایه کم به لادا بکه پته وه و ته ماشایه کم بکهی

از ثنا زود عنان باز کشیدم که نداشت
در خور طبع روان قافیه جولان گاهی
تا سری هست سر ناموران در قدمت
تا دلی هست دلت نائل هر دل خواهی

بو جودت که بود تعبیه در جوهر جود
نرسد رنجی و، عارض نشود اکراهی

واتا:

زoo جلهوی تاريف كردنتم گرتوه چونكه
قافيه مديدانتيك نesp تاودانی وای نه بوو شایانی ته بیه تی رهوانی شیعرم بین
یاخوا تا سهرئ هه یه سهری هه موو ناوداران له بهر پیتا بین
یاخوا تا دلئ هه یه دلت به هه موو دلخوازی بگا
لاشه ت که له گه وهه ری بوونا پر کراوه
هیچ نازاریکی نه گاتی و هیچ ناخوشییه کی نه یه ته پئی

شیخ رهزا و شاری سوله یمانی

شیخ رهزا پتوه ندیه کی روحی و نه ده بیی زووری به سوله یمانیه وه هه یه. نهو پتوه ندیه
پرووحیه: له پتوه ندیی شیخ ماری کۆسه له گه ل شیخ نه حمه دی باپیرییه وهو مامۆستای
پرووحیی شیخ عه بدوله حمانی باوکی و هاو فه قییه تی له گه ل کاک نه حمه دی شیخه وه
دهست پئی نه کا.

شیخ رهزا و شیخانی بهرزنجه

دۆستایه تییه کی زۆر قوول له نیتوان شیخ نه حمه دی تاله بانئ و شیخ ماری کۆسه وه
هه بوو. پوژیک شیخ ماری له شیخ نه حمه د نه پرستی: «یا شیخ چه ند کورت هه یه؟» له
وه لاما: «قوریان یانزه»، «یا شیخ زه کاتیان ده که ویته سهر» چونکه شیخ ماری کوری
نه بوو. «قوریان عه بدوله حمانیان لی ده رچیت هه موویان له خزمه تتان». «ناوه لالا، من
عه بدوله حمانم ده ویت، ده یکه مه مه لا و پهروه رده ی خوا په رستی نه کم و ده تده مه وه» نیتر
شیخ عه بدوله حمان به هری شیخیتی له سهر دهستی شیخ ماری وه رده گرت و نیجازه ی
زانستی له سهر دهستی زانای به ناوبانگ مه لا نه وره حمانی پوژیه یانی ده بیت.

نهم دۆستایه تییه هاو فه قییه تییه نیتوان شیخ عه بدوله حمان و کاک نه حمه دی شیخ
ده سپیترته نه وه ی هه ردووکیان و هه موو شیخانی بهرزنجه و تاله بانئ ده گرتیه وه، به لام له
پاشان هه ندی پروودای به داخ له نیتوانیاندا پرووداوه گه ردی خستوه ته سهر نهو

دۆستایه تییه قووله .

شیخ رهزا، له ناو ته می نهم دۆژمنایه تییه دا دۆستایه تییه کۆنی پامال نه کردوو و له ستایشه که ی کاک نهحمه دی شیخدا نهو پتوه ندییه روو حییه ی دهرده بریت و خوشه ویستی خۆی، نهک ته نهها بهرام بهر بنه ماله ی کاک نهحمه د به لکو بهرام بهری ههموو سوله یانی دهرده خات و له شیعرێکی کوردیدا ده لیت:

مه ربو و طه حه یاتم به سوله یانی و خاکی
خۆزگه م به سه گی قاپییه که ی نهحمه دی کاک
نهو قیده و ته ساداته که سوککانی سه ماوات
شه ریانه له سه ر سوچه نه بهر مه رقه دی پاکی
نهو مه رقه دی والا یه که وهک عه رشی موعه للا
مه حفو و فه به زو واری مه لهک ده وری شیبای
بو ده ست و عه سا نازگه که ی داخه ده ورو نم
قوربانی عه سای دهستی ده بم سو ل و سیواکی
دونیا له دوا ی حه زره تی شیخ زێر و زه بهر بی
وهک تاجی که ی و جامی جه م و به ختی ضوحاکی
ده رهق به حه فیدانی نه ده ب لازمه زینه هار
قوربانی حه فیدانی ده بم بابی و داکی
به م حاله په رتشان وه باز (اشهد بالله)
شیعرت ته ره به نگیزه (رهزا) شاعیری چاکی

له شیعرێکی فارسیدا، له مه دحی شیخ مسته فای نه قییدا ده لیت:

دست خیاط ازل خرقهء ناموس و عفاف
خوش برید است بیالای نقیب الاشراف
یعنی نعم الخلف حضرت (کاک احد شیخ)
آنکه با شیر زند پنجه بمیدان مصاف

واتا:

دهستی بهرگدووری نه زهل خرقه ی ناموس شهرفی

زۆر جوان به بالای (نهقیبولنه شراف) برپوه
یانی باشرین پاشاوهی کاک نه حمه دی شتخه
که له مهیدانی شه را په نجه له په نجهی شیر نه دا

مصطفی نام و چراغ نسب مصطفوی
نطفه هاشم و نقدی کمری عبد مناف
مدعی، گو نرید لاف زهم چشمی او
تکیه بر جای بزرگان نتوان زد بگزاف

واتا:

مسته فای ناوه و چرای نه ولادی مسته فایه
نوتفهیی هاشم و دراوی بهر پشتینی عه بدوله ناف
بلتی به موددهعی با لافی سه رچاوهی نهو نه دا
ناتوانرئ به هه رزه گوپی پال به جتی پیای گه وره وه بدرئ

بزیارت گهی آهای کرامش چه عجب
سر قدم ساخته آیند ملاک بطواف
ای ترا بندگی من نه به امید طمع
ندهم دست کریم تو بصد وجه کفاف

واتا:

بۆ زیارت کردنی با و با پیره گه وره کانت
هیچ سهیر نییه نه گهر فرشته به سهر سه ریتن
نهی که سنی که بهندهیی من بۆ تو به هیوای ته ماع نییه
دهستی به خشندهی تو به سه د مایه ی ژیان ناگۆرمه وه.

امتیاز از دیگران داده خدایت به سه چیز
همت عالی و دست کرم و طینت صاف
تکیه بر مسند جدت زن و اندیشه مکن
جز سرانگشت ندامت تگزد اهل خلاف

واتا:

خوا تۆی له خه لقی تر به سن شت هه لا و یردوه

هيممه تی بهرز و دهستی بهخشش و پهگهزی پاک
پال به پشتهوانه ی باپیرتهوه بده و بیر مهکدهوه،
ناحهزتان لهوه بهولاره که پهنجدهی پهشیمانی بگهزن هیچی تریان پئی نابهری.

خصمرا تیغ زیان من و شمشیر توس
دی ازان روز که این هر دو براینده ز غلاف
بشکافد دم شمشیر توش مهره، پشت
بگزرده نوک سنان منش از حقه، ناف

واتا:

بهسه بۆ دوژمن تیغی زمانی من و شمشیری تو
نای لهو پرژهی که نهم دوو تیغه له کیلان بیتنهدهر
نووکی شمشیری تو مورهعهبی پشت نهو لهت نهکا
نووکی رمی منیش له نهلقه ی ناوکی تن نهپهری.

کمترین جود توای زیده، اولاد حسین
خرج ده ساله، دولت ز دولک خانه، جاف
تا بود همچو بنی آکله با آل علی
چرخ در باره، ارباب هنر بی انصاف
باد اندام عدو تو بسجیل قضا
(عصف ماکول لایلاف قریش ایلاف)

واتا:

کهترین بهخششی تو نهی پوختهی نهولادی حوسهین،
خهرجیی دهساله ی دهولهته له دوو صده هزار ماله جاف.
تا گهردوون لهگهل نهولادی عهلیه دا بئی ئینسا بئی،
وهک چۆن (بنی آکله) لهگهل ئالی عهلی بئی ئینسانی بوون
نهندامی لهشی دوژمنی تو به بهردی رهقی قهزا و قهدهر
وهک کای خوراوی سووردهتی (لایلاف قریش) ی لئی بئی.

له ستایشیکی تری ههفیدان؛ شیخ سه عید و شیخ مارف و شیخ مستهفا ده لیت:
توکز نبیره، کاک احمدی و آل نبی

کفایت است ازین خویتر چه میطلبی
بس است قدرو شرف این قدر که جد شماست
شفیع روز قیامت محمد عربی

واتا:

تو که له نهوهی کاکه حمده و نالی پیغه میبری،
نمدهت بهسه، لهه زیاتر داوای چی نهکهی؟
نمهنده بز قدر و شهرهفی نیوه بهسه کهوا
شفاعه تکاری رۆزی قیامت موحه مدهدی عه ره بی بایرتانه

بنا محمدو، مادر بتول و، حیدر باب
زهی سلاله، طاهر (فدیتکم بأبی)
بهر کجا که نسب نامه، شما خوانند
کرا رسد که کند ادعای ذو نسبی

واتا:

بایره موحه مدهد و، دایک بهتوول (فاتیمه) و، حیدره باوک بی
بنهجه لهه خاوینتر نه بی هه بی باوکم به قوریاتنان بی؟
له هدر کوئی شهجهره ی نیوه بخویننه وه
کئی دهرفه تی نهوهی نه بی نیددیعای خاوهن بنهجه بی بکا؟

اگر بحرمت آل نبی بردارد
به نیمراه بماند دعای نیمه شبی
اگر گذشت نزاعی میان ما چه عجب
زمانه راست کزینسان هزار بو العجبی

واتا:

نهگهر له بهر حورمه تی نالی نه بی (نه بویه)
دوعا و پارانهوهی نیوه شهوان له ناوه راستی رتگادا نه مایه وه
نهگهر هه رایک له نیوان نیمه دا رووی دایق سهیر نییه
زهمانه هزار شتی سهیری لهم بابه تهی هه یه

تهی نبود ز حکمت بخیر منجر شد

بخوان (حکایت خضر نبی و قتل صبی)
هزار سال بگویم اگر ثنای شما
سخن هنوز بود در مقام بی ادبی

واتا:

هراین له نیتوان نیمه‌دا پروی دابن خالی نه‌بووه، له سه‌روه نه‌نجامی به‌خیر بووه
پازی جه‌زرتی خدر پیغه‌مهر و کوشتنی مناله‌که بخوئنه‌روه،
نه‌گهر هزار سال ته‌عرف و سه‌فای ئیوه بکه‌م
هیشتا کو‌سه له مه‌یدانی بن نه‌ده‌بی ناچیتته دهر

محب آل رسول از گناه کی ترسد
(فقل لمذنبه ذنبه علی رقبی)
بس است عرض خلوص ای (رضا) زبان درکش
بزد آن که بود در مقام (یسمع بی)*

واتا:

خوشه‌یستی نه‌وه‌ی پیغه‌مهر که‌ی له گناه نه‌ترستی؟
بلن به گونا‌هاری خوشه‌یستیان گونا‌هی نه‌و له گهردنی من
ره‌زا، با عهرزی نی‌خلاس به‌س بن و زمان بکیشته‌وه،
له خزه‌تی نه‌و که‌سه‌دا که له پله‌ی (یسمع بی) دایه
* نیشاره‌ته بۆ جه‌دیشی (ما‌یزال العبد یتقرب الی بالنوافل حتی اکون سمعه الذی یسمع به
و‌یصره الذی یتبصر به)، واته: به‌نده زۆر له خوا ترس و عیباده‌تکار (واته خوا) بۆی نه‌بم به
هه‌موو شتیکی واته هه‌موو کاریکی بۆ مه‌یسه‌ر نه‌که‌م

جناب شیخ سعید آن حفید قطب جهان
که یافته است زج‌دش نشان منتخ‌بی
دوم نبیره‌ء فرخنده‌ء (شیخ معروف است)
به فصل و دانش او معترف ذکی و غ‌بی

واتا:

جه‌نابی شیخ سه‌عیدی کو‌ره‌زای قوت‌بی جه‌هان،
که نیشانی هه‌ل‌ب‌زاردیه‌یی له باییری وه‌رگرتوه،
دوو هه‌میشیان نه‌وه‌ی پیروزی شیخ مارفی نو‌د‌یه،

که زیرهک و کوده‌دن دانیان به گهره‌یی نه‌ودا ناوه.

سیم سلاله، والا گهر جناب نقیب
که شیر رم کند ازوی بگاه پر غضبی
دعای این سه حفیداست ورد روزوشم
بلطف خود همه‌را دست گیر یا ربی

واتا:

سته‌میش وه‌چی ره‌سن بالا جه‌نابی نه‌قیبه،
که هر کاتی رقی هستی شیر له تاوان لیتی هه‌لدی،
ویردی شه و رژۆم دوعای خیره بۆ نهم سق کوره‌زایه،
خوایه به لوتفی خۆت ده‌ستی هر سیانیان بگره.

له‌گه‌ل نهم هه‌موو به‌رتزییه‌دا، شیخ په‌زا، به‌رامبه‌ر بنه‌ماله‌ی حه‌فید، لهم لاوه له ناوچه‌ی بناری «گل» پروداویتیکی خوتناوی له نیتوانی شیخانی به‌رزنجه و شیخانی تاله‌بانی پرووی داوه. شیخانی به‌رزنجه‌ی قهره‌چتوار، هر چه‌نده جی رتزی شیخانی تاله‌بانی بوون، به‌هۆی ناکۆکی نیوانیان له‌سه‌ر زه‌وی و زار، یه‌کێک له‌ پیاوه ناسراوه‌کانی تاله‌بانی «شیخ سه‌مه‌د کۆری شیخ عه‌زیز» به‌ جوړتیکی دلره‌قانه له‌لایه‌ن شیخ حوسینی قهره‌چیاره‌وه کۆژرا، و له‌ تۆله‌ی نه‌ودا شیخ حوسین به‌ ده‌ست شیخ حه‌میدی شیخ عه‌زیز کۆژرا و نهم هه‌موو دۆستایه‌تی و به‌رتزییه‌ی :توانیان به‌ با چوو. نهم دوژمنایه‌تییه‌ هر ته‌نیه‌وه، و هر چه‌نێک شیخ مه‌حمودی حه‌فید له‌کاتی حوکمداریدا ته‌قه‌لای ساپژکردنی نه‌و دوو برینه‌ی کرد، به‌لام هر ته‌شه‌نه‌ی ده‌کرد و بووه هۆی وه‌ستانی زۆریه‌ی تاله‌بانیه‌کان دژی هێزه‌کانی شیخ مه‌حمود و تیشکاندن له‌ شه‌ری «ئاوباریک» دا. له‌ پێناوی کۆژرانی نهم دوو پیاوه‌ دیاری و ناسراوه‌ی هه‌ردوو ئێلدا چه‌ند جارێک له‌شکری هه‌ردوو لا به‌یه‌که‌دا هاتن و گه‌لیک کۆشتار له‌ ناویاندا پرووی دا. شیخ په‌زایش له‌مه‌دا نه‌یتوانی پشتیوانی ئێله‌که‌ی نه‌کات، به‌لام لایه‌نگیری ناشت بوونه‌وه‌ی هه‌ردوو ئێل بوو و له‌ شیعه‌رتکیدا ده‌لیت:

(شیخ سه‌عه‌ید) سه‌رداره، (شیخ مه‌عروف) هه‌تا حه‌زکه‌ی نه‌جیب
بۆ جواغه‌ردی و شه‌جاعه‌ت (بینی به‌ینه‌للا نه‌قیب)
گه‌ر په‌قیب نه‌بوایه‌ که‌ی ما‌بینی ئێمه‌ تیک ده‌چو

کیر به کوز داکى موفه تین، گووبه پش باوکی ره قیب

به رامبر کوشتنی شیخ حوسیتى قهره چتوار، بهرنجه چند جارتک له شکران له
تاله بانى کردووه و بهلام له شهرا نه دا سهرنه که وتوون. له شهرا نه دا عه شیره تی ره باتیش
له هاوشانى شیخانى بهرنجه دا به شداریان کردووه. شیخ رها هرچه نیک به رامبر
بهرنجه چاو پۆشی دهکات، بهلام به هاتنى ناغای ره باتى زور تووره ده بیت و ده لیت:

نه گهر (بهرنجه) غه دریکش بکه نهر نه یسه ساداتن
(خدر) ناغای ره باتى دایکى خو گئی نیوه بو هاتن
خه زووره شیخ حمید ناغای ره باتى کوته قه لتاغ شر
له نسل و مه عده نا نه جدادی نیوه دوّم و خه راتن

له یه کتیک لهو له شکر ناراییانه ی بهرنجه و تاله بانیدا، بهرنجه به له شکر تکی گه وره وه
دینه سهر ته کیه ی تاله بانى له که رکوک. تاله بانى خویان و زهنگنه و گل و بهرنجه پش
همه وهند و جهباریان له گه له نه بیت. نه له شکره گه وره ی بهرنجه دوو رۆژ چاوه نواری
هاتنى ناغا ته های ره باتى نه کهن. که چی ناغا ته ها به سواری نیره که رتک؛ دوو ده مانچه ی
«قهره بینای» کۆن له پشت و پیاو تیکش به (قامه) و یه کتیکش به (کوته گ) له دوایین.
پیاو تکی قوشمه ی جهبارى قورناتیک دیتنى و ده یخاته باوش ناغا ته ها وه. «ناغا بو
خاترى نه قورنانه، تاله بانیش نه ولادی شیخ و مشایه خن، رهحم له مال و منالیان بکه»
ناغا ته ها تووره نه بیت و نه گه رته وه.

بو دامرگاندنى نه م شهر و شۆره له نیتوان دوو فامیلیای پتشره ی نایینیدا، حکومه تی
عوسمانیش ده که ویتته ناو بری کردن و ناوی ته ینال، که مولکی شیخ عدلی بوو ده یده نه
شیخانى بهرنجه و له جياتى نه وه زۆریه ناو و زهویى دیهاتى (له یلان) و (یه حیاوه)
نه ده نه شیخ عدلی. شیخ رها که له شیعریکا نه یوت:

شاه حسین از خواب دیدم در ملا
گفتم ای شاه شهید کربلا
سیدی برزنجیه از نسل تواند
(قال لا والله هذا مفتري)

واتا:

شاه حوسینم له خودا دی به ناشکرا
وتم نهی شای شهیدی کهره لا
سه ییدی بهرنجه له نه سلی توون؟
وتی ناوه لالا نه مه بوهتانه.

کهچی ناشت بوونه وای تالهبانی و بهرنجهی پین خوش ده بیټ و ده لیت په نجه دان له گهل
به وری پیغه مبه ر پیشه ی نیمه نییه، به لام نه مه کرده وای خودایه.

ماه رمضان چون گذرد نوبت عید است
پیش از رمضان آمدن عید که دید است
کرکوک چرا برهمه آفاق ننازد
امروز که آرامگه این سه حفید است

واتا:

که مانگی رهمه زان به سر بچی نوبه ی جمرنه
کتی هاتنی جمرنی بهر له مانگی رهمه زان دیوه؟
که رکوک بز به سر هموو جیهاندا نه نازی؟
نه مرۆ که نهو سی کوپه زایه ی کاکه حمه دی تیا نه حه سیته وه

از عید غرض صحبت آن قدوه، سادات
سردار گروه شرفا (شیخ سعید) است
صد شکر که مقدم آن یار عزیزان
هر سال دو عید آمد و امسال سه عید است

واتا:

مه بهست له جمرن هاو رتیه تی نهو پیشه وای ساداتیه
که شیخ سه عیدی سهرداری گروزی شریفانه
سه دجار سوپاس بز خوا که له هاتنی نهو دوسته عهدیزانه دا
همو و سالی دوو جمرن هاتوو و نه مسال سی جمرن ههیه

از سعدی آن (شیخ سعید) است که امسال
مقراض حوادث سرمویی تبرید است

با آل نبی پنجه زدن پیشهء ما نیست
این واقعه؛ تقدیر خداوند مجید است

واتا:

له به ره گه تی نهو شیخ سه عیده وه به نه مسال
مقهستی پروودا و سه ره موویه کی نه قرتاندووه
په پنجه لیدان له گهل نالی پیغه مبه ر کاری نیمه نییه
به لام نه م پرووداوه قهزا و قه ده ری خوی گه وره خویه تی
نسبت نه کنونست بدین دوده (رضا) را
در روز آزل، عاشق و درویش و مریدا است

واتا:

خودانه پالی نه م به مالیه، بهش به حالی شیخ رهزا، له نیستاه نییه
نهو هر له رۆزی نه زه له وه عاشق و درویش و مریده.

له پاش نه م ناشتییه؛ شیخ رهزا دووباره ده گه ریته وه ده رپرینی ریزی خوی بۆ فامیلیای
«حەفید» به لام ریزی شیخ رهزایی، که ده لیت:

«شیخ مسته فا» له زومره ی نه ولادی مورته زایه
هر کهس که خه صمی نهو بئ ده یگیم له لام غه زایه
حاجی ره سوول زاده مه فعوولی شیخ «رضا» یه
«رضا» به نار په زایی وه ک ماری بئ ره زایه

له شیعریکی تریدا ده لیت:

موخاله فهم نییه من سه عاتیکی میقاتم
غولامی حهلقه به گوش جهمیعی ساداتم
کهچی له فهدیکی شیعی فارسیدا ده لیت:

زهر جا جمع گشتند اهل سادات
فسادات فسادات فسادات

واتا:

له هر لایق (سه یید) کۆپنه وه و (سادات) پتیک بئین نیت هر (فه سادات) و (فه سادات) و
(فه سادات) نه بئ هونه ره که ی له فاسییه که دا له وه دایه (سید) که کۆکرایه وه و کرایه جهمع نه بئ

به (سادات). نم رسته‌ی‌ش شهرت و جه‌زایه و جه‌زا (ف)ی نه‌چیتته سر و بدم پیتیه وشه‌ی
(سادات) که (ف)ی چووه سر نه‌بی به (فسادات). هه‌روا کۆی (فاسد)یشه.

شیخ ره‌زا و قوچ به‌گی شاعیر

جاریک شیخ ره‌زا نه‌چیتته سوله‌یانی و نه‌بیتته میوانی سهد نه‌حمده‌ی نه‌قیب. نه‌قیب
به شهره‌فی شیخ ره‌زاوه گه‌لیک له نه‌دیپ و شاعیرانی سوله‌یانی له‌سر خوانی نان
خواردنی شام (شیوان) کۆ نه‌کاته‌وه. له کاتی نان خواردندا شیخ ره‌زا کوردانه قۆلی
هه‌لده‌مالیت ده‌س نه‌کاته تیکه‌ی زل کردن. قوچ به‌گی شاعیر به ده‌رفه‌تی ده‌زانیته و ده‌س
کاری له شیعرتکی حافظی شیرازی نه‌کات و نه‌لیت:

در حلقه‌یی گول و مول چه‌نده نه‌که‌ی تیکه‌ی زل

ته‌وقی ظالمته له مل (یا ایها ال) ره‌زا را

بنه‌ره‌تی هه‌لبه‌سته‌که‌ی حافظ نه‌مه‌یه:

در حلقه‌ء گل و مل خوش خواند دوش بلبل

هات الصبوح هیوا یا ایها السکاری

واتا:

له‌ناو حلقه‌ی گول و شه‌را یا دویتنی جوانی نه‌خوتند بولبول

ناشتابی بهیتنه و کۆینه‌وه نه‌ی مه‌ستان

شیخ ره‌زا تیکه‌که‌ی بۆ قووت نادرئ و ده‌ری دینی و نه‌یخاته ژئیر خوانه‌که و ده‌سکاری
له شیعرتکی تری حافظ نه‌کات و نه‌لیت:

غلط گوفتی و گو‌خوردی بیا و خوش بتر قوچ بگ

کی به‌ر ریشی تو نه‌فشانه‌د فه‌له‌ک ریتالی مانگارا

بنه‌ره‌تی هه‌لبه‌سته‌که‌ی حافظ نه‌مه‌یه:

غزل گفتی و در سفتی بیا و خوش بخوان حافظ

که بر نظم تو افشانده‌د فلک عقد ثریارا

واتا:

غمه‌زله‌ت وت و دورت هۆینه‌وه وه‌ره حافر خوش بلی

که به سهر ههلبهستی توا ببارتینی فهلهک ملوانکی ثریا

کهچی شیخ رهزا نهیکاته:

خهلتت کرد و گووت خوارد ، وهره بتره قوچ بهگ

که به سهر ریشی تۆدا فهلهک ببارتینی ریخی مانگا

لهگه‌ل زۆه‌ری شاعیر

شیخ رهزا له پارچه شیعرێکی هه‌وت به‌یتیدا هه‌جوی زۆه‌ری شاعیر نه‌کا و ته‌نها
نه‌مه‌ی خواره‌وه‌مان ده‌س که‌وتوه و نه‌لتیت:

له‌به‌ر مه‌غبووری و لێلی دوو سێ تێلام له (زۆه‌ر) دا

وه‌کو شه‌خسێ که‌ چه‌ند کێرێ له‌سهر چه‌شمه‌ی قوزێ وه‌ردا

له‌ هه‌جوی مه‌جویی شاعیردا

نهم شیعه‌ری شیخ رهزا به‌یتیکه‌ له‌ پارچه‌ شیعرێک، له‌ نه‌جمه‌ددین مه‌لاوه‌ وه‌رگیراوه‌ . و
له‌ (٤٠٥) ی کشه‌کۆلی محمه‌د نه‌مجه‌د نه‌حمه‌دی سه‌دباری وه‌رگیراوه‌ زۆر به‌داخه‌وه‌
هه‌ندێ که‌س ده‌ستی به‌سهره‌ گرتوون و هه‌ر نه‌مه‌یان ده‌سکه‌وت:

کووپه‌ هه‌ینه‌ت، روو (مه‌ره) ، سینه‌ک سیفه‌ت دینار په‌رست

(نه‌سکه‌مل) مل ، مه‌شهب (نۆغلان) ، کاری پاپازی ده‌کا

شیعرێک که‌ هه‌شتا ساغ نه‌کراوه‌ته‌وه‌

نه‌لتین، له‌ زوبانی ره‌شید نه‌فه‌ندی عیزه‌ت نه‌فه‌ندی عه‌بدوللا ناغای که‌رکوکییه‌ ، که‌
به‌ ره‌شید چاوش ناسراوه‌ ، گوایا شیخ رهزا نه‌مه‌ی به‌ شیخ عه‌لیی کاکی وتوه‌ . به‌لام
مامۆستا جه‌میلی رۆژه‌یانی ده‌لتیت نه‌مه‌ به‌ شیخ مه‌حمودی هه‌فید وتراوه‌ . بۆچوونه‌که‌ی
مامۆستا جه‌میل له‌ راستیه‌وه‌ نزیکتره‌ ، چونکه‌ نهم جوژه‌ قسانه‌ له‌ نیتوان شیخ رهزا و
شیخ عه‌لیی کاکیدا نه‌بووه‌ و گله‌یی شیخ رهزا له‌ کاکی؛ هه‌ر ته‌نها له‌بابه‌ت گوزه‌رانه‌وه‌
بووه‌ .

فهرمووته: نیجستیناب بکه لهو جهناپه ته
 شیخم، نه گهر بزانی، جهناپت جهناپه ته
 پیر بووی و تهرکی په سمی کو ده کیت نه کرد
 هه روا نه زانی نهووه لی عه هدی شه بابته

هر چه نیتک نه مه له شیعرې شیخ په زان نه چي، بهلام لهو بهروایه دام نه گهر شیعرې شیخ
 په زان بیت، نه به شیخ عه لیبی کاکي و نه یس به شیخ مه محمودی هه فیدی نهووتوه.*
 چونکه که ده لی «پیر بووی» شیخ مه محمود له سه رده می شیخ په زادا پیر نه بوو. نه م
 شیعره یان شیخ په زان به شیخ تکی تری وتووه و یان په کتکی تری به شیخ مه محمودی
 وتووه.

شهره شیعرې شیخ په زان و شوکری فه زلی

شوکری فه زلی له باوکوه کوردی شاری سنه ی کوردستانی پژوهلته و دایکی عه ره بی
 به غدا په. زوره ی ژبانی له به غدا و سوله یانی رابواردووه و زمانی کوردی و عه ره بی زور
 چاک زانیوه و توانیوه په نجه له گهل شاعیرتکی وه کو شیخ په زان بدات. شوکری له م شهره
 شیعرانه دا، خوی داو ته پال شیخانی به ررنجه ی سوله یانی و هه روا زاوای موفتی زه های
 بووه، له به رنه وه شیخ په زان، له گهل شوکریدا جار جار په لاری له شیخانی سوله یانیش
 گرتووه و هندی جاریش شوکری له گهل به مالیه ی موفتی زه های جووت کردووه. بهلام نه م
 هه موو هه جوو یه کتر و نه م هه موو جیتودانه بو ده رخستنی هونه رهنه ندی بووه و ته نسیری
 له سه ر پتیه نندیان نه کردووه. هر له وکاتانه دا شوکری تووشی گیتجه لیکي گه وره ی
 کار به ده ستانی حوکی عوسمانی ده بیت و مه ترسی له سیداره دانی لی ده کهن. که سوکاری
 هاوار ده به نه لای شیخ په زان، نه ویش به هوی دوستایه تی له گهل نازم پاشای والیی
 به غدا، له مردن پرگاری نه کات و له پاش کوچی دوا یی شیخ په زان شوکری زور بو ی
 ده گرییت.

لهو سه رده مه دا، مهیدانی قوشمه له نیوان دوو شار یان دوو گه راک، به یاری شه قیتن و
 سینی و زهر ف، یان له مهیدانی شهره شیعره دا کراوه. نه گهر شیخ په زان زوبانی تیر ی
 که رکوک بو بیت، شوکریش زوبانی سوله یانی بووه و هه ر دووک بو ده رخستنی هونه ریان

له سهر چۆك بۆ يه كتر دانىشتوون، نهم په تاخى سوله يمانى و نه وىش هينى كه ركوو كى ده رخستوو. له سمكۆلانى نهم دوو نه سپه ره سه نهى شيعردا، گه ليك له پياوانى نهم دوو شاره بهر كه وتوون، به لام ههردوولا له سووچى هونه رييه وه ته ماشاى نهو شه ره جنيوه يان كردوو. بۆ هه لسه نگانى هونه رييان شاعيرى ناسراو (پيره ميترد) نه كه نه هه كه م. پيره ميترد نه لىت: ههردووكيان شاعيرن و هونه رهنه ندن ناتوانم يه كى كيان به سهر نه وىريان دا بدهم.

شېخ رها له شيعرئى كورديدا هه جوى شوكرى نه كات و نه لىت:

شوكرى له داخى تو نه مه سالىكه يا دووه
 كى ترم نه خو شه حالى په ريشانه كه وتوو
 جارى بپرسه موخليس هه كه ت چۆن نيه
 مه حسويه كۆنه كه ت عه جه با ماوه مردوو
 كوشتى فيراقى تو يه عيلاجى نه گهر نه كى
 نۆبالى بهو مله ت كه ده لىتى نىر كه كاردوو
 عه مده ن نه لىم نه خو شه، موراعاتى تو ده كه م
 وه رنه ده ميكه روو حى به جه ننه ت سپاردوو
 گهر مين درۆ نه كه م نه وه دا يكت بپرسه لىتى
 يايه به ده ستى خو ي كفن و دفنى كردوو
 شان و خه نه و هه مامى هه رام كردوو له خو ي
 پاش ره هه تى، هه رامه له من، سوتندى خواردوو
 نىسته ش كر اسى چلكنه ناو لنگى كولكنه
 وهك دى وه لۆكه توو كى بهرى بسى هاتوو
 يايه نه گهر سه كرمه به ژىر كو ركه يا بچى
 هه روا ده زانى لاقه مه لىكى پىيا چوو
 يايه كه مه عبه رى دوبرى و ده هلىزى كوزى
 يه تاغى نه شقى يايه گوزه گاهى نۆردوو
 شيعرئى كه تو به چاكى ده زانى شيا كه يه

به زمی به یانی ده فهرمووی گه نوگوه
 ههر وهک تسی که جه وهه ری خوئی ده ریخا به با
 نامووسی خوئی به شیعی سیهانه بر دووه
 بهم شیعه به فیه رانه وه نابی به (شیخ رهزا)
 زه حمهت مه کیسه نایینه کاری (نهرستو) وه

شوکریش له وه لامدا به شیعی کی کوردی ده لیت:

پیشالی کیتری خوم که له زینا په تاندووه
 سه رسمی داوه، که وتووه، جه رگی پساندووه

شیخ رهزا نه زانیت شیخانی سوله یانی شوکری هان نه دهن که نه من جیتوانه ی پی بدات و
 ده لیت:

پووره شوکری به سیه با نه تگیم و شه محمهت لهق نه کهم
 دایکه کیتر خورت هه والهی سووری سه نه بلهق نه کهم
 نیه تم بوو ده فیه یی خومت پیاده م باز وتم
 نه قصه بو نه مثالی من با گوو له ههر نه حمهق نه کهم
 من که شه هبازی شکاره ندازی شاهیم پی ده لیت
 حه یفه با ناههنگی جهنگی سه رگه ر و له قلهق نه کهم
 تو به جاری وهک ژنی فاحیشه پیت لی هه لبری
 نه،، وتم: خهیری نییه چاویکی گهر لی زهق نه کهم
 حیزه سا خو بگره تا بوت بیتمه مهیدانی مهساف
 شهرت بی هیچت پی نه لیت، تا بن گونت نهستهق نه کهم
 کونه حیزی شاری به غدا لیم حه رام بی شاعیری
 گهر کوزی خوشکت وه کو نه یوانی کیسرا شهق نه کهم
 ههر وه کوو (مهستی) م به فهردی گا، خوا پروحم به ری
 مولجیدی کافر مه زه ب گهر تویش به نهو مولهق نه کهم
 من ده زانم کئی له خشته ی بر دووی نه ما چ سوود

سه‌ییده، سه‌یید قسه‌ی سووکی ده‌بی دهره‌ق نه‌که‌م
پتی بلتی با مونتسه‌بیه بی، تۆش گه‌نوگوو به‌س بخۆ
با سوله‌یمانیش به‌ جارئ کافری موتله‌ق نه‌که‌م
عه‌ده‌هه‌ کردوومه‌ له‌ خزمه‌ت (شیخ ره‌زا) دا ورچه‌ کویر
نه‌بخه‌مه‌ ناو لنگی دایکت تا له‌ تۆی نیره‌ق نه‌که‌م

شوگری له‌ شیعرئیکی به‌رگری له‌ سوله‌یمانیدا نه‌لئیت:

گوو مه‌خۆ یا شتیخ ئیتر با شوپشتی به‌ریا نه‌که‌م
خۆت و که‌رکووکت به‌ جارئ سه‌ر به‌سه‌ر ئیفنا نه‌که‌م

شیخ ره‌زا له‌مه‌ بی دهنگ نابیت و نه‌لئیت:

عالم و دونیا نه‌زانئ شوکرییه‌کویر خه‌رجی منه
شوخ و شه‌نگه‌ هه‌ر وه‌کو ره‌ققاص نه‌لئی موتله‌ق ژنه
دایکی حیزئ خه‌لقی به‌غدا، باوکی گه‌ووادی سنه
وه‌ک به‌دیعه‌ی بنت بکراوی بی حه‌یا و بی بنه

شوگری له‌ وه‌لامدا ده‌لئیت:

لۆتی و ره‌ققاص من نیم، نیره‌گای پی‌ره‌ بنه
ئه‌ی له‌ گولچینی ژنت به‌مه‌ر بو نه‌در دیدیویه‌نه

شیخ ره‌زایش ده‌لئیت:

تۆیج لی‌مان بووگی به‌ شاعیر ئه‌ی حه‌رام زاده‌ی سنه
بوچه‌ شانئ ناخه‌فیتنی مه‌سه‌ره‌فی چه‌س ئه‌و تنه‌؟

شوگریش ده‌لئیت:

شاهم شیعرئ خۆت وه‌رگه‌ر که‌م ده‌ماغ و سه‌ره‌سه‌ری
من نه‌گه‌ر زۆلی سنه‌م تۆ پوشت و گه‌ووادی و که‌ری

شوگری نه‌گه‌ر له‌مه‌یدانی شیعرئ کوردیدا په‌نجه‌ی له‌گه‌ل شیخ ره‌زادا دابیت له‌مه‌یدانی
شیعرئ فارسیدا له‌کیشی ئه‌ودا نه‌بووه‌. شیخ ره‌زا له‌ شیعرئیکی فارسیدا نه‌لئیت:

صبا ز بنده که هستم تهمت شعرا
ببر سلام به شکری که ای زن شعرا
گوا هست زردی رویت بدان که حامله‌ای
ولی بگو ز کدامین قلم زن شعرا

واتا:

نهی بای صبا، له بنده‌وه، که رۆسته‌می زالی ناو شاعیرانم
سه‌لامن به‌ره بۆ شوکری و پیتی بلتی: نه‌ی ژنی شاعیران
زه‌ردیی پرووت شایه‌تی نه‌وه‌یه که دوو گیانی
به‌لام پیم بلتی له کام گانکه‌ری شاعیران دوو گیانی؟

اگر ز نطفهء من بخشیدت خدا پسری
نهاده کن لقبش آهرین شعرا
عجب مدار که آن کودک بزرگ نژاد
به یک دوو هفته شود شیر او ژن شعرا

واتا:

نه‌گه‌ر خوا له‌من کورتکت پین بیه‌خشیت
(شه‌یتانی شاعیران) بکه به له‌قه‌بی
لات سه‌یر نه‌بی نه‌و مناله ره‌گه‌ز گه‌وره‌یه
له یه‌ک دوو هه‌فته‌دا بیی به شیری توو‌په‌ی ناو شاعیران

ترا به محکمی و سختی کمر نازم
که منهدم نشد از گرز صد من شعرا
سرت چو کفهء میزان فرونشسته بخاک
فراز مانده دوپایت بگردن شعرا

واتا:

بنازم به پته‌وی و ره‌قیی که‌مه‌رت
که به گورزی صد ته‌وریزی شاعیران نه‌پوو‌خا
سه‌رت وه‌ک تای ته‌رازوو نیشته‌وته زه‌وی
هه‌ردوو قاچیشته به به‌رزوه به‌سه‌ر شانی شاعیرانه‌وه‌ن

زخـیـرهء نـبـود از هنـر در انـبـارت
بغـیر خـوشـه چـینی زخـرمـن شـعـرا
دهـان کـیـسهء کـونـت نه آـپـخان شـده چـاک
کـه التـیـام پـزیرد بـسـوزن شـعـرا

واتا:

هیچ زه خیره یه کی هونەر له عه مارتا نییه
جگه له گوله گهغن که له خهرمانی شاعیرانی کۆیکه یته وه
دهمی تووره که ی قنگت وا یه کالا نه بووه ته وه،
که به سووژنی شاعیران بۆ دوورینه وه بشن.

د و باره حـامـله ات مـیـکنـم اگـر نـزنی
سـلیـطه دـست دـخـالت بـدا مـن شـعـرا
بـه اتـفـاق سـخـن گـسـتران قـافـیه سـبـخ
سـر آـمـدی چـو (رـضـا) نـیـست در فـن شـعـرا

واتا:

نه گهر دهستی خۆ به دهسته وه دان نه گری به داویتی شاعیرانه وه
جارتیکی تر زگت پر نه که مه وه هه ی بێ شهرمی بێ نابوو
هموو قسه که رانی شیعرانه ر له سهر نه وه یه که دهنگن
سهر به دهروه یه ی وه کو (رهزا) له ناو دهستی شاعیراندا نییه.

شه ره شیعری شیخ رهزا و شوکری ههر دووراو دوور نه بوو. زۆرجار له سوله یانی و
به غدا یه کتریان دیوه و به بێ جنیو گفتوگۆیان کردووه. به لام هونهری ههر دوو شاعیر له مه دا
بوو. دووریش نییه شاعیری ناسراو جه میل صدقی زه هاوی له هاندانی شوکری دهستی
بوو بیت، له بهر نه وه شیخ رهزا له شیعرتیکی کوردیدا ههر دوو کیان جووت نه کات.

پیم مه لێن نه م دوو ژنه ت بۆ جیه نه ی شیخ رهزا
(شوگری) بۆ ته سک و تروسکی و (جه میل) بۆ زگ و زا

ههر له سهر نه م شه ره شیعره، شیخ رهزا جار جار پقی له سوله یانیش هه لساوه و
پلارتیکی تی گرتوه که نه لیت:

ههر مه تاعی که ته له بکه ی له سوله یانییدا

هه‌یه، نیلا کوزی بیکر و کونی نامستعمل

ئه‌لێتیش:

سوله‌یانی هه‌تانه، ناوی نابهم، وه‌ک کونی بی‌چوو
وه‌کو دانیتی له‌سه‌ر به‌رگی شه‌قایی جێ سمنی ئاهوو

و ئه‌لێتیش:

موسولمانان، موسولمانان، موسلمانان موسلمانان
هه‌تیوتکم ئه‌وێ خه‌لقى سوله‌یانی سوله‌یانی

که‌چی له‌لایه‌کی تریشه‌وه ئه‌لێت:

موخاله‌فهم نییه من سه‌عاتی میقاتم
غولامی حه‌لقه له‌گوتی جه‌میعی ساداتم

بێ گومان شوکریش شاعیر بوو و په‌نجه‌ی له‌گه‌ل شیخ ره‌زادا ئه‌دا. به‌لام شیخ ره‌زا،
وه‌کو شه‌ره‌ که‌له‌شێر مه‌رجی به‌زاندنی نه‌کرد و ئه‌لێت:

حیزێ نه‌گه‌ر قسه‌ به‌ستت به‌ (ره‌زا) وه
بێ شک به‌حه‌لالی له‌ کوزی دایکی نه‌زاوه
بێ حیکمه‌ت و بێ قیমে‌ت و بێ جێ نییه‌ شیعی
عومری له‌ هه‌وه‌ل تا‌کو نا‌خه‌ر تێدا ره‌زاوه
شوگری گه‌نو‌گه‌و خۆری سوله‌یانییه‌ بۆیه‌م
هه‌رچه‌نده‌ که‌ نه‌م‌دی وه‌کوو لۆتی ده‌گه‌راوه

له‌ هه‌جوتیکی تریشدا ئه‌لێت:

سوپه‌ری نه‌هلی سنه‌ بۆ شه‌ه‌ری بێگانه‌ تنه
خۆیه‌خۆ شه‌ره‌ ده‌که‌ن و نه‌سه‌حه‌یان هه‌ر به‌ تنه
رقی هه‌لسا سینه‌یی دێ له‌ سوله‌یانی ئه‌دا
ئافه‌رین نه‌هلی سنه‌ ئه‌م په‌قه‌تان هه‌ر له‌ کنه
نه‌هلی ئیمه‌ که‌ چوو ه‌ شاری (سنه‌) حوکمه‌ نه‌گتی

به دوو شاهي و قه‌ره‌پوولي ژني کاميان مه‌زنه
له به‌يتيکي تريشدا نه‌ليت:

گه‌ر له‌نامووست نه‌ترسي هاي وه‌ته‌نگي تنته‌وه
وه‌ختي بۆ ته‌کيه نه‌چي ده‌س بگره پشتي قنکته‌وه
له‌م شيعره‌يش به دايکي شوکري نه‌ليت:

کوزي (يايه) نه‌گه‌زي کي‌روه‌کو گاز
به‌ري عه‌رصه‌ي پانه وه‌کو ده‌شتي حيجاز
قيتکه‌يتيکي هه‌يه وه‌ک گودي (ده‌ماوه‌ند) نه‌علا
په‌ر له هيتلانه که‌و و قه‌شقهر و کوتر و باز
هه‌روا له به‌يتيکي تريدا نه‌ليت:

خورووي نامري به‌شيشي من تليشي ناوگه‌لي دايکت
بليتم چي صه‌ده‌زار له‌عنه‌ت له خو‌ت و شيري ناپاکت

شيخ ره‌زا و ميرانی بابان

ميرنشيني چي بوو؟ ميرنشيني به‌جۆرتيکي ره‌سمي، به پتي ياسايه‌ک که غازان خاني
ئي‌لخاني له سالي ۱۳۰۳م ده‌ريه‌تينا دامه‌زرا. نه‌و ميرانه که ده‌سته‌لاتيان به‌سه‌ر
هه‌رميکي فراواندا هه‌بوو، به‌ره‌مه‌ي نه‌و هه‌رمه‌يان بۆ خو‌و بۆ پي‌که‌يتان و به‌کاره‌يتاني
هه‌زيکي سه‌ريازي بۆ يارمه‌تیی حکومت به‌کار ده‌هيتا.

عوسمانيه‌کان که له شه‌ري (چالدران) دا به‌سه‌ر صه‌فه‌وييه‌کاندا سه‌رکه‌وتن، به
پي‌چه‌وانه‌ي نه‌وان که ميره‌کاني صه‌فه‌وييان به‌سه‌ر کوردستاندا ده‌چه‌سپان، نه‌مان،
ميره‌کاني کوردیان به‌وه به‌لای خو‌دا پراکيتشا که رژيمي ميرنشيني ئي‌لخانيان نو‌ي کرده‌وه
و دايانه‌وه ده‌ستی ميرانی کورد.

له‌مه‌دا (شه‌ره‌فنامه) و (ئه‌وليا چه‌له‌بي) و (مؤذن زاده) و (هه‌مه‌ر) يه‌ک ده‌گرن که
رژيمي ميرنشيني له کوردستاندا له هه‌موو کاروباري ناوه‌وه به ته‌واوي سه‌ريه‌خۆ بوو.

کوردستان به پتی رتیک که و تئیک له نیتوان سولتانی عوسمانی و پتیشه وای نایینی کورد مهولانا شتیخ حکیموددین ئیدرسی به دلیسی، دابهش کرایه (سنجق) و (میرنشینی)، یه کتیک له میرانی کورد سه نجه قی ده برده پتوه و میرنشینی بریتی بوو له چهند سه نجه قتیک، میری میران سه رۆکایه تیی ده کرد.

شهر ف خان له (شهرفنامه) باسی گه لیک لهو میرنشینه نه کات، وه کو میرنشینی (آمد = دیار به کر) و میرنشینی هه کاری و میرنشینی بۆتان له جزیره و میرنشینی یا نییاله ی شاره زور که مه رکه زی شاری که رکوک بوو و به سه رۆکی میرانی به به (بابان) بوو... هتد.

شیخ رهزا، رتیز و خوشه و یستیه کی بێ پایانی به رامبه ر میرانی به به هه بوو. نهو رتیزو خوشه و یستیه هه ستیکی نیشتمان به روه ری و کورد به روه ری به بوو چونکه میرنشینی نهو سه رده مه ی بابان، رۆناکی به کی گهش بوو له کوردستانی خوار و دا. شیخ رهزا نهو میرنشینه ی به ولاتیکی سه ره خۆی کوردستان و میرانی بابانیشی به پتیشه وای و پارتزه ری نهو ولاته داده نیت، به لام له پاش شکستی عوسمانیه کان له شه ری (قیه ننا) و بلا بوونه وای سه رمایه داری و پتو یستی به ولات و بازار تکی یه کگرتوو وای کرد که له سه رده می حوکمداری سولتان مه حمودی دووهم ده ولته تی عوسمانی ده ست بکات به سه رنگوم کردنی نهو میرنشینه و ده سته لاتنی حکومه تی مه رکه زی به سه ر کوردستانیشا بگرت.

شیخ رهزا له شیعر تکی کوردیدا بیره وهریی خۆی له سه ر شاری سوله یمانی که پاته ختی میرنشینی بابان بوو ده لیت:

له بیرم دئ سوله یمانی که دارو لمولکی بابان بوو
نه مه حکوومی عه جهم، نه سوخره کیشی ئالی عوسمان بوو
له بهر قاپیی سه را صه فیان ده به ست شتیخ و مه لا و زاهد
مه طافی که عبه بۆ نه ربابی حاجه ت گردی سه یوان بوو
له بهر طا بووری عه سکهر رت نه بوو بۆ مه جلیسی پاشا
صه دای موسیقا و نه ققاره تا نه یوانی که یوان بوو
درتخ بۆ نهو زه هانه، نهو ده مه، نهو عه صره، نهو رۆژه
که مه يدانی جریت بازی؛ له ده وری کانی ئاسکان بوو

لهو سه‌رده مه‌دا والیی به‌غدا له‌به‌ر یاخی بوونی هه‌ندێ عه‌شایه‌ری عه‌ره‌ب ده‌سته‌لاتی به‌سه‌ر ویلایه‌تدا نه‌مه‌ا و بۆگه‌پانه‌وه‌ی ده‌سته‌لات، داوای یارمه‌تیی له‌شکری بابانیان نه‌کرد و به‌هێزیکێ کورده‌کان ده‌سته‌لاتی حکومه‌تیان نه‌گه‌پانه‌وه‌.

به‌زه‌ری حه‌مله‌یه‌ی به‌غدایی ته‌سخیر کرد و تیی هه‌لدا

سلێمانی زه‌مان، راستت نه‌وی، باوکی سوله‌یمان بوو*

* مه‌به‌ستی نه‌وره‌حمان پاشای بابانه‌ که باوکی سلێمان پاشا بوو.

شیخ په‌زا (سه‌لاحه‌ددینی نه‌یویی) ی به‌ کوردی بابان داده‌نت، که‌چی نه‌و له‌ عه‌شیره‌تی پاره‌ندی کورد بوو. به‌ پیتی نایینی پێژ له‌ فه‌ضلی عه‌ره‌ب ده‌گرت، به‌لام کوردیکێ وه‌کو سه‌لاحه‌ددین وولاتی ئیسلامی له‌ ده‌س (سه‌لیبی) یه‌کان پزگار کرد و به‌ سه‌ربه‌رزی چووه‌ ناو قوده‌سه‌وه‌.

عه‌ره‌ب ئینکاری فه‌ضلی ئیسه‌ ناکه‌م نه‌فضه‌لن نه‌مه‌ا

(سه‌لاحه‌ددین) که‌ دونه‌یای گرت له‌ زومه‌ری کوردی بابان بوو

عموومی شه‌ه‌ریاران و سه‌لاطین و رمنگه‌ستان

له‌ روعب و سه‌طوه‌تی نه‌و شیره‌دا گشتی هه‌راسان بوو

قوبووری پر له‌ نووری ئالی بابان، پر له‌ ره‌حه‌مت بی

که‌ بارانی که‌ فی ئیحه‌سانیان وه‌ک هه‌وری نیسان بوو

له‌و ده‌وره‌شدا عه‌جه‌م و عوسمانی هه‌ر به‌کورد شه‌ریان نه‌کرد، تورک به‌ له‌شکری به‌به‌ و قاجاریه‌کانیش به‌ له‌شکری نه‌رده‌لان و بووه‌ته‌ هۆی شکستی هه‌ردوولا و ده‌سته‌لاتی دوژمنان به‌سه‌ر هه‌موواندا.

که‌ (عه‌بدوڵلا پاشا) له‌شکری والیی سه‌هی شپ‌ کرد

(په‌زا) نه‌و وه‌خته‌ عومری پێنج و شه‌ش طفلی ده‌به‌ستان بوو

له‌ شیعه‌ریکی تریدا که‌ باسی به‌خشش و که‌ره‌می (ئالی به‌به‌) ده‌کات ده‌لێت:

سائیل به‌ غینا نائیل نه‌کا به‌خششی که‌مه‌تان

ئالی (به‌به‌) یاخوا نه‌رزی ده‌ستی که‌ره‌مه‌تان

هه‌ر چه‌ند به‌ مه‌هل خه‌نجه‌ری نه‌لماسه‌ زوبانم

نابړې سهرې مووې له نه‌دای شوکړې نېعه‌متان
 گیرفانی گه‌دای کړدووه‌ته کانی جه‌واهیر
 نیکسیری نیشاری زه‌ړ و شاباشی دره‌متان
 نیوه‌ن به حقیقه‌ت مه‌لیکی میلله‌تی کوردان
 شایانی زیاره‌ت بکړې خاکی قه‌ده‌متان
 نینکاری حوقوقیان له‌سهر نه‌م میلله‌ته ناکړې
 نابای فهره‌یدوون، فرو، جه‌مشیدی هه‌شه‌متان

ستایشی نه‌حمده‌ پشای بابان

شیخ‌رزا له‌گه‌ل هه‌ندې له‌ میرانی به‌به‌ دۆستایه‌تییبه‌کی تاییه‌تی هه‌بوو. له‌به‌رته‌وه
 هه‌ندې جار په‌رده‌ی وبقار لاده‌دات و له‌ مه‌یدانی ره‌خنه و گالته و گه‌پدا، شتی وا بو‌خوی
 دروست ده‌کات که دۆستانی له‌ هیچ داوایه‌ک دریغی لټی نه‌کهن. له‌م ستایشه‌دا، دوو
 شتی مه‌به‌سته، یه‌که‌میان، حکومه‌تی عوسمانی، له‌ ژیر پالنه‌ستوی حکومه‌ته
 بیتگانه‌کانی نه‌ورویا یاسایه‌کی دانا که بیتگانه‌یه‌ک مافی نه‌وه‌ی هه‌یه‌ نه‌ک به‌ پیتی یاسای
 سزادانی عوسمانی، به‌لکو، نه‌گهر تاوانبار کړا، به‌پیتی یاسایه‌کی تاییه‌تی که - قانونی
 نه‌غیار «قانون اغیار» یان پټ ده‌وت ده‌بیت. لیره‌دا شیخ‌رزا گالته به‌و یاسایه‌ ده‌کات که
 هه‌تا، هه‌تیوتکی حیزی بولغار نه‌و مافه‌ی هه‌یه‌ که یاسای عوسمانلی به‌سهره‌ دانه‌نریت:

چاکی کرد په‌رده‌یی نامووسی دړی وتی سیکتی بنی

ویرمدی پاره‌سني بویه‌می قانون نه‌غیار؟*

* پاره‌کمی نه‌دا، نایا وایه‌ قانونی بیتگانه؟

دووه‌میان؛ شیخ‌رزا، له‌ دروست کردنی نه‌م باسه‌ دوور و درټژه‌ بټی بایه‌خه، مه‌به‌ستی
 داوای یارمه‌تییبه‌ له‌ دۆستیکی زۆر گیان به‌ گیانی، وه‌کو نه‌حمده‌ پاشا، نه‌گینا که‌س
 نییه‌ شتی وای لټی بقه‌ومو و نابرووی خوی لای مروفتیکی وه‌کو نه‌حمده‌ پاشا به‌ریت و
 بلتیت کارتیکی ناپه‌سه‌ندی وام کړدووه، تو پاره‌که‌م بو‌ده!

نه‌مه‌ سټی رټژه‌ که‌ سهر‌گه‌شته‌و و هه‌یران ده‌گه‌ریم

کیم هه یه غهیری وهلی نیعمه تی فەرخونده شیعار
فەرموون لە گەڵ سەرجه می شیعه که دا:

پۆژی یەک شەممە که مەشهوورە بە پۆژی بازار
من بە غار که و قە دو مبالای کوریککی بولغار
کورچه که کور لیتی وه کو لالهیی خەمرا پەنگین
کورچه که کور چاوی وه کو نیرگسی شەهلا بیمار
نەهلی نینصاف بەخوایا پەنگە چەنەیی بشکینن
گەر که سێ بیت و بکا قامەتی تەشبیە بە چنار
لە هەمووی صەرفی نەزەر سمت و سورینیککی هەبوو
نازک و نەرم و لە تیف، میثلی تەلای دەستە و شار
خەر و مەخرووط و مودەووەر، سپی یو نەرم و دونیم
هەر وه کوو کۆمەلە بەفری که شەقی کهی بە مشار
که بە دیققەت نەزەر م کردە سورین و کەفەلی
هەردوو چاوم پەرییە تەوقی سەرم وه ک سەگی هار
دامەنم گرت و وتم «مەرحەمەت ایت الماسم»
«بویله پاندرمه بنی آتشی عشقن ایلە زار»*
چشم جادوی سیاهت همه بنداست و فریب
همه نازاست و گریشمه همه خوابست و خمار
بنی صید ایتدی سنک دیدەئی آهوه روشن
نەیی سنک دیدەلرک آهوه کی شیر شکار

* و اتا:

دامەینم گرت وتم: «مەرحەمەت که نەلماسم

وا من بە ناگری عەشقتەرە مەسووتینە

چاوی سیحریازی رەشت هەمووی کۆت و بەند و فریودەرە

هەمووی ناگر و ناز و بەلاچار روانین و خەو و سەرخۆشیە

چاوی روشن (ناهو)ی تۆ منی خستە داوەرە

نهی نمو چاوانهی توکه شیرده خاته داوه وه.

ساعه تی چاک له سهر و سووره تی نه جسم فکری
پیمی ووت: «گیت ایشنه حاجی به به یاغمه می وار؟
صاچمه لاقردیلرک حاصلی یوق آقچه گتیر،
(آقچه سزا) ایتمه ساقن آره زوی بوس و کنار»
من که یهک پاره یی جلقم له نه زهل شک نه ده برد
پیم وت: «ایشته که مرده دولیدر یوز دینار»
«بن بیوک ذات شریفم وکلا خواجه سییم،
طانیور بنده کزی جمله، شاه و خونکار»
نه لفره زهینده درۆم کرد و فسوونم بۆ خوتند،
که وته دووم ههر وه کو دووی گورگ نه که وی بهرخی هه ژار
موخته سهر خوشه قسه، بردمه مه نزلگه می خۆم
گرتم و خستم و لیم برد و گونم کرد به چوار
مۆله تم ساتی نه دا نه و شهوه تا وهختی سه حهر
کاری خه یرم به مه زهنده گوزهری کرد له هه زار
وهختی سوبحه یینی که داوینی فهلهک نه تله سی بوو
ههر له جی راسته وه بوو، دامه نی گرتم وه کو خار
چنگی وهک په نجه یی شاهین له یه قه م قایم کرد
دهستی کرده جه زهع و ناله و هاوار هاوار
زهفتیه و نه هلی مه حه لله هه مرو جه م بوون له سهرم
پرسییان: (ماخبر)، نهی زاهیدی سالووس شیعار؟
پیم وتن له م کوپه بولغاره بپرسن که له من
چی ده وی، بزچی ده نالتینی وه کو هه وری به هار؟
چاکی کرد، په رده یی نامووسی دری وتی: «سیکتی بنی
ویرم دی پاره سنی، بویه می قانونی اغیار؟»*

«دیدیلر حاجی افندی چوجوقک حەقنى ویر،
 سرکه فاش اولدی ده‌ها فائده ایتمز اینکار»
 «یوقیسە پارەن نه‌گەر مه‌لتن اوچ گون اولسون،
 حەقنى اوچ گونە‌دک ویرملیسەن ای غە‌ددار»

* واتا:

پارە‌که‌ی نه‌دا، وایه قانونی بیت‌گانه؟
 وتیان حاجی نه‌فە‌ندی حە‌قی مندالە‌که‌ بده،
 سرکه‌ ناشکه‌را بوو نیت‌ر بیت‌که‌لکه‌ نینکار.
 گەر پارەت نییە سە‌ی رۆژت مۆ‌لت دە‌ده‌نین،
 دە‌بیت حە‌قی لە‌م سە‌ی رۆژە‌دا بده‌یت نه‌ی غە‌ددار.

نە‌مه‌ سە‌ی رۆژە‌ که‌ سەرگە‌شته‌ و حە‌یران دە‌گەریم
 ک‌یم هە‌یه‌ غە‌یری وه‌لیولنیعمە‌تی فە‌رخونده‌ شیعار
 یە‌عنی هە‌م نامی نه‌بی حە‌زرە‌تی (نە‌حمە‌د پاشا)
 فە‌خری دین، کانی حە‌یا، بە‌حرری کەرە‌م، کۆ‌هی ویتار
 مە‌دحی ئی‌حسانی بکە‌م، عیلمی بکە‌م، فە‌ضلی بکە‌م،
 بە‌خوا خاریجە‌ نە‌وصافی حە‌میدە‌ی لە‌ شمار
 کە‌فی زەر بە‌خشی کە‌وا مە‌نبە‌عی دۆ‌ر و گو‌هەرە
 می‌ثلی بە‌حرری که‌ نه‌ ساحیلی بیت و نه‌ کە‌نار
 طە‌بعی جە‌‌وواد و کەریم هەر وه‌کو (قا‌‌انی) دهلن
 «زەر به‌ قنطار هە‌می بە‌خشد و اش‌تر به‌ قنطار»*

* زێ‌ر به‌ هۆ‌قه‌ نە‌به‌خشی و حۆ‌ش‌تر به‌ قە‌تار

تا وه‌کو دەرە‌ بکات و بگەرێ‌ چە‌رخ و فە‌له‌ک
 تا وه‌کو دیت و دە‌چی، بیت و بچی لە‌یل و نه‌هار
 به‌ مۆ‌رادی بگەرێ‌ شە‌مس و قە‌مەر چە‌رخ و فە‌له‌ک
 زە‌فەر و فە‌ت‌حی قە‌رین، بە‌ختی موعین، طالعی یار
 رە‌ئیی نه‌و با‌عیسی تە‌ن‌ظیمی نۆ‌مۆ‌راتە‌، وه‌لن

بۆ کورپی عالهمی نیسکان بوو ته قوطبی مه دار

له مه دحیکي نه حمه د پاشای به به دا له شیعیکی فارسیدا ده لیت:

آصفی جم صفت و داوړ اقلیم گشا
صاحب سیف و قلم حضرت (احمد پاشا)
در گروه وکلا، عارف و دانا تر از او
هست؟ گفتم بخرد، گفت: نه کلا حاشا
دهر در طاعت او (یصرفه کیف یرید)

واتا:

ناسه فی جه مشید صیفته و دادپهروهی ولاتان داگیرکه ر

خاوه نی شیر و قه لعم هزره تی نه حمه د پاشا

و تم به پیای ژیر: له ناو دهستی وه کیلندا له و زانا و داناتر هه یه؟

وتی: حاشا، نه خیر نییه.

که ردوون له ژیر پکیتی نه ودایه، چونی ناره زوو لی بی وهی نه چهر خیتی،

چهرخی دونیا له ناوی مشتیدایه، هه رچونی بویت وای لی هه لته گپه یتته وه.

له ستایشیکي تری بۆ نه حمه د پاشا، دووباره په خنه له په وشتی خوئی و مه دحی نه و

ده کات و ده لیت:

هر چند زغم دامن تقوی بکمر بر

تسبیح بکف گیرم و مسواک به بربر

ناکه کفلی نرم تراز پنبهء محلوج

برجسته ز دنبال یکی ساده پسربر

چون دیدم واز شوق دلم در طیش آمد

چون خایهء حلاج به زیر و به زیربر

واتا:

هر چهنی، داوینی له خوا ترسان نه کم به بهری پشتینه کم داو

ته سبح نه گرم به دهسته وه و سیواک نه کم به رما،

کوتوپر که کده لیکي وهک لۆکی شیکراو نه رم

له دواپی کورپکی لووسی بی تووکه وه راست نه بیتته وه،

که له سۆزدا دلم کهوته دله کوته
وهک گونی ههلاج کهوته سهر و خوار.

آبم ز دهان ریزد و جانم بلب آمد
صد آه جگر سوز برارم ز جگر بر
چون افعی سرمازده از تابش خورشید
بازم زند احلیل پدر سوخته سریر

واتا:

ناو له دهم زا و پژا و رووحم هاته سدرلیو
سهد آهی جگهر سووتین له دهرووغه ههله کیشم
وهک ماری سدرما لیداو بکهوخته بهر تاوی ههتاو
کیری سهگبام دیسانهوه سدریم بیا نه مالیتهوه،

دو شنبه بودم معتکف کنج عبادات
آهو کفلی آمد و زد حلقه بدر بر
برجستم و دریا ز غمدم چو مرا دید
از داعیهء ساده پرستی بخبر بر

واتا:

پژوی دوشه مه له کونجی عیباده تدا گۆشه گیر بووم
که فهل ناسکی هات و نه لقهی ده رگاکی لیدا،
هه لسم ده رگا کهم بۆ کردوه که دیی،
له خه یالی هه تیوبازی به ناگام

بر زد بمن از خشم یکی بانگ بتهدید
بانگی که زند ظابط حری به نفریر
کی شیخ ربائی تو نه آن (شیخ رضائی)
کز رندی تو بودهء جهانی بخطر بر
اکنون سر تزویر فروشتهی به عمدا
یعنی برخ ساده حرام است نظر بر

واتا:

له پقان هاواریکې توندی له پروما هه لېری،
وهک هاواری نهفسر که بهسمر نهفردا نه پکا، وتی:
نه ی شیخی ریانی تو نهو شیخ پهزایه نیت
که عالمی له پهندي و زیره کیی تو. له مه ترسیدا پرو؟
که چی نیستا سهری ساخته و فروقیلت داخستوه به نه نقهست که گزیا حدرامه سهری پروی بی
تووک پکا!

وانگاه بمن عطف نظر کرد که برخیز
تیری بهدف برزن و تیغی به سپر بر
این گفت و یکی شیشهء منی از جیب بر آورد
زان می که شعاعش زند آتش به حجر بر

واتا:

نهوجا لایه کی به لاما کرده وه واته راست به ره وه
تشیړی به نیشان وه بنی و کتیردی به قه لغانا بکه
نهمی وت و شوشه یک شهرابی له گیرفان دهره یتا
لهو جوړه شهرابه ی تیشکی ناگر له بهرد بهر نه دا
جام دوسه پیمود زتاب می صهبا
آویخت بسی خوشهء پروین به قمر بر
سودی نکند موعظه و ذکر در آنجا
کز شوق فتد رعشه بر اعضای ذکر بر

واتا:

دوو سی پیاله ی پتوا له شهرابی سووری بی گهر د
گه لن هیشوی نه ستیره ی به مانگدا هه لواسی
په ند و ناموزگاری سودیکې نابین له شوینیکا
نه ندای نیرینه له سوزدا هه موو بکه ونه له رزین
افتاد نگاهم چو بدان ساق نگارین
پیچیده دوساقم زهوس یک بدگر بر
در عرصهء اعمال نهالی بنشاندم

شاخش بقمر بر شد و بیخش بسقر بر

واتا:

که چاوم بدو لاقه شیرین و تنه ییبه کهوت

له بهر ناره زوو ههردوو لاقم له یهک ئالان

له مهیدانی کاردا نه مامیکم ناشت

لقی نه گه یشته مانگ و ریشه ی نه گه یشته دۆزهخ

هوشدار (رضا) هرزه مگو زانکه بد آید

بر طبع ولی نعمت فرخنده سیریر

(احمد) لقب آن والی جم جاه که باشد

صد رتبه ز جمشید به اصل و به گهر بر

واتا:

ناگات له خۆت بن (رهزا)، قسه ی پووج مه که، چونکه ناخۆشه لای

ته بیهه تی وه لی نیعمه تی رهوشت پیروزی خۆت

نه وه ی نازناوی (نهحمده) و، والیه که شکۆی وهک هی جهمشیدهو

سه د پله له جهمشید به نسل و بهر مه ن له پیتشره

طهمورثو هوشنگ و کیومرث و سیامک

جمشید کند فخر بدین چار پدر بر

نسبت نتوان کرد بدین جمله، معدود

آباء کرامش که نیاید به شمر بر

واتا:

ته همورس و هۆشهنگ و که یوومه رس و سیامهک و

جهمشید شانازی بهم چوار باوکه وه نهکا

بهراوردیان نا کرئ له گه ل نه م کۆمه له هه لژمیراوه

باوک و باپیری به خشنده ی نهو که له ژماره نایه ن

پتیه ندی شیخ رهزا ته نهها له گه ل نهحمده پاشادا نه بووه، پتیه ندییه کی زۆریشی له گه ل

حهمدی پاشادا بووه و له م شیعه فارسییه یدا مه دحی دهکات:

ورق از شهر جبریل خواهد کلک انشارا

که در هر نامه نتوان برد نام (حمدی پاشا را)
وجود (معن) را (زائد) شمارد مشرب جودش
ز (حاتم) عارش آید فضله خواند فضل یحیارا

واتا:

قه‌له‌می دانانی شیعی کاغذی له شاه‌پری جبره‌نیل نه‌وی
چونکه ناتوانی له هم‌مو نامه‌یکدا ناوی (حمدی پاشا) ببری.
ره‌وشتی به‌خششی نه‌و بوونی (معنی کوپی زائده) به زیاده دانه‌نی
قاری له حاتمی طهی دیته‌وه، فضلی یه‌حیای به‌رمه‌کی به فزله پاش خوانی دابنی.
بتبریک قدومش جان فشانم گر نیفشانم
ز شرم کم بهای آسمان عقد ثریا را
تلی باید زدن لیکن ز نقدم دست کونه بود
خجالت میدهد پیوسته این دست تهی مارا

واتا:

گیانم له پیروزیایی هاتنیا دانه‌نیم، نه‌گر
له شهرمی بین نرخیدا ملوانک‌هی نه‌ستیره‌کانی سوره‌ییای ناسمانی دابه‌ش نه‌کم
پتیوست بوو ته‌لگرافتی لی بدم بز به‌خیر هاتنت، به‌لام پارم له ده‌ستا نه‌بوو
نم ده‌س کورتییی نه‌تمه هم‌میشه شهرمه‌زاریان به‌س‌ردا نه‌هتینی
کجاشد بامنش آن مهربانیها نمیدا نم
خطایی رفت یا از قطره استغناست دریا را
سبب اینست یازره پروردن برفت از یاد
ز طالع نحسی من آفتاب عالم آرا را

واتا:

نه‌و گشته میهره‌بانییه‌ی له‌گه‌ل من چی به‌س‌ره‌ات؟ نازانم
هه‌له‌یه‌ک رووی دلو، یان ده‌ریا پتیوستی به‌دل‌تیه بارانی نییه
هۆکه‌ی نه‌مه‌یه، یاخود له سیاجاره‌یی و بی تالعی من
خۆری عالم روشن که‌روهه په‌روه‌رده‌کردنی تۆزی له‌یادچوه
چنان داند که بالی پشهء بخشد اگر بخشد

بکتر بنده از بندگانش ملک کسرارا
گر این دست و کرم دیدی نگفت ای (رضا) حافظ
«بخال هندوش بخشم سمرقند و بخارارا»

واتا:

وانه زانی بالی میسوله کی به خشیوه نه گهر بیتو
مولکی کیسرا بیه خشی به یه کنی له که مترین بنده گانی
نه گهر حافظی شیرازی نم دست و که رهمه ی نهوی بدیایه، رهزا، نهینه وت:
«سه مه رقه ند و بوخارا به خالی رهشی نه و نه به خشم».

شیخ رهزا له شه تره نجیتدا دهستیکی بالای هه بوو. خوی باسی وه ستایی خوی له م شیعه
فارسییه دا نه کات و نه لیت:

عیراق و پارس و تبریز و صفهان
بخارا و خطاء و بلخ و باگنج
نباشد چون (رضا) شطرنج بازی
نه در ترک و نه در روم و نه در زنج

واتا:

عیراق و فارس و تبریز و نه سفه هان
بوخارا و خهتا و بهلخ له گهل گهنج
شه تره نج بازیکی وهک رهزا نییه
نه له تورک و نه له ناو پرووم نه له ناو زنج

سویاس بو مسته فا زهینی پاشای بابان

مسته فا زهینی پاشای بابان تاخمیکی شه تره نجی جوان به دیاری ده نیریت بو شیخ رهزا.
شیخیش له م شیعه فارسییه دا سویاسی ده کات که ده لیت:

نامه کز یار مهربان باشد
مایه عیش جاویدان باشد
کافر مگر پیام یار چنین

کـمـتر از وحی آسمان باشد
 جان کنم بذل نامهء که دران
 نام آن میر عالیشان باشد
 مصطفی بگ که کلک مشکینش
 همچو طوطی شکر فشان باشد

واتا:

نامه نه گمر له یاری میهریانه وه بن
 مایه ی ژبانی جاویدان نه بن
 کافرم، گمر په یامی یاریکی وا
 له سرووشی ناسمان لام که متر بن
 گیان به قوریانی نامه یک نه که م که وا
 ناوی نهو میره پایه بلندهی تیدابن
 مستهفا به گ که قه له می وه کو میسک
 خوشی وه کو و تووتی شکر بلاونه کاته وه.

شاه باز بلند تدبیرش
 طائر اوج کن فکان باشد
 عزم او در مشیمهء تقدیر
 باقضا طفل توامان باشد
 قدر او در مکان نمیگنجد
 مرسرا پرده لا مکان باشد
 وصف ماهیتش توانم گفت
 گرمه و مهر جسم و جان باشد

واتا:

شاهازی به رزی را و ته دبیری
 بالدارای پژییه (بیه و بو)یه
 عه زمی نهو له متدالدانی قه دردا
 له گهل قهزا و قه دردا منالی دوانه ن

قه‌در نه‌و له جیگادا جینی نابیت‌وه
مه‌گه‌ر جیگا‌که په‌رده سه‌ری لامه‌کان بئ
نه‌توانم وه‌سفی ماهییه‌تی بکه‌م
نه‌گه‌ر مانگ و خۆز له‌ش و گیان بئ

در قیافت جوان بدانش پیر
طرفه‌ پیری که نوجوان باشد
دامنی هم‌تتش بر افشاند
آن چه‌در جیب بحروکان باشد
بیه‌ست فخر کیانیان چون جم
بلکه فخر جهانیان باشد
ای سفر کرده‌ء که فتح و ظفر
در رکاب تو هم عنان باشد

واتا:

به قیافت که‌نجه، به وێل و که‌مال پیره
پیریکی نوێ که جوانیکی نوێ بئ
داوێنه‌ی هی‌مه‌تی، هه‌رچی له‌ باخه‌لی
ده‌ریا و کانا هه‌مووی هه‌له‌په‌ترئ
وه‌ک جمشید نییه‌ مایه‌ی شانازی ته‌نها
به‌لکو مایه‌ی شانازی هه‌موو خه‌لکی دنیایه
ئه‌ی نه‌و سه‌فه‌ر کردووه‌ی که‌ فتح و سه‌رکه‌وتن
هه‌میشه‌ هاو ناوزه‌نگیی رکیتی تۆیه‌.

سـفـرت به ازان که در ثمین
تا به دریا بود نهان باشد
دست در گـردن هدف نکند
تیر تا همدم کمان باشد
شاعـر ترا بریده باد زبان
گـر نه مدح تو بر زبان باشد

چه تفاوت میان ناز کند
طبع چون سرکش و روان باشد

واتا:

سه‌فهرت چاکتره چونکه دورری گرانبه‌ها
تا له ده‌ریا دا بِنِ دهرناکه‌وئ
تیییر تا هاوده‌می که‌وان بِنِ ده‌ست
ناکاته ملی نیشان و ناپیتکِن.
یاخوای زبانی شاعیره‌که‌ت به برین چِنِ
نه‌گهر تاریفی تَوِی به‌سهر زمانه‌وه نه‌بِنِ

در لغت (گُرد) مردرا گویند
گر زیر دست پهلوان باشد
من نگویم چو شاعران دیگر
که چنین باد یا چنان باشد
از دعایت همین قدر گویم
که آنچه خواهد دلت همان باشد
هدیه اترا بجان قبول کنم
گرچه یک ریزه استخوان باشد
قدری شعر گران بهای (رضا)
داند آنکس که نکته‌دان باشد

واتا:

له فهره‌نگدا (گورد) به‌واتای مهرده
نه‌گهر پال‌هوان و ده‌ست له‌سهره‌وه بِنِ
من وه‌کو شاعیرانی تر نالِیم که‌وابِنِ و وابِنِ
بَوِ دوعای خَیر بَوِ تو ههر نه‌وه‌نده نه‌لِیم
دلت چیی ده‌وئِ یاخوای وابِنِ
دیاریه‌که‌ت به‌گیان قه‌بوول نه‌که‌م
ته‌نانه‌ت نه‌گهر ورده نیس‌قانی‌ش بِنِ
قه‌دري شیعی گرانبه‌های (ره‌زا)

نمو کسه نه یزانی که له قسه ی ورد تن بگا .

نامه یه کی سه رخوشی بو مسته فا زیهنی پاشای بابان

مسته فا زیهنی پاشای بابان موته سه ریفی که ره لا بوو و دوستایه تی له گه ل شیخ ره زادا هه بوو . شیخ ره زادا بهم شیعه فارسییه ، به بونه ی مردنی برای ، سه رخوشی لی نه کات :

لقد اصیب حبیب القلب وا اسفا
وصار صدر سماء المجد منخسفا
دلم بسوخت ز ناوعده مرگ قادر بگ
برادرت (غفر الله ذنبه و عفا)

واتا :

داخه کم خۆشه و یسته که ی دلم گرفتار بووه
سینه یی ناسمانی شکو پۆچوو
دلم سووتا له بهر مهرگی ناوه ختی قادر به گ
برات خوا لیتی بیو ریت و له گوناھی خوش بیت

چو دید تازه نهالی کشید سر بفلک
زمانه ازین و بیخش بر آورد بجفا
بفضل و رحمت خود ایزدش بیامرزد
که اهل جود و خداوند عض و بود وفا

واتا :

گهردوون که دیتی نه مامیکی تازه هه لچو و سه ری گه یاندووه ته ناسمان
به نا په حه تی له ره گ و پشه وو ده ری هیتا
خوا به رحمت و گه وره یی خۆی بیبه خشن
چونکه ده سکراره و به خشنده و به وه فا و لیووردو بوو

تویی جهت متصرف نیامدی بزمین
بکریلا که خداوند (زادها شرفا)
چو یاد آوری از وقعه امام حسین

چگونه شمر لعینش برید سر ز قفا

واتا:

تو له خورایی نه بووی به موته سهرپنی ولاتی

که ریه لا، خوا پایه بهر زتری کا

که له رووداوه کدی جه زده تی حوسینه وه بیرت نه که ویتته وه

چون شمری له عننه تی سهری له پشت ملییه وه بری

کنی بحال جوانان اهل و بیت نظر

(لسم حاسدهم کیف اصبحوا هدفا)

جماعتی نگری سر برهنه سینه زنان

برگ تشنه چو بیمار محتضر بشفا

واتا:

ته ماشای حالی لاوانی نه هلو به دیت نه کدی، نه بینی

چون بوون به نیشانه ی تیری نه وانه ی به غیلیان پی نه بدن

سه بری کومه لن نه کدی به سهری قوتی سنگ نه کوتن

تینووی مهرکن وه کو بیمارئی کاتی گیان دان تینووی چاک بوونه وه یه.

وفات باب و برادر و زیاد میبری

در آن مصیبت سادات و ماتم شرفا

هزار لعن بارواح قاتلان حسین

ولی چو شیعه مرو تا صحابه و خلفا

واتا:

مهرگی باوک و برات له یاد نه پاته وه

نم موسیبه ته ی به سهر ساداتدا هاتو وه نم مه نتم و ته غریبه یه

ههزار له عننه له گیانی نه وانه ی حوسینیان کوشت.

به لام وهک شیعه نه وهنده مهرۆ نه سحابه و خلیفه کانیش بگریته وه

نه اعتماد بر افراط کن، نه بر تفریط

میانه جو که همین است مذهب عرفا

زمان عمر تو محدود باد و درگزرد

بجاه و دولت و اقبال و عیش و ذوق و صفا
همیشه تا بهوای (رضا)ی حق حجاج
گهی بمروه تکا پوکنند و گه بصفا

واتا:

نه پشت به زور رۆشن بیهسته و نه به کم رۆشن
ناوهندی بگره چونکه رتیازی خواناسان نهمه یه
تەمەنت درێژ بیت و به سه رچیت هه همیشه
به پایه و ده ولت و شکۆ و ژبانی خوش و پابواردن
بق نهوێ حاجییان له ههوای په زامه ندیی خوا
تاوێ له (مهروه) بکهونه پاکردن و ناوێ له (صفا)

مهجدی پاشای بابان

مهجدی پاشای بابان قائمه قامی قهزای کفری بوو که کفریش به شیک بوو له میرنشینی
میرانی به به. له م شیعره تورکییه دا. شیخ پهزا باسی شارستانی پراسته قینه نه کات که
هریتیه له کردوه و پهوشتی چاک له مرقدا و ده لیت:

مدنیت ایکنجی عنقادر
او دخی اسم بی مسما در
مدنیت مکارم اخلاق
بذل و احسان و فضل و تقوادر
معرفت گر سقل اوزاتق ایسه
بز اخفش حکیم و دانا در
سر و دستاردن عبارت ایسه
جش قاضی ده (ابن سینا) در

واتا:

شارستانی مهلی (عهنقا)ی دووه مه
نهویش ناوێکه له هیچ نه تراوه

شارستانی جوانیی ره‌وشت و
 ده‌س کراوه‌یی و چاکه کردن و خواهرستیه
 زانست نه‌گهر به پیش درت‌کردن بئ
 بزنی (نه‌خفه‌ش) یش‌ه‌کیمی دانایه
 گهر عیبارت بئ له میزه‌ر و سهر و که‌لله
 که‌ری قازیش (نیینی سینا) به

صورت ماده‌دن کنایت ایسه
 آدم و ابلیس، حیه و حوادر
 گر عبادت حجازه کیت‌مک ایسه
 خر صوفی ده حاجی بابادر
 حسنی اوصافی اولمیان آدم
 شکل آدم‌ده بر مق‌وادر
 شخص کامل اگر بولونسه بوگون
 مرحمتلو مجید پاشا در

واتا:

نه‌گهر کیفایت بئ له شتیه‌ی ماده
 نادم و نیبلیس، مار و حه‌وایه
 نه‌گهر نه‌وه بیت که بچیته حجاز
 که‌ری سؤفیش باوه حاجیه
 نه‌و مرۆقه‌ی صیفات‌ی جوانی نه‌بیت
 مقه‌وایه که له شتیه‌ی مرۆف دروست کرابئ
 نه‌گهر مرۆفی ته‌واو هه‌بیت نیم‌رۆ
 خاوه‌ن به‌خشش مه‌جید پاشایه

دودمان ملوک بابانک
 قالمه برشمس عالم آرادر
 دست گوهر فشانی غبطه‌ءکان
 کف احسانی رشک دیارد

دهستی اول دهسته بکزه مز که دیدم
حلی مشکل اولان معمار
منت ایتمز جهانی ایتسه نشار
همستی تا او رتبه بالادر

واتا:

له خانه دانی میرانی بابان ماوه‌وی
خورتکی جیهان نارایه
دهستی گه‌وهر بلاؤ‌که‌ره‌وی خوشیه‌کان
دهستی به‌خششی شه‌پۆلی دریایه
دهستی وه‌ک نه‌و دهسته نییه که وتم
نه‌وی گرفتگی هه‌بێن کردنه‌وی ناسانه
مننه‌ت ناکا گهر جیهان دابه‌ش بکات
هیمه‌تی تا نه‌و پاده‌یه به‌رزه

شیعره قارشی اقل جائزه‌سی
یا اوتوز یا ایگرمی لی‌رادر
جیهه گیرمر محاسن شیمی
ماه تابان گبی هویدا در
وعده، جوود حاتم‌انه لری
رسته انتظار فردا در

واتا:

به‌رام‌به‌ر شیه‌ر که‌مترین به‌خششی
یا سی یا بیست لی‌ره‌یه
ره‌ووشتی جوانی ون نابێ له گیرفاندا
وه‌کوو مانگی تابان ناشکه‌رایه
به‌لینی جوودی حاته‌مانه‌ی
چاوهرتی ته‌نها یه‌ک رۆژه
نیکرامی منعمانه‌ی بۆ نیتمه
هه‌ر له‌کۆنه‌وه پیشه‌ی با‌پیرانییه‌تی

دولتی وقف ثروتی مـبـذول
 نعمتی سائلینه یغمادر
 ساحه، مدحنی مساحه ایدن
 کلک تحریر هرزه پیمادر
 جاه و اقبال و عزتک برجا
 ول تا کائنات برجادر
 داورا همتک دریغ ایتمز
 مقصدک گر (رضا)ی مولادر

واتا:

مولکی وهقف سامانی بۆ خـلـق بهـخـشـراوه
 نیعمهتی بۆ داواکهران تالانییه
 نهوهی ساحه‌ی مه‌ودحی بیتیوی
 خامه‌ی نووسین زۆریتری نووسینه
 جاه و ئیقبال و عزه‌تی به‌رزتان
 به‌رده‌وام تاکو نه‌ستیره‌کانی کائنات به‌رده‌وامه
 نه‌ی دادگهر هیمه‌تتان دریغی ناکات
 نه‌گهر مه‌قصه‌دتان (ره‌زا) مه‌ولایه

وا دیاره شیخ ره‌زا هه‌جوتیکی یه‌کتیکی له‌ بابانه‌کان کردووه، به‌لام له‌ په‌شیمانیدا
 ده‌لیت:

جه‌وه‌ه‌ری مه‌حزه له‌ هه‌ردوولاره وه‌ک تیغی ده‌بان
 داک کچی پاشای ره‌واندز، باب کوپی پاشای به‌بان
 «شیخ ره‌زاش» هه‌جوی بکا باز ئیعتیباری بۆ نییه
 چاک خراپ نابێ به‌ شیعری شاعیریکی قه‌لته‌بان

مه‌دحی هه‌لباس ئاغای یه‌ده‌ر

شیخ ره‌زا پتیه‌ندییه‌کی فراوانی له‌ گه‌ل پیاوه‌ ناسراوه‌کانی ئیتلانی کورد هه‌بوو. نه‌وانیش

بۆ پته و كوردنى نهو پته و ندييه ، له هه موو ده رفه تيكدا ، به دياريه كي مونا سب نهو
 دۆستايه تيه يان نوێ ده كرده وه . لهو دۆستانه ي شيخ رهزا سه رهك عه شيره تاني ئاكو و
 بلباس و پشدهر و له م شيعره فارسويه دا ، شيخ رهزا سويا سي سه رداري ئيلي پشدهر
 ده كات بۆ نهو دياريه ي بۆي ناردوه .

غرض از هديه نه (در است) و (عقيق) و (الماس)
 غرض الفت بود و دوستي و استئناس
 هديه از جانب جانانه گر زهر بود
 خوشتر آيد من از (فيه شفاء للناس)

واتا:

مه بهست له ديارى دوو و ئاقيق و نه لماس نيه
 مه بهست هوگرى يهك بوون و دۆستايه تيه
 ديارى لاي دۆسته وه نه گهر ژاريش بن
 لاي من له ههنگوین خوشتره كه خوا له باره يه وه فه زمويه تي: ده رمانى ده ردی خه لکی تيايه .

هديه ئى آمده از دوست يكي پوست پنيير
 پوست مونين چو سر و صورتى آغا عباس
 بامداد ان چو فرستاده ، از جانب مير
 غسل رانيه آورد و پنيير بلباس

واتا:

دياريه كه م له دۆستيه كه وه بۆ هاتوه: پسته په نيريكه
 پسته په نيريكي موواي وهك سر و سوورته ي عه باس ناغا
 كه سه بيناني نيرراوي له لايه ن ميره وه
 ههنگوینی رانيه و په نيري بلباسي هينا

گفتم آری چو مرا دید جگر خسته ، هجر
 غسل کرد روان مير مسيحا انفس
 باز گفتم بچها ماش و نخود ميطلبند
 نکند شهد و غسل چاره ، درد افلاس

واتا:

وتم: به لئی که منی دی جگهرم زاماری دوریه
میری هه ناسه وهک مه سیح (نه خوش چاک که ره وه) ههنگوینی بۆ ناردم (که دهرمانی دهرده)
دیشان وتم: مناله کان ماش و نوکیان نه وی
ههنگوین چاری دهردی لاتی ناکا

شکر نعمت کثمت بندهء احسان توم
نیک ناسم نه چو (مخمور افندی) نسناس
من به غیر از تو کسیرا نشناسم مخدوم
تو جز این بندهء خود نیز کسیرا مشناس

واتا:

سویاسی نیعمت نه کم، بهندهی چاکهی توم،
چاکه ناسم، وهک مه مخمور نه فقه ندیی مه میوون نیم،
من له تو به ولاره که سیکی تر ناسم شایانی خزمهت کردن بیت،
دهسا تویش له من به ولاره کهس به بهندهی خوت مه زانه.

من که در بوتهء اخلاصی تو بگداخته ام
بکسان دیگرم مینتوان کرد قیاس
من چو مخمور نه از جملهء او باشانم
کافنگند بر سر یک پای دوصد مهره بطاس

واتا:

من که له ته نووری دلسۆزی بۆ تۆدا تواومه ته وه،
ناتوانی بهراوردم له گهل کهسانی تر بکری
من وهک (مه مخمور) له ریزی هه تیو و مه تیودا نیم
که له سه ریهک بیت دوو سه د داش نه خاته ناو تاسه وه

منم آن شاعر نادر شخن و نادر گو
که بهر شعر کنم تعبیه صد گونه جناس
آن شکم کنده و لب گنده جناب سکیویر
نیست از صحبت او فائده جز وسواس

واتا:

من نهو شاعيره قسه نايابه، ناياب ويژهم
که له هر بهيتیکا سهد جوړه (جيناس) کوته که موه
نهو جهنابی (.....) ورگ گه نیوی دهم و ليو گه نیوه
له وه سوهسه به ولاوه سووډئ له هاوړتیه تی کردنیا نییه

بهمه مردم (رانیه) سلامی زمن است
جـزیه (ابراهیم افندی) پدری الخناس
سینه و گردن و پشت و شکم و ساق و سرین
گند و ناپاک و گوه آلود، سراپا انجاس

واتا:

سلاو له منوهه بو هممو خه لکی رانیه
تهنها بو برابم نه فندی باوکی نه خه نناس نه بین
که سنگ و مل و پشت و سک و ساق و که فله
هممو گه نیو و پیس و گواوییه و سر تا پتی پیسیه

قاضیم نیز نپرسد مگر از یادش رفت
حورش از کشک دوسه ساله پوشش ز پلاس
فررا گر کسوت زریفت بپوشند پشم است
گوز بر ریش چنین قاضی پشمینه لباس

واتا:

قازییش هه والم ناپرسی. بوچی له یادی چووه تهوه که
خوږاکی کهشکی دوو-سن ساله و بهرگی په لاس بوو؟!
که نه که بهرگی له تالی زتر چنراوایش له بهرکا هر خوړییه له بهر یا
ته به پشی قازیدا که بهرگی خوړی له بهر ایه

جاسم آغا که دخانی نفرستاده مرا
به تو بخشیدمش ای داور جمشید اساس
یوقسه، ناموسنی بن بیز گبی یرتردم
قاچرردم آنی تا مملکت موش و سیواس

شکر ناس ار نکنم شکر خدا را نکنم
تو ولی النعمی من کنمت شکر و سپاس

واتا:

جاسم ناغا که دووکه لیکى (واته هندی تووتنى) نه نارد بۆ من
وا به تۆم به خشى نهى داوهرى بنه ما جه مشیدی
وهیا نامووسى وه کو بیتز ده درم
راوم دنا تا کو مه مله که تى مووش و سیواس
سویاسى خه لک نه که نه که م سویاسى خودا نا که م
تۆ نیعمه ت به خشى منى و منیش سویاست نه که م

تالان کردنى عه شیره تى نا کو تیان

عه شیره تى نا کو له هه ریمى سه ر سنوورى عیراق و ئیران جینشین بوون ئەم عه شیره تانه ،
نه وه نده ملیان به حکومه تى عوسمانى نه ده دا و له شکری عوسمانیش نه یده توانی کار تکی
وا بکات سه ر به م عه شیره تانه شوێ بکات. وه کو ده لێن: «سه گ به زه بری کلکی ئیسقان
ده شکینیت» ، هانی ته قیه ددین و عومه ر پاشای دیاره کریان دا و به له شکریکی گه وره وه
دایانه سه ر عه شیره تى نا کو تیان و تالانیان کرد و ناگریان له دێها ته کانیان به ردا و مراد
ناغای حارس ناغا و موحه مه د ناغای عه بدوللا ناغایان گرت و چه پسیان کردن. مراد
ناغا له به ندیخانه ی که رکوو ک مرد. شیخ رهزا به رامبه ر ئەم کرده وه نا په سه ند و درندانه
به رامبه ر خانه دانی نا کو تیان ده لیت:

روخاندی گه ردشی گه ردوون له هه ر جی ئاستانی بوو
سووتاندی چه رخی دون په روهر له هه ر کوێ ناشیانی بوو
وه کو طه ییی (سَجَلْ لِّلْکُتُبِ) پتچایه وه گه ردوون
له هه ر میهمانه را ناساری سفره و نان و خوانی بوو
به حاتم گه ر بکه ی ته شبیه ی ئەم ناغایه ، بێ عه قلی
که فه رقی ئەم له گه ل نه و، ناسمان و پتسمانی بوو
درتخ بۆ خانه دانی (مارف) ناغای سه روهری (ناکو)

که جیگهی عه‌یش و عیشره‌ت، مه‌نبه‌عی نه‌من و نه‌مانی بوو
 له جوود و به‌خشش و ئینعامی خۆی و قه‌وم و نه‌تباعی
 وه‌کوو شانامه‌و و رو‌سته‌م له‌هر جی داستانی بوو
 که پوومه‌رئی، دووهم جه‌مشیدی ثانی، خوسره‌وی ثالث
 سه‌لمانی زه‌مان، نه‌سکه‌نده‌رئی، صاحب‌قهرانی بوو
 شه‌وی وه‌ک زولفی یارد، رووی جه‌سوود و به‌ختی من تاریک
 له‌گه‌ل ده‌يجوور و یه‌لدا وا حیساب که نه‌و نه‌مانی بوو
 به‌نامه‌ردی شه‌هیدیان کرد وه‌کو جه‌مزه و عومه‌ر، دوژمن
 مراد ناغا که رۆزی جه‌نگ و ده‌عوا قاره‌مانی بوو
 که‌سی نه‌م سه‌رووی ره‌عنایه‌ی له‌پن خست گه‌ردنی بشکنی
 چه‌ زیبا صوره‌تی یاره‌ب، چه‌ شیرین نه‌وجوانی بوو
 (مراد) یان بۆیه ناو نابوو له‌ وه‌ختی به‌خشش و ئینعام
 له‌ بۆبانی مراد ده‌ستی که‌رمی نه‌رده‌بانی بوو
 له‌ حق شیخ و مه‌لا و ده‌رویش و سو‌فی و سائیل و سه‌ییاح
 وه‌کوو حاتم شه‌فیق و دل‌نیا‌ز و میه‌ره‌بانی بوو
 نیتر نه‌تبێ له‌ مو‌لکی رۆم (ره‌زا) ئومیدی ئاسایش
 له‌ پیش نه‌م کاره‌دا هیتشتا ئومیدی پارچه‌ نانی بوو

له‌و سه‌رده‌مه‌دا ئالۆزی و شه‌ر و شو‌ر له‌ نیوان عه‌شیره‌ته‌کانی کوردا زۆریه‌ی له‌سه‌ر
 زه‌وی و ناو بوو. شیخ ره‌زا که باسی میرانی خدر به‌گی خوشناو نه‌کا و ده‌لیت به‌ناهق
 کوژرا، به‌لام داخی بۆ ناخوا، چونکه‌ تووتنی عه‌شیره‌ته‌کانی تری زه‌وت نه‌کرد.
 کاربه‌ده‌ستانی حوکومه‌تیش، بۆ نه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتیان به‌سه‌ر کوردستاندا بکیشتن، له‌ جیاتی
 نه‌وه‌ی نه‌و شه‌رانه‌ی نیوان عه‌شیره‌تانی کورد دا‌بهرکینه‌وه‌؛ نه‌وتیان به‌سه‌ر ناگردا کردووه‌.
 شیخ ره‌زا ته‌نها به‌م چوار به‌یته‌ فارسییه‌ باسی شه‌ری نیوان عه‌شیره‌تی بلبلس و
 عه‌شیره‌تی ئاکۆ و خوشناو نه‌کات و نه‌لیت:

آنچه بلباس بخوشناوو به‌ آکو کرده است

نشنیدم که بيفداد (هولاکو) کرده است
گرچه میران خدر بگ نه بحق شد مقتول
کشتش به که بسی غصب تماکو کرده است

واتا:

نموی بلباس به خوشناو و به ناگوی کردووه
نمببستروه هولاکو به بهغدای کرد بی
هرچند میرانی خدر بگ به ناهق کوژرا
کوشتنی چاکتره چونکه توتوتنی زوری زهوت کردووه

شیخ رها و میری شه قلاوه

شیخ رها هاتوجوی به سواری هیسترتیکی زین لی کراو بوو. کاغزتک نه نیریت بو میری
شه قلاوه، میران بایز بهگ که هیسترتیکی باشی بو بنیریت و له ههمان کاتیشدا کاغزتک
نه نیریت بو عادبله خافی خیزانی وهسمان پاشا. خانم دهیهویت سهر بنیتته سهری و لیتی
ده پرسیت هیستتری زیندووت دهوی یان مردوو و نهو شیعرهی سهرهوهی پیدا ده لیت
«هیستری زیندوو بلیم بوم چاکه یا گردووم دهوی.» به لام میری شه قلاوه ههر هیستری بو
ده نیریت و هیچی تر، نیر شیخ رها ده که ویتته سهر و گوتلاکی هیستر:

میر به صد مننهت هه ناردی نیسترتیکی پرووت و قووت
دهست و پا سست و سهقهت نه ندایمی ههروهک عه نکه بووت
خواوهنی نالیکی نالیم پیتی نه داوه موتله قسا
داویه تی، نه ما وه کوو بیستومه قووتی لا یه مووت
پووش له لای حه لویه هه تتاکو په لووشه ی چنگ که وی
بای نه دا لوولی نه دا قووتی نه دا مانه ندی حووت
که رچی ناتوانی ببزوی هیند له و کهم قووه ته
ده نکه جوییکی نیشان دهی، تا قیامت دی له دووت
پشتی ریش و شانی زامدارو، جهده و بوو ناعیلاج
چهند قرووشیکم هه بوو بوم دا به نهوت و عه نزه رووت

مه‌صله‌حت وایه هه‌تا نه‌یخواردوم بینیرمه‌وه
 زۆر نه‌ترسم ده‌فعه‌یی قسوتم بدا بکا به قسووت
 (سه‌ی فه‌تاحتی) مه‌یتهم پوژۆی به حجج‌ت لیتی نوی
 کلکی ده‌ره‌یتنا له‌بن نه‌مجا به ئاستهم گوتی بزووت
 گهر قه‌له‌و بی نه‌م نه‌جننه، لی‌ره ته‌سخیر ناکرئ
 غه‌یری چهند ده‌رویشی په‌فاعی به زه‌بری جه‌له‌لووت
 نه‌م مه‌تاعه چاکه هه‌ر لایق به حاجی نه‌حمده
 جووتی پی بکا هه‌روه‌کوو خۆت هه‌ردوو لنگت کرد به‌جووت
 لایقی شانی من و شایانی شه‌ننی تو نه‌بوو
 چاوه‌که‌م چیت پی بلیتم چارم نییه غه‌یری سکوت

هه‌ندی له هه‌جوه‌کانی شیخ ره‌زا

شیخ ره‌زا به شاعیریکی هه‌جوکه‌ر ناسراوه. هه‌جوه‌کانی نه‌وه‌نده توند و تیژن بوونه‌ته
 هۆی دلگیری گه‌لیک بنه‌ماله و پیاوی ناسراو. نه‌وانه‌یش که له سووچی هونه‌رمه‌ندییه‌وه
 ته‌ماشای هه‌جوه‌کانی شیخ ره‌زا نه‌که‌ن، به هیج کلۆجیک له قسه توند و تیژه‌کانی دلگیر
 نابن. شیخ ره‌زا نه‌و هه‌جوانه‌ی وه‌نه‌بی ته‌نها به‌رامبه‌ر بیتگانه کردییت، نه‌وه‌ی ته‌ماشای
 هه‌جوه‌کانی به‌رامبه‌ر شیخ غه‌فووری مامی و شیخ عه‌لیی کاکي و شیخ محهمه‌د عه‌لیی
 برازای کردوویه‌تی، نه‌وانه‌ی له‌مان دوورترین، هیج گه‌ردێک ناکه‌ویتته دلیان به‌رامبه‌ر
 شاعیریکی هونه‌رمه‌ندی وه‌کو شیخ ره‌زا.

شیخ ره‌زا، خۆی، نه‌مه‌ی به حیکمه‌ت داناوه. له ستایشیکدا بو‌ناظم پاشا له
 شیعرێکی فارسیدا ده‌لیت:

زخیل شاعران من هم حکیمم گهی
 گویم هجاء و گاه تحسین
 همی گویم نکویانرا ستایش
 همی خواهم بدانرا لعن و نفرین

بکام دوستان ریزم بترزد
 زلم بر فرق بدخواهان تبرزین
 کریمانرا دهانم گوزهء شهد
 لئیمانرا زیانم تیغ روبین

بهلام لهو بار و دۆخه‌ی که شیخ ره‌زا تیتیدا ژیا‌بوو، بۆ جیاوازی کردن له نیتوان (که‌ریم) و (به‌د)، (دۆست) و (به‌دخوا)، میعیاریکی تره‌بوو و شیخ ره‌زایش خۆی میعیاریکی (شه‌خصی)‌ای تایبه‌تی خۆی هه‌بوو. بۆ غمونه، هه‌جوی شیخ عه‌لیی کاک‌ی و شیخ غه‌فووری مام‌ی کردووو چونکه نه‌وه‌ی نه‌و لیتیانی ویستووو نه‌یانداوه‌تی. هه‌روه‌ها هه‌جوی موفتی زه‌هاویی کردووو چونکه له‌گه‌ل (نیتتیه‌حاری)‌یه‌کاندا هاوبیر بووه و هه‌جوی ده‌رویش نه‌فه‌ندی موفتی که‌رکووک نه‌کات چونکه (مونافه‌سه‌ی) له‌گه‌ل شیخانی تاله‌بانیدا کردووو و هه‌جوی مه‌لامارفی مه‌لا عه‌بدوللای خدری زه‌نگنه نه‌کات چونکه جی ریزی شیخ عه‌لی بووه و هه‌جوی حاجی نه‌مین و ره‌فیق نه‌فه‌ندی خادیمو سسججاده نه‌کات چونکه زۆر دۆستی خزمانی خۆی بوون که لیتیانی دلگیر بوو. له‌به‌رئه‌وه داوای لئ بووردن له هه‌موو نه‌و به‌پێژانه و عه‌شیره‌تانه نه‌که‌ین که به‌ر په‌لاری شیخ ره‌زا که‌وتوون.

شیخ ره‌زا و مه‌ستی نه‌فه‌ندی

ره‌سول مه‌ستی له زاناکانی شاری سوله‌یمانییه. زانستی ئیسلامی له‌سه‌ر ده‌ستی مه‌لاکانی کورستانی عیراق و ئیران وه‌رگرتووو و له نه‌نجامدا خوێندنی له‌لای مه‌لا و دانای به‌ناوبانگ مه‌لای خه‌تیی ره‌واندز پیک هه‌تتاوه. له پاشان ده‌چیتته نه‌سته‌موول له زانیاری فیزیا و فه‌له‌ک ده‌بیتته مامۆستا و له شاری که‌رکووک و مووسل مامۆستایی قوتابخانه نه‌کات و له پاشان نه‌بیتته به‌پێوه‌به‌ری مه‌عاریفی شاری (وان) له کوردستانی باکوور و ده‌چیتته میسر فیری زمانی فره‌نسی ده‌بیت و گه‌شتیکی نه‌وروپا نه‌کات و نه‌گه‌ریتته‌وه نه‌سته‌موول. له زانیاری فیزیا و فه‌له‌ک گه‌لیک نووسین و لیکۆلینه‌وه‌ی چاپ و بلاوکه‌راوه‌ته‌وه.

مه‌ستی نه‌فه‌ندی، له‌گه‌ل شیخ ره‌زادا، چه له که‌رکووک و چه له نه‌سته‌موول شه‌ره ده‌نوکیان بووه. له وه‌لامیکی شوکری فه‌زلی بۆ شیخ ره‌زا، ده‌لی: مه‌ستی نه‌فه‌ندی

قسهی پی وتووی جنتو به من بۆ نه دهی. شیخ رهزا ئهم ههجووی مهستی نهکات:

دهستیکی ههیه (مهستی) نهفهندی له که ره مه
میوانی نهزیزی ههیه دایم له حه ره مه
نه له حق ژنه که ی موشفیه ده رحه ق به غه ریهان
سه د گانی به رۆم داو، ههزاری به عه جه مه دا
هیند کیتری هه تیوان به کوزیا چوه دایکی
دهستیکی شکا بو به منالی له شکه مه
به ره زه ریه یی کام کیتری قهوی که وتوه ناخۆ
به وه ده رده چوه ساعیدی مهستی له په جه مه
حه تا که مه جیدی کۆری زۆر طبعی جه واده
سه د گانی به یه که له حظه به بی پوول و درهم دا
که وواد و ته رهس، مو لید و بی دین و مو نافق
مردووه نییه میثلی له مسقوف و عه جه مه
بۆ سه ده دی په هی له شکر وه که ته پتی سکه ندهر
ئاوازی ده هۆلی کۆزی داکی دی له حه ره مه
ئه و کیتره زله ی کئی بوو له کیلانی فه تاح به گ
مشتیکی کوتایه قۆزی، مشتیکی له ده مه

شیخ رهزا دان به وه دانانیت که مهستی نهفهندی پیاویتی دانا بوو و له به یتیکی
فارسیدا نه لیت:

مستی و داعیه حکمت هیئت هیهات
برن دارند بیک دست دوتا خـــــریرزا

ههجووی مهلا مارفی مهلا عبودوللای خدری

مهلا مارف کۆری مهلا عبودوللای کۆری مهلا سولهیمانی خدری یه. ئهم بنه ماله یه
پشتا و پشت مهلا و مامۆستای نایینی، له تیره ی که راوی ئیتلی زهنگهنه. مهلا سولهیمانی

خدری ناوچه‌ی گه‌راوی به‌جی دِلتیت و له گه‌ره‌کی (به‌گلهر)ی قۆریه‌ی شاری که‌رکووک جینشین ده‌بیت. مه‌لا عه‌بدوللای کوپی مامۆستایه‌کی دانا و له مزگه‌وتی جه‌لالیه‌کان مامۆستا بووه. موفتی زه‌هاوی؛ به‌بۆنه‌ی کۆچی دوایی مه‌لا سوله‌یمانی باوکییه‌وه؛ به‌ هه‌لبه‌ستیک پرسه‌ی بۆ مه‌لا عه‌بدوللا ناردووه تیتیدا ده‌لتیت:

ألا انما الدنيا سجيتها الغدر
فليس لمغرور بزخرفها عذر
فظاهرها ود وباطنها قلي
وادبارها خَيْرُ واقبالها شر
ورغبتها غيٌّ ورهبتها هوي
وطالبها عبدٌ وهاربها حر
وعزتها ذل وفرحتها أسيٌ
وصحتها سقم وثروتها فقر

مه‌لا مارفی کوپی مه‌لا عه‌بدوللا. زانستی ئیسلامی له‌لای باوکی ته‌واو کردووه و له‌سه‌رده‌می حوکمداری عوسمانی سه‌ره‌تای ژبانی به‌قازی شەرع له‌ مه‌لا طیه‌ی ویلایه‌تی (ئه‌ده‌نه) ده‌ست یێ ده‌کات و له‌ پاشان ده‌بیتته‌ حاکمی بدایه‌تی ویلایه‌تی مووصل. له‌ مووصل به‌ هۆی به‌ره‌هلستی له‌ ده‌ست درتیزی والیی مووصل بۆ کاروباری دادگاه، ده‌گوتزرتیه‌وه بۆ حاکمی بیدایه‌تی که‌رکووک.

ئهم بڤه‌ماله‌یه پتوه‌ندییه‌کی زانستی و پرووحيیان له‌گه‌ل شیخ عه‌لی تاله‌بانیدا هه‌بووه و زۆر جی رتیزی شیخ عه‌لی بوون و مه‌لا عه‌بدوللا و مه‌لا مارف گۆرستانیان له‌ ته‌کیه‌ی تاله‌بانیه.

شیخ رها بۆ هه‌جوی مه‌لا مارف نه‌کات؟

هه‌ر چه‌نیک شیخ رها گوتی به‌ دۆستایه‌تی شیخ عه‌لی کاکێ له‌گه‌ل پیاوه، ناسراوه‌کانی که‌رکووک نه‌داوه، هه‌یج هۆیه‌کی وا نییه‌ ئهم هه‌موو جڤیوانه‌ بداته مه‌لا مارف. بۆ پروون کردنه‌وی ئه‌مه، خوالته‌خوشبوو مامۆستا ئه‌سه‌دی سه‌عید ئه‌فه‌ندیی ناییب که له‌ ئه‌ده‌بی تورکیدا ده‌ستیکی بالایی هه‌بوو ده‌لتیت: مه‌لا مارف له‌ والیی مووصل

دلگیر بوو، چونکه له سهر داوای نهو له حاکمی ویلايه ته وه گوتیزرایه حاکمی بیدانهی
 کهرکووک. که والی دیت بۆ سهردانی لیوای کهرکووک، له کاتی پتیشوازیدا، والی به
 تهوسه وه هوالی مهلا مارف ده پرسیت و مهلا مارفیش زۆر به رقی وهلامی ده داته وه،
 والیش به تورکی: «هر نه سوبله سن معروف سن = هرچی بلتیت ناسراویت» ی پی
 ده لیت. شیخ رها که دوستایه تییه کی قوولی له گهل والیدا هه بوو نه مه به هه ل نه زانیت و
 نه م هه جوئی مهلا مارف نه کات.

من وانه زانم نه مه پتی تی ناچیت. نه گهر وای بواپی شیخ رها نه که به کوردی به لکو به
 تورکی هه جوئی مهلا مارفی نه کرد که بگاته والی. نه وهی پتی تی بچیت نه وهیه، مهلا
 مارف زۆر دوستی شیخ عه لپی کاکی شیخ رها بوو. شیخ ره زایش رقی له دوستانی شیخ
 عه لی هه لده ستا و ده یوست بیانتوریتیت و نه م هه جوئه تونده ی مهلا مارفی کردوه.

شیخ رها له پیچ خسته یه که له سهر شیعی حافظ نه م هه جوئی مهلا مارف نه کات:

(معروف) ی پی دیرایه ت گوت کرده ناو بیدایه ت
 چیت پی بلتیم قورمساغ هه ردوو گونم به دایه ت
 گوئی به تر شه هید کرد کتیرم نه کا رپعایه ت
 (زان یار دلنوازم شکریست با شکایت)
 گر نکته دان عشقی خوش بشنو این حکایت)
 مه عرووف که حیزی وه که خوئی نه بو له نه سلی ناده م
 نازاری مه قعه دی بوو بۆم راکشا له سهر ده م
 مردم نه وه ند سوار بم، خۆم کوشت نه وه ند پیاده م
 (بی مزد بود و منت هر خدمتی که کردم
 یارب مباد کسرا مخدوم بی عنایت)
 خاشاکی ده وری دوبری لیم بوون به ماری هه یجا
 کتیرم به صد مه شه ققه ت رۆی گونم نه گونجا
 کتیرم له په شمی پاشی دانه ی کونی ترنجیا
 (در زلف پر شکنجش ای دل مپیچ کانبجا
 سرها بریده بینی بی جرم و بی جنایت)

پروم کرده سمتی سمتی، یدعنی مه‌کانی مه‌عهوود
 نه‌رزتیکي پر نه‌جاسه‌ت ده‌شتیکي شه‌هوت نالوود
 پانیم فهره‌س چه‌پ و راست یتگم نه‌برده مه‌قصود
 (از هر طرف که رفتم جز وحشتم نی‌فرود
 زینه‌هار ا‌زین بی‌ابان وین راه بی نه‌نایت)
 ده‌رمانه سمتی نه‌ما نه‌رمانه وه‌ک به‌ری ده‌ست
 کاروانی ک‌یتر به‌ناویا ده‌روا هه‌میشه سه‌ریه‌ست
 هه‌ر مه‌نزلیکی سه‌د میل، هه‌رمیلی سی‌سه‌د و شه‌ست
 (این راهرا نه‌نایت صورت ک‌جا توان بست
 کش صد هزار منزل بیش است از بدایت)
 باوکی پی‌اوی چاک بوو ذاتیکي زۆر موقه‌ده‌س
 خو‌ی پوشت و داکی خو‌گتی هه‌تا خوا بلتی به‌س
 بو‌نه‌ختی ناوی شه‌هوت جه‌رگی بووه به‌قه‌قنه‌س
 (رندان تشنه لب‌را آبی نمی ده‌هند کس
 گویا ولی شناسان رف‌تند ا‌زین ولایت)

هه‌جوی مه‌لا سه‌عید

مه‌لا سه‌عید پی‌او‌تیکي ره‌وشت پاک و خو‌ش گو‌فتار بوو. زۆر جی پ‌یزی شیخ عدلی و
 کوره‌کانی بوو. له‌کاتیکدا شیخ ره‌زا له‌شیخ عدلی به‌گله‌یی بوو، هه‌ر که‌س‌یک له‌شیخ
 عه‌لییه‌وه نزیک بو‌ای، ده‌بووه جی په‌لار و هه‌جوی شیخ ره‌زا. له‌م شیعه‌ره تورکییه‌دا
 هه‌جوی مه‌لا سه‌عید نه‌کات:

باغده‌می یوقسه‌ داغده‌د
 صولده‌می بوقسه‌ صاغده‌در
 هرگیجه بر با‌جاغده‌در
 انس‌اسی بر قو‌جا‌قده‌در

غائب اولانده کیم بیلور
 جن گبی نبرده صاقلانور
 هانگی قوناغده اکلنور
 کیملر ایله یتاقدده در
 مسجده لامپه یاندریر
 ذکر ایله خلقی قاندریر
 بر الی سبحه گیزدر
 بر الی سیک دشاقدده در
 بو ترس اوغلی گوت ویران
 سیک اوزرنده اوتوران
 باشی هوایه قالدیران
 صانکه دروب ایاقده در

واتا:

له باغدایه یان له چیا له چه پدایه یان له راست
 هر شوتک له ناو گه لیکدایه پاشه لی له باو هشتیکی تردایه
 که ون ده بیت کن چوزانیت وه کن له کوئی خوی شاردوده ته وه
 له کام مالدا ناههنگ نه کا له گه ل چی که سان له جیگادایه
 له مزگوت چرا هله نکات به ذیکر خهلق هله ده خهله تینی
 به دهستیکی ته سییح سوور نه دا دهستیکی به کتر و گونیه وه یه
 نه م ته رس بابهی قوونده ره له سر کتر دانیشتوه
 سه ری بز ناسمان هله لپیوه وه کوور وه ستا بیت به پاوه
 حامل ایکن جنابتیه
 باشلر اذان و قامته
 بر ایاغی جماعتده
 بر ایاغی بولاقدده در
 ایشلیه ایشلیه باشلادی

قـابـتـی فـرنـگـی عـلتـی
 بـوزـمـادـی اسـکـی عـادـتـی
 شـمـدـیدـه ایشـله مـاقـدـه در
 قـیز گـبـی اینـجـه در سـوزـی
 نـاز ایلـه قـالـدیریر گـوزـی
 ایـپـلـگ ایلـه الـور یوزـی
 چـونـکـه گـوزـی بـراقـدـه در
 گـر اتـی زار و اغـلیـان
 گـورسـن اینـاغـه بـو یلـان
 باشـی از لـسـه دـه ییـلان
 قـویروغـین دولا مـاقـدـه در

واتا:

که له‌شی پیسه به جه‌نا بهت دست نه‌کاته بانگ و نوژ
 پایه‌کی له نوژی جه‌ماعه‌تدایه و پایه‌کی وا له بولاغدا
 هر ده‌ستی کرده کارکردن نه‌خوشیی فرهنگیی و هرگرت
 نه‌یگژی عاده‌تی پیشووی هیشتا هر له کاردایه
 ده‌نگی و ه‌کو کچ باریکه به‌ناز چاو ه‌لده‌پریت
 به ده‌زور پروی ه‌لده‌گریت چونکه چاوی له بوراقه
 گ‌ر دیت به زار و گریان پروا مه‌که نه‌مه درۆیه
 سه‌ریشی داپزی مار هر کلکی سوور د‌دا

شیخ ره‌زا هه‌میشه، له‌سه‌ر مووچه‌ی گوزه‌رانی، له‌گه‌ل مه‌نموورانی دارایی بگره و
 به‌رده‌ی بوو و نه‌وه‌ی ته‌گه‌ره‌ی به‌خستایی کاروباری زوبانی بۆ ده‌هینایه کار، هه‌ندی
 له‌وانیش ده‌ستی شاعیریان هه‌بوو و وه‌لامیان ده‌دایه‌وه و شیخ ره‌زایش له‌سه‌ر چۆک بۆیان
 داده‌نیش، وه‌کوو ده‌ل‌یت:

ده‌رحه‌قی، بۆچی نه‌ترسم، به‌خوا تا نه‌مری
 چی له‌ده‌س ناین، مه‌گه‌ر بئ گونی نه‌سپم بگری
 به‌خه‌بیشی نییه‌ میثلی که وه‌کو جه‌وه‌ه‌ری گوو

مه‌گه‌سی پیتوه بنیشتی، وه‌کوو صه‌گ پیتی ده‌وه‌پری
 پیتی بلتین به‌و تهره‌سه‌گه‌ر له‌عه‌له‌یهیم بدوی
 به‌فوییت عه‌زلی نه‌که‌م، نابتی له‌ویتدا بتیری
 پده‌ری نیره‌که‌ر و ماده‌ری وه‌ک ماچه‌خه‌ره
 کتی ده‌لتی ناده‌مه، که‌ریابه، وه‌کوو که‌ر ده‌زه‌پری
 وه‌ره لاده له‌شه‌ری ناله‌تی مه‌عه‌وودی (ره‌زا)
 موخته‌زای گرتنه‌طبعی به‌خوا پیت نه‌گری

هه‌جوی حافظ نه‌فه‌ندیی قه‌ردار

بنه‌ماله‌ی قه‌ردار له‌که‌رکووک، هه‌ر چه‌نیک ئیستا خویان به‌تورکمان داده‌نیتن به‌لام له‌
 ره‌سه‌ندا له‌ئیلی بلباسی کوردن، چه‌ند که‌ستکی دیاریان له‌ده‌وله‌تی عوسمانی مه‌ئمووری
 گه‌وره‌و، له‌ده‌وری کۆماری تورکیایش یه‌کیکیان والیی نه‌سته‌موول بوو. حافظ نه‌فه‌ندی
 له‌به‌غدا ده‌ژیا و له‌گه‌ل شیخ ره‌زادا زۆر رێک نه‌بوو، له‌به‌رته‌وه شیخ ره‌زا نه‌م هه‌جوه‌ی
 کردوه:

مرا بخانه‌ پاشا بضرب سیلی و مشت
 (حسین نه‌فه‌ندی) زن قه‌چه‌راند و حافظ پشت
 کدام بگچی و قائق چی و ترمپاچی
 بکون (حافظ نه‌فه‌ندی) فرو نبردا نگشت

واتا:

به‌زه‌بری شه‌قازله‌ و مشت‌کۆله
 حوسین نه‌فه‌ندیی قه‌چه‌رژن و حافزی پوشت پالیان پیتوه‌نام بۆمالی پاشا
 کام نیشکگیر و به‌له‌م لیخوێ و ترومپاچی
 په‌نجه‌ی نه‌کردوه به‌قنکی حافظ نه‌فه‌ندیدا

زیسکه‌ حیز بود همچو جسر بغدادش
 همیش‌ه‌ آب‌بزیراست آدمی بر پشت
 بدست این دو لعین کشته‌گر شوم چه‌عجب

مگر حسین علی را، یزید و شمر نکشت
نمود بالله اگر این بود مسلمانی
صواب دین یهود است و مذهب زردشت

واتا:

له بهرنه وهی چیزه وهک پردی به غدا
همیشه ناوی له ژیر دایه و پیاوی به سه ره وهیه
سه یر نییه نه گهر به دهستی نهم دوو مه لعون نه وه به گوشت بچم
بچی یه زید و شمر حوسینی کوری عه لیان نه گوشت!
په نا به خوا، نه گهر موسلمان تهی نه مه بین
نایینی جو له که و ریتازی زه رده شتیش راسته.

هه جوی حاجی مسته فایه

له دهوری عوسمانیدا، هه ندی کهس له دائیره ی نه وقاف و هه ندیک له خه زینه ی
ده ولت مووچه یان بۆ برابوه وه. نهم مووچه یه، به پتی هه لبراردنی مهنموورانی هه ریمه کان
ده بوو. شیخ رهزا، نه له ته مه ندا و نه یش له بی وله تیدا و لیکه وتوو نه بوو که میری
بیریتیت نه ویش داوای سنوورتیکی بۆ نه بوو و له بهر نه وه نه که وته ته قه وه له و جو ره
مهنموورانه یه کتیک له وانه حاجی مسته فایه.

گل اگر یکدم بکام بلبل شیدا شود
کام دل نگرفته خاری در میان پیدای شود
مستحقیرا معاشی داد خواهد پادشاه
حاجی میکوشد که او را مانع اجرا شود

واتا:

گول نه گهر تاوی به ناره زووی بلبل شیت و شهیدا بین
ناره زووی دلی نایه ته دی، درکی له نیتواندا پیدای نه بین
پادشا نه یه وی مانگانه یه ک بدا به مسته حقیک.
حاجی هه ول نه دایه بی به کۆسپ له رتی جی به جی کردنیا.
در میان مالک و رضوان صباح روز حشر

از خصوصی ریشی حاجی مصطفی غوغا شود
بانگ بر رضوان زند مالک که ای رضوان مهل
این یهودی ریش سوی جنة المأوی شود

واتا:

له نیوان مالیک و ریزواندا سبه ییتی پژی حشر
له باره ریشی حاجی مسته فاوه غه لبه پیدای نه بن
مالیک بانگ نکاته ریزوان نه لن: نهی ریزوان مه ییله
نم جووله که ریشه به رهو به هشت بیته وه.

گویدش رضوان نه آخر پیر مرد حاجی است
کی خدا فرموده حاجیرا جهنم جا شود
مالکش گوید فراوان از یهودان حاجی اند
سالک بیت المقدس حاجی انها شود

واتا:

ریزوانیش پیتی نه لنی ناخر بز نم پیره پیاه حاجی نیبه ؟
که ی خودا فرموده حاجی له جهه تنه ما جیتی بیته وه.
مالیک پیتی نه لنی: زور له جووله که کان حاجین
نه وهی چوه (بیت المقدس) نه بن به حاجیی نهوان.

چون سخن اینجا رسد رضوان بماند بی دلیل
ریش بر دعوای مالک حجت عظمی شود
پس برغم انف رضوان در جحیمش افکند
در میان دوست و دشمن عبرت و رسوا شود

واتا:

که قسه نکاته نم ناسته ریزوان به لگهی نامینن
ریش نه بن به به لگه یه کی گوره بز نیدد یه کای مالیک
به کویزایی چاری ریزوان فرهی نه داته دوزه خوه و
له ناو دوست و دوژمنای رسوا نه بن و نه بن به پند

حاجی بابا چاره این ریشرا امروز کن

ورنه فردا فستنھا زان ریش تو برپا شود
برکنش از بیخ و بن نی صد رهش گر بر کنی
هفتهء نگذشته این تخم بلا بالا شود

واتا:

حاجی بابا هر نیمروز چاره‌ی نهم ریشه‌ت بکه
نه‌گینا سبه‌ینی چهند هه‌راو فیتنه لهم ریشه‌ی تۆوه به‌ریا نه‌ینی
هه‌لی که‌نه له‌بن و نه‌گر صد ره‌گی لی هه‌لکیتی
هه‌فته‌ی‌یکی بین ناچن نهم تۆوی به‌لایه به‌رز نه‌بیتنه‌وه

چون ترا خواهد بدوزخ برداین ناپاک ریشی
وقف کن تا خلق‌را جاروب استنجا شود
هاجی همچون (رضا) و حاجی همچون شما
قرنها باید که تا از لطف حق پیدا شود

واتا:

چونکه سهره‌نجام نهم ریشه ناپاکه نه‌تباته دۆزه‌خ
بیکه به وقف تا خه‌لک بیکن به گسکی گوو مالین
هه‌جو که‌ریکی وه‌ک (ره‌زا) و حاجیبه‌کی وه‌ک نئیه
سه‌دان سالی نهمی تا له لوتفی خوداوه پیدا بین

هه‌جوی ده‌فته‌ردار

ده‌فته‌رداریکی تورک، له کاتی داگیرکه‌رانی عوسمانی. له که‌رکووک به‌ووه. نهم
ده‌فته‌رداره، وه‌کوو زۆریه‌ی کاربه‌ده‌ستانی ده‌ورویه‌ری عوسمانی، هیچ کاریکی به‌ینی
به‌رتیل نه‌ده‌کرد. شیخ ره‌زایش هه‌رچه‌ن ته‌قه‌لای وه‌رگرتنه‌وه‌ی مووجه‌که‌ی ده‌کرد، به‌لام
بۆیان نه‌ده‌کرد. نیستر وه‌کو شیخ ره‌زا ده‌لئیت: دۆم بیت و کلّاش بۆ خۆی بکات. له
هه‌جوییکی به‌ زوبانی فارسی ده‌لئیت:

میکنم هجو اگر لطف خدا باشد یار
مویی از خایهء من بر نکند دفت‌ردار

خایه، همچ و جبل دارم و کیری چو منار
هردو، هرمی همه درکس زن دفتردار

واتا:

نهگه ر لوتفی خوا یار بیت هج و نهگه
مووی له گونی من هه لئا کیشی دفته ردار
گونیکي وهک کیتو و کیتیکي وهک منارهه هیه
ههردوو گونم و لهگه کیرم به کوزی ژنی دفته ردار

له نهنجامدا، شیخ رهزا، سهیر نهکا که دفته ردار نه به تکا و نه به ههجو مهعاشه که ی
ناداتی. لهم شیعه تورکییه دا ده لیت: با بزانی کتی زیان نهکات:

ناموسی اره یان کیمسه، هجادهن حذر ایلر
شاعر لر ایله خوش گیچنور دفع شر ایلر
تاخیر معاشم سکا بر فائده ویرمز
ای باعث رزقم باقهلم کیم ضرر ایلر
اریاب کرم اولمه فقط حق شناس اول
وجدانی اولان کیمسه بو راهه گذر ایلر
جانان اوصانوب، دوغریسی ترک ادب ایتدم
معناسنی ویرمگله دگل حرفنه صرف نظر ایلر
انسان اولان انسانلره حسن نظر ایلر
میدان حمیتده دوروب ترک سر ایلر

واتا:

نهو کهسه ی له نامووس بگه ریت له ههجو خوی لا نه دا
لهگه شاعراندا خوش راده بوتیریت و له شه خوی لا نه دا
دواخستنی مهعاشم هیچ سوودیکي بو تو نییه
نه ی مایه ی رزقم با بزانی کتی زیان نهکا
خاوه نی بهخشش مبه به لام هه قناس به
نهوه ی ویردانی هه بی لهم یتگیایه وه ده پروات
له گیان بیتار بووم، به راستی وازم له نهدهب هیتنا

به مانا دانهوه نیه چاوی له حهرفی نهپوشیت
نهوی نینسان بیت لهگهڵ نینساناندا چاکه نهکات
له مهیدانی حهمییهت دهووستیت سهری فیدا نهکات

له لایهکی تریهوه کاظم بگ وهعدی دهداتی که موچهکهی بۆ بگهڕێنیتهوه بهلام بهجیتی
نایهنیت:

النجه خزنهء مالیهدهن.....

بنم سعیم گبی کاظم بگک وهعدی مهردرد
بنی خوشنود ایدر، فردا دیور وعد ایدرهر گون
ا و فردادک مرادی غالباً فردای محشررد

واتا:

تا له خهزینهی مالیه (گهنجینهی دارایی)
وهکو و کوششی من گفتی ناظم بهگیش به خۆرای دهروا
دلی من خوش نهکات، نیمهرو و سههه دهتیت، ههموو رۆژیک گفتم نهداتن
نهو نیمهرو و سههههه، رهنگه نهنجامی رۆژی حهشر بیت.

شیخ رهزا و ئێوان

پێوهندیی شیخ رهزا لهگهڵ نێراندا له دوو رێگاوه بوو؛ یهکه میان شیخانی تالهبارنی
پێوهندییهکی نایینی (رێبازی قادری)یان لهگهڵ ناوچهکانی کوردستانی رۆژههلاتدا ههیه.
هر له کۆنهوه و تاکو ئێستایش، له کرماشان و سنه و سابلاغ و موکریان لقی تهکیهه
تالهبارنی ههیه و ژمارهیهکی زۆر له کوردی نهم ههرێمانه دهرویش و موریدی شیخانی
تالهبارنن. دووهم، لهو سهردهمهه که کوردستان له نێوان عهجهم و تورکدا دابهش کرابوو،
نهم سنوورهی نێوان نهو دوو دهولهته بۆ کورد قهدهغه نهوو. زۆریه ئێلانی کۆچهری کورد
لهم بهر و لهوبههه سنووردا، گهرمیان و کۆستانیان نهکرد و تا رادهیهک کوردستان یهک
ههرێمی نابووری بوو و هاتوچۆی کاروانی کوتال به سهرانسهری کوردستاندا به
سهربهستی دهگهڕان و کوردانی ههردوو ههرێم بهبێ پاسپۆرت، بهپیتی پهیمانی ههردوو
دهولهت هاتوچۆیان دهکرد. شیخ رهزایش جگه لهم پێوهندییه، پێوهندییهکی تایبهتی
نهدهب و زوبان ههبوو که یهکێک له هههه شارهزاکانی زوبان و نهدهبی فارسی بوو. نهم

پتیوه‌ندییانه وای له شتیخ ره‌زا کردووه، نه‌ک ته‌نها له‌گه‌ل کوردانی ئی‌ران، به‌لکو له‌گه‌ل کاربه‌ده‌ستانی گه‌وره‌ی ئی‌رانیشدا پتیوه‌ندی بکات و له‌ جیتیگای خۆیدا مه‌دح و جار‌جاریش هه‌جوی زۆر ره‌قیان بکات که به‌ عه‌جهم ده‌لتیت:

بشکست سرو افسر کسرای عجم را
برباد فن‌داد رگ و ریشـــــــــــــــــه، جم را
آورد شبـــــــــیخون مدینه بم‌دائن
بگرفت ز شاهان عجم تاج و علم را
این عریده با آل عمر بهر علی نیست
با آل عمر کینه، قدیمست عجم را

واتا:

سهر و تاجی کيسرای عه‌جهمی تیشکاند
ره‌گ و ریشه‌ی جهمی دا به‌ بای فه‌وتان
(مه‌دینه) شه‌به‌یخونی کرده سهر (مه‌دائین)
تاج و نالای له‌ شاهانی عه‌جهم وه‌رگرت
نهم بێ نه‌ده‌بییه له‌گه‌ل نالی عومهر له‌به‌ر خاتری عه‌لی نییه
عه‌جهم کینه‌یان له‌گه‌ل نالی عومهر کوته‌.

له‌ جیتیگایه‌کی تری، له‌سهر «شیخین و شیرى لافتى» که گوايه له‌سهر وته‌ی پتیغه‌مه‌به‌ر (ص): «لافتى الا على ولا سيف الا ذو الفقار» شتیخ ره‌زا نه‌مه به‌ده‌ست درێژییه‌کی زۆر داده‌نتی و له‌م شیعه‌ی خواره‌وه له‌ پۆزیان ده‌دا.

نەش خبیث خویشرا ایرانیان بهر شرف
پتیوسته سوی کرىلا می آورند ازهر طرف
در داده آخوندها صلا، کز سایه، اهل ولا
(ان یدفنوا فی کرىلا یغفر لهم ماقد سلف)

واتا:

ئیرانییه‌کان له‌ پیتناوی شه‌ره‌فدا تهرمی چه‌په‌لی خۆیان
په‌ی ده‌ریه‌ی له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه نه‌هیتن بۆ که‌ریه‌لا
ناخونده‌کان بانگ و سه‌لایان هه‌لداره که وا له‌ سایه‌ی نه‌وانه‌دا دۆستی ئالویه‌یتن.

نه گهر له كډه لا بنیترین له ههمو گوناځی پښوویان خوش ده بریت.

پس ای گروه بدگمان، شیخین و شاه انس و جان
پهلوی هم در یک مکان، چون سه گهر در یک صدف
باشند از رحمت بری، در حیرتم زین داوری
تاکی به این جهل و خری، ای مردمان نا خلف

واتا:

كه واته نهی گروې بهد گومان، (شەيخهين) (نه‌بویه‌كر و عومەر) و پټغه‌مېهر
له پال يهك و له يهك شوتنا وهك سټ كه‌وه‌ر وان له سه‌ده‌فټيكا.
له ږه‌مټ به‌ري بن، من لم داوه‌رييه‌ی نټوه سه‌رسام
نه‌ی پياوړنی نارېسمن تاكه‌ی لم نه‌زانی و كه‌رييه‌دان!

شیخین و شیري لافتی عین هم اند این هرسته‌تا
بر دینتان واحسرتا، برکینتان یا للأسف
آخر زشاه انبیا، شرمی کنید ای بی حیا
کی شاه باز کبیریا، کمتر ز مولای نجف

واتا:

نه‌بویه‌كر و عومهریش هه‌ر وهك نه‌بویه‌كر و عومهر و پټغه‌مېهرن
نه‌ی داخم بو نایبتان و وه‌ی خه‌فه‌تم بو کینه‌تان
هه‌ی بی خه‌یا پینه شهرم له‌شای پټغه‌مېهران بکه‌ن
چون نه‌بی شاپازی کبیریا كه پټغه‌مېهره له خه‌زړه‌تی عه‌لی كه‌مترین!

بگشا (رضا) درج دهن، پاشیده کن درسخن
بر قلب بدخواهان بزن تیغ زبان لاتخف

واتا:

(ږه‌زا) نقیصی دم و دانت بکه‌ره‌وه و قسه‌ی وهك دور بلاوکه‌ره‌وه،
بیده له جهرگی ناحه‌زان به تیغی زمانت و هیچ مه‌ترسه.

مللحي ناصيرددین شاه

ناصره‌ددین شاه (۱۸۳۱-۱۸۹۶) له بنه‌ماله‌ی شاهانی قاجاره‌که له ږه‌سه‌ندا له

نازهری نازهریایجانن و تاکو نینقیلابی ره زاخانی پهله‌وی دژی نه‌حمده شاه حوکی
 نیرانیان کرد. ناصیره‌ددین شاه پیوه‌ندی له‌گه‌ل ولاتانی نه‌وروپادا پیدا کرد و ده‌رگای
 نیرانی بقه‌رمایه‌دارانی نه‌وان کرده‌وه. له‌کاتی حوکی‌انیدا گه‌مارژی (ه‌دات) یدا، به‌لام
 له‌به‌ر نه‌وه‌ی نینگلیزه‌کان باشووری نیرانیان داگیرکرد، گه‌رایه‌وه. له‌دواییدا له‌لایمن میرزا
 په‌زای کرمانی کوژا.

شیخ په‌زا، له‌م شیعه‌ فارسییه‌دا مه‌دجی نه‌کات و نه‌ل‌تیت:

گر شعاع خسرو انجم بنودی ماهرا
 ماه میگفتم جمال (ناصرالدین) شاهرا
 نورماه از آفتاب و نور شاه از خوشتن
 در حقیقت فرق بسیارست شاه و ماهرا

واتا:

نه‌گه‌ر مانگ له‌تیشکی شای نه‌ستیره‌کان نه‌بویه (که‌پژوه)
 نه‌موت جوانیی ناصیره‌ددین شا مانگه، (به‌لام نالیم چونکه)
 پژشایی مانگ له‌خۆره‌ویه، پژشایی شا له‌خۆیه‌ویه
 له‌پاستیدا جیاوازی زۆره له‌نیوان شا و مانگدا

گر نه‌ از خط شعاع مهر بگرفتی ضیاء
 در فلک از شـرم رویش گم نمودی راهرا
 کبک را از سایه‌ی عدلش ز شاهین پاک نیست
 می‌زند هردم بگردون بانگ قاها قاهرا

واتا:

نه‌گه‌ر مانگ له‌ناسماندا تیشکی له‌هیل‌ی تیشکی پژوه‌نه‌گرتایه
 له‌شهرمی پروی شادا پتی له‌ناسماندا ون نه‌کرد (چونکه به‌رچاوی تاریک نه‌بوو)
 له‌سایه‌ی داد په‌روه‌ری نه‌ودا که‌و باکی له‌شاهین نییه
 بویه همه‌میشه بانگه‌وازی (قا.. قا..). له‌گه‌ردووندا لی نه‌دا

این همان شاه‌یست کز بهر عدالت گستری
 شیررا گوید شبان شوگله‌ء روباهرا
 گفت بامن ابله‌ی کوتاه بین از روی تیز

قبلهء عالم توانی گفتن این جم جاهرا

واتا:

نهمه هر نمو شاهیه که بو داد بلاوکردنوه

به شیر نهلتی بیه به شوانی رانه رتوی

گتلیکی کورت بین له رووی رق و کینهوه پیتی وتم:

نہ توانی بهم شاهه بلتی: قیبله ی جیهان؟

گفتم ای کورته نظر آخر نه او ظل خداست

سرور عالم بباید گفت ظل الله را

این همان شاه جهاندارست کش خاقان چین

عرضه میدارد که دیرن بنده ام درگاهرا

واتا:

پتیم وت: نهی بهرچاو کورت ناخر نهی نمو ستهبری خوا نییه؟

که گهوره ی جیهان نهی پیتی بو ترئ: ستهبری خودا

نهم نمو پاشا دونیا به دهستهیه که خاقانی چین عهرزی نهکا

نهلتی: من بهندهیهکی کونی دهرگای توم.

ته لفرایتیک بو ناصیرددین شا

له دهس پتیکردنی نهم شیعردها، شیخ رهزا، باسی تهلگراف دهکات چون بهیدک له حزه
وهکو تیشکی ههتاو دووریی صد ساله قه مچ دهکات و هاواری دهگه یینیتته شا و
دهلپت:

ای تل تونیک واسطهء داد خـــواهرا

واقف کنی ز حال گسدا پادشاهرا

در یک نظر، بهیک حرکت، چون شعاع شمس،

طی میکنی مسافهء صد ساله راهرا

واتا:

نهی تهلگراف! تو هویهکی چاکی بو نهوهی دادی بوئی

پادشا له حالی گه دا ناگادار نهکهی

به جو له يهک و له چاوترو و کانیکا وهک تيشکی رۆژ
پيتوانه‌ی سه‌د ساله رۆ ئه‌به‌ری

فرسخ بریدن تو بقدر پریدنست
از صحن دیده تا سرمه‌زگان نگاهرا
تا پای تخت خسرو گیتی سستان برو
از من ببوس خاک در بارگاهرا

واتا:

فرسەق به‌رینی تو نه‌وه‌نده‌ی نه‌وه‌یه
که روانینی چاو له‌ ناو چاوه‌وه تا به‌ژانگ نه‌فرۆ
تا به‌ریتی ته‌ختی پادشای جیهانگیر به‌رۆ
له‌ جیاتیی من خاکی به‌ر ده‌رگای باره‌گای ماچ بکه

بر خوان دوعای دولت و انگاه عرض کن
شرح نیازمندی این بنده شاهرا
آرایش اریکه جم، خسرو و عجم،
دارای ملک ری، شه‌گیتی پناهررا

واتا:

دوعای به‌رده‌وامیی ده‌وله‌تی بۆ بکه و پاشان به‌ درتیی
داواکارییه‌کانی نهم به‌نده‌یه عه‌رزى حوزوورى شا بکه
نهی مایه‌ی رازانه‌وه‌ی پشتینی جه‌مشید و خوسه‌ره‌وی عه‌جه‌م
نهی خاوه‌نی مولکی ره‌ی و شای جیهان په‌نا

آن خسروی که (ناصر دین محمد است)
بر خلق آیتی است ز رحمت إله‌هرا
از انجمش سپاه فزونتر بود ولی
انجا که حیدر است چه حاجت سپاهرا

واتا:

نهو خوسه‌ره‌وی که یارمه‌تی ده‌ری نایینی موحه‌مه‌ده
نیشانه‌ی ره‌حه‌ته له‌ خواوه‌ بۆ خه‌لق

لهشکری له نهستیره زۆرتن بهلام
مادام چهیدەر ههبن بۆ پشتیوانیی، سوپای بۆچییه؟

مهرا بروی انور شه میکند قیاس
آنکس که از سفید نداند سیاهرا
یارب بحق آل علی پایدار کن
جاه و جلال، حشمت روحی فداها

واتا:

نەو کەسە ی پەش و سە ی له یەک ناکاتەو
قیاسی مانگ له پروی شا ئەکا
خوایه بۆ خاتری ئالی عەلی

جاه و جلال و حیشه مهتی ئەم شایه - به قوریانی بێ - پایدارکه

درشه کمال ذاتی و درماه عارض است
فرق است آسمان و زمین شاه و ماهرا
باز یچه نیست منقبت خسروان (رضا)
کی طاقت تحمل کوه است کاهرا

واتا:

تهواوی له شادا هی خۆیهتی و له مانگدا لهلاوه هاتوه
شاه و مانگ جیاوازیان جیاوازی ناسمان و زهوییه،
(پهزا) تاريف کردنی پادشایان گالته نییه
کە ی گایەک توانای هەلگرتنی کێوتکی هەیه

مه‌به‌ستی، حافظ، له پرسپاری ناصیره‌ددین شادا

ناصره‌ددین شا له شاعیران ده‌پرسیت: مه‌به‌ستی «حافظ» چییه که ده‌لێت: «بیلی
برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت». گه‌لێک له شاعیران وه‌لامی شا ده‌ده‌نه‌وه، به‌لام
شا هیچیانی به‌ دل نابیته. ئەم پرسپاره ده‌گاته شیخ په‌زایش. شیخ په‌زا له‌سه‌ر هه‌مان
کیش و قافیه ئەم وه‌لامی شا ده‌داته‌وه و زۆری به‌ دل ده‌بی و به‌خششی ده‌دات.

شاه والا وقت طالع روی در ادبار داشت

این دل غم منزلت را غرق در اکدار داشت
 بر سرورم صد هزاران کوه عرصه بار داشت
 صاحباً در حالتی کین بنده غم بسیار داشت
 یادم آمد آن کلام آنجناب اظهار داشت

واتا:

نهی پادشای پایه بلند، کاتنی که بدخت پروی له پشت هلدکردن بو
 ندم دلهی خۆم له مالهدا نوقمی لیتلی کردبوو
 صهدان هزار کیتی غم بهسەر شادیمهوه بووه بار
 گه وره: له کاتیکدا که ندم بهندهیه خهمی زۆری له دلا بوو
 هاته بیرم نهو قسمی نهو حنابه که وای دهریری

کرده بریدی ز امتحان با شاعران گفت و شکفت
 کز وجود من بر و در منظر عالم برفت
 هیچ کسی بر وفق طبع من در معنی نسفت
 گفته بودی مقصد حافظ چه بود از آن چه گفت
 «بلبلی برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت»

واتا:

بۆ تاقی کردنهوه له گهه شاعیراندا قسه ت کردبوو و گویت بۆ شل کردبوون
 که بوونی من به دیمه له بهر چاوی جیهان پۆشیتبوو*
 کهس به گوێرهی ناره زووی من مرواری مانای نهسمی
 فهرموو بووت مه بهستی (حافظ) لهوه چیه که وتوویه؛

* واته: کهس بیری له بوونی من نه کردبووه تا بانگ بکرتیم بۆ نهو تاقیکردنهوه و پرسیاره.

زان حبیب حی وحق امداد فیض سرمدی
 بس تضرع کرده ماند در باب آل احمدی
 ذات احمد را شفیع آورده برهر مقصدی
 نصف شب غواص کردیدم به به حری ابجدی
 تا ببینم این صدف آیا چه در دربار داشت

واتا:

زۆر داوای بهره‌کەتی هەمیشەبیان لەو خۆشەویستی خوای بە حق و زیندووە کردووە
لە بارەیی نالی پێغەمبەرەووە زۆر پاراونەتەووە
بۆ هەر مەبەستی زاتی پێغەمبەریان کردووەتە تەکا کار
نیووە شوو وەک ئەوانەیی ئەچنە بنی ئاو بە دەریای حەرفی ئەبجەدیدا نوqm خوارد
تا بزانم چە مروارییەک لەناو ئەو سەدەفەدا شارراووەتەووە.

زان هەمە مردان بیامد صفوت جاروی کش
بر دل آمد معنی شیرین بس بی عیب و غش
لوح قلبم را صفا دادند همی آیینەوش
بلبلی برگ گلی شد سیصد و پنجاه و شش
با حسین و با حسن هم با علی معیار داشت

واتا:

لەو هەموو مەردانی خواوە خاوتنییەکی زۆرین گەردو ناتەواوی هات بە دلدا
واتایەکی جوانی زۆر بێگەردو ناتەواوی هات بە دلدا
تەختەیی دلمی خواتن کردەووە وەک ئاوتنییەک پاک بکرتەووە
رستەیی «بلبلی برگ گلی» ئەکاتە سێی صد و پەنجای و شەش
لەگەڵ سێ وشەیی (حسین) و (حسن) و (علی) هاوسەنگە.

این چنین جاری است عادات حکیم ذو المن
بهر تر فیع همان قطب رفیع ممتحن
بر گـرـو ه اولیا بارد بلاهای فتن
برگ گل سبزا است آن دارد نشانی از حسن
چونکه در روز وفاتش سبزی رخسار داشت

واتا:

عاده‌تی خوای خاوەن حیکمەتی بەخشنده وا رۆزشتووە
بۆ پایە بەرز کردنی ئەو قوتبە بەرزە تا قی کراوێه
بەلا و فیتنە بەسەر دەستەیی ئەولیا دا ئەباری
بەرگی گۆل سەوزە و نیشانەیی (حەسن) ی پێتوێه
چونکه لە رۆژی وەفاتی رۆخساری سەوز هەلگەرا بوو

این نمیباشد خدا نخواستہ ازین و شین
 این همی باشد خداوداند پی اسرار بین
 آنچه رفت برنسل شاه غازی بدر و حنین
 رنگ گل سرخست آن دارد نشانی از حسین
 چونکہ در حین شہادت سرخیء رخسار داشت

واتا:

خوا خوی نمہ له چاکی و خراپییہ وہ نییہ
 خوا خوی نہ زانی نمہ ہموی له رازہ کانی نیتوانہ وہیہ
 نہوی بہ سہر نہوی غہ زاکہری بہ در و حوینتدا تیتپہ ربوہ
 رہنگی گول سوورہ نیشانہی حوسہ یینی پیتوہ یہ
 چونکہ لہ کاتی شہید ہوونیا روخساری سوور ہلگہ رابوہ

چونکہ در عصر سعادت قطب بودہ نزد کل
 پیش ازین دانستہ حالت زان شدہ مأمور پل
 وز معارف نوش کردہ از نبی نوشاب مل
 بلبلی باشد علی کز فرقت آن ہردو گل
 واندران برگ و نوا خوش نالہای زار داشت

واتا:

چونکہ لہ سہر دہمی پیغہ مہردا لای ہہ موآن قوتب بووہ
 لہ پیشتردا حالہ تہ کھی زانیوہ
 لہ پیغہ مہریشوہ شہرابی زانستی نوش کردوہ
 بولبلہ کیش (علی) یہ چونکہ لہ بہر جیاہو نہوی لہ و جووتہ گولہی
 نالہ و ہاواری زور خوش ہہ بر لہ ناو نہو گلا و ناوازانہدا

صد ہزاران رحمت حق باد برجان رضا
 بس بہواللہ پیمبر شافعی روز جزا
 من ز ایمان کردہ ام از جان حب مرتضی
 من نہانی گویم این تخمیس از بہر رضا
 تا بدانندش (رضا) ایمان بسی انوار داشت

واتا:

سده هزار په حمت له گیانی (رضا) بیت
تهنھا پیغه مېر تګاکاری بیت لای خودا له رږږ سزادانه وه
من له باوه پری خږمه وه به گیانی خوشه وېستی (عہلی) م کردووه
من به نه پنی نیم پینج خسته کیسه بز په زامه ندی نه لیم
تا بزائن (پهزا) باوه پری زور رږږن بوه.

مهدی حوسامولولک له پینجهیه ک له سمر شیعری حافظ

له مهدی حوسامولولک، شیخ پهزا بهو هیوایه په که قسه کانی بگاته شا که ده لیت:

من اگر روان نسازم به پیمبر صبارا
بحسام ملک و مللت که ترجمی خدا را
ز مفریان خاقان که شود وسیله مارا
بلازمان سلطان که رساند این دعا را
که بشکر پادشاهی ز نظر مران گذارا

واتا:

من نه گهر به په یامپه ری بادی سہادا
هموال نه نیرم بز (حسام الملك والملة) که
کتی له نریکانی خاقان نه بیت به هو بز نیمه
نم پارانه وه په بگه یه نیت به نریکانی خاقان
که له سویاسی پادشاییتدا گدا له بییری خوت مہ پره وه

من اگرچی بینوایم، تو وزیر پادشاهی
من اگرچی در حضيض، تو بر اوج مہروماهی
ز میان ما تفاوت زمه است تا بماهی
همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی
به پیغام آشنائی بنوازد آشنارا

واتا:

من هر چند همزارم و تو وزیر پادشای

من هدر چند له بنی چالام و تو له خۆر و مانگدای
له نیتوان نيمه‌دا جیاوازی له مانگه‌وه تا ماسیه‌که‌ی گا به‌سه‌ر پشتیه‌وه‌یه
هه‌موو شه‌وێ به‌ هیوای نه‌وهم شه‌به‌ای به‌یانیان
به‌ په‌یامی ناشنایی د‌ل‌نه‌وایی ناشنای خۆی بکا

من اگر بحکم تقدیر شده روم جایگاهم
به‌وای ملک ایران ب‌امید قرب شاهم
شده رومیان زهر سو‌چو رقیب سد راهم
ز رقیب دیو سیرت بخدای خود پناهم
مگر آن شهاب ثاقب مددی کند سهارا

واتا:

من نه‌گه‌ر به‌ برپاری قه‌ده‌ر ولاتی رۆم بو‌وه به‌جێم
به‌ هیوای نزیک‌ی له‌ شاه‌وهم له‌به‌ر ئاره‌زووی ولاتی نێران
رومییه‌کان له‌هه‌ر لا وه‌ک دو‌ژمن وان به‌سه‌ر رێمه‌وه‌ لیان گرتووم
په‌نام به‌ خوای خۆم گرتووه‌ له‌ دو‌ژمنی دێ و په‌وشت
مه‌گه‌ر نه‌و نه‌ستیره‌ی ک‌ش‌اوه (که‌ ره‌جمی شه‌یتان نه‌کا) یارمه‌تی‌کی نه‌م ناچیزه‌ بدا که‌ وه‌ک
نه‌ستیره‌ی (سوها) یه‌.

تو که آفتاب صبحی قدحت ز نور لب ریز
پی زره‌های ناچیز ک‌رم‌ت وسیله‌ انگیز
سحری (رضای) خودرا بده‌ن نوانه‌، ریز
بخدا که‌ جرعه‌ ده‌ (بحافظ) سحر خیز
که‌ بوقت صبحگاهی اثری بود د‌عا‌را

واتا:

تو که خۆری سبه‌ینانی، پیاله‌که‌ت لیوانلیتوه‌ له‌نوور
به‌خششت هۆ نه‌دو‌ژت‌ه‌وه‌ بۆ گه‌یشتن به‌م ورده‌ ناچیزانه‌
بارانیکی ره‌حه‌تی سبه‌ینانی ره‌زامه‌ندی خۆت به‌سه‌ر سه‌لوێنکی منا به‌رێژه
تو خودا قومی بده‌ به‌ حافظ‌ی سبه‌ینان له‌ خه‌و راه‌په‌ریو
چونکه‌ کاتی سبه‌ینان کاری خۆی نه‌کا د‌و‌عا و پارانه‌وه‌

شیخ رها، وهکو ههموو ناده میزادیک، یه کیتی خوش دهووست و رقی له یه کیتی تری ده بیته وه. له کاتیکدا ده لیت:

افتخار همه ایران به نظام العلما است
این سخن مظهر تصدیق جمیع حکما است

واتا:

شانازی ههموو نیران به نیزامولعوله ماوهیه
نهم قسه یه دیمه نی باوه، پین کردنی ههموو خاوه ن ویتل و که مالیکه

له چوار خشته یه کدا نه مه ی خواره وه به (ابن ملجم) ده لیت:

نخواهم ملک کیخسرو، نجویم مسند جم را
بنرخ نیم جو نخرم متاع هر دو عالم را
نگردم روز محشر عهد باشد داخل جنت
بحق شاه مردان تا نگایم (ابن ملجم را)

واتا:

مولکی که یخوسره ووم ناوی، پایه ی جهمشیدم ناوی
ههموو که لویه لی ههردوو دنیا به نرخی نیو ده نکه جو تا کرم
عهد بین روزی حشر ناچمه ناو به ههشت
تا نیبنو مه لجم نه گیت، قسه م به شاهی مهردان

مهدهی یوونس خانی والیی سنه

شیخانی تاله بانی له نیراندا، به تاییه تی له ناوچه و شاره کانی کرماشان و سنه و سابلاغ و موکریان و هه ورامان ده رویش و مریدیکی زۆریان هه بوو. شیخ رها له بدر نه وه ی شیخ عه لیلی کاکی پوست نشینی ته کیه ی که رکوک بوو، ده چیتسه سنه و ده یه ویت ته کیه ی تیک له وی دروست بکات، به لام به چی. نهم شیعره ده نووسیت بۆ یوونس خانی والیی سنه.

من دراین مملکت روم کسه بادا ویران
خوار و بدنام شدم همچو عمر در ایران

نه بايران بودم جاي اقامت نه بروم
 گشته ام زير فلک همچو فلک سرگردان
 شيخم و نيست مراجاي برو تكيه کنم
 نکنم تكيه مگر بر کرم يونس خان

واتا:

من لہم ولاتی رۆمەدا - خوا وێرانی کا -
 زەلیل و بەد ناو بووم وەک عومەر چۆن لە نێرانا زەلیل و بەد ناو
 نه له نێران جێم هەیه نیشتهجێ بێم و نه له رۆم
 لەوێر نەم ناسمانەدا وەک کەشتی سەرگردانم هەر رۆژی له جێیهکم
 شێخم و جێیهکم نییه پالی پتووه بدهم و پستی پێ بهستم
 پشت به کەس نابەستم مەگەر به بەخششی یونس خان.

شیخ رەزا و دەولهتی عوسمانی

شیخ رەزا له سەردهمی حوکمی عوسمانی له کوردستاندا له دایک بووه و له دووا
 سالانی ئەو حوکمەدا (١٩١٠) کۆچی دوایی کردووه. سولتانی عوسمانی؛ به ناوی
 «خەلیفە ی نیسلام» دەستەلاتی خۆیان بە سەر گەلێک له ولاتانی نیسلام، به تایبەتی
 ولاتانی عەرەب و کورددا کێشاوه. شێوهی حوکمی ئەم سولتانانە، حوکمیکی ئۆتۆکراتی،
 کە دەستووری ولات دەستەلاتی سولتان بوو و ناوی «امیر المؤمنین» ی لەخۆ دەنا و ئەو
 حوکمە ی به حوکمی ئیلاهی دەناسرا و هیچ هێزێک نەیدەتوانی سنوورێک بۆ دەستەلاتی
 دانێت. ئیمپراتۆریەتی عوسمانی دابەش کرابوو دەیان «ولایەت» کە (والی) دەپێردە رێوه
 و له سەر ووی ئەوانیشەوه سەرلەشکر (میر ئالای) دەیتوانی والی و موته سەریف لایەری
 و یهکیکی تری بۆ دانێت. لەبەر ئەوه یاسایەک نەبوو بۆ پاراستنی مافی ئەمانە، ئەمانیش
 دەیانەویست به کەمترین کات خۆیان دەوله مەند بکەن و به ههوه سی خۆیان جۆرەها
 باجیان دەخستە سەر میللهت و لەدزی و بهرتیل خواردن درێغیان نەدەکرد و بۆ دەمکوت
 کردنی میللهتیش چەشن چەشن سوپایان پێک دەخست. له پێشاندا لهشکری دەرەبەگی
 و له پاشان «یەنکی چەری» و له پاشاندا لهشکری نیزامی و بۆ یارمەتی ئەوانیش،
 هێزی (ژاندارم = جەندرمه) له زەمانی حوکمرانی سولتان عەبدولحەمیدیش، له

کوردستاندا سوپای (حه میدیه) له کورده کان دانرا، وه کو حه سه ن ناغای زهنگه له ناوچهی خانه قین تاکو شاره بان و صالح به گی نهوتچی له که رکوک و حوسین ناغا هه مه وهند له ناوچهی سوله میانی کرانه (تابور ناغاسی).

شیخ رهزا له سهره تای ژیانیدا، وه کو و زۆریه ی خهلق، دهوله تی عوسمانیی به پارتیه ری ولاتی نیسلام دژی گاوران داده نا. به لام وه کو پۆشنبیریک ره خه نی له که موکورتی و کرده وه ناره واکانی کاریه ده ستانی گرتوه و په رده ی له پروو هه لمالیون و له پاشاندا، نهک ته نها له کاریه ده ستان، به لکو له پۆتیمی نه و دهوله ته و له سولتانیش ده گرتیت. له شیعه رهکانی شیخ رهزادا، له سهره تاوه مه دحیککی زۆر سولتان عه بدوله زیز و سولتان عه بدوله مه مید نهکات و به سیتبه ری خوا له سهر نه رز داده نی و له پاشان که هاتوچی نهسته موول نهکا و له گه ل گه لیک له پۆشنبیرانی کورد و تورک ناسیاوی و پتوهندی پهیدا نهکات، دهس دهکاته ره خه گرتن و له پاشان ههجو و له عه نه تی لی کردنیان.

نهم گۆرانکاریانه هاوکاتن له گه ل گۆرانکاریی بارودۆخی سیاسی و کۆمه لایه تییی ولات و ده رکهوتنی ههست و بیرویاوه ری نوئی نه و سهرده مه.

شیخ رهزا له م شیعه تورکییه دا له سهره تای ژیانیدا مه دحی سولتان عه بدوله زیز نهکات. سولتان عه بدوله زیز؛ هه ر چه نیک وستی هه ندی نیسلالات له نیمپراتوریه تی عوسمانیدا بکات، به لام بووه هۆی پامال کردنی سامانی دهوله ت و جیا بونه وه ی پۆهانی و صرب و بولغارستان و مصر. شیخ رهزا ده لیت:

کردم بکار نامه شاهان بسی نگاه
برهم زدم جریده این کهنه کارگاه
از حال خسروان زمان جستم آگهی
انان که بوده اند خداوند دستگاه

واتا:

سهریکی زۆری کارنامه ی پادشاهانم کردوه
دهفته ری نهم کارگا کۆنه ی دونیام په ره په ره کردوه ته وه
به دوا ی هه والی پادشاهانی جیهاندا گه راوم
نهوانه ی که خاوه ن باره گا بوون

ساسانیان بحکمت و سامانیان بملک

عباسیان بدولت و سلجوقیان بجاه
هر چند خواستم که بیایم نیافتم
شاهی بفر و دولت (عبدالعزیز شاه)

واتا:

ساسانیان به حکمت و سامانیان به دارایی
عهباسیان به دولت و سلجوقیان به پایه و پله
هرچند و رستم بیدوزمه و نه مدوزیه و نه
شاهن له شان و شکوی دولتهی سولتان عهبدولعهزیزدا بن.

چشم سپهر و دیده دوران ندیده است
شاهنشاهی بدین حشم و لشکر و سپاه
این تخت و این اساس و این گنج و این گهر
وین تاج و تخت و این علم و چتر و بارگاه

واتا:

چاوی ناسمان و دیدهی زهمانه نهیدیه
شاهنشای نهونده دستو دائیره و لهشکر و سویای بین
نم تخته و نم پنه رته و نم گنجه و نم گوهده
نم تخت و تاجه و نم بهدابخ و چتر و باره گایه

این لشکر نظام که کوکرده گوش چرخ
از ناله نفیر بهر شام و صبحگاه
خورشید سایه گستر و جمشید تاجور
دارای بنده پرور و سلطان دین پناه

واتا:

نم سویای رتک و پتک و نیزامیه که گوتی چهرخی گهردوونی که کردووه
به هوی ناله ی بوقییه و نیواران و بهیانیان
وهک خور سیبهری بز همرو و لای کردووه وهک جهمشید خاوهنی تاج.
وهک دارای بنده پروهرو، سولتانی پشتوپه نای نایینه

فخر دول، ملاذ ملل، مایهء امل
ظل خدا، امام هدی، سایهء الیه
میگفتم از ستایش او شمهء ولی
یارای هرکس نبود مدح پادشاه

واتا:

شانازی دوله تانه، پهنای گه لانه، مایه ی هیوایه
سایه ی خودایه پیتشه وای رینمونیه، سینه ی خودایه
نهموست چهرده یی باسی نهو بکهم و به شان و بالیا هه لدهم
به لام له توانای ههموو که سیکا نییه تاریفی پادشا بکا

کی دارد احتیاج بتعریف چون منی
بسط جلال شه که زماههست تا بماه
خواهم یکی مساعده از طبع تا دهم
داد سخن بمدحت دستور پادشاه

واتا:

که ی پتویستی به تاریف کردنی که سیککی وهک منه
به ریلویی شان و شکوی پادشا که له مانگه وه تا کا و ماهی گرتوه
نهموئی سروشم یارمه تیم بدا
تا رازی قسه بینه سر تاریفی وهزیری شا

صدری که گر تلافی وافی نمیشدی
دولت خراب گشتی و ملت شدی پناه
محمود ندیم پاشا صدری که بر درش
کرداست چرخ، قامت تعظیم مرا دوتاه

واتا:

سهرک وهزیری که نه گهر نه بویه به چاره سازی به شکری،
ولات ویران نه بوو و میللهت له ناو نه چوو
مه محمود نه دیم پاشا نهو سهرک وهزیری له بهر ده رگایا
چه رخی گهر دوون بالای خوی نوشتاندوه ته وه بز دووباره تعظیم کردنی

یهک یهک به دست و بازونی زرین ببست
هر رخنه که یامته بنیاد ملک راه
دم درکش ای (رضا) که ندارند نسبتی
درباو قطره، ذره و خورشید و کوه و گاه

واتا:

به دست و بازوی بیروپای سہنگینی خوی
یهکه یهکه همو نو کون و کله به رانه‌ی گرتوه که رتیان که وتووه ته بنیادی دولت
دهمی خوت بگره (ره‌زا) چونکه به‌راورد ناکرتین به یهک:
دهریا و دل‌تپ و، توزقال و خورو، کیتو و کا.

شیخ رها و سولتان عہدولحہ مید

زورہی ژبانی شیخ رها له سہرہمی حوکمرانیی سولتان عہدولحہ مید بوو. سولتان بو
چہسپاندنی (دہستہ لاتی نیلاہی) ی خوی، پیوانی نایین پەرست و شتیخانی رتیازی
دہرویشی و مہ لاکانی له خوی نزیک نہ کردہوہ و چاوہ دیری مزگہت و تہکیہ و
خانہ قاکانی دہکرد، لہ بہرئہوہ پیوانی نایین بہ چاوی پارتزہری ولاتی نیسلام تہ ماشای
سولتان عہدولحہ میدیان نہ کرد.

شیخ رها، له سہرہتای ژبانیدا، ہر بہو ہہستہ تہ ماشای سولتانی دہکرد و لہم شیعہ
تورکیبہدا مہدحی سولتان عہدولحہ مید نکات و نہ لیت:

سریر سلطنت ملک الیمن آل عوسماندر
خلافت خاندان پروہرہ (عبدالحمید خان) در
وکیل فخر عالم، زیدہ، ذریت آدم
امیر المؤمنین، ظل خدا، محبوی یزداندر

واتا:

شکوی پادشاهی تہختی شاہی نالی عوسمانہ
پہروہرہی خانہدانی خلاقہت عہدولحہ مید خانہ
جینشینی پتغہ مہر، زوبدہی نہوہی نادہم
میری موسلمانان و ستیہری خودا و خوشہ ویستی یہزدانہ

بیلمنز هیئت شاهانه سی عکس تجلادن
ملکدر، یا ملک شاه جهان، یا ماه تاباندر
خرد مندانده عاجز عقل کل قاصر
زه اندیشه باغلو قوه، ادراکه حیراندر

واتا:

له عه کسی جلوه کردندا نازنریت هه یته تی شاهانه ی
فرشته یه یا مه لیکه شای جیهان یان مانگی تابانه
هوشمه ندان پک که وتووه عه قلی هه موو قاصر
به پتی بیرکرنه وه به ستراره، هیزی له تیکه یشتنی سه رسامه.

النده کاسه، شمس و قمر ده رگانه قارشو
بوکلمش صانکه گردون بر گدای کاسه گرداندر
باصوب ناف زمینه، عرشه چیقمش تخت اجلالی
دگل باد اوزره دوران ایلپان تخت سلیماندر

واتا:

نه وه ی کاسه ی خۆز و مانگی به دهسته وه یه به رامبه ر ده رگای نه و
قه میچ بووه وه کوو گه ردوون گه دایه کی کاسه هه لک ره
ته دخت شکۆی کو تراوته ناوکی زهوی شکۆی گه یشتووه تهر عهرشی ناسمان
ده لیتی ته ختی سوله میانه به سه ر هه وادا ده سوو پته وه

بولنمز گلش عصرنده غمدن دیده، گریان
نسیم رافتندن گل گبی بلبله خنداندر
اوگوندن کیم ایشتمش صیت عدلک چرخ دون پرور
بنعله ایتدیکی جووو جفالردن پشیماندر

واتا:

له عه صری شادیدا، چاوی گریانی غم نابینریت
له شنه بای دل نه رمیدا، بولبولیش وه کوو گول پنده که نیت
لهو رۆژه وه نه وه ی بیستویه تی ناوی عه دلت، چه رخی ناکه سان
لهو جه ور و جه فایه ی که له گه ل مندا کردوویه تی په شیمانه.

یقه قورتارمق ایستر پنجهء قانون عدلکدن
 انکچون گاه یر آلتنده، گاه ابر ایچره پنهاندر
 ینه چیقماز او شاهک عهدهء مدح و ثناسندن
 (رضا) گر فی المثل فن سخندانیده حساندر

واتا:

له چنگی یاسای عدلت دهیهویت یاخه رزگار کات،
 له بهرنهوه دههتیک لهزیر نهرز و دههتیک له ناوی هه وردا شاراویه
 دیسان له عهدههه مدح و سوباسی نهو شایه ده رناچیت،
 رهزا نه گهر له هونه ری قسه زانیدا بیته (حسان)

همیشه تا قمر رونق فزای طارم خضرا
 همیشه تا (زحل) آرایش ایوان کیواندر
 الهی بر قرار اولسون عافیت اوزره
 وجود پادشاه عصر مزکیم جود و احساندر

واتا:

همیشه تا وهکو مانگ په ونه ق نه داته ناسمانی شین
 همیشه تا (زحل) نه یوانی گیتی نه رازینیتیه وه
 خودایا هه ر پایه دار بچ به لهش ساغیه وه
 هه بوونی پادشای سه رده می نیمه که نهو هه م سه خاوهت و هه م چاکه یه.

له مه دحیکه تری سولتان عه بدولحه مید؛ شیخ رهزا له دوا به یته که ی شیعریکه تری
 تورکیدا، خوی به سولتان ده ناسینیت که سولتان ریزیکه زوری به رامبه ر شیخ
 عه بدولر ههمانی باوکی هه بوو و ده لیت:

(قل هو الله احد) حرز سرماه افسرک
 مست صهبای (الم نشرح) دل دانشورک
 مستشار عقل او همدمک (روح الامین)
 دستگیرک فیض اقدس (اسم اعظم) یا ورک

واتا:

(قل هو الله احد) مایه ی ناسایشی که نجینه ی تاجت

مهستی شهرابی (الم نشرح) دلی دانات
عهقل یه کهم پرس پتیکه رت و هاوده مت (روح الامین)
فه یض نه قدس ده ستگیرت (اسم اعظم) یا وه رت

تاج و تختک تا ابد محفوظ (الله الصمد)
(آیه الكرسي) مدد (انا فتحنا) رهبرک
ریزه سنک آستنانک درهء تاج الملوک
قرة العین سلاطین خاکپای انورک

واتا:

تاج و تختک تا نه بهد پاریزگاری (الله صمد)
(آیه الكرسي) یارمه تیده رت (انا فتحنا) رهبرک
ورده بهردی بهرده رگات دورری تاجی شاهانه
خاکپای نورانیت (قرة العین) ی شاهان

برجهان کفاره قارشو، غمزهء خویان گبی
صف چکوب آمادهء هیجا سپاه صفدرک
تاج و تخت دولت یونان دل عاشق گبی
سینه چاک ناخن سم سمند عسکرک

واتا:

بهرامهر جیهانیککی گاوران وه کو چاو هه لته کاندنی جوانان
سویای دلیرت ریزی به ست نامادهی جهنگه
تاج و تهختی ده ولته تی یونان وه کو دلی عاشق
سینهی قلیشاره له بهر سمی نه سپی سه ریازتا

جوهر فردن وجودی یوق دیهن جاهل دگل
نص قاطعدر بو دعوی اوزره نوک خنجرک
عرشه آصمه قورقارم عرشی ده ایتسون رخنه دار
جوهر فرد کیان تیغ ثریا جوهرک

واتا:

نهو کهسهی بلیت جه وه هری فرد وجودی نییه نه زان نییه

نهم میرووله هیچ و پوچه کوپی عهبدولرهمانی تاله بانیه
تا خۆر و مانگ و رۆژ و شهو ههیه و ههر شوق دهدهاتهوه
خۆری پرووتان له کهشکه لانی کهلوو کونگرهه ی شاهیا

سولتان عهبدولحه مید بۆ راکیشانی دلی موسلمانان له ئاوه دان کردنهوه ی تهکیه و
مزگهوت و جیتی خواپه رستی درتغیی نه ده کرد. له بهر نه وه به فهرمانی نه و جیگایه کی
لایق بۆ (بهرمالی پیتغه مبه ر) که له ژیر چاوه دتیری به ره ی (خادم السجاده) له که رکوک
دروست کراوه. شیخ رهزا له سوپاسدا له شیعرێکی تورکیدا ده لیت:

پادشاه آل عوسمان، یعنی خان (عبد الحمید)
قابل انکار دگل احسان فوق العاده سی
پادشاه انبیایی مس ایدهن سجاده یه
گورمادی لایق زیارتخانه، معتاده سی
بر زیارتخانه، شاهانه انشا قیلدیلر
آسمان دوردقچه دورسن شاه ایله شهزاده سی

واتا:

پادشای خانه دانی عوسمانی، یانی خان عهبدولحه مید
چاکه ی له عاده ت به ده ری قد ئینکار ناکریت
بۆ نه وانه ی دهس له بهرمالی پادشای پیتغه مبه ران ده ده ن
نه و زیاره تگایه ی نیستای به لایق نه دی
زیاره تگایه کی شاهانه ی بۆ دروست کرد
تا کو ناسمان ههیه بیتی ت شاه و سازاده ی

بۆ پروونکردنه وه ی میژووی دروستکردنی زیاره تگای بهرمالی پیتغه مبه ر، شیخ رهزا له
دوا به یتی نهم شیعه تورکییه دا، له سه ر ژماره ی (نه بجه دی) ده ری ده خات که له ۱۳۰۳ ی
کوچیدا دروست کراوه.

دولسون همیشه جیب همایون پادشاه
کیم جود (معنای) (حاتم)ی افسانه یا پدیلر
سجاده، شریفه یه عبد الحمید خان
پک منتظم عمارت شاهانه یا پدیلر

مرکز جهانہ کلمدی مانندی بر فلک
 هر کاری یاپدیلر سه ملوکانه یاپدیلر
 تاریخی مطابق واقع دیدی (رضا)
 «سجادهء پیغمبر» «ایچون» خانه یا پدیلر

واتا:

هر پر بن گیرفانی پیروزی پادشاه
 که بهخششی (معن) و (حاتم) یان کرده نهفسانه
 بۆ بهرمالی بلند پایه عهد و لحه میدخان
 ساختمانیکی زۆر رتیک و پتکی شاهانه یان دروست کرد
 نه هاتوه مهلبه ندی جیهانه وه پادشای وا
 هر کاریکی کردوه شایانه کردوویه تی
 میژووی کردنی پر به پر دۆزییه وه (رهزا)
 بۆ سو ججاده ی پیغه مبر یانه یان دروست کرد

شیخ رهزا که دهچیتته نهسته موول و له گهل رۆشنییران و نه دیبانی کورد و تورک ناسیاوی
 پیدایا نهکات، بۆی دهرد که ویت نه م سولتانه نه و نهفسانه یه نییه که وه کوو نابیده، به بی
 رهخنه له گردن له کرده وهی سهری بۆ دانه ویتن. له ویدا چاوی کردووه ته وه، ته ماشا دهکات
 نه م شانشینانه ی پادشا له سهر لاشه ی هه زاران چه وساو هی میلله ت دامه زراوه.
 کار به دهستانیش به دزی و به رتیل خواردن میلله ت ده پرووتیتنه وه. دهس دهکاته شکایه ت
 کردن و رهخنه گرتن:

قلم آلدیم یازه یم شاهه شکایت نامه
 دهشت واقعه دن چاتلدی نوک خامه

واتا:

خامه م گرته دهس سکالا نامه بنوسم بۆ شا
 له تاوی خراپی باسه که نووکی قه لیم شقی برد
 به و جو ره کار به دهستانه ده لیت:

ایشی کورمکده جبان اقچه المقده جسور

واتا:

له کار به رتیه بردن ترسنۆک و له پاره وه رگرتن نازا

بهلام بۆی دهردهكهوئیت كه دهولت له سهرهوه بۆگهنه :

بو انواع فسادك باعشی، ظن ایتمه والیدر
بالق باشند قوقار، ضرب المثل، معلوم عالیدر

واتا:

نعم چهشنه فساد، وامهزانه تهنها له «والی»یهویه، وهكو دهئین ماسی له سهرهوه بۆگهن
نهكات.

ههر والیبیهك دئیت لهوئتر خراپتره. نهمانهش له «باب العالی»یهوه دانراون. كهواتا نعم
باب العالییه «باب السفلی»یه. وهكوو قینگ وایه كه گووی لئیه دئ:

نسبتي یوق باب عالیدهن گلن والیده

بویلہ بر بوق والی اتجق باب سفلادن گلیر

و له بهرئیهوهی، پادشاه بهراست و چهپدا له قهبی پاشا و بهگ ده بهخشیت، کهریش له
سایهی شاهانهوه، له قهبتیک بۆ خۆی پهیدا دهکات.

عالمه عام اولدیغندن التفات پادشاه

خر دخی بر آد قزانندی سایه، شاهانهدن

له پاشا، پهنجهی تاوانباری، بۆ سولتان خۆی درئژ دهکات:

دوشمنه قارشى کدی، ملته قارشى اصلان

لعنه الله على حـضرت هذا السلطان

واتا، بهرامبهر دوزمن پشیلە و بهرامبهر میللهت شیرە، له عهنتی خوا له حهزهرتی
سولتان بیت. کهچی رهصافی له پاش چهند سال دواى نعم دهئیت: «عبید للاجانب هم
ولكن على ابناء جلدتهم اسود»

میللهت دهویست دهستلاتی سولتان عهبدولحه مید، بهپیتی یاسای بنه رهتی (قانون
اساسی) کهم کاتهوه و وای دهزانی که نعم یاسایه ههموو. گیروگرفتیکى ولات چاره سهر
نهکات. بهلام نه مه نهبوو. زۆریش ههبوون وایان دهزانی که دهولت وازی له (قانونی
ئیلاهی) که قورئانه هیتاوه، بۆیه کاروباری میللهت خرابتر بووه. شیخ رهزایش لهو
باوه رهدا بوو، که دهئیت:

بیچاره عدالت که ییقلمشدی بناسی

بردن ایچنه سچدی بو قانون اساسی

واتا:

بیتچاره عدالت که بیناری پروخابوو،

به یدکجاری، نهم قانون نه‌ساسییه گوی تی کرد.

دیانت مضمحل، دولت بوزق، مللت پریشاندر

سببی تحقیر دین، تأسیس قانون، ترک قرآن در

واتا:

نایینی کز، ده‌ولت تیک چوو و میللت پەرشانه

له‌بر ته‌حقیری نایین و دانانی یاسا و وازه‌تتان له‌قورئانه

میللت ده‌یویست دیکتاتورییه‌تی سولتان عه‌بدولحه‌مید پامال کات و ده‌ستی بخاته
کۆتی یاسای نازادی و دیموکرات. شیخ ره‌زا هر چه‌نیک دژی حوکمی عه‌بدولحه‌مید بوو،
به‌لام رقیشی له‌ئیتحادیییه‌کان بوو، هیرشی ده‌کرده سەر سولتان چونکه گۆتی نه‌ده‌دایه
پەرشانیی میللت. له‌شیعرتکی فارسیدا ده‌لّیت:

آسمانش آن چنانست و زمینش آین چنین

چشم عبرت برگشا و قدرت حق را ببین

گرچه از روی زمین را مالک چیزی نیم

وز زمین تا آسمان (حمداً لرب العالمین)

واتا:

ناسمانی به‌م جۆره‌یه و زه‌مینى به‌و جۆره

چاوی عیبرت بکه‌روه و توانای خوا ببینه

هر چه‌نیک له‌پرووی زه‌میندا خاوه‌نی هیچ نیم

هر له‌زه‌مینده تا‌کو ناسمان سوپاس بز خاوی عاله‌مین

کاشی یک روزم بما بین همایون را ده‌هند

تا (حمید خان) را بگویم: ای (حمیر المؤمنین)

بعثت تو بر خلاف بعثت پیغمبر است

(انت ما ارسلت الا زحمة للعالمین)

واتا:

خۆزکه پۆژی پتیان نهدام نه چوممه ده رگای شاهانه
تا به (حه مید خان) بلیم نهی (گویدریژی موسلمانان)
ناردنی تو به پیچه وانهی ناردنی پیغه مبه ره
تو بۆ هیچ نه نیرراوی بۆ نه وه نه بێ نه زیه تی خه لک بدهی

چونکه سولتان خۆی به خه لیفه ی پیغه مبه ره (امیر المؤمنین) میری موسلمانان داده نا.
شیخ په زایش وشه ی (امیر) ده کاته (حمیر) و سولتان ده کاته که ری موسلمانان.
وه ک ده گیر نه وه، وه زیری نه وقاف ناردویه به شوینی شیخ په زادا و له سه ره نه م شیعه ره
به ریرسیاری بکات. شیخ په زادا ده لیت من نووسیومه (امیر المؤمنین) و (رحمة للعالمین)،
نیتمه به قه لهمی قامیش ده نووسین. جارجار نووکی له کاغه ز گیر ده بی (ا) ده بیته (ح) و
مه ره که ب له نووکی ده په ری و خالیک ده که ویتسه سه ره (ر) ده بیته (ز). له سه ره نه وه
مه عاشه که ی ده بن، که دیتسه وه لیتی ده پرسن چییان لیتی کرد؟ ده لیت (له ت) یکیان
پتیه نام. (په زادا) بووم، بووم به (په زاله ت).

داوایه ک له وه زیری نه وقاف

شیخ په زادا (عرض حال) یک ده نووسیت بۆ وه زیر نه وقافی ده ولته تی عوسمانی نه حمه د
موختار، نا په زایی خۆی به رامبه ره کار به ده ستانی که رکوک ده رده پت که موچه که یان
برپوه. له م شیعه ردا که سه ره تاکه ی به تورکی و له پاشان به فارسییه تکای نه وه ده کات
که به چاو تکی میهره بانی سه یری داواکه ی بکات.

شفاعتله اوقور عرضحالی خونکار
شفاعت است سزاوار احمد مختار
محالی قلب ایده جک ممکناتی مکتوبه
ایدسه خامهء معجز طرازی درکار
تو ابر فضلی و دانش یکی مشاهده کن
بخاک تیره چه گونه است ابر گوهریار
تو آفتاب کمال و آفتاب ببین

چه گونه برکشید این روزهای کم مقدار

واتا:

به شفاعت‌توه عرض‌حالم نه‌خوینیتته‌وه خوینکار
شفاعت‌تو شایسته‌ی نه‌حمه‌د موختار
مه‌حال ده‌گوینته ممکنات به نووسین
نه‌گهر قه‌له‌می موعجیزاتی بیتینته کار
تو ته‌ماشای هوای فضل و دانش بکه
نه‌رزی به‌دبه‌خت چونه هه‌وری گه‌وه‌ربار
تو هه‌تاوی که‌مالی و هه‌تا و بیینه
که چون ره‌ژانی دنیا ره‌ووناک نه‌کاته‌وه

تو سرو گلشن مجدی و سهد سایه راست
علی‌الخصوص که وقت گل است فصل بهار
بشاه عرضه‌گدایی غیرسد یاری
به جور ناظرو اوقاف مرهم دلزار
اگر امید نباشد بلطف عالیرا
چه گونه گفت (رضا) شعرهای خوش گفتار

واتا:

تو سه‌روی باغی شکوی، سه‌روی سینه‌ر نه‌خه‌یه‌وه
به تاییدت که کاتی گوله و فه‌صلی به‌هار
بو شا سکا‌لای پیاوی هم‌زار ناگات
به جوئی وه‌زیری نه‌وقاف مه‌له‌مه بو دلی نه‌خوش
نه‌گهر نومیدم نه‌بیت به لوتفی پایه به‌رزتان
چون (ره‌زا) شیعی خوش گرفتار ده‌لایت.

مه‌دجی که‌مالی پاشای موته‌سه‌ریفی که‌رکووک

له ده‌ورانی پیشووی ده‌وله‌تی عوسمانیدا، که‌رکووک ناوچه‌ی ویلایه‌تی شاره‌زورر بوو.
به‌لام له دابه‌ش کردنی سالانی دوواییدا، که‌رکووک ده‌بیتته ناوچه‌ی لیوای سه‌ر به

وویلایه تی مووصل و له لایه ن موته سه پیتی کی تورکه وه ده برایه پتوه .
 شیخ رهزا له م شیعره فارسییه دا هم به خیره اتنی که مالی پاشای موته سه ریف نه کا و
 هممیش له دوا بهیته کهیدا، که به تورکییه میژووی هاتنی له سه ر ژماره تیپی نه بجه دی
 پروون ده کاته وه .

سالها از سر اخلاصی دعا میکردم
 که خدا یا گره ازکار ضعیفان بگشا
 متصرف بفرست اهل دلیران، توی
 متصرف بهمه کون و مکان کیف بشا
 مرثدهء آمدن آصف ثانی چو رسید
 شاعران جمله فتادند بفکر انشا
 ارایوب بولدی (رضا) تام اوله رق تاریخی
 (گلدی کرکوک که سلامتله کمالی پاشا)

واتا:

ساله هابوو له پرووی دلسۆزییه وه له خوا نه پارامه وه
 خواجه گری و ئالتۆزی کاری همژاران بکه ره وه
 موته سه ریفی بنیره له قاره مانان چونکه تۆی
 ته سه روف له هموو جیهانا نه که ی به ئاره زووی خۆت
 که مرثده ی هاتنی ناسه فی دووهم گیشته
 شاعیران هموو که وته بیری شیعی دانانه وه

له شیعی ریکی تری فارسیدا، شیخ رهزا گله ییی حالی خۆی ده کات. چونکه نه له
 موته سه ریف و نه له والی و نه له مالییه و نه ییش له نه وقاف و نه ییش له سولتانه وه هیچی
 دهس نه که و توه و له دوا ییدا داوا له که مالی پاشا ده کات که مووجه که ی بداتی:

دلم از غصه پر و کیسه ام از زر خالی
 نه عطا از متصرف، نه کرم از والی
 نه مالیه اعانت، نه ز اوقاف مدد
 نه ز مابین همایون نه ز باب عالی

قلبهء اهل کمال است کمالی پاشا
(من جمیع الوزراء غیر کمالی مالی)
داعیانرا بنود طاقت تأخیر معاش
بنگر برسر احوال پریشان حالی

واتا:

دلّم پرّه له خهفت و کیسه کم خالییه له زتر
نه بهخشتم له موته سه ریقه وه دیوهو، نه دهس بلاوی له والیییه وه
نه یارمه تییهک له دارایییه وه و، نه فریاکه وتنتی له نهوقافه وه
نه له دهرباری هوما یوونییه وه و، نه له قاپیی بهرزی ناستانه وه
قبیله ی نه هلی که ماله که مالی پاشا
له هه موو وه زهره کانا له (که مالی) به و لاوهم نییه
دوعا گۆیان تهحه مولی دواکه وتنتی مانگانه یان ناکهن
سه رنجتکی نه حوالی په ریشان حالی بده بزانه چهند سهخته

سهردانی والیی مووصل بۆ کهرکووک

له سهرده می حوکی عوسمانیدا نه یاله تی شاره زوور هه موو کوردستانی خوارووی
دهگرتوه و کهرکووکیش (موته سه لیمی) یه ی نهم نه یاله ته بوو. بهلام له پاش شکستی
له شکری عوسمانی له نزیک (قییه ننا) ی پایته ختی نه مسا، سولتان مهحمودی دووهم
بهرباری دا رهژیمی ده ره به گیی سهربازی پامان بکات و سوپایه کی نوێ به ناوی (یهنگی
چهری) دروست بکات و میرنشینیان کوردستانیان یهک له پاش یهک له ناو برد و
کهرکووکیشیان له شاره زوور جیا کرده وه و یهکانسه به سترایه ویلایه تی مووصله وه و
میرنشینی بابان له سوله یمانیش به سترایه ویلایه تی به غداوه.

والیی مووصل له سهردانیتکی بۆ لیوا کهرکووک، شیخ رهزا له کاتی پیتشوازی کردنی
نهم پارچه شیعه فارسییه دهلتیت:

خوا به دیدم دوش کز مغرب بر آمد آفتاب
چیست؟! گفتم ای عجب تعبیر خواب
ناگهان از سمت موصل عازم کرکووک شد

آفتاب عالم آرا والی عالی جناب
 چون شنیدم این خبر از مهر تبریک قدوم
 ره نورد باد یارا پانه‌لادم در رکاب
 تیز رفتاری چو عزم عالم بالا کند
 ره بمنزل میبرد پیش از دعای مستجاب

واتا:

دوینتی شو له خهوما دیم رۆژ له رۆژناوا هه‌لاتبوو
 سوه‌ینتی وتم: سه‌یره! نه‌بێ لێکدانه‌وه‌ی نهم خه‌وه چی بیت؟
 له پر له‌لای موصوله‌وه که‌وته رۆی بۆ که‌رکووک
 خۆری عالم رازینه‌وه، والیی پایه‌ بلتند.
 که هه‌والم بیست، بۆ پێت و قدوومی خه‌یری،
 پێم نایه‌ ناوزه‌نگی بۆ به‌رینی رۆی به‌ په‌له‌په‌ل
 توند په‌فتاری که‌ نیازی جیهانی سه‌ره‌وه‌ی هه‌بێ
 به‌ر له‌ قه‌بوولی دۆعا ده‌گاته مه‌نزل.

برق کرداری چ و از بالا جهد سوی نشیب
 بهر صیدی از هوا گوئی فرود آمد عقاب
 یک دو فرسخ ره باستقبال بیرون ناختم
 خیمها دیدم زهر جانب طناب اندر طناب
 دشت گفתי قلزم است و جستخیز و خلق موج
 در میان موج مردم خیمها همچون حباب
 باز بگرفتم عنان تا موکب والی رسید
 در زمان کردم بسوی موکب والا شتاب
 خوشرا از خانه، زین برزمین انداختم
 جبهه، تعظیم را صد جا نهادم بر تراب
 آصف خاکی نهادم چون فراز خاک دید
 کرد در ساعت سر افرام به توجیه خطاب

واتا:

که سیکي کردار وک بروسکه که له سهره وه بفری بۆ خواره وه
وهک بلتی هه لۆ له ناسمانه وه دانه چۆری بۆ نه چیری
یهک دوو فهرسه خ پئی غارم دا بۆ دهره وه بۆ پیشوازی
چهندان خیره تم دی له هه ر لایه که وه تهناف به تهناف هه لدرابوون
دهشته که ی له جه شامات بوو بوو به دهریا خهلق شه پۆلی نه دا.
دهواره کانیش له ناو شه پۆلی خهلقا وک بلتی سهر ناو بوو
دیسان له غاوه که م گرت تا که ژاوه ی والی که یشته به ره وه
نیتر گورج رام کرد بۆ لای که ژاوه ی بالای
له زینی ولاغه که موه خزم فری دایه زهوی
ته ویلی پتیز لئ گرتیم صد جار خسته سهر خاک
ناسه فی خاکی ته بیعت که بهر خۆله که وه دیی
گورج به وه ی رووی گفتوگۆی کردم سهر به رزی کردم

آمد از روی تواضع بامن اندر گفتوگو
گرم گرم ازوی سؤال و نرم نرم از من جواب
تا شدم یک باره گی سرمست صهبای حضور
عندلیب آسا دریدم پردهء شرم حجاب
کردم آغاز ثنا خوانی باواز بلند
وز جمال شاهد معنی برافکندم نقاب
خیر مقدم مرحبا ای خسرو مالک رقاب
ملک و ملت شد بتشریف قدومت فیضیاب
هم ز شادی قدوم تست آخر این همه
خندهء برق و صدای رعد و شهابش سحاب
بر زبان گرمی براند نام عزمت تا خدا
میروید بی امتنان بادبان گشتی بر آب

واتا:

له رووی ته واز وه وه له که لما که وه ته گفتوگو

نهو گهرم گهرم پرسپاری لی نه کردم منیش نهرم نهرم وه لاهم نه دایه وه.
 تا به یه کجاری مهستی شهرابی حوزووری بووم
 وهک بولبول په رده ی شهرم دری
 به دهنکی بهرز دهستم کرد به تاریف کردنی
 له بهر جوانیاری مانای وته کانی په ردهم لادا که وته دوان، وتم
 مهرجه با به خیر بیت نهو پاشایه ی خاوه نی گهردنی نیمه یه
 مولک و میللهت به تشریف هیتانی نیتوه فه یزیاب بوون
 ناخر له خوشی هاتنی نیتوه یه نهم هه موو
 پتکه نینی بروسکه و گرمه ی هه ور و بارانی شابه ی هه وره
 نه گهر که شتییه وان ناوی هیزی نیتوه بیتنی به سهر زمانیا
 بی منته تی بایه وان که شتی به سهر ناودا نه پروات

کاری عاقل نیست رفتن بر خلاف رأی تو
 خویش را رسوا کند دیوانه، جنت مآب
 در ولایت بعد از این حادثه نکردد فتنه،
 تاتو باشی و فهیم پاشا ترا نائب مناب
 بعد از این از دور عقرب بنودم اندیشه،
 چون بدیدم اقتزان ماهرا بر آفتاب
 اقتران این دو نیر مایه، آسایش است
 من چنین فالی زدم (والله اعلم بالصواب)
 از خدا خواهم که دارد درجهان این هردورا
 بر قرار و پایه دار و کامکار و کامیاب

واتا:

کاری پیاوی عاقل نییه به پیچه وانه ی رای تو بجوولیتیه وهو
 دیوانه ی سهره نجام شیتی خوی رسوا بکا
 له ولاتان به ودهش پروونادا هیچ ناژاوه و هه راین
 تا تو هه بیت و فهیم پاشا جینشینی تو بیت
 پاش نه مه ترسم له سوورانه وه ی بورچی (عه قره ب) نییه
 که دیم مانگ و رۆژ هاو جووت بوون

هاو جووت بوونی نهم دوو نهستیرهیه مایه‌ی ناسایشه
 من ره‌ملیکی وام لیدا، خوا خویشی نه‌زانی چی راسته
 له خوام نه‌وئی پتکی له جیهانا نهم دووه
 بهر قه‌رار و پایه‌دار و به مراز گه‌یشتوو بکا.

نامه‌یه‌ک بو عبدالله‌وه‌هاب پاشای والیی مووصل

شیخ ره‌زا نامه‌یه‌کی هه‌له‌به‌ست به‌زوبانی تورکی بو عبدالله‌وه‌هاب پاشای والیی مووصل
 ده‌نیریت، تکای لئ ده‌کات که ناسیاویتیکی به (مه‌نووری باج = قولچی) دامه‌زرتیت و
 ده‌لئت:

والی عالیجناب ای عالم آرا آفتاب
 عالم آرا آفتاب، ای والی عالیجنباب
 فیضیاب اولسم عجب می لطف‌کردن بن دخی؟
 بن دخی اولسم عجب می لطف‌کردن فیضیاب!

واتا:

والیی پایه‌بلند، نه‌ی رۆزی جیهان رازینه‌وه
 نه‌ی رۆزی جیهان رازینه‌وه، نه‌ی والیی پایه‌بلند
 نه‌گه‌ر نوقمی به‌خششی لوتفتان به‌عجیبه؟
 عه‌جیبه‌گه‌ر منیش نوقمی به‌خششی لوتفتان به‌م؟

مستجاب ایلر دعامی حق عالی‌کرده حق
 حق عالی‌کرده ایلر حق دعامی مستجاب
 بر جواب احسان ایدرسک چوق تشکر ایلرم
 چوق تشکر ایلرم احسان ایدرسک بر جواب

واتا:

دوعام قه‌بوول نه‌کات خودا له‌ده‌رحه‌قی پایه‌بلندیتان
 ده‌رحه‌قی پایه‌بلندیتان خودا دوعام قه‌بوول نه‌کات
 نه‌گه‌ر وه‌لامتیک بقرموی زۆر سوپاستان نه‌که‌م
 زۆر سوپاستان نه‌که‌م نه‌گه‌ر بقرموی جه‌واب

کامیاب اولسون الهی والی پاشا تا ابد
تا ابد اولسون الهی والی پاشا کامیاب
اجتناب ایتمه (رضا) دن ایله تحصیل رضا
ایله تحصیل رضا ایتمه (رضا) دن اجتناب

واتا:

کامیران بیت خودایه والی پاشا تا نه‌بد
تا نه‌بد بیت خودایه والی پاشا. کامیران
دوو دل مه‌به له‌وه‌ی له (ره‌زا) ره‌زامه‌ندی وهرگرت
ره‌زامه‌ندی وهرگره له (ره‌زا) مه‌به دوو دل

قولچیلگله بر صدیقم بویله اولسون به‌ریاب
یا نعم یا‌لا، ثنا خواتک (رضا) یه بر جواب
اول صدیقم هر کسه معلومدر اهلیتی
حاشالله لطفک ایتسون اهل اولانی رد باب

واتا:

هاورپیه‌کم بۆ (قولچی) بی‌وا بیتته جتن به‌خشتان
یان نا یان نا وه‌لامتیک بده‌ره سویاس کارت (ره‌زا)
نه‌و هاورپیه‌م له‌لای هم‌موو که‌سیک دیاره شایسته‌یی
حاشا، نه‌و که‌سه‌ی لایقه‌ده‌رگای لوتفتانی لی داخه‌ن

پک قلندر مشریم ای داور عالی‌جناب
آمر مطلق جناب اکرم‌مکدر داورا
سن بیلورسن هر کیمی ایلرسک ایله انتخاب
عالی شان، عالی نسب، عالی همم، عالی جناب
آصف ثانی ولی النعمتم عبدالوهاب

واتا:

ته‌واو مشره‌بی ده‌رویشی نه‌ی داوره‌ری پایه‌به‌رز
خاوه‌نی نه‌مری موته‌لق جه‌نابی نه‌ره‌می خوته نه‌ی داوره
تۆ نه‌زانیت هر که‌سیک هه‌ل‌ب‌ئ‌ریت

پایه بهرز، نه‌سب بهرز، هیئت بهرز، عالی جناب
ناصفی دووهم، خاوین نیعمه‌تم عه‌بدولوه‌هاب

هه‌جوی به‌هرام پاشا

له ده‌وله‌تی عوسمانیدا، له‌گه‌ل موته‌سه‌ریفی لیوا فه‌رمانده‌یه‌کی عه‌سکه‌ریش
حوکمرانیی ده‌کرد. به‌پتوه‌به‌ری لیوا، چاوی له ده‌س نه‌و قوماندانه بوو. شیخ په‌زا گه‌لیک
ته‌قه‌لا له‌گه‌ل هه‌مزه پاشای موته‌سه‌ریف ده‌دا که شیخ مه‌حه‌مه‌دی کوپی بکاته مه‌نمووری
ژماردنی ناژه‌ل که گوزه‌رانی پتوه‌بکات، به‌لام نایکا و له پاش هه‌جوی نه‌م داوا له به‌هرام
پاشا ده‌کات نه‌ویش گفستی ناداتی. له‌و ده‌مه‌دا، کاربه‌ده‌ستانی عوسمانی، سه‌رتاپا
خهریکی به‌رتیل خواردن بوون و، شیخ په‌زایش نه‌م هه‌له له ده‌ست نادات که ده‌لیت:

بو عجل سامری کیم؟ آدی به‌هرام پاشادر
آنک تصویری الله ایچون جای تماشادر
ه‌نردن، معرفتدن، فه‌مدن، ادراک و دانشدن
ته‌ی، خالی، مجوف، صانکه برشکل مقوادرا

واتا:

نه‌م گوته‌که‌ی سامریه‌ کتیه؟ ناوی بارام پاشایه.
تو خوا سه‌یری وینه‌ی کهن، جیتی ته‌ماشایه
له هونه‌ر، زانست، تینگه‌یشتن و نیدراک و دانش
بوش و خالی، وا ده‌زانی که مقه‌ووایه

مقوی شکلنه برشی دینور، اما بو عکروته
نه‌وار دینسون که صورتدن مجرد بر هیولادر
قدومی نحسی ملزومی ویران ایتدی ایرانی
دگل ایرانه، ایراندن او‌یانه دفع اولادر

واتا:

له شه‌کلی مقه‌وواشتیک ده‌بن، به‌لام بۆ نه‌م عه‌کروته
چی هه‌یه پیتی بلیت، هه‌ر هیولایه
هاتنی نه‌حسی نیرانی ویران کرد

نەك بۆ ئىران، دەبىت بۆ نەولای ئىران دەرکرىت

اگر ایلدن ایلە ایلر ايسه احبابه بر دعوت
بساط آرای خوان نعمتی زيتونله خورمادر
تورم ايلمش اشکمه سی باسور ريخندن
گگرددکچه و کچه صانورسون صوت ناقوس نصارادر

واتا:

نەگەر سال به سال مېوانداریه کی خوشه وىستانى بکات
سوفره نارای نيعمه تی خوانی زه يتون و خورمايه
کۆمى ناوه ساوه له بهر باسووری ريخی
که قرمینه نه دات وا ده زانی دهنگی ناقوسى ديانه

نیچون مطران افندی سیومه سون (بهرام پاشایی)
که ناقوس دیردن نغمه پرواز کلیسادر
ید اشاره تسلیم ايلمش اغنام واعشاری
لوانک حاصلی کاتبلرک بیننده یغمادر

واتا:

بۆج مه تران نه فەندی (بهرام پاشا) ی خوش نه ویت
که دهنگی ناقوسى (دیر) دیت بۆ کلیسا راده کا
باجی سه رانه ی مه و نه عشاری داوه ته دهس ناکه سان
به رهه می لیواکه له نیتوان کاتباندا تالانییه

بنم مخدومی اغنامه مه ئموور ایتمدی زیر
بیلردی لیسه بندن حاصل اولماز ایش بداواذر
ندامت حاصل ایتدم شمدی هجو حمزه پاشادن
که بو دیوسه نسبت حمزه افلاطون و دانادر

واتا:

کوری منی نه کرده مه ئمووری باجی مه و مالات چونکه
دهیزانی لیسه له من دەرناچیت کار خراپه
نیسته له هه جوی حمزه پاشا په شیمان بوومه وه

که همزه له چا و نهم ده ییوسه نه فلاطون و دانایه

هه جوی هه مزه پاشای موته سه ریفی که رکوک

به رتیل و دزی له حکومتی عوسمانیدا بوو یوه پیشه‌ی کاریه دهستان هه که سیکیان ده کرده کاریه دهست، ده یو بست به زووترین کات گیرفانی پرکات. هه مزه پاشایه کیکبو له و کاریه دهسته به رتیل خورانه. شیخ رها له چهند شیعریک هه جوی نه کات. له شیعریکی تورکی ده لیت:

تیکدی پالانی خری ایشته علی الاستعجال
شرقدن غریه خروج ایلیه جکدر (دجال)
با عیال ایتدی بوتون مللت اسلامی یازیق
ای مسیحا، یره ایندرمه بو دجاله مجال
صویدی رشوتله اگر حمزه بنم طائفه می
بنده اصلانم آنی هجو ایله الحرب سجال
متصرفمی اولور حمزه گبی بر ایشک
هر نه ایتدک سن بزه ایتدک ای قحط رجال

واتا:

به پهله کورتانی کهری دووری
له رۆژه هه لاتمهوه بو رۆژ ناوا (ده ججال) ده رنه چیت
به داخهوه هه موو میلله تی نیلامی پامال کرد
نه می مسیحا له نه رزدا رتگا مه دهره نهم ده ججاله
نه کهر هه مزه به به رتیل تایفه می منی پروت کردهوه
منیش شتیرم به هه جوی نهم (الحرب سجال)
که ریکی وه کوو هه مزه به موته سه ریف نه بیت؟
هه رچی کراپیمان توو کردت نهی (قحط رجال)

له پاشا مزگینیی بو دین که هه مزه پاشا عهزل کراوه. نهم هه مزه پاشایه دوستی سهی
مه حه مه دی سهی منجوع* بووه و. شیخ ره زایش نه مهی بین ده لیت:

(حمزه پاشا) ایله غوغاده ایکن کلدی بشیر
 که بشارت سنه اوخانی عزل ایتدی مشیر
 ساده عزلیله قناعت ایدم اول ترسک
 ایدرم مرگ مفاجات ایله آنی تبشیر
 (شیخ منجوغ)* ایله طبعی اویاجکدر زیرا
 منجوغ ایله به زنور کلهء اعناق حمیر

* شیخ منجوغ (موورگ) یه کیکه له شیخانی سهد سهرور له کهرکووک
 واتا:

نهو کهسهی له گدل همزه پاشادا بووه مزگینی هینا
 که مزگینیت ددهمی مشیر نهو خانی نهی لایرد
 تنها به عزلی قایل نابم نهو تهرسه
 نه موی مزگینی مردنی له ناکاوم بدهنی
 طبعی له گدل شیخ منجوغ ریک ده کویت چونکه
 موورگ و زهنگوله ده کرتیه ملی کر.

نهم همزه پاشایه، خوی به شاعیر ده زانیت و غه زهلیکی بلاو کردووه تهوه. شیخ رهزا
 نهمه ده لیت به غه زهله کهی.

نشر اولندی تزک تازه گبی بر غزلک
 اول تزکدن بیلورم حالی یاندر صقلک
 صقلک هر بری جاروبی خلایه دونه چک
 حمزه بابا بو ایسه زادهء طبع جعلک

واتا:

غه زهلیکت: وهکو و ته پالهی تهر بلاو کرایه وه
 لهو ته پالیه وه ده زانم حالی ریشته چند خراپه
 هموو ته لیک ریشته نه بیتته گسکی نه ده بخانه
 همزه بهبا گدر نه مبین رچی طبعی قالونجه ناسات
 گیت سنک عزلک ایچون کیمسه تأسف ایده ماز

تا کوپک وار ایسه، کرکوکده چوقدر بدلیک
بولواده املک قالماق ایدی ییلرجه
گوتکه قویدی فلک رسته، طول املک

واتا:

برۆ: کس بز عهزلی تو به داخه وه ناییت
تاکو صدگ هه بیت، له کهرکوکدا زۆر هه ن جیت بگرته وه
هیوات و ابو له لیوایه ساله ها بیتییت
فهلهک رسته ی درتزی هیوای کوتایه قنگت

سنی تشییع ایدرم دیده، گریان ایله آه
دوشمندی دایمه اول بچه، آهوکفلک
اوپرم لبلرینی اشک ندامت توکمرم
او لب غنچه دهن اول پسر لب عسلک

واتا:

تو به چاوی گریان وه بهرئ نه خه م آه
نهو کوره که فلهک ناسکته نه که وته داومه وه
له بی ماچ نه که م و نه شکی په شیانی ده پترم
نهو له به غونچه په نگه ی نهو کوره ی له ب هه نگینته

گلردم بن ده سزکله بینردم ارقه کزه
بر ایمش ماده لری چونکه جمیل و جملک
عزل عالیکزه ظن ایتمه (رضا) اولدی سبب
سوء کردار و فساد عملندر عملک

واتا:

ده ها تم منیش له گه لتان و سواری پشتان ده بووم
ماده بیان یک بووه چونکه جه میل و جه مهل
وا مهزانه (رضا) بووه هزی عهزلی جه نابتان
خرابه ی کرده وهت و کاری فه ساده کارت

گالته کردن به عهبدوللا پشای والی مووصل

ناوچه‌ی پشدر له کاتی حوکی داگیرکه رانی عوسمانیه کان، له سهر سنووری نیران و عوسمانی، سهریان بۆ هیچ لایه کیان شوێ نه ده کرد. گه لیک هه بوون که داوایان له کاربه دهستانی حکومت ده کرد که سهر له بهرده رهقه کانی چپای کوردستان نه دات و پێگای گفتوگو بگرن بۆ پێک که وتن له گه ل نیلی پشدر. به لام عهبدوللا پشای والی مووصل و ده زانی به چهند تۆپیک ده توانی سهر به پشدریه کان شوێ کات و نهم سهرکه وتنه ناسانه ده کاته ده سکه وتیکی خوێ و به مه نیشان و خه لاتیکی باش وهرده گرت. به لام سهر له بهرده رهقه کانی چپا کانی کوردستان ده دا و به شکستی و په شیمانی ده گه پتیه وه و له جیاتی نیشان و خه لات، عه زل ده گرت و شیخ رهزا، به شیوه‌ی مه دح گالته‌ی پێ ده کات.

دامان دلیرانه‌ی بند کمر ایتدک
کوه و کمر پشدری زیر و زیر ایتدک
کاشانه‌لری اوج ثریا ایله همدوش
بر طائفه اشرازی هم آغوش یر ایتدک
تابع اولانی یرلرینه ایلدک اسکان
طاغی قلانی صاغه سوروب دریدر ایتدک
خیبر گبی بر قلعه‌ه آلق دکل آسان
الله ایچون ای حضرت والی هنر ایتدک

واتا:

چاکی دلیرانه‌تان کرده پشتان
چیا و ههرده‌ی پشدره‌تان ژیر و زه‌به‌رکرد
قه‌لاکانیان له گه ل نه‌وجی نه‌وه‌ییا کرده یه‌ک
ده‌سته‌یه‌کی نه‌شرارت له گه ل نه‌رزدا راست کرده‌وه
نه‌وه‌ی مل شوێ بوو له جیتی نه‌وانت دانا
نه‌وه‌ی زۆر داربوو به‌ره و راست رانیت و ده‌ریه‌ده‌رت کرد
زۆر ناسا نییه قه‌لایه‌کی وه‌کوو خه‌یر بگرت
بۆ خوا ده‌لیم، نه‌ی جه‌نابی والی هونه‌رت کرد.

صف بستهء جنگ ایلدیگک عسکر اوگنده
جولان ایدهرک ملتهء جانک سپر ایتدک
قیردک قوهء طاغیهنک انفنی مکسور
هب آنلری محکوم بر ادنی نفر ایتدک

واتا:

لهبردهمی نهو سهریازانهی که ریزتان کردبوو
جهولانتان دهکرد و قهلای گیانتان به سویه ر کرد
لووتی هیزی زۆردارانتان شکاند
هموو نهوانت خسته ژتر دهستی نهفهریک

بیلدرمک ایچون سلطنت و شان و شکوهی
گوش فلک الاطلسی طوپ ایله کر ایتدک
ایرانی دخی آلق ایدی مقصدک اما
انصافه یاقشماز دیو صرف نظر ایتدک

واتا:

بۆ نهوی شان و شکوی سهلتهنتیان بین بناسینیت
گوئی فلهکی نهطلهسیت به تۆپ کهر کرد
مهیهست نهوهبوو نیرانش بگریت بهلام،
ووتت لهگهل نینسافا ناگوئجیت، سهرفی نهزهرت کرد

اسلوب حکیمانه ایشی عوقه سالوردی
تشهیر سلاح ایله سوزی مختصر ایتدک
عشق اولسون اگر بویله ایسه دوریه چیقمق
چشم ظفره جلوه ویران بر سفر ایتدک

واتا:

ناسلوبی حکیمانه دهبووه کۆسپ لهبر کار
به چهک ههلکیشان قالی قسدت برپیهوه
نافهرین نهگهر وا بیت بۆ دهورییه دهروون
سفهریکت کرد که رهونهق بداته چاوی سهرکهوتن

عصرک گیدشی منهج عدل اوزره دگلدی
 فتحکله آنی رشک زمان عمر ایتدک
 بر حمله ایله قالمادی قارشنده مبارز
 ای فارس میدان شجاعت نه لر ایتدک

واتا:

چوونی عصر لهسر بهرنامه‌ی عهدل نه‌بوو
 به فه‌تخت، نه‌وخت به‌سته سه‌رده‌می (عمر)هوه
 به هت‌رشتیک له‌بدرده‌متان شه‌رکه‌ریک نه‌ما
 نه‌ی سواری نازای مه‌یدان چیتان کرد

یوز سورمک امیدنده ایدم پاینه اما
 به‌ختم بکا یار اولادی چابوق گذر ایتدک
 یاخود صاقنمق عادت ایمش شاه گدادن
 شاعرده گدادر دیو آندن حذر ایتدک
 یا بشقه سبب دن طولایی (شیخ رضا) نک
 خوش گوکلیکی پا مال سپاه کدر ایتدک

واتا:

به ته‌مای نه‌وه بووم پروو بساومه به‌ریاتان
 به‌ختم یارم نه‌بوو زوو رۆیشان
 یان خۆشاردنه‌وی شاه له‌گه‌دا عاده‌ته
 شاعیریش گه‌دایه وتت و له‌وه خۆت لادا
 یان له‌به‌ر هۆیه‌کی تر له (شیخ په‌زا)
 دل خۆشیتان پامالی که دهر کرد

هه‌جوی رانیف پاشای موته‌سه‌ریفی که‌رکووک

رانیف پاشا له ده‌وری عوسمانیدا موته‌سه‌ریفی که‌رکووک بوو. له کاتی موته‌سه‌ریفی
 نه‌ودا، کوپتکی بچوکی جو له ده‌س که‌سوکاری را ده‌کات و ده‌یه‌ویت ببیتته نیسلام. به
 پیتی یاسا، له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌گه‌یشتووته ته‌مه‌نی نه‌وه‌ی چاره‌نووسی خۆی بکات، و له‌سه‌ر

داوای که سوکاری و حاخامی جووه‌کان، فرمان ددها کوړه که بده‌نوه دهستی باوکی. نهمه ده‌بیته هوۍ ناره‌زایی موسولمانه‌کان و نهمین پاشای قوماندان فرمان ددها که به‌پیتی یاسا ته‌حقیق بکړیت. شیخ ره‌زایش خوۍ تیده‌خا له شیعریکی تورکیدا به سهر و پوته‌لاکی رانیف پاشادا دیت و ده‌لیت:

گلیر گلماز همان دینی یهودی التزام ایتدی
 نه تعظیم شریعت نه رعایات نظام ایتدی
 مسلمان اولمش ایکن بر یهودی زاده جبرا
 یدی خاخامه تسلیم ایدوب چوق احترام ایتدی
 ایشی برخاننه واردردی آخر (رائف) جاهل
 که ملت هر طرفدن، خارج و داخل، قیام ایتدی
 ملوث ایلدی، رشوتله، دینی دولتی گویا
 جناب داوراکرم ابقای نام ایتدی

واتا:

هر هات و نه‌هات پشتگیری له نایینی یهودی کرد
 نه رتیز له شریعت و نه رعایه‌تی نیزامی کرد
 کوړه جوویه‌ک که بوو‌بووه موسلمان، به زور
 دایه دهستی خاخام و زور رتیزی لی گرت
 کاری دایه دمستی خائینیک آخر (رائف) ی نه‌زان
 که میلله‌ت له هم‌وو لایه‌ک، له‌ناو له دهره‌وه هه‌لسان
 به به‌رتیل دین و ده‌وله‌تی پیس کرد که گویا
 جه‌نابی داوهری نه‌کره‌م گوی کرد و ناوی به‌جی هیش

امیر المؤمنین اعدامنه امر ایتسه شایاندر
 بو بد طینت که هتک ملت خیر الانام ایتدی
 بنای ارتشا چوق یرلری نقصاند قالمشدی
 قمو نقصانلری الله ایچون (رائف) تمام ایتدی
 الهی حاکمی شرع شریفی بردوام ایله
 نه غیرتله که اول علامه، عالی مقام ایتدی

خصوصاً قهرمان دولت و ملت (امین پاشا)
قوماندان دیانت پیشه خیلی اهتمام ایتدی

واتا:

نه‌گهر (امیر المؤمنین) نه‌مری خنکاندنی بدات شایانه
نهم به‌د ره‌سده نه که هه‌تکی میله‌تی (خیر الانام) ی کرد
بنای به‌رتیل زۆر جیگای به‌جی مابوو
هه‌مو و که‌موو کورتی بز خوا، (پائیف) ته‌واوی کرد
خودایه حاکمی شهرعی شهریف به‌رده‌وام که
به‌چی غیره‌تیک که نه‌و دانایه بیت پایه به‌رزگرد
به تاییه‌ت قاره‌مانی ده‌ولت و میله‌ت (امین پاشا)
قومانداری نایینی پیشه زۆر گوئی داین.

کرده‌وی موته‌سه‌ریف به‌پیتی یاسا و چار‌دانی «مشروطیت» بوو قوماندان ناتوانیت
هه‌لیوه‌شیتیتته‌وه. شتیخ ره‌زا ده‌یه‌ویت نه‌مه بگه‌ییتیتته کاریه‌ده‌ستانی به‌رزتر که ده‌لیت:

قلم آلدیم یازه‌یم شاهه شکایت نامه
دهشت واقعه‌دن چاتلیدی نوک خامه
بر یهودی بچه اسلامی قبول ایتمش ایکن
آغلیه آغلیه ویرمگ نه‌دیگ خاخامه

واتا:

قه‌له‌مم گرت بنووسم بز شا شکایت نامه
له سهر سوورمانی رووداوه که نووکی قه‌له‌م شه‌قی برد
کوړه جووله که یه‌ک که نیسلامی قه‌بوول کردبوو
به گریان به‌رتیتته ده‌ستی خاخام مانای چییه.

زوجه‌سی طالق‌ه‌در، قانی هدر، مالی حلال
گوشه، چشم اهانتله بقان اسلامه
(رائف) اک سیئاتی گون گبی میدانه چیقر
گر شه‌نشاہ دوشونسون ایشی، استعلامه
حکم ایدوب کفرینه اصحاب شریعت اول

حضرت قاضی لاری گبی بر علامه
ایتمسون غیرت اگر حضرت شیخ الاسلام
قاله مز حرمتی پاچا دره قدر عمامه
سن ده بو یولده (رضا) مال و سری ایله فدا
مؤمنک جیبینه گیرمز بو گبی هنگامه

واتا:

ژنی لئ حرامه، خوئنی هدر و مالی حلاله
نهوئی به سووچی چاوی نیهانت سهیری نیسلام بکا
خراپه (پائیف) وهکو رۆژ ده که ویتته مهیدانهوه
نهگهر شاهه نشا بیر لهوه بکاتهوه له کاره برانیت
حوکمی کفری نه دات، خاوهن شریعت
وهکو حهزرتی قازی دانایهکی لاز
نهگهر حهزرتی شیخو نیسلام غیرت نهکات
حورمهتی عمامه به قهدهر باچاره یک نامینن
تویش لهم یتگایه دا (رهزا) سهر و مالت بکه قیدا
نهم جزره ناشویه ناچیتته گیرفانی خاوهن نیمان

هاوکاری کردنی مهئموورانی حکومت له گهل دز و جهرده

له سهرده می حکومتی عوسمانلی، له کوردستاندا، کاربه دهستانی حکومت له گهل دز و
جهرده پتیک ده که و تن بو دزی و جهردهیی و تالان کردنی کاروانی بازرگانی و مالی
هاوولاتیان. شیخ رهزا لهم شیعره تورکییهی خواره وه دا باسی قومیسیرتکی پولیس
(به هرام) ناو نهکات که به بهرتیل چاوی له جهرده کانی پتگای سولهیمانی و کهرکووک
پۆشی بوو و پتگای چه مچه مال بالنده لئی پرگار نه نه بوو و نه لیت:

اشقیا حقنده عاجز ارتکاب ایتمکده در
ارکک ایله قانجغک بیننده واقع بر مثال
بو دوام ایلر سه ملک و مال هب الدهن گیدر
جان دخی ایتمز سه تخلیص گریبان احتمال

قوش ده گیتچمز کاربانله بادپیما نیلسون
اشقیادهن بویله باغلائمش طریق (چمچمال)
آلق آلقده، مفوض، بشقه برشی بیلیمور
اولسون بهرام، یارب، آلدیغی آیلق حلال

واتا:

بهرامبر جهرده بین دهستلات و هر خهریکی بهرتیل خوارده
وهکوو میثالیک له نیتوان نیرهکهر و ماکهر ههیه.
نهمه وا پروات مولک و سامان ههموی له دس نه پروات
گیانیش یاقه رزگار ناکات نیحتیمال
مهلیش تن ناپه ریت کاروان و عهره بانه چی بکن
به جهرده وا پتگای چه مچه مال داخراوه
له بهرتیل وه رگرتن بهولاه، (مفوض) هیچی تر نازانیت
نهی خویه، بهرام، نهو مانگانه یه وهری نه گریته حهرامت بین

له هه جوئیکی تری دهفته ردار، شیخ رهزا، دزی و بهرتیل خوری دهرده خات که له نیلی
زهنگنه وهری گرتووه. لهم شیعره تورکییه دا ده لیت:

واجب اولدی ایدهیم درد دلک اظهاری
یوقسه دق علتنه منجر اولور اضماری
صالی ویر زنگنه لری یا گری ویر رهواری
ویرم باد هوا، اسب صبا، رفتاری
جمله آفاقه دگشتم توینک بر تاری

واتا:

پتویست بوو دهردی دل ناشکه را کم
که روا نه بین، له دلا هیشته وهی رام ده کیشیت بۆ نه خوشی دق
زهنگنه کان بهر لاکه، یان پاره که بگه پتته ره وه
نایده مه بای هه وایا، رهفتاری نهمی صبا
تهنها موویه کی به ههموو دونیا ناکو پهموه

بری یوزدن متجاوز، بری سویلر یوز ایش

بری انصافی براقمازده، دیر طقوز ایش
 بری سویلر: بو نه چوق رشوت آلور دونکزامیش
 کیمسه بیلمز عددی بن بیلرم اوتوز ایش
 زنگنه لردن آلمان لیهره لک مقصداری

واتا:

یه کتیک ده لئی له صد پتر، یه کتیک ده لئی صد بووه
 یه کتیک پشت له نیناف ناکات ده لیت نۆ بووه
 یه کتیک نه لیت نه مه چهنه زۆره نه م به رتیل خۆره به راز بووه
 کهس نازانیت ژمارهی، من نه زانم سی بووه
 ژمارهی نهو لیرانه ی که له زهنگنکان وه رگیراوه.

وعدهء تخلیه گوز فصلی ایکن اولدی شتا
 گورمدم بویله عجب خائن مادر بخطا
 یاپدی افسونلری، گوستردی فنون شتا
 آقی آلدی هوانته ایله مجانا حتی
 سیزک سرتنه ده اتمادی بر عنتاری

واتا:

کاتی سه ربه ست کردن که فسلای پایز بوو بوو به زستان
 نه مدی دایک حیزکی خانی وا
 زۆر سیحری کرد و هونه ری جۆز اوجۆزی پیشان دا
 نه سپه که می به ههوانته به به لاش وه رگرت.

ایشی گویرمکده جبان آچه آلقده جسور
 نیجه بیک خاطر بیچاره شرندن مکسور
 ذات نحسنده دنانت دیدکن هب محصور
 نه رودادر که قوماندان سپاه منصور
 ایدسک پادشه هم بویله خیانت کاری

واتا:

له کار بینیندا ترستوک له پاره وه رگرتن نازا

چون خاتری هزار بیتچاره له شه پری شکاره
نه ورده نا نه تانه کی پتی ده لیت هه مروی تییدایه
چه رهوانه که قوماندانی سویای سه رکه وتوو
پادشام خیانه تیکی وا بکهی.

دولت و مللته اسباب زیاندر بو ترس
بلکه بر فتنه و آشوب جهاندر بو ترس
ایتسه اللهه یین عین یلاندر بو ترس
هم بزم قاغزی ضائع ایداندر بو ترس
نیجه قاندردی جنابک قوجه بر خونکاری

واتا:

مایه زیانی ده ولت و میلله ته هم تهرسه
به لکو فیتنه و ناشوویی جهانه هم تهرسه
نه گهر به خوا سوین بخوا به ته وای درۆیه هم تهرسه
هم خوینی نیتمه ی به به ته ووده داوه هم تهرسه
چون پیاویتی خونکاری وه کوو جه نابتنان نیقناع کرد؟

گر بودر دائره یی گهردش ایام رضا
ویره مز دهر مگر سفله یه انعام رضا
یارامز عفت و، دولت ایچون اقدام رضا
بو ایسه پیش رهوی لشکری اسلام رضا
حق بزم اوزره مظفر ایده جک کفاری

واتا:

گر نه مه بیت دائیره ی گهردشی ره زانی رهزا
دهر نینعامی رهزا ناداته سفله یه ک
بز ره زامه ندی، پاکی بز ده ولت بن سووده
گر نه مه بیت پیش رهوی له شکری نیسلام رهزا
خودا گاوران به سر نیتمه دا سر ده خا

نه بیچمدر، نه ایمش یوزی، ندر اسطاری

بیچمنندن بیلنر ملعننک ائاری
 ارمنی لرله اویوب دوغـری دگل افکاری
 طانمز کیمسه بنم تک او خیانتکاری
 دیکله تعریف ایدهیم حضرت دفتراری

واتا:

چه بیچیمتیکه، رووی چی بووه، چیمیه نهستاری
 له بیچمی ده زانریت آئاری مهلعوونی
 له گهل نهرمه نییه کاند ا رتکه بیری راست نییه
 کس وهکو من نهو خیانه تکاره نانا سیت
 گویت لن بن بوئی وهسف کم جه زره تی دفته ردار

نه ارامیله ویرر پاره نه ایتامه معاش
 آقجهء واحده آندن آلامز کیمسه بلاش
 بر تراش پاره سی ویر، سوق گوتنه نابتراش
 روحنی آلق ایچسون ای ملک الموت یناش
 ایتلره طعمه اولنسون اوتن مرداری

واتا:

نه پاره به بیوه ژنان نه دا نه مهعاش به هه تیو
 کس پولتیک لهو وه زنا گریت به به لاش
 پاره ی تهراشیکی بده ری، تابن بکوتره قنکی
 نه ی (ملک الموت) بو وه رگرتنی گیانی نزیک به ره وه
 با بیته خوراک صه گان نهو له شه مرداری.

باباسی سبزه صاتر، والده سی جنگانه
 حرمی محترمی، خادمهء کارخانه
 دختری بد سیری، جرعه کشی پیمانه
 باشی بریانه دوشـر، آل ایاغی بریانه
 (سوق هراجده) اللرده گیزره شلوار

واتا:

باوکی سهوزه ده فروشیت، دایکی جینگانه
ژنی به پیزی، کاره کهری قه چپه خانه
خوشکی بهد رهوشتی ساقی مه یخانه
سهری ده که وخته لایهک دست و پای به لایه
له بازاری هه راجی که ران ده ریتی به دسته وه ده گپرت.

حالنه باقمیه جقسک فقرانک آترس
فکرینه اویمیه جقسک وزرانک آترس
بیلمدن خربی میاندر شعرانک آترس
بیلمدن خانه بیقار (شیخ رضا) نک آترس
شهره ری حوصله سوزی شهب اشعاری

واتا:

سهری حالی هه ژاران ناکه ی نهی تهرس
له گهل بیری وه زیراندا نانگو نچیت نهی تهرس
نه ترانی لیدانی شاعیران به هتزه نهی تهرس
نه ترانی (شیخ رهزا) مال نه روختنی نهی تهرس

به لام نه به تکا و نه یش به هه جو نه یتوانی مووچه که ی له ده فته ردار وه رگرت نهی
به چی؟ له م شیعره تورکییه دا نه لیت:

نه رجا ایله معاشم آله بیلدم نه هجا
چاره یوقدر بو قورمساغه مگر موت فجا
پارهم یوقدر آله یم ابدست ایچون بر ابریق
واجب اولدی صقلیله ایده یم استنجا

واتا:

نه به تکا توانیم معاشم وه رگرم نه به هه جو
چاره ی نییه نه م قورمساغه مه گهر مهرگی فوجا
پارهم نییه گۆزه بکرم بق ده سنوژ
پیوست بووه به ریشی خوم پاک بکه مه وه

له هه جوێکی تریدا لهم بهیته تورکییه دا نه لیت:

بو ولایتده جنابک اوله لی دفتردار
اولدی طبعک گبی مالیه اموری مردار

واتا:

لهم ویلایه ته دا که جه نابتان ده فته مردار بن
کاروباری مالیه، وه کوو طبعتان، مرداره وه بوو

به رتیل خواردنی دائیره ی عه دلییه

له دوا سالانی حوکمرانی عوسمانی، به رتیل و دزی هه موو ده سته ی کار به ده ستانی
گرتبووه وه. هیچ کاریک به بی به رتیل نه ده پوشت. نه مه گه یشتبووه دائیره ی عه دلییه ییش.
شیخ په زا باسی به رتیل وه رگرتنی نه و دائیره یه ی که رکوک نه کات که موته سه پیف و
والیی مووصلیش تا وانبار نه کات و لهم شیعه تورکییه ده لیت:

خبرک وارمی؟ آلمش. نه آلمش؟ رشوت
آلان شی نه ایمش؟ لیسه، آلان کیم؟ هیئت
هیئتک آدی ندر؟ دائره عه دلییه
آنی ایجاده ایدنک روحنه یوزیک لعنت
قاج عدد لیسه آلمش عجا؟ یوز اللی
لیسه، خالصه اوستنده یازلش ضریت
بیلدک کیملر ایمش لیسه آلتلر؟ های های
گیدیشندن بیلنور خائن دین و دولت

واتا:

ناکات لیتیه؟ وه رگیراوه. چی وه رگیراوه؟ به رتیل
نه وه ی وه رگیراوه چی بوو؟ لیسه، کن وه ری گرتووه؟ هه ینت
ناوی هه ینت چیه؟ دائیره ی عه دلییه
نه وه ی نه وی داناهه صد هه زار له عننه له پووحی
چهند ژماره لیسه وه رگیراوه؟ صد و په نجا

لیره‌ی صاغ له سه‌ری نووسراوه (ضریت)
زانیت نه‌وانه کتی بوون لی‌ره‌یان وه‌رگرتووه؟ هه‌ی هه‌ی
له‌ رۆشتنی ده‌زانریت خانی دین و ده‌ولت.

بری مستنطق افندی، بری جنگانه رئیس
ا و برن سویلیه‌مام، سویله بابانه رحمت
یوزینی (راغب) الوب یگرمیسنی (امین)
او برن سویلیدیکم ذات ولی النعمت
حضرت داوور اکرم متصرف پاشا
ایشگک باشنی طوت، حمزه‌یه کلدی نویت
حصه ویرمک بکاده لازم ایدی حق سکوت
ویرمدی، آغزیمی ظن ایتدی قپاتمش ذمت
اسمی دفترده اوزی خائب و خاسر بری بن
بری موصلده اولان والی عالی، همت
عجبا آلدی قوماندان دخی برشی، حاشا
وارمی نیاده قوماندان گبی صاحب عفت

واتا:

یه‌کیتیکیان موسته‌نطیق نه‌فه‌ندی، نه‌ویتی‌یان سه‌رۆکی جینگانه
نه‌ویتی‌یان نالیم، بلتی ره‌حمه‌ت له‌ بابت
صه‌دی (راغب) وه‌ری گرتووه و بیستی (نه‌مین)
نه‌ویتی‌یان که ده‌لیم زات وه‌لی نیعه‌تم
حه‌زه‌تی خاوه‌ن شکۆ موته‌سه‌ریف پاشا
سه‌ری که‌ر بگه‌ره، ریز هاته (حه‌مه‌زه)
پتیوست بوو به‌شی منیش بده‌ن بۆ ده‌م داخستیم
نه‌یدا، وای زانی باج ده‌می داخستووه
نه‌وه‌ی ناوی له‌ ده‌فته‌ردایه و خۆی ده‌س بۆش و به‌تال، یه‌کیتیکی من
نه‌ویتی‌یان نه‌وه‌ی له‌ مووصلدایه والی هیمه‌ت به‌رز
نایا قوماندان شتیکی وه‌رگرت؟ نه‌ حاشا

له جیهاندا هدیە پاکیتیکی وهک قوماندان!

شیخ رهزا له بهغدا

یه کهم جار سەردانی شیخ رهزا بۆ بهغدا، له گەڵ شیخ عەبدولرەحمانی باوکی بۆ زیارەتی بارەگای شیخ عەبدولقادری گەیلانی بوو. لەو هاتنەدا، عەلی پاشای والیی بەغدا، خۆی و گەڵی لەکار بەدەستانی و ویلا یەتی بەغدا تا کو شارۆچکەی (خالص) دێنە پیری شیخەوێ و بەرێزێکی زۆر پیشوازی له شیخ عەبدولرەحمان ئەکەن.

دەلێن شیخ عەبدولرەحمان بە کوڕەکانی ئەلێت، له بارەگای شیخی گەیلانی هەر داوایەک بکەن خوا پێتانی ئەبەخشێت. شیخ رهزا له بارەگادا ئەم شیعرە فارسییە دەلێت که تا کو سالانی دوایی لەسەر دەرگای بارەگاه نووسرابوو که له پاشان دەیخوێنەوه:

« این بارگه حضرت غوث الثقلین است »

شیخ رهزا که به یه کجاری نیشته جیتی شاری بهغدا ده بێت، له سالی ۱۳۱۸ کۆچیدا لەسەر داوای شیخ عەلی کاکای، بۆ سەر پەرشتیی تەکیە تالەبانی دەبێت که له گەرگی (المیدان) بوو، بریتی بوو له خانوویەکی دوو نەۆمی و لەپێشەوه ریزە دوکانێکی هەبوو، شیخ رهزا کرایە (متولی) ئەم وه قفانە و بەکرتی ئەم دوکانانە گوزەرانی بژی و مەموری دەبرە سەر.

مەبەستی شیخ عەلی ئەو بوو که شیخ رهزا له شەڕە جنیی شاری کەرکووک و گەرگی بەر تەکیە دوورخاتەوه و بیگەرێتێتەوه سەر رێبازی دەرویشانەیی با و باپیری، بەلام رهوشت و بیروباوهرو هونەر مەندی شیخ رهزا له گەڵ رهوشتی دەرویشان نەدەگونجا و تەنها بۆ ئەوێ له گەڵ رۆشنیران و ئەدیانی شاری بهغدا ناسیاوی پەیدا بکات قایل بوو بێتە بهغدا. لەم شیعرە فارسییەدا ئەو مەرجە دادەنێت و له بهغدادا پتوێندی له گەڵ گەلیک له بنەمالە ناسراوه کان و رۆشنیران و کار بە دەستانی حکومت پەیدا کرد و وه کوو نەستارە یەکی گەش له ناسمانی بهغدادا دەدرەوشایەوه.

چه کرامت چه خارق عاده

جلق بهتر ز دلق و سجاده

سخن من مفید و مختصر است

بابت سـاده بابت سـاده
 گرچه نتوانم از زمین خیزم
 بس که هستم ضعیف وافتاده
 گریگویند هست در بغداد
 ساده روی لطیف و بگزاده
 ذره آسـا بمهر و دیدارش
 (گیدرم باشم اوزره بغداده)
 سوی مسجد دوگام من نروم
 سوی میخانه تند و آماده
 مشربم مشرب امین فیضی است
 هردو از هردو عـالم آزاده
 ای (رضا) تا بمرگ رندی کن
 این بود دولت خـدا داده

که دیته بهغدا، کاروباری لهلای کاربه دهستان جی بهجی دهکرت و پیاوه ناسراوهکانی
 بهغدا دهستی یارمه تیی بو درتژ نهکن تهکیه ی بو نوئی نهکنه وه.

کارم که به کام است نه از شاه و وزیر است
 هرمايه که دارم همه از سایه ی پیر است

واتا:

کارم به نارزه زوی دهروات نهک له شا و وهزیره وه
 هر سه رمایه بیتکم ههیه، هه موو له سایه ی پیره وهیه

که دیته بهغدا، ژیانی نه ده بی بهغدا ی پی خوش بووه و جیگای ناینداریه.

گهر بلتیم (بهغدا) له جهننهت خوشتره هیشتا که مه
 چونکه سوکنای غه و و و که رخی یو نیمای نه عزمه
 نه ی برادر شاری بهغدا بی حه سادته بی هه مه
 زور نه مین به له م حیسابه پیت بلتیم کورته و که مه

لەم ولاتە هیچ ولاتی هەر وه کو به غدا نییه
حاکمی عدل و عدالت زۆر ئەمین و بێ غەمە

شیخ رەزا لە بەغدا دۆستایەتی و یارمەتی، ئەو بنەمالانەی کە ناسیاری لە گەلیاندا
پەیدا کردبوو، پیتی گەشتوو. لەوانە (عەبدولغەنی بەغدادی) خەرقەیهکی شامی بۆ
هێناوه بە دیاری، لەمەدا، ئەمەیی بە نیشانەی دۆستایەتی زانیوه و دەلیت:

من سـرـمـا زده را داد زغم ازادی
خەرقە شام ز (عبدالغنی البغدادی)
خەرقە یاخود شفقت نامە از جانب دوست
کە نمایم بکدامین یک ازینها شادی

واتا:

نازادی به خشی به منی سرما برده له
پالتو شامیه که ی عبدالغنی بهغدادی
پالتوکی، یاخود به زهیی نامه که ی ئەو دوسته که بۆم هات
دل به کام له مانه خوش بکەم

و لە گەل هەموو ئەو بەرتزیهی بۆ شیخی گەیلانی، جار جار دانوولە ی لە گەل سەید
مەحمودی نەقیب نەکولاًوه، و ههجوی زۆر تیز و تونی کردووه. لێره دا دهلیت:

ارجح بغدادا وانی غریبها
علی جنة الفردوس لولا نقیبها
لەسەر ئەم شیعەرە شاعیریکی عەرەب پێنج خشتی دەکات و دهلیت:
عجبت لنفسي كيف ضاع نصيبها
من العيش في ارض واني اديبها
فمن ظلمها اذ بان غي طميسها
« ارجح بغدادا وأنا غریبها
علی جنة المأوی لولا نقیبها »

لە بەغدادا نە قسە ی لە کەس خواردوووە تەو و نەیش لە کەمو کورتی بێ دەنگ بوو.

جاریک ده‌چیتته مزگه‌وتی نیمام (ته‌بووحه‌نیفه) مه‌لای مزگه‌وت مروّقی‌کی نه‌زان و به‌د
فه‌سال ده‌بیت. که ده‌بیتته ده‌مه ته‌قییان، ده‌زانیت هیچی له باردا نیه و ده‌لّیت:

لوکان یعلم انت من جیرانه

لفر من قبره الامام الاعظم

ته‌کیه‌ی تاله‌بان‌یی به‌غدا، هم مزگه‌وت و هم مالی شیخ ره‌زا بوو. به‌لام زور په‌ریووت
بوو بوو و پی‌یوستی به‌ نوێ کردنه‌وه بوو. نه‌مه‌یش پاره‌یه‌کی زوری ده‌وت به‌لام پاره‌ لای
شیخ ره‌زا کوا؟ له شیعرێکی تورکیدا ده‌لّیت:

یتمش، سکسان ده‌ردیمی درمان ایده بیلمز

مشکل‌لریمی یوز دخی آسان ایده بیلمز

یوز اللی ایش بی‌تر اما گدای دوران

یوز اللی قدر لی‌ره‌یی احسان ایده بیلمز

یا ده‌ست ته‌ی گله اگر (موسی عمران)

ویرانه اولان تکیه‌یی عمران ایده بیلمز

واتا:

هه‌فتا، هه‌شتا ده‌ردم تیمار ناکات

سه‌دیش گیروگرتم ناسان ناکات

سه‌د و په‌نجای کار ته‌واو ده‌کات، به‌لام گدای ده‌وران

سه‌د و په‌نجای لی‌ره ناتوانیت بی‌ه‌خشیت

نه‌گه‌ر هه‌ر نیستا موسای عیمران بیت

ته‌کیه‌که ویرانه‌یه عیمرانی ناکات

به‌لام به‌نه‌مال‌هی عیسا نه‌فه‌ندی و جه‌میل زاده و عه‌بدول‌غه‌نی به‌غدادی ده‌ستی
به‌خششیان درێژ ده‌کن و بو‌ئاوه‌دان کردنه‌وه‌ی ته‌کیه‌که یارمه‌تییه‌کی باشی ده‌ده‌ن و شیخ
ره‌زا له سوپاسیدا به‌ شیعرێکی تورکی ده‌لّیت:

ممکن اوله‌مز هرکس ایچون مجد مزید

«قد خصه‌ الله بعیسی بن محمد»

بندن صوری‌کز بن تانرم آل جمیلی

«اصحاب مکارم، ولد، عم، اب، جد»
 تنهانه منم بارکشی منت ایشان
 «لاعاتق الا وعلیه لهم الید»
 در باره اینها که کریم ابن کریمند
 ببریده زبانی که بگوید سخن بد
 احسانجه وفا سبقت ایدر وعده لرنند
 آنلرجه قباحث گورینور قول مجرد
 الطاف خدادن دیلرم عافیت اوزره
 خیلی یشاسون هریری منصور و مؤید

واتا:

بۆ همهو کهستیک مهجدی ههتایی پتیک ناییت
 خوا تهنه بۆ عیسا کۆری محهمده دایناوه
 لهمن بیرسن من دهیاناسم نهو نالی جهمیله
 خاوهنی بهخشش، کۆر و مام و باب و باپیر
 تهنه منم بارکیش مننهتی نهوان
 هیچ کردهویهک نییه، دهبیت دهستیانی تیابیت
 لهبارهی نهوهوه که جۆمهرد کۆری جۆمهردن
 نهو زویانه بیریته که خراپهیان بلتیت
 که وهعدیان دا، بهجی هینانی پتیش بهخشش دهکهوتیت.
 بهلای نهوان قسهی رووت کردهوهی خراپه
 له لوتفی خوا دهپارتمهوه لهسهر تهندروستی
 زۆر بژین ههر یهکه مهنسور و مونهییه

خاییده اسلاف دگل شیوه شیعرم
 آیین (رضا) در یوگبی سبک مجدد

واتا:

وتنهوهی پتیشو نییه شیوهی شیعرم
 نایین (رهزا)یه نهم دارشته نوتیه

له شیعریکی تورکی تریدا دیسان باسی بهخششی مستهفا نهفندیی جهمیل زاده
نهکات که سنی (ثریا)ی به دیاری ناردووه بۆ تهکیه. دهلتیت:

سهاکسبی دگل آل جمیله، ارث آبادر
ان ادنی پایه، همستلری اوج ثریادر
خصوصا مصطفی کیم ایده بیلیم وصفه ایفاسن
وفا هر چند اکا مخلص بولنمش حقى اوفادر
دگل اوفى اگر اعلادن اعلا بر لقب بولسه
جناب (مصطفی) حضرتلری اندن اعلادر
یتشمز دامن اوصافنه سر پنجه فکرم
نهال قامتی، اهلیتی اول رتبه، بالادر
زالال مشربی، آلاشی، شیرین عذابنده
صانورسن الله الله شرتی شهد مصطفی در

واتا:

دهس کراوهیی کهس نییه بۆ نالی جهمیل له باییرانهوه ماوهتهوه

کهترین پایهی هیمهتیاں سنی ثریایه

بهتاییهت مستهفا، کن! ناتوانم وهسفى بکهم

وهفا ههرچهنده مل کهچی بیت، ههقی (اوقا)یه

نهوهک اوفى نهگهر له بهرز بهرزتر لهقهبتی ههبت

جهنابی مستهفا لهوهش بهرزتره

سهریهنجهی بیرم ناگاته داوتینی نهوسافی

بهرزنی قامهتی نههلیهتی له و پوتبهیه بهرزتره

دری قارنده خشیتندن هر زمان دریا

اگر دریا کفی دریادیرسم بر تعدادر

نیجه دریایه تشبیه ایلهیم اول دست احسانی

که کمتر بخشش عالیلرک مخصوص دریادر

ایدر بیک خاطر پڑمردیهی بر لطف ایله احیا

اول عالی قدر اگر عیسی دگلسه عم عیسی در
 (رضا) آل جمیلی سودیگنده مدح ایدر یوقسه
 نه حاجت رایت احسانلری میدانده بر پادر

واتا:

له ترسی ناوسکی پیسته هه رکاتی دهریا
 نه گهر بلتیم دهستی دهریا به ته عدا به
 چون به دهریا بیشو بهتیم نهو دهسته به خششی
 که که متر به خششی به رزی تاییه تی دهریا به
 به لوتفیک هه زار خاتری غه مناک زیندوو نه کاته وه
 نهو پایه به رزه نه گهر عیسا نه بیت مامی عیسا به
 (پهزا) له خوشه ویستی مه دخی نالی جه میل نه کات، نه مه نه بین
 هیچ نه مهی ناوی چاکه یان له مه داندان دیار به

بسی نه عیم

یه کیک له خاوهن مه لهاکانی به غدا کچیک گۆزانی بیژی خه لقی حه له ب دینن. نه کچه
 برابه کی جوانی ده بیت ناوی (نه عیم) ده بیت و گه لیک له پیاوانی نه مه سه رده مهی به غدا
 که مه نکیشی ده بن. ئیبراهیم مونیب پاچه چی شه ویک به سه رخوشی له تیا تروزی (گه وه
 سبع) نه مه نه عیمه ده کوژیت. شیخ ره زایش وه کوو شاعیرانی تر شیعیان به سه ردا هه لدا وه
 و ده لیت:

بر نعیم آدلو صنم گلش دیار شامدن
 زن او زن کیم بویه مه حبویی چیقارمش آمدن
 حاجی گر گورسه انی دور مطاف کعبه ده
 باش چیقارر لژدها اسا سیکی احرامدن
 دونده پنهان ایلمش سیمین دونک حفظی ایچون
 دون دگل گه ردونه حفظ ایتمز آنی اقلامدن
 نقرهء سمت و سورینی پاره سز گیرمز اله

سن که مفلس سن (رضا) کیچ بو خیال خامدن

واتا:

کۆته لیکى نه عیم ناو هاتوو له ولاتی شاموه
ژن نه و ژنده، کئی جوانیکی وای له کوزی دهرهتاوه
نه گهر حاجی له سوورانی مه طافی که عبه بیبینیت،
کیری وهکو و نهژدیها له ئیحراموه سهر دتیت
له دهریتدا دووی سیمینی شاردوو هته وه
نهک دهرین به لکو گهر دوونیش نه وه له قه لاه ناشاریته وه
نوقرهی سمت و سورینی به بێ پاره دهن ناکه ویت
تو که موفلیسی (رهزا) واز بینه له خه یاله خاوه.

له سهر نه وهی نه عیم له لایهن ئیبراهیم مونیب پاچه چیه وه کوژرا، شیخ رهزا له
شیعریکی تورکیدا ده لیت:

قرلسون ال ایاغک، قانه باتسون پاچه چی زاده
نیچون ویردن نعیمک نونهال عمرینی باده
سورهن بزم طریدن ساقی و سازنده زیر
نعیم سز درد سر در نغمه، بی نشئه باده

واتا:

دهس و پات شکێ له خوێن هه لکیشرت پاچه چی زاده
بۆج عمری نوێ نهالێ نعیمت دایه باده
ساقی و دهنگ ساز که به زمان بۆ ده گێرن
به بێ نه عیم سه رنیشه به نه غمه ی بێ نه نشئه باده

له زۆرداری و جوړی ئهم جوژه کرده وانه بیتزار بووه و نه مانه دهستی زۆرداری حکومه تیان
پێ نه ده گه یشت. شیخ له شیعریکی تری تورکیدا ده لیت:

ستم اندازدن چیقادی الهی بردها گوندر
(هولاکو خان) گبی بر کافر خنزیری بغداده
اسامی نامه، عشاقنی اول سرو بالانک
آچوب گوردم یازلشدی (رضا) نک اسمی بالاده

واتا:

ستم له نه‌ندازه ده‌رچوو خودایه جاریکی تر بنیره
(هولاکو خان) ی گاوری به‌راز بۆ به‌غدا
ناوی نامه‌ی عاشقانی نهم سه‌رو بالایه
کردمه‌وو دیم ناوی (ره‌زا) له‌سه‌روهه نوسراوه

له‌وه‌سفی گهرماوی به‌غدا، به‌م شیعه‌ تورکییه ده‌لایت:

گیرمه، به‌غدا ده‌اگر گلدن ایسه، حمامه
بر گل اندامی گوروب، سنده دوش‌رسن دامه
چیل‌دیرر گورسه اگر غلمان‌لری شیخ الاسلام
طولاشیر پاینه زنجیر گبی عمامه
بوسه‌دن رشوت اگر وعده ال‌ورسه ای‌لر
باطل حق تحریر شهادت نامه

واتا:

نه‌گهر هاتیه به‌غدا مه‌چۆره گهرماوه‌وه
گول نه‌ندامتیک ده‌بینیت، تویش ده‌که‌ویته داوه‌وه
نه‌گهر شیخ‌ولنیسلام (غلمان) یان ببینی
میتزه‌وه‌کو زنجیر ده‌نالتیه پایه‌وه
نه‌گهر وه‌عدی ماچ به‌به‌رتیل وهرگرت
حق ده‌کاته باطل نووسه‌ری شهاده‌تنامه

شیخ ره‌زا، له به‌غدا، وه‌کوو دۆست و ناسیاوی هه‌بوو، ناحه‌زیشی هه‌بوو له‌گه‌ل هه‌ندی
له‌پۆشن‌بیران و زانایان دا که‌وته ته‌قه‌وه. وه‌کو له‌م شیعه‌ تورکییه‌ دا ده‌لایت:

کلمدم فسق و فساد ایتمک ایچون به‌غدا ده
بر طاقم اهل غرض باش‌لادیلر افساده
باش‌لادم بنده معایب‌لرینی تعداده
قزلری فاحشه‌در بچه‌لری کونداده
سیکی ویرهر کیمی گوردنسه (زه‌اوی) زاده

واتا:

نه هاتمه به غدا بۆ فسق و فساد
دهسته يهك خاوهن كينه دهستان کرده فسادى
منيش دهستم کرده ژماره كردنى عه پيان
كچيان سۆزانی و كورپان قنگدهر
كيترت بده هر كه سيكت دى له (زه هاوى) زاده

له به غدا هه ندى بازرگانی خاوهن پاره ی نه زان هه ن، به سامانیان هوه ده نازن و یارمه تیی
هه ژاران ناده ن و له گه ل كه لله بۆشییان خۆیان وا ده رده خه ن كه هه موو شتیک ده زانن.
یه كیتك له وانه (مه دی چلبی) بووه كه شیخ ره زا ده یه ویت خۆی له قه ره ی بدات و بلیت
«چه له بی» به لووسكه یه كی نازك به دهن ده لتین و لهم شیعه تورکییه دا ده لتیت:

دوشنوردم نه ایچون تاجره دیرلر چلبی
فارسی در بولغت، تورکی میدر یا عربی
بونی کیمدن صوره یم، بحر تفکیده ایکن
گلدی تاج الادبا قارشومه (مه دی چلبی)

واتا:

بیرم ده کرده وه، بۆج به بازرگان ده لتین چه له بی؟
نهم وشه یه فارسییه، تورکیه یان عه ره بی
نهمه له کتی بیرسم له ده ریای بیرکرنه وه دا بووم
هاته بهرامیهرم «تاجولنوده با» مه دی چه له بی

دیدم. ای جرعه که شی معرفتک شق سطح
وی عیراق وعجمک داهییه بی بو العجبی
لقب عالیکزک حاصلی معناسی ندر؟
باقدی دوندردی بنا گوشه، چشم غضبی
دیدى: یا هو، چلبی نازک اولان زاته دینر
هر فرومایه اولان چابقنه دینمز چلبی
دیدم: احسنت بو فضل وهزرو معرفته
ای بزم مملکتک مفتخر و منتخبی

گیتمه دن مکتبه، تحصیل کمال ایله مەدن
 نیسره بولدن بو قدر دانش و علم و ادبی
 گورمادی مثلنی ای فاضل یکتا گوزمر
 (مصری) گیزدم ینی، شام، حجاز و حلبی
 سایه سنده ایدرز حل مسائل یوقسه
 نه بیلور (شیخ رضا) اويله معما لقبی

واتا:

وتم: نهی دلقیهی زانستی رۆشن کهرهوه
 وهی دانای عه جیبی عیراق و عه جهه
 لهقه بی بهررتان حاصلی مانای چیه؟
 سهیرتکی کردم به تووره بییه وه سووچی لق کردم
 وتی: یا هو، چهله بی به زاتتکی نازک ده لنین
 به ههر نا نه سلتکی جابقی نالین چهله بی
 وتم: دم خوش بو نم فەزل و هونهر و زانستیه.
 نهی جیتی فخر و هه لیژاردی ولاتی نیمه.
 بی نه وهی بیجته قوتابخانه و فیری ععقل و که مال بی
 له کوئی نم هه موو دانش و زانست و نه ده بهت دوزیه وه
 چاومان مانه ندی توی نه دیوه نهی فازلی یه کتا
 میسر گهرام و یه مهن و شام و حیجاز و حله ب
 له سایه یه وه کتسه چاره نه کهین، نه گینا،
 (شیخ رها) چون ده زانیت له قه بیکی به له غزی وا

به خیر هاتنی والی به غدا

والیه کی نوێ دیت به غدا. شیخ ره زایش وه کوو ناسره واکانی شاری به غدا ده چیت بو
 به خیر هاتنی. له سهر شیه وهی سه لاوی عوسمانیه کان سهر داده نویت و دهستی پیزی
 بهر زده کاته وه و له و کاته دا میتزه ره که ی ده که ویت به ریای والی. یه کانسه ره چوار بهیتی تر
 ده خاته سهر شیعه ره که ی که ده لیت: «رسم فرنگیان.» و نم پرووداوه پینه ده کات.

رویم بدیده سجده کنان خاکی راهرا
 شکر نه ، قـــدوم ولایت پناہرا
 ای والی ولایت زورا خوش آمدی
 برزن بجای برمکیان بارگاہرا
 رسم فرنگیان کله از سر فگنداست
 تعظیم چون کندد خداوند جاہرا
 من اکتفا بشیوہ ایشان نمیکنم
 ہم سربہ پایت افکنم و ہم کلاہرا
 اقلیم بابل از قدمت یافت رونقی
 کز ابر نوبهار درخت و گیاہرا
 ازین قدمت چه عجب گرہا شود
 (ہاروت بابلی) کہ اسیرست چاہرا
 عزمت خط نفاق زلوح عراق شست
 چون سیل توبہ ازدل مجرم گناہرا
 نقش است بر صحیفہ رأیت رموز غیب
 حاجت بہ گفتوگو نبود داد خواہرا

واتا:

وہک سوجده بہر خاکی ریگا بہ چاو نہ مالم
 لہ شوکرانہ بڑتری ہاتنی والیی ویلاہت پنادا
 نہی والیی ویلاہت (زہورا) خوش ہاتنی
 بارہگا ہلندہ لہ جیگای بہر مہ کیہ کاندہ
 راوہر سہمی فرہنگیان نہوہ کللو لہ سہر داگرن
 کاتنی کہ قہ درو تہ عزیمی مروئی خاودن جاہ نہ کھن
 من بہ شتوہ کھی نہوانہوہ ناوہستم
 سہریشم فری دہدہمہ بہر بیت و کللوہ کھشم
 نیقلیمی عیراق رھونہ قتیکی تو دہسگیر ہوو
 وہک چۆن درہخت و گیا لہ ہہوری نہو بہ ہارہوہ دہستگیریان دہین

هیچ سیر نییه له پیروزی هانتت ږرگار بښ
 (هاروتی بابلی) که دیلی ناو چاله.
 هانتت هیللی دوو ږوویی و نیفاقی له سر ته ختی عیراقد شوری
 وهک چۆن لافاری تویه گناه له دلی تاوښار ده شوات
 نیشانه کانی غریب له سر لاپهړی بیروپات نه کش بووه
 دادخوا پیړستی به گفتوگونییه.

آسوده آنچنان بر جود تو مملکت
 کزدل بلب هوای سفر نیست راهرا
 از نیم صولت تو کمان ابراون بدل
 از دیده افکنند خدنگ نگاهرا
 فرخ رخا، خجسته پیا، والیا یکی
 بشن و زمن شکایتی بختی سیاهرا
 میراث مانده از پدرم کهنه تکیه،
 چون عمر نوح دید بسی سال و ماهرا
 انجاز سالکان طریقت جماعتی
 گسترده بر زمین عبادت جباهرا
 شیخ و مرید دست بر اور ده، دعا
 یارب دوام عمر بده پادشاهرا
 شاید شود به وجه توجه معیشتی
 آیند و رونده، ان خانقاهرا
 ای مظهر مجید، (رضا) را توجهی
 تحصیل چو فرضت رضای الاهرا
 یارب همیشه مظهر نور خداشوی
 تا اقتباس نور زمهر است ماهرا

واتا:

ولات نهونده به بوونی تو وچانی داوه تهوه
ناخ هه لکیشان نارەزوری نهوهی نهماوه له دلموه سه فەر بکا بۆ سر لیتو
کچانی نهبرو کهوانی له ترسی هه له مه تی تو
تیری نیگایان بۆ دلی عاشقان بۆ ناو دلی خویان هه له نه ده من
نه ی ناوچه وان پیرۆز، نه ی پین و قدووم خیر و به ره که ت،
نه ی والی، شکایه تی به ختی ره شم له من بهیسه
کۆنه ته که یییه میرات له باو که مه وه ماوه ته وه،
وه ک عومری نوح سال و مانگیکی زۆری دیوه
کۆمه لتی له وانیه که پێگهی ته رقه تیان گرتوه له وێ،
ته وێلیان له سر عه ردی خوا به رستی راخستوه
شیخ و مرید هه موو دهستی دوایان هه له پیره و نه لێن،
خوا یا دهوامی عومری پادشاه بده
به لکو له لایه نی رووتیکردنه وه،
ژیانی بۆ نایینده و په وهنده ی نه و خانه قایه بیی.
نه ی دیمه نی پرشکو، رووین به که ره په زا،
چونکه ده ست خستنی په زای خودا وه ند فه رزه
خوا به، تو هه میسه دیمه نی نوری خودایی، تا
نه و رۆژه ی رۆژ رووناکیی خۆی له مانگه وه وه رنه گرتیت

مه لاجی توفیق به گی میر ئالای

توفیق به گی میر ئالای یه کتیک بوو له قوماندا نه کانی ده وله تی عوسمانی. پیاوێکی
نه دیب و شاعره له شیعرێ غه زه ل و مه دح ده ستیکی به رزی هه بوو. له که ل شیخ په زا دا
هه ندی شیعریان به یه کدا هه لدا وه. له م شیعره فارسییه دا، شیخ په زا باسی شاعیری
نه کات و نه لیت:

شم شیر به خون دشمن نالا
سالار سپاه و میرالا
(توفیق بگ) انکه از تواضع

پست است، ولی برتبه بالا
 دیوان قصاصاندش مرتب
 شعر و غزلش علی واعلا
 هر حرف از و چو در شهروار
 هر نقطه چو کوکب است والا

واتا:

شمشیری به خونی دوزمن ناله
 سالاری سویا و میر نالا
 توفیق به گ نهو که سہی که به توازوع
 نزم نه نوین، به لام به روتبه بالا
 دیوانی شیعی ریک و پیکه
 شیعر و غزه لی به رز و بالا
 هر به پیتیکی وهک دورری شایانی شایه
 هر خالیتیکی نه ستیره یه کی بالا

شاید که صحیفهء بیانش
 سازند باب زر محلا
 استاد سخن به مدح والی
 پر داخته مدحهای بالا
 در نامه چو نافه مشک بیزاست
 نوک قلمش به گاه املا
 ترکیب وجود او بدیع است
 در عالم صورت و هیولا

واتا:

شایانی نه وه به لاپه رهی فہ ساحه تی
 به ناوی زتر پراز تیتته وه
 ماموستای قسه به له مه دحی والیدا
 دانه ری شیعی مه دحی بالا

بوئی میسک دیت له نامه‌ی وهک ناووکى ناسک
نوکی قه‌له‌می له‌کاتی نووسیندا
دروست بوونی شیوه‌ی زۆر جوانه
له‌جیهانی صورت و هیولادا

گر طرد کند وگر نواز
هرگز نکنم از او تولا
برمسنند عزتم نشانده
شکرانه، مسند معل
افزایش عمر و مال و جاهش
خواهم زجناب حق تعالی
گر اهل دلم بسان توفیق
تحصیل کند (رضا)ی مولی

واتا:

دهرم کا یان دلم بداته‌وه
هرگیز لیتی نابم ته‌وللا
له‌سه‌ر کورسیی گهره‌یی داینیشاندووم
له‌شوکرانه‌ی پایه به‌رزی خودا
زۆری ته‌مه‌ن سامان و جاهی
داوا نه‌که‌م له‌خوای ته‌عالا
نه‌گه‌ر توفیق دلم بیتته‌ جی
ره‌زامه‌ندیی مه‌ولای ده‌سگیر ده‌بی

توفیق به‌گی میرلوا، له‌شیعریکیدا مه‌دحی ره‌شووف به‌گی دۆستی نه‌کا. به‌لام شیخ په‌زا
نهم مه‌دحی ره‌شووف به‌گ به‌ زۆر نه‌زانیت. له‌شیعریکی تورکی ده‌لیت:

نسخه‌سی گلدی بکا سولدیگ مدح رؤوف
ایچنه بن دخی برنسنه صوقارسه‌م دیمه اوف
بطن فضلندن نه‌ان نافه، حکمت آثار
ینه چیقدی قوقوسی یعنی رباح مألوف

قوهء شاعره‌یی شیعر دن اکلار عارف
مثلا بعره ایله اولدی اباعر معروف
ذات والاگزنی مدح ایتمک شایسته ایکن
بو تنزل یا قیشرمی سنک ادراکنه یوف

واتا:

نوسخه‌یه کم پیگه‌یشت نه‌ره‌ی وتوت ته له مه‌دحی ره‌نوف
دیشان بۆنی ده‌رچوو، واتا های زانراو
توانای شاعیری، زانا، له شیعر تن ده‌گا
وه‌کوو له (بعره) وه (اباعر) زانرا
که مه‌دحی پایه به‌رزیتان شایانی مه‌دح بوو
نم نزمیه له‌گه‌ل تیگه‌یشتنی جه‌نابتانا رتیک ده‌که‌وی؟

شریت شعر بخور تاکه روانت باشد
نشود دفع قبوضیت طبعت به صفوف
برسیه اژدره بکزه‌ر قلم تحریرک
آچوب اغزنی ایسترسه ایدر عالمی لوف

واتا:

شهریه‌تی شیعر بخو تا ره‌وان بیت
قه‌بزی به‌یانینان به‌دهرمانی (قاوت) ناسا لاناچی
قه‌لمی نویسینت له نه‌زده‌ره‌ای برسی نه‌کا
نه‌گهر بیه‌وی دم ده‌کاته‌وه و دنیا قوت ده‌دا

ایش موافق گله‌مز اولسه توفیق رفیق
نیک وید جمله‌سی توفیق اوزرنده موقوف
تخت یا پدرده چابوق اول بزه‌گوندر توفیق
سن دخی قاچ غروشن ایله (رضا) به معروف

واتا:

نه‌گهر توفیق نه‌بیتنه رفیق کار به رتیک ناگو‌نجیت
گوفتار جوان و به‌د له‌سهر توفیق وه‌ستاره
تدخت دروست که زوو که بۆمانی بنیره توفیق

تویش به چەند غروشیکیهوه چاکه له گەل (پەزا) دا بکە

شیخ پەزا گەفت ئەداتە توفیق بەگی میر نالای کە گۆجانیک و تەسبیحیکی بۆ بنێریت. دیارییهکان کە بە دەستی خانگی ژنی ئەکەویت، بەبێ پرسی توفیق بەگ گۆجانەکی گل ئەداتەوه و تەسبیحهکە دەنێرتە دواوه. توفیق بەگ لەسەر ئەگەیشتنی تەسبیحهکە هەجوتیکی شیخ پەزا ئەکات و دیارییهکی بیر ئەخاتەوه. شیخ پەزایش ئەم هەلە لە دەست نادات و ئەم وهلامەی بە شیعریکی تورکی ئەداتەوه:

یازدیغک صاچمه سپانی بکا استاد ایتدک
ایتمه توفیق که لعنت اوقونور مفتربه
سکا وعد ایلەدیگم هدیه لرك عرض ایتدم
زوجه کز خانمه شاد اولدی دیدی گل بریه
قلدی اظهار فرح پشکشمندن اما
مەتکائی چیووروب سبچه یی ویردی گیریه

واتا:

ئەو پەلار گرتەیی کە بۆ من نووسیویوت بە هونەری بوو
مەکە توفیق کە لەعەنت ئەکرت لە بوختان کەر
ئەو دیارییانە گەتم پێت دا خستە بەردەستی
خانگی ژنتان، شاد بوو و وتی بێرە پێشەوه
خۆشی خۆی، لەوانەی پێشکەشم کرد، دەرخت بەلام
گۆجانەکی گل دایەوه، تەسبیحهکی دایە دواوه.
نێتر خۆتەوارانی بەرێز تێ دەگەن کە شیخ چی بە خانگی ژنی وتوو

مەلەحی یوسف پاشای میر نالای بەغدا

لەدەولەتی عوسمانیدا قوماندانی لەشکر دەستەلاتی بەسەر کاربەدەستانی حکومەتەوه
هەبوو. ئەوانیش بەبێ لەشکر نەیان دەتوانی کاروباری دەولەت بەرێزەرێوه. لەگەڵ ئەوەشدا،
بەرتیل وەرگرتنیان بە کاریکی پەوا دەزانی. جار جار قوماندانی لەشکر بو بەرھەڵستی
دزی و بەرتیل وەرگرتنی مەنسوران خۆیان دەنواند. شیخ پەزا لەم چەند بەیتە تورکییە

مهدحی یوسف پاشای میر نالای نهکا:

طشت زرینی آلوب باشنه دونیایی دولاش
اتکی سور دیهمز کیمسه سکا آتلو یواش
بارک الله قوماندان فلاتون ته دبیر
اختلاسک اوگنه کیچدی نه آل کسدی نه باش

واتا:

تهشت زهرین بخمره سهر سهرت و دونیا بگه پری
نه سپت تاو ده کهس پیت نالتی سوار نیتواش
بارک الله قوماندانی نه فلاتون ته دبیر
پیشی دزیت گرتوه، نه دهستت پری نه سهر

له مه دحیکی تریدا، یاسی ره وشت پاکی و یلاوکردنه وهی عه دل و نه هیشتنی جور دهکات
ده لیت:

کاشانه، صهبای سرور ایتدی عراقی
دولدر قدحی (میرلوا) عشقنه ساقی
اول (یوسف) شیرین حرکات عشقنه بزده
شیرین ایده لم باده، تلخیله مذاقی

واتا:

عیراقی کرده خانیهی بادهی مهیی سهروور
باده که پرکه، به عشقی میرلوا، ساقی
با نیمهش به عشقی نهو (یوسف) و شیرین ره وشته
به بادهی تلخی تامی ده مان شیرین کهین

رفتار حکیمانه ایله ایلدی پامال
قارنجیه، باصمق سزن اریاب نفاقی
آل ویرسه ایدر گیجه ایله گوندزی بتدیل
وادر اوقدر ردی مظالمه مـراقی
دون جیبی کسان دامن تقوایه صارلش

باشنده صاریق صانکه اولمش شیخ عراقی
هر حبه سی بر قبه قدر سبحه النده
عراده ایلله جنبشه کلمر آن افاقی
ای بخت سیاهم نه اولور بن دخی اولسم
(یعقوب) گبی حضرت (یوسف) له ملاقی
پیغمبر ایکن اولدی تاب آور هجران
بن نیجه تحمل ایدهیم بار فراقی

واتا:

به رهفتاری حکیمان پامالی نه هلی نیفاقی کرد
به بن نهوه پین له میرووله یک بنیت
گدر دس بدات شو و رۆژ ده گۆپته وه
نهونده عراقی هه به بۆ لاردنی چۆر
نهوهی دوتنی گیرفان پر بوو داوین خوا په رستی گرتوه
میزه به سهره وا ده زانی شیخی عیراقه
هه ر دانه کی به قهدهر گومزیک ته سبیحی به دهسته وه
به عه ره بانه ی گه ورهش بچوو کترین قلی نابزوی
نهی به ختی رهم چی ده بیت که منیش بیم
وهک (یعقوب) که له گه ل ه زه تی یوسف به یهک گه یش
که پیغمبر بوو بهرگی ناگری هیجرانی نه گرت
نهی من چۆن بهرگی باری فیراق بگرم؟

بر نامهء تلطیف نوازشله (رضا) یم
اندیشهء بکرن بدل و مهر صدای
باقی اوله قالدقچه جهان عز و شرفله
قالاقچه جهان عز و شرفله اوله باقی
دوغزسه اگر چرخ و فلک خواهش اوزره
زیر وزیر اولسون فلکک طاق و رواقی

واتا:

به نامه‌ی کی دلخوش کرده رازیم
نه‌ندیشه‌ی کج به‌دل و شیرایی و ماره‌ییه
هریزی به عزیز و شهره‌ف تا جیهان ماوه
تاجیهان ماوه بزی به‌عیز و شهره‌ف
نه‌گهر چهرخ و فه‌لک له‌سهر خواهش نه‌سوورپته‌وه
تاق و ره‌واقی فه‌لک زتی و زه‌هر بیت.

شیخ رها و ناظم پاشا

له‌ده‌وری حوکرانی عوسمانیدا، به‌غدا ناوچه‌ی وویلایه‌تی وله‌همان کاتدا ناوچه‌ی
لیوابوو. والی ده‌سته‌لاتی به‌سهر چند لیوایه‌کدا هه‌بوو. بزغونه، عیراق بریتی بوو
له‌وویلایه‌تی به‌صره و به‌غدا و مووصل. کوردستانیش رژیمیکی تایبه‌تی هه‌بوو که‌له
پیشا نه‌یاله‌تی شاره‌زوور و میرنشینی به‌به و له‌پاشان میرنشینییه‌که بریتی بوو له‌لیوای
سوله‌یمانی، خرایه سهر ویلایه‌تی به‌غدا. له‌کاتی هاتنی نه‌حمه‌د ناظم به‌گ، که له پاشا
بووه ناظم پاشا، شیخ رها نه‌م مه‌دحه‌ی به‌شیعریکی فارسی نه‌کات و دۆستایه‌تییه‌کی
قوول ده‌که‌وته نیتوانیان.

گنبدی هست که‌نامش کفل سیمین است
اندرونش همه با آب طلا رنگین است
عشق با‌ساده روخان ازبی سمت است و‌س‌رین
نه‌رخ و‌زلف خم اندرخم و‌چین در‌چین است

واتا:

گومه‌زی هه‌یه ناوی سمت و که‌فه‌لی زیوینه
له‌ناوه‌وی هه‌مرو به‌ ناوی (طلا) په‌نگینه
عشق له‌که‌ل ساده‌روان بز بوور که‌فه‌له
نه‌ک بز پرووزولفی لوول و‌چین له‌سه‌ر‌چینه

آن دروغست که‌من شیفته، خل و خطم
شیخ راهم غرض از‌ساده پرستی این است

ایها الناس چومن رخت به به میخانه بکشید
نه بسجد که درو زاهدک بی دین است

واتا:

نهوه درویه که نه لئی من شیت و شتواوی خهت و خالم
شیخیش هر نم مدهستهی هدی له ساده پهرستی
خه لکینه ئیوهش وهک من پرووی بارخانه تان بکه نه مهیخانه
نهک بۆ مزگهوت که زاهدی بی دینی تیایه.

خود دوصد عیب نهان دارد و اغماض کند
داستانش همه از عیب من مسکین است
میتوانم که کشم کینه ز دشمن لیکن
ای عزیزان چه کنم؟ سینهء من بی کینه است

واتا:

خۆی له خۆی دا دوو صد عهیبی هدی و چاوی ئی نه پۆشن
داستانه کیشی هه موو باسی عهیبی منی هه ژار و بی دهستلاته
نه توانم کینهی دوژمن تهحه محول کهم به لام
براده رینه چی بکه م سینهی من بی کینهیه.

چه غم ار در نظر اهل ریا زشت آید
خلقت من که بچشم همه کس شیرین است
مایه ام گوهر نظم است خریدارش نیست
سالها شد که زخرجی تهیم خرجین است

واتا:

خه م چیه نه گهر نه خلاق و رهوشتی من
له بهر چاوی ریا بازان ناشرین بی که له بهر چاوی هه موو که سیککی تر دا جوانه
سه رمایه ی من گوهه ری شیعه به لام کرباری نییه
ساله ها خورجم خالییه له خه رجی

عارم آید که نویسم به کسی شرح نیاز
جز به (ناظم) که ولی النعم دیرین است

حبذا قبله اریاب هنر (ناظم بیک)
متصرف به شرف چون فلک پروین است

واتا:

شورده بیم لئ دئی نیازی دلی خۆم بۆ کمس بنووسم
تنها بۆ (نازم) نهبن که خاوهرن نهمه تی له میژمه
چاک پیاوێکه (نازم به گی) قیبله ی هونه رمه ندان
تسه روف به شه ره فوه نه کات وهک فه لهک و په روینه

عزم او یافت مگر باد وزان چالاکست
حزم او دید مگر کوه ازان تمکین است
خامه اش گرچه عبارت زیکی شاخ نی است
بلکه در دیده اعدا به اثر زوین است

واتا:

با عهزمی لهو وه رگرتووه بۆیه وا چالاکه
کتیو رهقی له وه وه دیوه بۆیه سه نگین و به و یقاره
قه له می هه رچهند ته له قامیشیکه
له چاوی دوژمنه ، وهک کورته رم تیژ و به رنده یه

پس بود معدلتش مایه ارایش ملک
شهر بغداد چه محتاج به شهر آیین است
خنجر موعظه تا قبضه بدل کار کند
گر چه شمشیر بدست خطبا چوین است

واتا:

نه ونده عه داله تی بووه به مایه ی رازانده وهی ولات
شاری به غدا که ی موحتاجی داب و ده ستوری شارانه ؟
خه نجه ری نامۆزگاری تا مستوره که ی کار له دل نه کا
که رچی شیری دهستی خه تی بیان دارینه .

گر ندانم سخن از نگهت خلقتش گفتم
روز کاریست که بوی نغم مشکین است

ای دبیری که بتحسین منت حاجت نیست
زانکه سر تا قدمش تعبیه از تحسین است

واتا:

نه‌گەر توانای نه‌وهم نه‌بێ باسی نوکەه‌یی خەلقى بکەم
دەمیکە بۆنی هەناسەم وەک بۆنی میسک خۆشە
نە‌ی گەورە‌یین کە پێ‌یستت بە‌وه نییه تارێفی بکەم
چونکە لە ته‌وقی سه‌ریه‌وه تا نووکی پێی هه‌موو چاکه‌یه.

پایه ات بسکه بلند است ز وصف‌ت خجلم
چند بالا بروم مـینگرم پائین است
چمن عمر تو از باد خزان امین باد
تاچمن پر ز گل و یاسمن و نسرين است

واتا:

پایه‌ت نه‌وه‌نده ب‌لنده شه‌رمه‌زارم لە تارێف‌کردنت
هه‌رچه‌ند به‌رز به‌رۆم، نه‌هینم هه‌ر نزمه
چیمه‌نی ته‌مه‌نت دل نیابیت لە بای خه‌زان
تا چیم پر له گۆل و یاسه‌مین و نه‌سرين

تا درین دیر مـسدس بلالْ نجوم
پیکر گنبد فیروزه گهر آکین است
ور بکرکوک فروماند (رضا) پنداری
در حصار یست که دیوار و درش روین است

واتا:

تا نهم دنیا شەش ڕەنگە بە نەستیران کە لە دور نەچن
گومبەتی ئاسمان کە پیرۆزه زەنگە لە گە‌وه‌ر گیراوه
نه‌گەر (ره‌زا) لە کەرکووکدا پە‌که‌که‌وته و ماندووه گومان بکە
لە گە‌مارۆ‌یه‌کایه دور و دیواری مه‌فره‌قه

ناظم بە‌گ کە نهم شیع‌ره‌ی پێ نه‌گا نامه‌یه‌کی سوپاس و عه‌بایه‌کی «وویر»ی به‌ دیاری
بۆ ده‌نیریت، شیخ ره‌زا به‌ شیع‌رتکی تری فارسی سوپاسی نه‌کات و نه‌لێت:

از من بدوست واسطه یهک صبا بس است
 ازوی مرا تعارف یک مرحبا بس است
 گردون غیکشم بطمع چون شتر دراز
 درویشرا زی شم شتر یهک عبا بس است

واتا:

لای من بۆ دوست یهک بای صه بای نامه بهر بهسه
 له دوسته وه بۆ یه کتر ناسین مه رحه بایهک بهسه
 وه کو خوشتر، گهردن بۆ تمعاع درێژ ناگهم
 دهرویش عه بایهکی له مووی خوشتری بهسه.

پشمی کفایت است ز پوشیدنی مرا
 گستردنی بخانهء من بوریا بس است
 ما بنده را بچیز دیگر احتیاج نیست
 این دست خط روانه که کردی بما بس است

واتا:

پۆشاک خورییهک بهسه بۆ من
 به راخستنیش له مالی منا پارچه ههسیری سه و زیاده
 نێمه ی بهنده پتۆستان به هیچی تر نییه
 نهم دهسخته ی بۆت ناردین بهسمانه

وقتی که خواجه از سر شفقت غلامرا
 درنامه یاد کرد همینش عطا بس است
 (ناظم بگم) نواخت فرستاد هدیه ئی
 این افتخار بهر من بینوا بس است

واتا:

کاتێک که گهواره له بهر بهزهیی هاتنه وه خولامی خۆی
 له نامه یهکا یاد بکاته وه، نهم نه ندازه بهخششی بهسه
 نازم بهگ دلی دامه وه، دیارییهکی بۆ ناردم
 نهم شانازییه بۆ منی ههزار بهسه.

یارب بحق آل عباسش نگاه دار
 کین پنج تن شفاعتشان از خدا بس است
 غمگین مشو (رضا) اگر ت مال و جاه نیست
 این خواندنت، نیام امام رضا بس است

واتا:

هم دلی بهندهی داوه تومو، هم دلی بهنده زاده کیشی
 بۆ نهوه لهم دوو بهندهوه نهم دوعای خیره بهسه له باتی یا:
 خواجه: بۆخاتری نالی عبا رایگری (محمد و فاطمه و علی و حسن و حسین)
 چونکه تکای نهم پینج کسه لای خوا بۆ ههر داوانی بهسه
 خهفته بار مهبه (رهزا) نه گهر پاره و پایت نهیی
 تهنه نهمهت بهسه که بهناوی نیمامی رهزاوه بانگت نهکن

نهم دوستایه تیبهی شیخ رهزا و ناظم بهگی موته سه ریف تا دیت قۆلتر ده بیت شیخ رهزا
 لهم ستایشه دا که لهم شیعه فارسییه دا بۆ ناظم بهگی ده نیریت، رهخنه له زیان و تهقدیر
 نه کردنی هونه ر و شیعر و نه دهب ده گریته. گهر دوون وا له هونه ر مه ند نه کات و که چی ههر
 که ری دیت به خهروار که وه هری ده داتی. به لام شیخ رهزا شوکرانه ی نه وه ده کات که خودا،
 له جیاتی مال و ده ولته، به هری نهم قسه شیرینه ی داوه تی. له گه ل سوپاس ناردنی
 سه عاتیک به دیاری، ده لیت:

روزی که خدا خلعتی هستی به بشر داد
 افسوس که روزی نه بمقدار هنر داد
 تا داد معاشی فلکم عمر بسر شد
 وان نیز به صد کشمکش و خون جگر داد

واتا:

روژی که خوا خهلاتی بوونی دا به ناده میزاد
 داخه کم که وا رزق و روژی به گویره ی هونه ر به ههر که سی نه دا
 تا گهر دوون مانگانه یه کی دامن، ته مه نم به سه ر چو
 نه ویشی به سه د کیشمه کیش و خونی جگر دا
 گردون که پشیزی به نر مند فزون دید

هر جا که خری یافت، به خروار گهر داد
دانا به مثل همچو درختیست پرو مند
صد سنگ بسر خورد درختی که ثمر داد

واتا:

گهردوون که پوولی به زیاد نه زانی بز هونه رمه ند
له هرکوئی که ری ببینی به خروار گه وهه ری نه داتی
نموونه ی پیای زانا وهک دارتکی بهردار وایه
ههرداری بهر بدا سه د بهرد نه دری به سه ری

با این همه کم طالعی و تلخ مذاقی
صد شکر که شعرم مزهء قند و شکر داد
تنهانه همن شعر خوش وگفتهء شیرین
المنتة لله که مرا فضل دیگر داد

واتا:

له گهل نه م گشته کهم بهختی ودهم تالییه
سه د سوپاس بز خوا که شیعم تامی شکر نه دا
تنهنا نه م شیعه خوش و قسه شیرینانه م نییه
منه تی خوا نه زانم که گه وهه بییه کی تریشی داومه تی

این هم کرم اوست وگرنه متصرف
از بهر چه نادیده مرا ساعت زر داد
ناظم بگ دانا، که خداوند توانا
اورا نه همین میمنت و شوکت و فرداد

واتا:

نهمهش ههروا بهخششی نهوه، نه گینا موته سه پرف
له بهرچی له نه دیتوو سه عاتی زه ری دا به من؟
نازم به گی دانا که خواوهندی توانا
هه ر تنهنا نه م بهر هکت و فه ر و شهوکه تهی نه داوه تی

ادراک فلاطون و جوامردی حاتم،

مرادنکی حیدر و انصاف عمر داد
دلخواه ازان گشت که از نگهت خلقتش
در نافه آهوی خطا مشک تترداد

واتا:

تیگه‌بشتنی نه‌فلاتوون و به‌خشنده‌یی حاتم و
مردایه‌تیی جهیده‌ر و دادپه‌روه‌ریی عومه‌ری داوه‌تی
له‌به‌ر نه‌وه دلی خو‌شه که له نوک‌ه‌یی ره‌وشتی
له ناوکی ناسکی خه‌تا مسکی ته‌تار نه‌دا

عزمش جبل قاف تواند بفلک برد
قدرش صفت آب تواند بحجر داد
در بزم چوشد حاصل و کانرا همه بخشید
در رزم چوشد خون یلاترا به‌در داد

واتا:

عزمی نه‌توانی کتوی قاف بگه‌یه‌نیته ناسمان
قه‌در و حورمه‌تی نه‌توانی به‌رد بتو‌نیته‌وه و بی‌کا به ناو
که چووه ناو به‌زموه هه‌رچی بووه و هه‌رچی هه‌یه گشتی نه‌به‌خشی
که چووه مه‌یدانی شه‌روه خوتنی قارمانان نه‌دا به ناوا
در یوزه انوار تو‌است مهر جهان گیر
از رای منیرت که خجالت بقمر داد
مهر و غضبت را پی پاداش بدونیک
از روز ازل فاعل مطلق دو اثر داد

واتا:

رۆژی دنیا گره‌وه سواتی رۆشنایی له بیرو‌رای رۆی رۆشنکه‌روه‌ی تو نه‌کا
که شه‌رمه‌زاری به‌سه‌ر مانگا هیتاوه
خو‌شه‌ویستی و رقی تو بۆ پاداش دانه‌وه‌ی چاکه و خراپه
هه‌ر له رۆژی سه‌ره‌تاوه خواوه‌ند که هه‌موو شتی هه‌ر خۆی نه‌یکا دوو کاری پێداون
این را عمل رفعه و، آنرا عمل جر

آرایش احکام بدین رفعه و جر داد
از عمر گران مایه خود بهره نبیند
بد گوی تراهم که بگوی تو گذر داد

واتا:

کاری بهرز کرد نهوهی داوه به خوشه ویستیت کاری را کیشانی داوه به رقت
(واته نهوهی بهر خوشه ویستیت بکهوئی پایهی بهرز نه بیتتهوه و نهوهی بهر رقت بکهوئی
پانه کیشری)

نهوهی که خراهی توی نهوئی و به کولانی تودا گوزهر نهکا
بههره له تمهه نی بهدبه ختی خوی نابین

آن به که دعایت کنم و هرزه نگویم
کین هرزه دورایی (برضا) سخت ضرر داد
یارب به جهان باد ترا هرچه مرادست
یارب زدرت باد بدر هرچه کدر داد

واتا:

چاکتر نهویه زیاده گویی نهکم و دوعای خیرت بۆ بکم
چونکه زیاده گویی زبانی زوری به (رهزا) گه یاندوه
خوایه تۆ هدرچیت مه بهسته له دنیا دا بۆت بیتتهدی
خوایه هدرکس نارهتیت پین نهگه پهنی له دهرگات وده دهرکهوئی

لهم شیعره فارسییه دا، شیخ رهزا، خوی به حکیم داده نیت، ده زانیت ستایشی بۆ کین
دهکات و له عندهت له کتی، و ریز له کتی ده گرت و په لار له کتی دهو شینیت و له نه نجامدا
مه دخی ناظم بهگی موته سه ریف دهکات و ده لیت:

بکار آرد حکیم ————— صلحت بین
گهی داروی تلخ و گاه شیرین
بحروران نباید انگبین داد
نسازد با مزاج گرم تسخین
میاور شربت گلقد و بادام
که داروی جعل بشکست و سرگین

پی صفرا مزاجان گرچه زهرابت
بود (عين الشفا) حب السلاطين

واتا:

پزشکی مصلحت بین
جاری دهرمانی تال ددها و جاری شیرین
نابین ههنگوین بدری به نادار
گهرم کردن لهگهل میزاجی گهرم ناگونجی
شهریه تی گولاوو شهکرو بادام مههینه
چونکه دهرمانی قاتونچه پشقل و ریخی ولاخه
بو سهفرا میزاجان هه رچه نی ژاره
دهبینه مایه ی چاکیبیان (حب سه لایتن)

چو بینی خون فاسد در دماغش
فرو برد در قفایش نشترکین
زخیل شاعران من هم حکیم
گهی گویم هجاو گاه تحسین
همی گویم نکویانرا ستایش
همی خواهم بدانرا لعن و نفرین
بکام دوستان ریزم تبر زد
زنم برفرق بدخواهان تبرزین

واتا:

نه گهر خوتنی پیست له دماغی داوی
نهشته ری رهق به ملیا به رهو خوار بیتنه
له ناو خیتلی شاعیراندا منیش هه حکیم
جاری هه جو نه کهم و جاری تاریف
نه وهی تاریف نه کراوه تاریفی نه کهم
بو خراپانیش له عنهت و نه فره تم دهوی
شه کری که لله به ناره زووی دوستان دهوهریم
تهوهرزینیش نه دهم به که لله ی به دخوا هانا

کرمیانرا دهانم گوزهء شهد
 لشمیانرا زبانم تیغ روبین
 معاذ الله زبان آتشیمن
 (جعلناها رجوما للشیاطین)
 ستایش راست ناظم بگ سزاوار
 نظام ملک وملت (ناصر دین)
 جهان محتاج رایش زانکه دارد
 دل روشن تر از جام جهان بین

و ا تا :

دهمم گوزهی پر له هه نگوینه بۆ چاکان
 زیانیشم تیغی بۆلایینه بۆ نامهردان
 پهنا به خوا له زبانی ناگرینم
 (جعلناها رجوما للشیاطین)

تاریف کردن لایقی ناظم به گه مایه ی رتک و پیکتی ولات و لایه نگیری گه ل و نایین
 دنیا پیوستی به بیرو پای نهوه چونکه دلی له جامی جیهان روشنتره
 بیا روزی تماشا کن سواریش
 بدوش اشقر اندر خانه زین

و ا تا :

رۆژێ وهره تهماشای سواری بکه
 به سهر زینی ماینه شتییهوه

گرفت آوازهء عدلش جهانرا
 ز (مـررز روم) تا دروازهء چین
 چوبانگ سـازمی آید بگوشش
 برزم اندر خـشروش نای زرین
 کند بر فرق محتاجان گهریاش
 زابر رحمت از بالا به پایین
 نگهبان سریر شهر یاران

بلی شهرانگهبان است فرزین

واتا:

ناویانگی دادپهروهی جیهانی گرتووه ته وه

له سنووری رۆمه وه تا دهروازهی چین

کاتن که هاواری (ساز) دیتته بهر گوئ

له مهیدانی جهنگا له هاتنه خروشی نایی زترینه دا

گه وه هر به سه ر سه ری هه زاران بلا و نه کاته وه

له هه وری رهحه ته وه له سه ره وه تا خوار

پاسه وانی تهختی پادشاهانه

راسته (فرزین) پاسه وانی (شاه) ه

عروسی بکر فکرم را بخواهد

شبی در برکشد تا داد کابین

ازین مدحم غرض خوشنودی اوست

بود آری دعا از بهر آمین

اگر خواهی بچشم خویش بینی

روان بریاد صرصر کوه تمکین

خداوندا بحق نور طه

خداوندا بجاه ال یاسین

بتابید کوکب جاه وجلالش

بعالم تا بتابید ماه و پروین

واتا:

بووکی (بکری) بیرمی نهوئ

شوئ بیگرته باوهش تا ماره بییه که ی بدا

مه بهست له م مدحم خوشنودیی نه وه

به لن بیته بز نه و نامین

نه گه نه توانی به چاوی خۆت ببینی

چۆن کیتی قده ر و وبقار به کۆلی بای سه ره ره وه نه روا

خودایا بز خاتری نوری پیغه مبه ر

خودایه بۆ خاتری پایهی نالی یاسین
نەستیرەى شان و شکۆى پدەرەوشیتەو
لە جیهانا تا مانگ و نەستیرەى ھەوتەوانە نەدرەوشیتەو.

مەلاحی گۆل وەزیری چایچی

گۆل وەزیر، کوردێکی فەیلی دەبێت. لە بەغدا، لە گەڕەکی مەیدان چایخانەکەى جینگای
کۆبوونەوێ شاعیر و نەدیبان بوو. شێخ رەزا لەم شیعەرە تورکییەدا، باسی جۆمەردیی
نەکات کە چۆن لە پۆزى بێرەوهرى ھاتنە سەر تەختى سولتان، چای بە بەلاش گێراوێ
ناھەنگیتکی پێک خستوو.

گل وزیرک مجمع خویان اولان چایخانەسى
جوهر روح روان در جرعه و پیمانهسى
قوردیغی کورسیلر اوزره خوب و رویان عراق
آل یناقلر ھریری یاقوت و مرجان دانەسى

بویله بزم دلفریبی گورسه شێخ خانقاه
مانع اولمز رقصنه واعظلرک افسانەسى
پادشاهک جاننه برینده سیدر (گل وزیر)
ایستەمز الا (رضا) ى حضرت شاهانەسى
آقچەلر صرف ابتدى شهر آیین ایچون رۆز جلوس
یوق ایکن بر آقچە بیت المالدن ماھانەسى
چای ایچون بیکلرجه اجرت ویرمیان آدملره
منت ایتمز، افرین طبع جوافردانەسى
ایسترسه ایلر ستایش ایسترسه ایلر ھجا
لا ابالیدر (رضا) نک مشرب رندانەسى

واتا:

چایخانەى گۆل وەزیر کە جینگای کۆبوونەوێ جوانانە

جدهوهری روحی رهوانه قوم لیدان و پهمانهی
لهسەر نهو کورسییانه که دایناوه پروو جوانانی عیراق
روومەت ئالان هەر یه که وهک دانهی یاقوت و مهرجان

نهگەر شیخی خانهقا ئەم دل خەلەتینهی ئیمه ببینی
وهعز و نهفسانهی واعیزان نابیتە مانیع بۆ سه‌های
بۆ گیانی پادشاه بهندهیه که (گول وهزیر)
نایه‌ویت، ته‌نها (ره‌زا)ی شاهانهی نه‌بیت.

ناقچه‌یه‌کی زۆری خەرچ کرد بۆ ناهه‌نگی رۆژی (جلوس)
له کاتی‌کدا یه‌ک ناقچه‌ی مانگانه‌ی له خه‌زینه‌وه نییه
بۆ هه‌زاران که‌س که پاره‌ی چاییان نه‌داوه
منه‌ت ناگات، نافه‌رین بۆ طه‌بع جوائه‌ردی
بیه‌ویت مه‌دح ئەکا و بیه‌ویت هه‌جو ئەکا
بێ باکه مه‌شره‌بی زیره‌کی (ره‌زا).

شیخ ره‌زا و موختی زه‌هاوی

موختی زه‌هاوی.. مه‌لا و دانای کورد، محهمەد فه‌یضی کۆری مه‌لا نه‌حمه‌دی کۆری
حه‌سه‌ن به‌گی کۆری رۆسته‌م به‌گی کۆری که‌یخه‌سره‌و به‌گی کۆری بابا سوله‌یمانه، که باپیره
گه‌وره‌ی میرانی به‌به‌یه. له سالی ۱۳۰۸ له شاری سوله‌یمانیی کوردستانی خواروو
هاتوه‌ته‌ دونه‌یاوه. باوکی له میرانی به‌به‌ و دایکی خه‌لقی زه‌هاوی کوردستانی رۆژه‌ه‌لاته.
له‌به‌رئه‌وه‌ی له زه‌هاودا ژیاوه، نازناوی زه‌هاوی وه‌رگرتوه‌وه. له ته‌مه‌نیکی درێژ نزیکه‌ی
سه‌د سال، هه‌شتا سالی به‌ مه‌لایی و مامۆستایی و له‌مه ۳۸ سالی موختیی به‌غدا بووه.
خوێندنی زانستی ئیسلامیی له‌لای مامۆستای دانا شیخ ماری نویدی و زانستی به‌یان
و به‌لاغه‌ی له‌لای شیخ عه‌بدوللای خه‌ریانی له هه‌له‌بجه و له‌پاشان زانستی حیکمه‌ت و
فه‌لسه‌فه و ریازیاتی له‌لای شیخ محهمەد قه‌سیم مه‌ردوخ‌ی له سنه و له‌پاشان ده‌چینه
سابلاخ (مه‌هاباد) له‌لای مه‌لای دانا محهمەد ئیبنو ربه‌سول کو‌تایی به‌ خوێندن دێنیت.

موفتی محەمەد فەییضی زەهاوی، بە زویانی کوردی و عەرەبی شیعی و توو بە ئوونە،
لە شیعیکی کوردیدا دەلیت:

وتم، لە بەغداد ژن هینا
هەم لەم بەری هەم لەو بەری
بۆ نۆبەیان بە حوکمی دین
هەم لەم بەری هەم لەو بەری
تا بە تەقازای جەمالیان
هەم لەم بەری هەم لەو بەری
دەولەمەندیشتن تاکە مال
هەم لەم بەری هەم لەو بەری

نەم شیعی زەهاوی کە لەژمارە (٥٠) سالی ١٩٩٢ی گۆڤاری ڕەنگین
بلاوکرایووە، بوو هۆی کێشه و بەره لە نیتوان نووسەراندایا شیخ ڕەزا کە دەلیت:

مالتی موفتی لەم بەره، مەعلوومە قاضیش لەو بەره
من فەقیهێرم کئی دەزانێ لەم بەرم یا لەو بەرم

نایا موفتی لە شیخ ڕەزای قۆستوووەتووە یان شیخ ڕەزا لەو. ئەوێ زانراوە، شیعیکانی
شیخ ڕەزا لە هەر شارێک و تووێتی کەوتوووە سەر زویانی دانیشتوانی ئەو شارە.
نەم شیعی شیخ ڕەزا زۆر دەمیەک بوو بەسەر زویانی کەرکووکیانەو بوو کە بە
موفتی کەرکووک دەرویش ئەفەندی و قاضی کەرکووک و توو.

موفتی زەهاوی لە شیعیکی عەرەبیدا کە بۆ سەرخۆشی کردن لە مامۆستا مەلا
عەبدوللا خدری بە بۆنە کۆچی دوایی مەلا سولهیمانی خدری باوکی ناردووێتی ئەلیت.

ألا انما الدنيا سجيتهما الغدر
فليس لغرور بزخرفها عذر
فظاهرها ودّ وباطنها قلى
وادبارها خير واقبالها شر
ورغبتها غي ورهبتها هوى
وطالبها عبد وهاربها حر

وعزتها ذلّ وفرحتها أسي
وصحتها سقم وثرورها فقر

شیخ رەزا لەو سالانەی کە لە بەغدا ژیاوە، لە سەرەتاوە دۆستایەتی لەگەڵ موفتی
زەهاویدا پەیدا کردووە. کە باسی زیرەکیی موفتی ئەکات ئەلئیت:

مومکن نییه ئیدراکی حەقائیق بە تەواوی
مومکن نییه ئیدراکی ئەکا زیهنی زەهاوی

هەرwa لە بەیتێکی تردا دەلئیت کە گیتی هیشتا یەکتێکی تری وەکو زەهاوی نەهێناوە.

ئەو مادەری گیتی تو هەتا ایستە نەزاوی
زاتێکی وەکو فەیزی ئەفەندیی زەهاوی

چونکە موفتی لە فەلسەفە و مەنطق زۆر شارەزا بوو. بەلام لە دواییدا دژایەتییەکی
قوول نەکەوتە نێوانیان و بەچارا زویان، کوردی و تورکی و فارسی و عەرەبی هەجوی
موفتی و جەمیل صدقی کوپی ئەکات.

ئەگەر لە بن و بنچینەئەو ناکۆکییە قوول ببینەو، تەنها لەم شیعەرە تورکییەدا شیخ
رەزا تروسکە یەک لە هۆی ئەو ناکۆکییەمان بۆ دەرنەخات کە ئەلئیت:

گرچه علمندن طولایی موفتی بغداد ایش
زوجهسی کرخانەلردن چقمە برگواد ایش
قاتل عبد العزیز خان، مدحت ایله متفق
فکرینه خدمت ایدوب خاتنلره امداد ایش

واتا:

هەرچەندە لەبەر دانایی موفتی بەغدا بوو
ژنەکی لە کارخانە دەرچوو، گەوا دێک بوو
لەگەڵ (مەدحەت) کوشتیاری عەبدولعەزیز خان، هاوێڕ
خدمەتی بیری دەکا و یارمەتی خانیان بوو

لەمەدا دەرنەکەوتت کە موفتی رۆشنبیریکی عەسری و پێوەندی لەگەڵ رۆشنبیرە
عیلمانییەکانی تورک پەیدا کردبوو، کە شیخ رەزا هەر چەندە ئەویش کەوتبوو تەقەووە لە
سولتانی عوسمانی و کاربەدەستانی، بەلام پێتیکی زۆری، لە نێتەحادییەکانیش بوو،

چونکه له حوكمى قورنان و نايين دوور دهكه وتنه وه.

يه كيتك له زاناکانى عه ره بى نهو سهرده مهى به غدا، (مهحمود شوكرى نالوسى) كه
حه ساده تى به موفتى ده برد ده ليت:

«أما علمه، فقد كان له بعض الامام بمنطق اليونان وحكمتهم التي هي من الخرافات
ومحض الهذيان. وتقلده للاقتناء أتى لما يريد الله من خراب العالم وانذاراً بقرب
الساعة، حيث انه ورد، ان من علاقاته، ان تتوسد الأمور الى غير اهلها».

هه روا ده ليت:

«انه كان متفقاً مع مدحت پاشا الذي تسبب لقتل امير المؤمنين عبدالعزيز خان، انه
كان يخدم فكره ويعين الخائنين لدينهم ودولتهم، كما لا يخفى على من عاشره واطلع
على سوء احواله، فقد كان من عاداته المعلومة موافقة الحكام على غيهم وضلاتهم،
يحسن منكرهم ويزين باطلهم ويسبب ذلك فتمكنوا من تنفيذ اهوائهم ونيل شهواتهم.
لذلك عتب بعض السلف على من كان يحضر مجلس امراء الحكومة ورؤساء الدولة
بما لامجال لذكره»

(ناميلكه يه كى دهس نووس نالوسى - كتيخانه ي موزه ي به غدا)

لهم به لگانه دا بزمان ده رده كه ویت كه موفتى زه هاوى شاره زایى له فه لسه فه و مه نطيق و
حيكه تى يونان هه بوو كه توندره وه كانى ئيسلام، فه لسه فه به (هرطقه) داده نين. هه دوو
دلى يهك بهرام بهر دروست كردن و بوونى نه زه لیبى كائنات هه رطقه يه، چونكه به
پيچه وانه ي ئيمامى موته قى ئيسلامه. هه له بهر نه م بيره توندانه، له كاتى خويدا، نهو
فيله سو فهى كه بنه رته ي فه لسه فه ي عه ره بى ئيسلامى دانا، كه (محمدهد كورى طورخان
كورى نوزلغ) فارابى بوو، له به غدا ده ريان به راند و چوه حه له ب و خوى دا به پالى
سه يفوده وه - نه له مدانى.

نهم بيره كراوه ي موفتى زه هاوى واى لى كردوه كه له بيروباوه ردا له رۆشن بيرانى
ده وله تى عوسمانى نهك له گه ل سولتاني كونه پهرستى نوتوقراتى، كه ناوى «امير
المؤمنين» ي له خو نابوو، نزىك بيت. چونكه ناييندارانى نهو سهرده مهى ئيمپراتوريه تى
عوسمانى سولتانيان به پاريزه رى ولاتى ئيسلام و نايينى ئيسلام داده نا. مه دحه ت
پاشايش يه كيتك بوو له رۆشن بيرانى ئيتحاد و ته رقه ي كه بۆ رووخاندنى رېژيمى ده ره به گى
عوسمانى تيده كو شان. شتيخ ره زاو شتيخى نالوسى هه ر هاو كاريه ك له گه ل نهو جوړه

پیاوانه‌یان به خائینی نیسلام داده‌ناو هه‌موو جوړه قسه و بالۆره‌یان بۆ دروست ده‌کرد. ده‌بیت ئه‌وه‌ش بزانی نیت‌حادییه‌کانیش بۆ پاراستنی ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی سیاسه‌تیکه‌ی ره‌گه‌ز په‌رستی توندیان به‌رامبه‌ر میله‌تانی غه‌یره‌ تورک به‌کارده‌هینا که له‌گه‌ل ئامانجی ئه‌وان نه‌ده‌گونجا.

پرۆفیسور ا. ف. میلر ده‌لێت:

«نیت‌حادییه‌کان له‌ بیرى یه‌کیه‌تی عوسمانیدا مه‌به‌ستیان ئه‌وه‌ بوو که هه‌موو میله‌تانی تریش بکه‌نه‌ تورک»

شیخ په‌زایش له‌ سه‌ره‌تای ژبانی سیاسیدا، له‌سه‌ر هه‌مان باوه‌ری دژی هاوکاری کردن له‌گه‌ل نیت‌حادییه‌کان بوو. به‌لام بارودۆخی ده‌وله‌تی عوسمانی تا ده‌هات ئالۆزتر ده‌بوو، نه‌ سولتان و نه‌یش نیت‌حادییه‌کان چاره‌سه‌ری ئه‌و گه‌روگرفتانه‌یان پێ نه‌ده‌کرا. یاسای بنه‌ره‌تی، هه‌رچنده‌ زۆریه‌ی ده‌ستله‌اتی سولتانی دایه‌ ده‌ستی نیت‌حادییه‌کان، به‌لام هه‌چی له‌ ژبانی میله‌تانی ژێر ده‌ستی تورکی نه‌گۆزی. وه‌کو له‌ پێشه‌وه‌ وتمان، شیخ په‌زایش هه‌ستی به‌مه‌ ده‌کرد به‌لام وای ده‌زانی گه‌رانه‌وه‌ بۆ حوکمی قورئان ته‌نها پێگایه‌که‌ بۆ چاره‌سه‌رکردنی گه‌روگرفتی میله‌تانی ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی، وه‌کو ده‌لێت:

بیچاره‌ عدالت که ییقلمشدی بناسی
 بردن ایچه‌ سیچدی بو قانون اساسی
 قانونی الهی وار ایکن یعنی شریعت
 قانون ه‌دیاندەر چه‌ سیاسی چه‌ اساسی

واتا:

عه‌داله‌تی بیچاره‌ که‌بینای پروخوا بوو
 به‌یه‌کجاری گووی تیکرد قانونی نه‌سازی
 قانونی خودایی هه‌بیت، یانی شریعت
 قانون ورتنه‌یه‌، سیاسی بیت یا نه‌سازی

هه‌ر له‌گه‌ل په‌ره‌سه‌ندنی بیرى نه‌ژاده‌پرستانى تورک، بیروباوه‌ری نه‌ژادی میله‌تانی تریش سه‌ری به‌رزکردبووه‌وه. ئیتر نه‌ زه‌بر و زۆری سولتان، که شیخی ئالووسی به‌«امیر المؤمنین» ناوی ده‌بات و نه‌یش کوشتن و به‌رنی نیت‌حادییه‌کان، که موفتی زه‌هاوی و

جه میلی کوری هاوکاریان له گه له ده کردن، چاره ی گیروگرفتی ولاتی نه ده کرد. هر له سوچه ده بیت ته ماشای هه جوهرکانی شیخ رها و قسه هه لبه سته کانن شیخی نالووسی بهرامبهر موفتی زه هاوی بکرتت. موفتی زه هاویش زیره ک بوو ده یزانی چۆن خۆی بیارزیتت. هه تا ده یگیرنه وه که رۆژتیک موفتی زه هاوی و مه محمود شوکری نالووسی له سه ر ته ختیک دانیشتون و سه رینتیک له نیوانیاندا ده بیت.

نالووسی شه ر ده فروشیتته زه هاوی و ده لیتت: «مالفرق بینک و بین الحمار؟».

زه هاوی گورج وهلامی ده داته وه و ده لیتت: «هذه الوساده» یانی که ره که تۆی! موفتی خۆی و جه میلی صدقی کوری نه دیب و شاعیر بوون. به لام تا کو نیتستا له تنها به یتیک به ولاوه که جه میل صدقی زه هاوی وهلامی شیخ ره زای داوه ته وه هیچی ترمان دهس نه که وتوه. جه میل صدقی ده لیتت:

هجانا الرضا من غیر داع له جونا

کذاک کلاب الحی بالطبع تنبیح

که و ابو، ناکۆکی له نیوان شیخ رها و موفتی زه هاوی و جه میلی کوری، که نه وه هموو هه جوهر توند و تیژانه یانی کردوه، له سه ر دژایه تی بیروباوه ری سیاسی بووه. شیخی نالوو سیش پیتی ناخوش بوو له شاریکی وه کو به غدا مه لایه کی کوردی وه کو موفتی زه هاوی ۳۸ سال موفتی بیت که هیچ گومانی تیدا نییه خۆی به پرکه ره وه ی نه و جیگایه ده زانی و شیخ ره زایشی هان داوه دژی موفتی.

هه جوهرکانن شیخ رها دژی موفتی زه هاوی

شیخ رها به کوردی و تورکی و فارسی و عه ره بی هه جوی موفتی زه هاوی و فامیلیای کردوه. له به یتیک کوردیدا نه لیتت:

حه یزی کوزی حیز و دزی فه یروزه گوواوی

مه عجوونی خه نه و وه سمه یه بۆ ریشی زه هاوی

له شیعرتکی فارسیدا به جه میل صدقی زه هاوی ده لیتت:

نشوید گر درامیزد باب دجله جیحونرا

ز شهوت دامن آلوده فیروزه خاتونرا

توانی یافت چون گردش کنی در کوچه ، فرجش
عمود سام و رخس رستم و گرز فریدونرا

واتا:

نه‌گهر ناوی دیجله تیکه‌لی ناوی جه‌یحون بکه‌یت
داوینی پیس و نالوده‌ی فه‌یروزه خانم دانا‌شوری
نه‌گهر به کوچه و کولانی قوزیا بکه‌پتی
ستونه‌ک‌ی سام و ره‌خشه‌ک‌ی ر‌وسته‌م و گورزه‌ک‌ی فه‌ره‌یلدون نه‌د‌وزیته‌وه.

جماع مفت اگر خواهی برو در خانه ، مفتی
که آنجا قدر یک جو نیست صد خرمن کس و کونرا
ز خردل دانه ، کمتر نماید گر دراندازی
بسورخ فراخ خواهرش دریا و هامونرا

واتا:

نه‌گهر گانی به‌لاشت نه‌وی بر‌ژ مالی مفتی
له‌وی س‌د خ‌رمان قوز و قنگ ق‌د‌ری یک ده‌نکه جوی نییه
نه‌گهر ده‌شت و ده‌ریا به‌خ‌یه‌ته کونی قوزی خوش‌کیه‌وه
له‌ده‌نکه خ‌ه‌رت‌له‌یک که‌م‌تر نه‌نو‌ت‌ن‌ن

میان هردو ران خواهرانش جنگلستان‌یست
که انجا خفته بینی صد هزاران خرس و میمونرا
شکاف زیر، ناف خاتم فیروزه‌را نازم،
که در زیر نگین دارد تمام ربع مسکونرا

واتا:

له‌نیوان ه‌ردو رانی خوش‌که‌کانیا دارستان‌یکه
ه‌زاران ورج و مه‌یوونی تیا نو‌ست‌و ده‌بینی
شانازی به درزی ژیر ناوکی نه‌م‌رو‌ست‌یله‌ک‌ی فه‌یروزه (پیروزه) خانه‌وه بکه‌م
که‌ته‌واوی چواریه‌کی خ‌لک تیدا ژیاوی ت‌ژی زه‌وی له ژیر نق‌یمه‌ک‌ی خ‌ویا را‌گرت‌وه
سه‌چندان س‌پاه روس لوطی در عقب دارد
اگر خواهد باسانی بگیرد ملک (جاپونرا)

بشاخ (کرکدن) تسکین نیاید خارشى کونش
 چه خواهد کرد کیرم جمیل پشت و مابونرا
 اگر هریکی زان لوطیان یک پاره‌بستانند
 باندک مدتی جمع آورند صد گنج قارونرا

واتا:

سئ نه‌وندهی له‌شکری ڤووس گانکه‌ری به دواوه‌یه
 نه‌گه‌ر ناره‌زووی لئ بئ ولاتی ژاپۆن به ناسانی نه‌گرئ
 چزووی قنگی به شاخی که‌رگه‌ده‌نگ ناشکئ
 نئتر کئتری من چی نه‌توانئ بکا بۆ جه‌میلی ڤوشت و قنگه‌ره؟
 نه‌گه‌ر له هه‌رکام له‌و گانکه‌رانه یه‌کئ پاره‌بئ وه‌ریگرن
 له‌ماوه‌یه‌کی که‌ما سه‌د گه‌نجی قاروون کۆنه‌که‌نه‌وه

له جنتیوکی تریدا به شاعیر جه‌میل صدقی، له چوار به‌یتی فارسیدا ده‌لئیت:

زدم به کون (جمیل ابن مفتی بغداد)
 کشید گوزی و گفتم ڤروح ابن زیاد
 کشید گوز دیگر چون فرو کشیدم از او
 ازان مزید تعفن یزیدم آمد یاد

واتا:

کو‌تامة قنگی جه‌میلی کو‌ری مفتیی به‌غدا
 بایه‌کی لئ به‌ڤوو، وتم: به‌ڤوخی نیینو زیاد
 که لئیم ده‌رکیشایه‌وه، بایه‌کی تری لئ به‌ڤوو
 له‌وه گشته بۆگه‌نییه‌وه یه‌زیدم هاته‌وه یاد

له شیرتکی عه‌ره‌بیشدا ده‌لئیت:

قبیل الموت قال ابو جمیل
 لزوجه اصبري صبراً جمیلاً
 فلم تصبر علی الفحشاء يوماً
 وقد جعلت سبیلها سبیلًا

وله شیعریکی فارسیدا بهرامبر به زه‌هاوی زاده که قائم مه‌قام بووه ده‌لّیت:

(زه‌هاوی زاده) گرچه قائمقام است

خدای ما عزیز و ذو انتقام است

واتا:

هر چند زه‌هاوی زاده قائمقامه

خوای نیمه‌ش (عزیز ذو انتقام)ه

له جنتیویکی تری به جمیل زه‌هاوی له به‌یتیکی فارسیدا ده‌لّیت:

مرا هست کیری چ و بازوی پیل

بکونی ساده رخان و جمیل

واتا:

کیریکم هه‌یه وه‌کوو قو‌لی فیل

به قنکی لووسان، به قنکی جه‌میل

هه‌روا له جنتیویکی تریدا به تورکی ده‌لّیت:

سورمه‌دان مادرک سیکدن یش ملیونجه میل

کیم بیلور سن هانگی کلبک یاوروسی سن ای (جمیل)

واتا:

کلدانی دایکت له کیر ملیون میلی پتدا چووه

کئی نه‌زانیت تو به‌چکه‌ی کام سه‌گیت نه‌ی جه‌میل

خانم فیروزه خانم حالی اوزره قالماش

صانکی بر اسکی بنادر خانه، در خورده فیل

له شیعریکی عه‌ره‌بیدا به جه‌میل صدقی زه‌هاوی به پیتنج خسته‌یه‌کی شیعریکی

پیشووی ده‌لّیت:

یا جمیلاً ماله عرض ولا فعل جمیل

انت من ماء الزنا انزلت جیلاً بعد جیل

حسبنا قول (الرضا) ان قلت فأتوا بالدلیل

سورمدان مادرن سیکدن یش ملیونجه میل

کیم بلور سن هانگی کلبک یا وروسیسک ای جمیل

ههروا له شیعرتکی تری عه ره بیدا ده لیت:

لیس شعری مثل: یا ارض ابلعی
معجز لکنه سحر حلال
بنت فکر مالها من خاطب
لا لیفقد الحسن بل قحط الرجال

له شیعرتکی تورکیدا به جه میل صدقی زه هاوی ده لیت:

جمیلک یاشی قاچدر، جدی کیمدر، کیم بلور آدنی؟
اشک بیطار لرندن صور ملی تاریخ میلادی
وطندن ایلمـشـلـر بر طاقم جنگانه لر هجرت
کلوب بغداده بریاد ایتدیلر ناموسی بغدادی

واتا:

تەمەنی جەمیل چەندە، باپیری کتیه، کتی ناوی نه زانی؟
له بهیطاری کهر ده بی پیرسن میژووی له دایک بوونی
له نیشتمان، دهسته یه کی جنگانه، کۆچیان کردووه
هاتنه به غدا، ناموسی به غدا یان به ریاد کرد

اگر پشت ایسه تعییب ایتمه تاثیر نسبنددر
طبیعی پشت اولور ابناء پشتک آل اولادی

واتا:

نه گەر پوشت بێ به شوووه یی مه زانه تهئسیری نه سه به
بێ گومان پوشت نه بێ نه ولادی پوشت که سوکاری

ههروا له به ییتکی تری تورکیدا ده لیت:

قزلری فاحشه در، بچه لری کونداده
سیکن ویر هرکمی بولدنسه زهاوی زاده

واتا:

کچه کانیان قهچهن و منداله کانیان قووندهر

کثرت بده هه‌رکه‌سێکت دی له زه‌هاوی زاده

شیخ ره‌زا له شیعرێکی عه‌ره‌بێشدا به‌ جه‌میل ده‌لێت:

قال الرضا لجميل، حين قال له:
يا شيخ هل لك من ميل الى دبري؟
ايري تقوس واسترخت مفاصله
مثل العجوز حناها شدة الكبر
يقوم حيناً يريد البول منحنيًا
كأنه قوس نذاف بلا وتر
ولا يقوم اذا نبهته سحرا
اذا تقوم ايور الناس في السحر
يبكي جميل بعد خيبته
يقول: وا اسفا لم احظ بالذكر
ثم انثنى عنه يهجوّه ويشتمه
والدف للطرق للنجم في الصفر

له‌م شیعره‌ تورکییه‌ی شیخ ره‌زا ده‌رده‌که‌وێت که مه‌حموود شوکری نالووسی توانوویه‌تی
سوود له شیخ ره‌زا وه‌رگرت دژی موفتی زه‌هاوی که ده‌لێت:

عراقک خاندن اقدسیدر (آل آلوسی)
زه‌هاوی زاده جمیلک بوزقتر عرض و ناموسی

واتا:

نالی نالوسی خانه‌دانی پیروزی عیراقه
عیرزو نامووسی جه‌میلی زه‌هاوی زاده شه‌له‌قاوه

شیخ ره‌زا به‌رامبه‌ر عیراق چی ده‌لێت؟

شیخ ره‌زا خۆشه‌وێستی خۆی به‌رامبه‌ر عیراق له دوا به‌یته‌کانی شیعی «اهل عراق» دا
ده‌رده‌برێت که ده‌لێت:

بو عراقک طو پراغنده صو گبی آلتون آقار
صو کنارنده صوسز خلقه صویی اولمش یصاق

واتا:

له خاکی نهم عیراقه، وهکو ناو زتیر پی دهکات
بهلام نهو تینوویانهی له لیتواری ناودان ناویان لی قهدهغه کراوه.

بهلام لهو بارهیهوه خهلقی عیراق تاوانبار دهکات که یهک له دژی یهکترن و پهنجیان
بهبادا دهروات چونکه گوئی به قسهی حق نادهن و پروا به قسهی هیچو پوچ دهکهن. لهم
شیهرانهدا دهلیت:

معتدل گیتمز ههواسی که صاووقدر که صیجاق
ناموافقتر و مزاجی اهلنه بکزر عراق
بو عراقک خلقنی (حجاج) اصلاح ایتمدی
هر طرفدک ملتک قانک ایدردی انهراق
حق تعالی تقسیم ایتمشدر نفاقی اون یره
طقوزک ویرمش عراقک اهلنه بالاتفاق
گیجه گوندوز چالشر کسبنده بولماز ازدیاد
کیسهسی بۆش، قارنی آج، باشی آجیق، یالین ایاق
مختلف آب وهواسی دهردی چوقدر رزقی آز
راحت ایسترسک اگر، خاکی عیراقدک اول اوزاق
زنگینی سکران گبی، مسکینی سهرگهردان گزر،
باطلی تصدیق ایدرکن حق سوزه ویرمز قولاق
بو عراقک ط و پراغنده صو گبی آلتون آقار
صو کنارنده صوسز خلقه صویی اولمش یصاق

واتا:

ههوای به موخته دلی ناروات، جارتیک سارد و جارتیک گهرم
میزاجی نارتیکه، له دانیشترانی دهچیت عیراق
نهم خهلقی عیراقه، (حجاج) نهیتوانی چاکی کات

که له ههمو لایه کهوه خوتنی ملله تی ده پتریت.
 خوای گه وره دوو پرووی کردووه ته ده به شه وه
 نۆی داوه ته خه لقی عیراق به نئیفاق
 شهو رۆژ تینه کهوشیت هیچ قانزاجی پتر ناییت
 کیسه ی به تال، سکی برسی، سه ریته ی و پین خاوس
 ناو و هه وای چه شن چه شن، ده ردی زۆر و رزقی که م
 نه گهر ناسوده ییت ده وئ، له خاکی عیراق دوور به .
 ده و له مه ندی وه کو سه رخوش ده گهریت و هه زاری سه رگه ردان
 گوئ به قسه ی راست نادات و پروا به قسه ی درۆ ده کات
 له خاکی ئه م عیراقه زێه وه کو ناو ده پروات
 نه و میلله ته تونیه ی له لیواری ناو، ناوی لێ قه ده غه یه .

له شیعه ره فارسییه کانیشیدا ده لیت: له درۆم پرسی که راستم پین بلیت، خه لقی کام
 مه مله که تی و مالت له کوئیه ؟ وتی من و نیفاق دوو ابلیس زاده ی له عیراقدا که جیگای
 باپیرمانه .

پرسیدم از دروغ که مارا بگوی راست
 اهل کدام مملکتی، خانهات کجا است؟
 گفتا من و نفاق دوو ابلیس زاده ایم،
 در خطهء عراق که ماوای جدما است

واتاکه ی

له درۆم پرسی وتم راستیم پین بلتی
 تۆ خه لکی چی ولاتیکی، مالت له کوئیه
 وتی: من و دوو رووی دوو بیتچووه شه ی تانین
 له ناوچه ی عیراقدا له مه نوای باپیرمانه

که باسی نیسماعیل پاشای عوسمانی ده کات که به هیرشیکه چه کداریه وه هاته سه ر
 عیراق به لام هیچی پین نه کرا، نه لتی:

(عراقه) کلدی اسماعیل پاشا فرط سرعتله
 که پای فتنه یه آینه، ملکه جلا ویر سون

کلاب اشقیایا اطرافک آلدی شاشدی بیچاره
دیدى: «یا هو ناصل بر مملکت الله بلا ویرسون»

واتا:

نیسماعیل پاشا زۆر به پهله هاته عیراق
که پامالی پای فیتنه له ولاتدا بکات
سهگی جهرده دهوریان دا بیتچاره سهری لى شتوا
وتى: «نمه چۆن ولاتیکه به لای خواى لى بى»
هیچ گومانی نییه له ههمو ده میکدا نه وهی به رهه لستى بیتگانه بکات پیتی ده لى
«فتنه» و «اشقیایا».

میژووی چهند رووداوێک له شیعرى شێخ رهزادا

هندى رووداو هه، له کاتى خۆیدا شێخ رهزا به ژماره ی پیتی (نه بجه دی) به شیعر
میژووی روون کردوونه ته وه. نهم رووداوانه، یان میژووی کوچى دوایی پیاوێکی ناسراو،
یان دروست کردنى مزگهوت و زیاره تگان.

میژووی دروست کردنى زیارمتگای بهرمانی پێغه مبهر

بهرمانی پێغه مبهر که له لای فامیلیای (خادم السجاده) بوو له مالی حاجى نه مینی
خادیم نه لسه سجاده دانرا بوو. سولتان عه بدولحه میدی دووهم فهرمانی دروست کردنى
ئابیده یهک، که لایقی بهرمانی پێغه مبهر بیت له که رکوک، داویه تی. شێخ رهزا میژووی
نهمه ی له دوو به یته شیعه که ی مه دحی سولتاندا کردوه که ده لیت:

تاریخی مطابق واقع دیدی (رضا)

(سجاده، پیغمبر ایچون خانه یا پدیلر)

له وى تریان دیسان له به ییتکی تورکیدا ده لیت:

پک گوزهل دشمش (رضا) جوهرلی بو تاریخز

(امجد پیغمبر) ک موقف سجاده سی

به پیتی ژماره‌ی تیپی نه‌بجهدی میژووی دروست کردنی له سالی ۱۳۰۳ هه‌بووه

میژووی دروست کردنی مزگه‌وتی حاجی مسته‌فا ناغا له که‌رکووک

مزگه‌وتی حاجی مسته‌فا ناغا له که‌ره‌کی (بلاغ)‌ی شاری که‌رکووک. حاجی مسته‌فا ناغا خه‌ل‌کی شیر‌در بوو. له که‌رکووک بازرگانی تووتن بوو و له فرۆشتنی تووتن پاره‌یه‌کی زۆری ده‌س که‌وتبوو و نهم مزگه‌وته دروست ده‌کا. مه‌لای دانا، مه‌لا عه‌لی حیکمه‌ت لهم مزگه‌وته مامۆستا بوو و گه‌لتی مه‌لای کورد زانیاری لێ ده‌سکه‌وت بووه. که مسته‌فا ناغای کوپی حاجی نه‌حمه‌د ناغا مزگه‌وته‌که دروست نه‌کات، شیخ ره‌زا لهم شیعه فارسییه‌دا میژووی دروست کردنی داده‌نتی:

اگر خواهی سعادت سعيها کن در نیکوکاری
که یزدان (لیس للانسان الا ماسعی) فرمود
ببر رنج و بیفشان گنج در راه خداوندی
که در پاداش نیکی بندگانرا وعدها فرمود

واتا:

نه‌گه‌ر به‌خته‌وه‌ریت نه‌وێ ته‌قه‌لای زۆر بده بۆ چاکه کردن
چونکه خوا فەرموویه‌تی (که‌س له‌به‌ری په‌نجی خۆی زیاتری ده‌سگیر نابێ)
ره‌نج بکێشه و گه‌نج دابه‌ش که له رێگای خوداوه‌نددا
چونکه خوا گه‌فتی زۆری داوه به‌ به‌نده‌کان له وه‌لامی چاکه‌دا

مگو زحمت کشید و ساخت مسجد مصطفی آغا
بگو جنت خرید و باخدا بیع و شرا فرمود
جواهر پاش شد طبع (رضا) و گفت تاریخش
(مزین معبدیرا مصطفی آغا بنا فرمود)

واتا:

مه‌لتی زه‌حمه‌تی کێشاوه و مزگه‌وتی دروست کردووه مسته‌فا ناغا
بێتی به‌هه‌شتی کرپوه و له‌گه‌ل خودا تالوگزی بووه
ته‌بیعه‌تی (ره‌زا) که‌وه‌ری به‌خشیه‌وه و له‌میژووی نهم مزگه‌وته‌دا وتی:

(مستفا ناغا عیبادہ تگاہ کی رازہوی دروست کرد)

بہ پیتی ژمارہی پیستہ کانی دوا بہیت، لہ سالی ۱۲۹۱ھ دروست کراوہ

نوئی کردنہوہی مہرقہدی شیخی گھیلانی لہ بہغدا

سہید عہدولہرحمانی نہقیب، کہ سہرہک و وزیرانی حکومہتی عیراق بوو. مہرقہدی شیخ عبدولقادری گھیلانی نوئی کردہوہ و دیمہنیتی لایق بہ پایہی نہو زاتہی دایق. شیخ رہزا لہم شیعرہ فارسییہدا میژووی نہوہی داناوہ. نہوہی شایانی باسہ، لہ ہہردوو دہرگای مہرقہدی گھیلانی شیعی شیخ رہزا دانراہو.

چون شد بامر مظہر رحمن نقیب غوث.
تعمیر آشیانہ، شہباز کبریا،
تاریخی تام خواند بگوش (رضا) سروش
(آراستند بارگاہ شاہ اولیا)

واتا:

کہ بہ فرمانی دیارگہی خوا نہقیبی حہزرتی غہوسی
ہیلانہی شہبازی گہورہیی ناوہدان کرایہوہ
سروش میژووی تہواوی نہو پروداوہی دا بہ گوتی (رہزا) دا
بارہگای شای نہولیاہان رازاندہوہ.
بہ پیتی نہمہ لہ سالی ۱۲۹۹ھ بووہ.

میژووی مردنی شاکر نہفہندیی مہکتوسبچی

شاکر نہفہندیی مہکتوسبچی (مدیر تحریرات)ی بہغدا بوو و لہ نہوہی (شیخ جاکری)یہ. نہم شیخہ، وہکو د. مستہفا جواد لہ وتاریکدا لہ تہلہفریونی بہغدا وتی، ناوی (شیخی جہانگیر) و لہ رہسہن دا کورده و لہ سامہرا بہ خاک سپتراوہ. شاکیر نہفہندی زور دوستی شیخ رہزا بوو. لہ میژووی مردنیدا لہم شیعرہ فارسییہ دہلئت:
ایام چو پرورده، خودرا کشد آخر

ای دوست دل آن به کس به ایام نبندی
دیدی که چسان بسته، فرمان اجل باشد
مکتوبچی بغداد بآن پایه بلندی

واتا:

مادام که زمانه سهره انجام کسانى پوره رده‌ی دستى خوى نه کوژى
نهی دۆست وا چاکتره دل به زمانه نه بهستى
دیت مهکتوبچی به غدا بهو پایه بهر زه شیوه،
چۆن بهسرایوه به فرمانی نه جهلیوه!

سید نسب از سلسله، خواجه، جاگر
معروف بخوش خلقی و مشهور برندی
تاریخ مجوهر ز (رضا) خواستم و گفت
(شد زیب گلستان جنان شاکر افندی)

۱۳۰۲ هـ

واتا:

یه کتیک له نه ولادی پیغمبر له نه وهی خواجهی جاگیر
که به ره وشت باشی و زیره کی ناسرابو
میژووی گوهه رینم له (ره‌زا) دارا کرد و وتی:
(شاکر نه فندی بوو به مایه‌ی رازانده وهی باغچه‌ی به ههشت)

مردنی حاجی عومهری یه عقوبی که رکوک

حاجی عومهری یه عقوبی ده چیتسه حج و له گه رانه وه‌دا کوژی دوایی نه‌کا. لهو
سهرده مه‌دا، چوونه حج زور ناسان نه‌بوو. چوون و گه رانه وه چهند مانگیکی پی نه‌چوو.
بنه‌ماله‌ی یه عقوبی له که رکوک، هر چه نیک له ره‌سندا ده‌چنه سهر نیلی زه‌نگنه‌ی
کورد، به‌لام خوین به تورکمان داناوه. له میژووی مردنی حاجی عومهر شیخ ره‌زا به
تورکی نهم میژووه داده‌نیت:

حج‌دن گلوب کیچندی تاریخ ایچون دینلدی

باغ جناحه اندی (حاجی عومهر افندی)
به پیتی دوا دتیری نهم شیعره میژووی مردنی له سالی ۱۲۹۸ هـ بووه.

مردنی سید محمد مهدی کاکهیی

وهکو له پیتشه وه، له سهر باسی کاکهیی وتمان، کاکهیی نیلیکی کورده له سهر رپیازی
(نه هلی حق)ه. له بهر نه وهی ناکوکی عه شایه ری له نیوان عشیره تی تاله بانی و کاکهیی
دا بووه، شیخ رهزا به شتیویه کی عه شیرت په رستی و نا په سهند میژووی خوالیخوش بوو
سید محمد مهدی کاکهیی نووسیوه. نهم ناکوکیه نیستا پامال بووه و بووه ته پرووداویکی
کۆن. شیخ رهزا له م شیعره تورکییه دا ده لیت:

مطبخ نار جحیمه شد رحل ایتدی او کیم
لحم خنزیری کباب ایچون چکردی مطبخه
نعش ناپاکی گورنجیه سویلدم تاریخ تام
(کاکهیی سید محمد گیتدی دوز دوز دۆزه خه)

واتا:

(!) بۆ ناگری جهننهم کۆچی کرد نه وه کتی بیون
گۆشتی به رازی بۆ که باب راده کیشایه مه مطبخه وه
که تهرمی ناپاکیم دی میژووی ته وایم وت
(کاکهیی سید محمد راسته و راست چوره دۆزه خه وه)
میژووی کۆچی دواپی له سالی ۱۳۲۳ هـ بووه.

میژووی هاتنی که مالی پشای موله سهریفی که رکوک

که مالی پاشا یه کتیک بوو له موله سهریفه تورکه کان دهوری عوسمانی له که رکوک. شیخ
رهزا پۆزی گه یشتنی له م شیعره فارسی تورکییه دا به بیان نه کا:

مژده آمدن اصف ثانی چ و رسید
شاعران جمله فادند بفکر انشا
آرایوب بولدی (رضا) تام اوله قی تاریخی

(گلدی کرکوکە سلامتله کمالی پاشا)

دەکاتە ١٣٢٦ هـ.

واتا:

کەمژدەى هاتنى ئاسەفى دووهم گەشت
شاعیران هەمووکەوتنە بیری شیعردانان
(پەزا) گەرا و بەتەواوى مێژووی دۆزییه وە
(بەسەلامەت هاتە کەرکوک کەمالی پاشا)

درمیان دو شیر مرد خدا
عار باشد کسی رسد بجزا
شیخ (رضا) گفت بهر تاریخش
جای او گشت (جنت لماوی)

مێژووه که سالی ١٢٨٤ بووه.

واتا:

لەنتوان دووپیاری خوادا که وەک شیروان
شوورەییە پیاو بەسزایگا
شیخ پەزا لەمێژوودا وتی
بەهەشتی بەرین بوو بەجینگەى ئەو.

(بۆمان ساغ نەبۆوهوه که شیخ پەزا ئەم مێژوویدی بۆکتی داناوه)

شیخ پەزا و پیری

پیری، لەپاش ژيانتيكى خوش، وەكو ئیوارەى پۆژتيكى بەهاری خوشە. شیخ پەزا
هەرچەندىك لەژيانى خۆى رازى نەبوو هەژارى كۆسپيكي گەورەى ژيانى بوو، بەلام
ژيانتيكى لەبەر هەمى هونەرى دەولەمەند و لە دەولەمەندى بێ بەر هەم چاكترە. ئەم
هەژارییهى شیخ پەزا، وەكو كانى بارانە سال بەهرەى هونەرى تەقاندبووهوه. بەلام پیری
هەر پیرییه.

پیری بەتەنها نیعمەتە

پیری و فه قیری زه حمه ته
 پیر ریکی زۆر گه وره م ههیه
 له گه هه ل مندا بی په حمه ته

لهو پیره گه وره یه ، مه بهستی شیخ عه لیی کاکیه تی، که لیتی به گله یی بوو، به لام
 پیریش هه ر به گاته وه راده بویتیت که ده لیتیت:

شیخ (په زا) پیر بووه رووی مه جلیسی یارانی نییه
 طاقه تی که شمه کهش و گه ردشی شارانی نییه
 دهس به گۆجان ده گه ری ئیسته له بهر ضوعفی وجود
 مه تره قه سه رزله که ی قووه تی جارانی نییه

ناشیه ویت سه ریۆ پیری شوپکات و ده لیتیت:

عوهرم گه یی به هه شتا کیرم به کاره هیشتا
 نه گه ر ته صدیق نافه رمووی، هه ستم به رم به ره شتا؟
 که چی به عییزه تی ته ل ده لیتیت:
 پیر که کۆکی و نه تری، دووره له مردن هیشتا
 ورده ناهه نگیتکی دوا ی کۆکه نیشانه ی نه جه له
 پیر که کۆکی یو تری دهنگی وه کو باره زه له
 شاهیدی موخته به رم عییزه تی مه ئمووری ته له

به ناجی نه فه ندی قه گه یش نه لیتیت.

پیر بووه ناجی نه فه ندی، بووه پشتی به که مان
 چرچ و ژاکاو و موله وه ت، وه کو کیری پاش گان

* مامۆستا مه حمه مد جه میل رۆژبه یانی ده لیتیت ناجی نه فه ندی له عه شیره تی (شوان) ه

ئه م که سانه ی که باسی شیخ په زایان کردووه

که لیک له نه دیب و رۆشن بیرانی کورد و بیتگانه باسی زیره کی و هونه ر مه ندیی شیخ

په زایان کردووه . له وانه ی که ده ستمان که وتوون نه مانه ن:

ماموستا مه محمودی شوکری نه لئالووسی

ماموستا مه محمود شوکری نه لئالووسی به زوبانی عه ره بی ده لیت:

(شعر الشيخ رضا الطالباني اكثره بغير اللغة العربية، بل بعضه باللغة التركيبية والبعض منه باللسان الفارسي ومنه ما هو بالكردي. فهو ينظم على حسب رواج ذلك اللسان في البلد. وشعره العربي لا عيب فيه ولا ركة تعتريه، بل هو شاعر بكل لسان يعترف له بذلك اهل الادب والفصاحة و البيان. وشعره مشتمل على مضامين ونكات غريبة لم يسبقه بها أحد من الشعراء ولاحات على خاطر احد من الادباء مع ما اشتملت عليه من الحكم والفوائد التي لم يجر بها قلم. وقد رزق شعره الشهرة بحيث اذا نطق بالبيت او البيتين، شاع باقرب زمان في المشرقين والمغربين. وما اصدق من قال فية القائل مستعرضاً شعره:

شعر الرضا الطالباني كله حكم
كأنه جـوهر بالدر منتظم
ان قال بيتاً ترى الآذان مصفية
وللبرايا روته العرب والعجم
كم من حقائق ابداهـا وبينها
كالشمس ينجاب عنها الغيم والظلم
جزا مولاه عنا كل صالحة
ومن اعاديه رب العرش ينتقم
تبارك الله ما ابهى سنه فتي
آلت علي فضله الاحكام والهمم

والحاصل ان هذا الرجل منزلتة في الادب شهيرة ومزاياه بين الانام مذكورة وشعره الفارسي احسن شعره حتى يقال انه مدح ناصر الدين شاه ايران بقصيدة فارسية عجز عن معارضتها شعراء الفرس في طهران. وشعره في التركي والكردي ايضاً من الرتبة العالية وله شعر عربي جيد

وهو قليل النظم فيه.

شیخ محمەدی خال

نووسەر و ئەدیبی ناسراوی کورد شیخ محمەدی خال کە باسی شیخ رەزا و حاجی توفیق بەگ (پیرەمێرد) ئەکات ئەلێت:

(بێ گومانم چۆن شیخ پیرەمێرد و شیخ رەزا شانەشانییەک نەپۆن
لە کوردی و فارسیدا هەروایش شانەشای یەک نەپۆن لە تورکیدا. بەلام
شیخ رەزا لە عەرەبیشدا وەک سێ زوبانەکە ی تر بەرز و بالایە، کە
پیرەمێرد لێرەدا دەفی دەنگ نادات. بەراستی هەردوو لا مەشخەلێکی
پووناکن بۆ وێژەران و نووسەران و بوێژان.

(شیخ محمەدی خال - گۆفاری کۆری زانیاری - ١٩٨٧).

لەوانەی باسی زیرەکی و بلیسمەتی شیخ رەزایان کردووە رۆژەهلات ناسی ئەلان
ئۆسکارمانە. بەداخەو ئەو کتێبە ی کە باسی تێدا کردووە بە دەستمان نەکەوت .

ناوهرۆک

9	پیشه‌کی
14	شیخ ره‌زا کێیه ؟
14	بنه‌ماله‌ی تاله‌بانی
23	زنجیره‌ی بنه‌ماله‌ی تاله‌بانی له هه‌لبه‌ستیکه‌ی شیخ ره‌زادا
24	شێوه‌ی ژبانی شیخ ره‌زا
24	ته‌کیه‌ی تاله‌بانی له که‌رکووک
26	ژبانی شیخ ره‌زای تاله‌بانی
39	شیخ ره‌زا و شاری که‌رکووک
44	مالی شیخ ره‌زا له‌گه‌ره‌کی به‌رته‌کیه
45	شیخ ره‌زا و شیخ عه‌لیی کاکێ
49	شیخ ره‌زا و شیخ موحه‌مه‌د عه‌لیی برازای
52	شیخ ره‌زا و حه‌مه‌ی وه‌ستا فه‌تاح
53	له‌یاری زه‌رفیتندا
54	له‌گه‌ل شیخ هۆمه‌ر
54	زۆرانبازی شیخ ره‌زا و شیخ ستار
57	له‌سه‌ر جوانی کاکه‌جافی که‌ریم ناغا
58	له‌به‌ر دووری قادری وه‌ستا خدر
59	نینۆکی شیخ ره‌زا و کلکی حه‌سه‌ن ناغا هه‌مزه ناغا
59	شیخ ره‌زا له‌یاری شه‌تره‌نجدا
61	سوپاس بۆ عوسمان ئه‌فه‌ندیی کاتیبی ته‌حریراتی که‌رکووک
62	به‌رخانه‌ی شیخ ره‌زا
63	مایه‌که‌ی کوێخا عه‌لی
64	شیخ ره‌زا و شیخ صالحی مامی
64	جه‌نگی مه‌حمود به‌گی شێروانه و جوکل
65	ئه‌ولادی ئه‌م عه‌صره
65	له‌گه‌ل عیزه‌تی ته‌ل
66	غه‌زه‌لی هه‌لمه‌لراوی شیخ ره‌زا

67	سوکه گالتهی شیخ رها
73	ناندان و میتوانداری حاجی جهیبی قهردار
74	مهدهی عهبدوللا پاشای رهواندز
77	ههجوی قاضی کهرکوک
80	ههجوی حوسنی پاشای فرماندهی عوسمانی له کهرکوک
80	له شیعره ههلمالراوهکانی شیخ رها
82	واقه واقعی دل
83	ماینه کویت
84	ههوال پرسینتک
85	دوستایهتبی شیخ رها و نهمین فهیزی
93	کۆچی دوابی شیخ رها
94	دوا قۆناغی شیخ رها
94	شین شیخ رها
97	شیخ رها و بنهمالهی (خادم السجاده)
103	شیخ رها لهمیدانی عمشیرت ناراییدا
105	لشکری تالهپانی بز سهر داووده
113	ههجوی کاکهیی
113	کاکهیی چین و بۆج رقبازیان نهتیی بووه؟
122	شهری زهنگنه و ههمهوهند
128	شیخ رها و ئیتلی جاف
133	عادیله خانمی خیزانی وسمان پاشای جاف
135	شیخ رها له شاری کۆیه
135	مهلا عهبدوللای جهلی زاده
137	شیخ رها و قاضی کۆیه
138	لهگهل سمایی مهلا خالید
139	شیخ رها و فهتحووللا کهیفیی جوانهژی
140	شیخ رها و شیخ غهفوری مامی
145	شیخ رها له مهیدانی عمشق و غهزهدا
148	پیتنج خشتهیهکی شیهری کوردی
150	پیتنج خشتهی غهزهلیکی مهسیح
152	غهزل
154	راز و نیازی شیخ رها
158	گلهیی له دست زهمانه
161	رقبازی نایینی شیخ رها
175	خۆشهویستی و ریزی بز نهوی پیتغههمهر (س)
181	رتزی شیخ رها بز بارهگای شیخ عهبدولقادی گهیلانی

186	لهسەر پټبازی قادری
188	لهسەر پټبازی نه‌قشبه‌ندی
190	بۆ مه‌رقه‌دی شیخ نوره‌ددینی بریفکانی
192	له‌گه‌ل شیخانی بیاره و ته‌وتله
193	مه‌دحی مه‌لا نه‌به‌ه‌کری مه‌لا عومه‌ر (مه‌لای گچکه)
197	لهسەر پټبازی ده‌رویشی و رابه‌ر
198	ره‌خنه‌ له‌ره‌وشتی هه‌ندێ شیخ و ده‌رویشان
201	ره‌خنه‌گرتنی له‌ دۆخی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی
207	له‌ هه‌جوه‌کانی شیخ ره‌زا
208	له‌گه‌ل عه‌لی به‌گی مودی‌ری قزله
209	عه‌باکه‌ی مودی‌ری تحریرات
210	که‌له‌شیره‌که‌ی نه‌قیب
212	له‌گه‌ل ده‌رویش نه‌فه‌ندی موفتیی که‌رکووک
213	مودیری مالی هه‌ولیری
214	هه‌جوی مه‌خموور نه‌فه‌ندی
215	له‌ ستایشه‌کانی شیخ ره‌زا
215	ستایشی حاجی نه‌سه‌د ناغا
216	ستایشی شیخ ستار
217	له‌ ستایشی شیخ نه‌مینی هه‌ولیری
220	ستایشی مسته‌فا فاضل پاشای کورێ مه‌حه‌مه‌د عه‌لی پاشای مصری
224	له‌ ستایشی ته‌حسین پاشای والی مووصل
226	له‌ ستایشی شیخ حسامه‌ددینی طه‌وتله
230	شیخ ره‌زا و شاری سلیمانی
230	شیخ ره‌زا و شیخانی به‌رزنجه
240	شیخ ره‌زا و قوچ به‌گی شاعیر
241	له‌گه‌ل زیوه‌ری شاعیر
241	له‌ هه‌جوی مه‌جوی شاعیردا
241	شیعریک که‌ هه‌شتا ساغ نه‌کراوه‌ته‌وه
242	شه‌ره‌ شیعری شیخ ره‌زا و شوکری فه‌زلی
249	شیخ ره‌زا و میرانی بابان
252	ستایشی نه‌حه‌مه‌د پاشای بابان
261	سوایس بۆ مسته‌فا زیه‌نی پاشای بابان

265	نامه‌ی یکی سهره‌خوژی بز مستفا زبهنی پاشای بابان
267	مهدحی مهجید پاشای بابان
270	مهدحی همباس ناغای پشدهر
274	تالان کردنی عه‌شیره‌تی ناکوتیان
276	شیخ ره‌زا و میری شه‌قلاره
277	هه‌ندئ له هه‌جوه‌کانی شیخ ره‌زا
278	شیخ ره‌زا و مه‌ستی نه‌فه‌ندی
279	هه‌جوی مه‌لا مارفی مه‌لا عه‌بدوللای خدری
280	شیخ ره‌زا بز هه‌جوی مه‌لا مارف نه‌کات
282	هه‌جوی مه‌لا سه‌عید
285	هه‌جوی حافظ نه‌فه‌ندی قه‌ردار
286	هه‌جوی حاجی مستفا
288	هه‌جوی ده‌فته‌ردار
290	شیخ ره‌زا و تیران
292	مه‌دحی ناصرهددین شا
294	ته‌له‌گرافیک بز ناصرهددین شا
296	مه‌به‌ستی «حافظ» له پرسپاری ناصرهددین شا
300	مه‌دحی حوسامولولک له پتتجه‌یک له‌سهر شیعی حافظ
302	مه‌دحی یونس خانی والیی سنه
303	شیخ ره‌زا و ده‌وله‌تی عوسمانی
307	شیخ ره‌زا و سولتان عه‌بدولحه‌مید
316	داوا‌یه‌ک له وه‌زیر نه‌وقاف
317	مه‌دحی که‌مالی پاشای موته‌سه‌رینی که‌رکووک
319	سهردانی والیی مووصل بز که‌رکووک
323	نامه‌یه‌ک بز عه‌بدولوه‌هاب پاشای والیی مووصل
325	هه‌جوی به‌ه‌رام پاشا
327	هه‌جوی هه‌مزه پاشای موته‌سه‌رینی که‌رکووک
330	گاتته‌کردن به‌ عه‌بدوللا پاشای والی مووصل

332 ههجوی راتیف پاشای مونه سه‌ریفی که رکوک
335 هاوکاری کردنی مامورانی حوکمهت له گه‌ل دز و جه‌رده
341 به‌رتیل خواردنی دائیره‌ی عه‌دلییه
343 شیخ ره‌زا له به‌غدا
349 باسی نه‌عیم
353 به‌خیره‌هاتنی والیی به‌غدا
356 مه‌دحی تۆفیق به‌گی میرنا‌لای
360 مه‌دحی یوسف پاشای میر نا‌لای به‌غدا
363 شیخ ره‌زا و ناظم پاشا
375 مه‌دحی گول و ه‌زیری چایچی
376 شیخ ره‌زا و موفتی زه‌هاوی
381 هه‌جوه‌کانی شیخ ره‌زا دژی موفتیی زه‌هاوی
386 شیخ ره‌زا به‌رام‌به‌ر عیراق چی ده‌لتیت؟
389 میژووی چهند رووداوێک له شیخ ره‌زادا
389 میژووی دروست کردنی زیاره‌تگای به‌رمالی پیغه‌مه‌به‌ر
390 میژووی دروست کردنی مزگه‌وتی حاجی مسته‌فا ناغا له که رکوک
391 نوێ کردنه‌وی مه‌رقه‌دی شیخ گه‌یلانی له به‌غدا
391 میژووی مردنی شاکر نه‌فه‌ندیی مه‌کتوبچی
392 مردنی حاجی عومه‌ری یه‌عقوبیی که رکوک
393 مردنی سه‌ید مه‌حه‌مه‌دی کاکه‌یی
393 میژووی هاتنی که‌مالی پاشای مونه سه‌ریفی که رکوک
394 شیخ ره‌زا و پیری
395 نه‌و که‌سانه‌ی که باسی شیخ ره‌زایان کردووه
396 ماموستا مه‌حمود شوکری نه‌ل‌الووسی
397 شیخ مه‌حه‌مه‌دی خال

پښتووسى يه گرتووى كوردى

داوا له نووسه رانې به پرتز ده كېن، نه وانه ي به ره مه كانيان له ريگي دهزگای ناراس - هوه بلاو ده كنه وه، پتړه وي له م پښووسه ي خواره وه بكن كه پښووسى به سندر كراوى كۆږى زانيارى كوردستانه:

په مېم: كيروگرتى پيتى (و).

نېشانه ي (و) له زمانى كورديدا به شتوې خواره وه دهنووسرې:

۱- پيتى (و) كورت، واته (و) بزوئنى كورت (و: u) بؤ نمونه: كورد. كورت. كوشت.

۲- پيتى (و) درېژ، واته (و) بزوئنى درېژ (و: ɔ) بؤ نمونه: سور. چو. دوو.

۳- پيتى (و) كونسونانت (نه بزوئ). واته (و: w) بؤ نمونه: ناوایى. وهره. هاوار.

۴- پيتى (و) كراوه. واته (و: ɔ) بؤ نمونه: دۆل. گۆږ. نق.

په مېم: كيروگرتى پيتى (و) سهرتاي وشه.

هر وشه يېك به پيتى (و) دهست پې بكات به يېك (و) دهنووسرې. بؤ نمونه: وريا. ولات. وشه. ورد.

په مېم: كيروگرتى پيتى (ي):

نېشانه ي (ي) له زمانى كورديدا به شتوې خواره وه يه:

۱- پيتى (ي) بزوئ. واته (ي: i) بؤ نمونه: زهوى - Zewi

۲- پيتى (ي) كونسونانت. واته (ي: y) بؤ نمونه: پار - yar

• سهرنج ۱: پيتيكي (ي) بزوئنى فره كورت هه يه كه له نووسى كوردى به نه لفيوتى لاتينيدا

نېشانه ي (i) بؤ دانراوه وه كه له وشه كاني: من - Min، كن - Kin، ژن - Jin. نم نېشانه يه له نووسى كوردى به نه لفيوتى عهره بيدا نيه.

• سهرنج ۲: نېشانه كاني (ي) بزوئ و (ي) كونسونانت واته (i) و (y) له پيتى عهره بيدا

هردووكيان هه مان نېشانه ي (ي) يان هه يه به لام له راستيدا له يېكتر جياوازن و له كاتى به دواى يېكتر هاتنياندا ده بې هردووكيان بنووسرېن.

وهك: نيه. چيه. دياريه كه. زويه كه.

• سهرنج ۳: له كاتى هاتنى سې پيتى (ي) به دواى يېكتر دا وهك له وشه كاني (ناوایيه كه مان...)

(كوتاييه كه ي... (وستاييه كه ي... (كوتاييه به گاره كه هېنا) ده بې به سهر يېكه وه بنووسرېن، واته سې (ي) به شتوې (ييه) به دواى يېكتر دېن.

په مېم: كيروگرتى پيتى (ر) ي گران، واته (ر) ي نېشانه دار. نم پيت له هر كوتيه كى وشه دا هات ده بې

به نېشانه كه يوه بنووسرېت. واته له سهرتا و ناوه راست و كوتاي وشه دا هر (ر) ي گراني

نیشانه‌داره.

وهک: رځ. برپار. که.

پینهم: گپروگرفتی پیتی (وای به‌یه‌که‌وه به‌سټن (عطف):

پیتی (وای به‌یه‌که‌وه به‌سټن، به شتیوه‌یه‌کی جی‌اواز له وشه‌ی پیتش خوی و پاش خویوه ده‌نوسریت و مامه‌له‌یه‌کی سهریه‌خوی له‌که‌لدا ده‌کرت.

بۆ نمونه: من و تو. نارەزو و وریا.

• سهرنج: له هه‌ندیک وشه‌ی لیک‌دراودا پیتی (وای به‌یه‌که‌وه به‌سټن بووه به‌شیتیک له هه‌ردوو وشه لیک‌دراوه‌که و به هه‌مرویان وشه‌یه‌کی سهریه‌خویان دروست کردوه.

وهک: کاروبار. ده‌نگرباس. نه‌لفوین. هاتوچۆ.

له‌م بارانه‌دا مامه‌له‌ی سهریه‌خۆ له‌که‌ل پیتی (وای به‌یه‌که‌وه به‌سټندا ناکریت و وشه‌که هه‌مووی به‌سهریه‌که‌وه ده‌نوسریت وهک له نمونه‌کاندا پیتش‌افان دا.

هه‌ممه: وشه‌ی ناساده چ ناو به‌ن یان زاراوه ده‌بن به‌سهریه‌که‌وه وه‌کو یه‌ک وشه ده‌نوسرین. وهک:

ناو: چه‌مه‌چه‌مال. پیکه‌س. دلشاد. زوورگه‌زراو. به‌تخال. ناله‌پارت. ميان‌دواو. کانیه‌که‌وه. سه‌په‌گره.

زاراوه: رهنوس. رهنه‌زان. ده‌سه‌به‌جی. جته‌به‌جی. نه‌شتمانه‌په‌روهه. ده‌ست‌نوس. ده‌سه‌بازی. ولاته‌پارت. نازادیه‌خواز. دووشه‌مه. سته‌شه‌مه. پته‌جشه‌مه. په‌کسه‌ر. راسته‌وخۆ. په‌کشه‌وه (مانگی یه‌کشه‌وه).

هه‌ممه: پیتی (ت) له کوتای کار (فرمان) دا ده‌شی بنوسریت و ده‌شی نه‌شنوسریت.

وهک: دیت و ده‌روات (یان) دت و ده‌روا.

هه‌ممه: نیسه‌ت له زمانی کوردیدا زۆریه‌ی جار به‌هۆی پیتی (ی) له کوتای ناودا ده‌کرت.

وهک: پته‌جه‌وینی. هه‌ولته‌ری. ده‌وکی. شته‌خانی.

هه‌روه‌ها نه‌م نمونه‌نای خواره‌وه:

نه‌حه‌دناوا: نه‌حه‌د ناوایی

یارمه‌جه: یارمه‌جی.

توو‌زخو‌رماتوو: توو‌زخو‌رماتوویی.

شنۆ: شنۆی.

ناکری: ناکریی (یان) ناگه‌یی.

لادی: لادیی.

• سهرنج: نه‌و ناوانه‌ی خویان به‌ پیتی (ی) ته‌واو ده‌بن پتیوست ناکات (ی) نیسه‌به‌تیان به‌خرته‌ پال. وهک:

سلیمانی: کامه‌ران سلیمانی.

کانیماسی: حاجی حوسین گانیماسی.

نامیدی: نازاد نامیدی.

نهییم: هه‌ر وشه‌یه‌کی بیانی چ هاته‌بته‌ ناو زمانی کوردیه‌وه، یان هه‌ر ناو و وشه‌یه‌کی تر که له نووسینی کوردیدا دته‌ پته‌وه، ده‌بن به‌رهنوسی کوردی بنوسریت.

وهک: قه‌لهم. نه‌که‌هه‌ر. قاهه‌ره. ئۆتۆمۆبیل. دۆستورفسکی.

هییم: نامرازی (تر، ترین) که بۆ به‌راورد به‌کار دین ده‌بن به‌وشه‌کانی پیتش خویانه‌وه به‌لکترین. وهک:

جوان: جوانتر - جوانترین.

خاو: خاوتر - خاوترین.

• سه‌رنج: نهم نامرازه‌ی (تر) جیاوازه له وشه‌ی (تر) که به‌واته‌ی (دی، دیکه) دیت. نهمه‌ی دوا‌ی دهبین به جیاوازه له وشه‌ی پیش خوی دهنوسریت.

وهک: مالتیکی تر، چیی ترم ناوئ.

یاره‌یهیم: جیناوی نیشانه‌ی وهک: نهم. نمو. نهف.

نهم جیناوانه نه‌گمر ناوه‌لکاری (کات - یان - شوتین) یان به‌دوادا هات پیتیانه‌وه ده‌لکیتن و ده‌بن به یک وشه‌ی سه‌ریه‌خو.

وهک: نهمشهو. نهمرژ. نه‌فسال. نهمچاره. نهمهر و نهمهر. نه‌فرژ.

هواره‌یهیم: نیشانه‌کانی نه‌ناسراوی وهک (...یهک، ...یک، ...هک) به شتیه‌ی خواره‌وه ده‌چنه سه‌ر وشه‌کانی پیش خویان:

۱- نه‌گمر وشه‌کان به پیته بزوتنه‌کانی (ا، ی، ه، ئ) ته‌واو بووین نه‌وا نیشانه‌ی (...یهک) یان ده‌خرتنه پال. وهک:

چیا: چیا‌یهک.

زمو‌ی: زمو‌یهک.

وتنه: وتنه‌یهک.

دئ: دئیهک.

۲- نه‌گمر وشه‌کان به پیته بزوتنی (وو) یان ههر پیتیکی ده‌نگدار (نه‌بزوتن: کونسوتانت) ته‌واو بووین نه‌وا نیشانه‌ی (یک - له کرمانجیی خواروو) و نیشانه‌ی (هک) یان له کرمانجیی سه‌روودا ده‌چتته سه‌ر.

خانوو: خانوو‌یک، خانوو‌هک

گونند: گوندیک (کرمانجیی خواروو)، گوندهک (کرمانجیی سه‌روو).

ژن: ژنیک (کرمانجیی خواروو)، ژنیک (کرمانجیی سه‌روو).

سیزه‌یهیم: گیروگرفتیی پاشگره‌کانی (دا. را. وه. هوه)

نهم پاشگرانه به وشه‌کانی پیش خویانه‌وه ده‌لکیتن. وهک:

دا: له دلدا (ههر برینی که له‌دلدا هه‌یه سارپژی که‌ن). (خه‌میکم له‌دلدا‌یه).

را: له نامتدیرا (له وترا به‌پن هاتووین). (له خورا دلی گوراوه).

وه: له چوارچراوه (له وتوه هاتووین).

هوه: به ماله‌وه (به ماله‌وه رۆشتین).

(جارتیکی تر نووسیمه‌وه). (خانوو‌هکم کرپیه‌وه).

• سه‌رنج: پاشگری (دا) جیا‌یه له وشه‌ی (دا) که فرمانه و چاوگه‌کی (دان)ه.

وهک: تهریکی له دلی دا. تهریکی له دلی داوم. نهم (دا)‌یه‌ی فرمان به جیا دهنوسرئ.

هواره‌یهیم: گیروگرفتیی پیشگره‌کانی (هه‌ل. دا. را. وهر. دهر)

۱- نهم پیشگرانه کاتن ده‌چنه سه‌ر چاوگ یان فرمان یان ههر حاله‌تتیک تر پیتیانه‌وه ده‌لکیتن به مهرجی جیناوی لکا و نه‌که‌وتبیتته نیوان پیشگر و وشه‌کی دوا‌ی خوی. وهک:

* چاوگ:

هه‌ل: هه‌ل‌کردن. هه‌ل‌گرتن. هه‌ل‌گورمان. هه‌ل‌کیشان.

دا: دا‌بران. دا‌خستن. دا‌رمان. دا‌گرتن.

را: را‌گرتن. را‌کیشان. را‌ه‌رین.

وهر: وهر‌گرتن. وهر‌سورپان.

دهر: دهر‌کردن. دهر‌هتان.

* فرمان:

همل: هه لکړه. هه لمهڅه. هه لکشن.

دا: دانن. دامه پره.

را: راگتسه. رامه پهرینه.

وهر: وهرگړه. وهرسوړینه.

دهر: دهرینه. دهرڅه.

* حالتی تر. وهک:

هه لکشاو. هه لنه کشا. دانراو. راه پهریو. رانه پهریو. وهرگرتو. وهرگرته. دهرخواو. دهرکراو.
۲- نه گهر جیناوی لکار که وته نیتوان پیشگر و فرمانه که ی دواي خوی نهوا به جیا دهنوسرتین و جیناوه که به پیشگره وه ده لکینرتی.

همل: هه لم گرن. هه لپان کمن. هه لمان کتشن. هه لمان موانسن.

دا: دامان نه نایه. دایان همن. دای بره.

را: رایان ده گرین. رام کتسه. رام پهرینه. راشیان پهرینه.

وهر: وهرمان گرتایه. وهری نه گری. وهریان سووړینه وه.

دهر: دهریان پهراندین. دهری څه.

پلازمېښم: گیروگرتی وشه ی لیکدراو.

نه گهر وشه ی دووم له دڅخی فرماندا بوو، به جیا دهنوسرتین:

رېک ده کموین. پتکیان هتیاپنه وه. پتک نه هاتین. په کیان نه گرتووه. دستمان نه کموت.

به لام نه گهر وشه ی دووم له دڅخی چارگ یان حاله تی تر دا بوو نهوا هردوو وشه کموه به په کموه ده لکینرتین.

وهک: رېککه وتن. پتکهاتن. په کگرتن. دسغسغن. په کگرتو. دسکوتوو. پتکهاته.

پلازمېښم: نامرازی (ش) ی تنکید که وته ههر شوتیتکی وشوه ده بی به به شیک له وشه که و نابیی به هوی له تبوونی وشه که.

وهک: به شتووی ناتدمتی. نه شغوی. کوتی دیم... نه شهات. نه شمانگرتن. به شمانهن.

زوبدهی مه‌تاعی حیکمه‌ته ئەم شیعری کوردییە
هەرزانه، بێ موبالەغە، حەرفی بە گەوهەری
جامەیی حەیاتیی عاریەت کورتە زینهار
نالوودە دامەنی مەکە بو پێچی می‌زەری